

Міністерство освіти і науки України
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (Україна)
Амбіс університет (Чеська Республіка)
Словацька асоціація якості (Словаччина)
Вінницький національний аграрний університет (Україна)
Державний університет «Житомирська політехніка» (Україна)
Державний податковий університет (Україна)
Західноукраїнський національний університет (Україна)
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Україна)

***АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ***

Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 лютого 2025 року

Запоріжжя
2025

Ministry of Education and Science of Ukraine
Dmytro Motornyi Tavia State Agrotechnological University (Ukraine)
Ambis University (Czech Republic)
Slovak Association for Quality (Slovakia)
Vinnytsia National Agrarian University (Ukraine)
State University «Zhytomyr Polytechnic» (Ukraine)
State Tax University (Ukraine)
West Ukrainian National University (Ukraine)
Semyon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Ukraine)

***ACTUAL ISSUES OF FINANCIAL INCLUSION IN THE CONDITIONS
OF DIGITALIZATION OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS: EUROPEAN
VECTOR, CHALLENGES AND PROSPECTS***

*Collection of materials of the II International Scientific and Practical
Conference*

February 17-18, 2025

***Zaporizhzhia, Ukraine
2025***

Актуальні питання фінансової інклюзії в умовах цифровізації соціально-економічних систем: європейський вектор, виклики та перспективи: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (17-18 лютого 2025 р., Запоріжжя) / ТДАТУ; відп. за вип. Н. В. Трусова. – Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. – 446 с.

Збірник містить матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання фінансової інклюзії в умовах цифровізації соціально-економічних систем: європейський вектор, виклики та перспективи» викладачів, докторантів, аспірантів, наукових співробітників, здобувачів вищої освіти і молодих учених України, Чехії, Словаччини.

Матеріали конференції висвітлюють актуальні питання управління фінансовою системою та забезпечення безпеки діяльності бізнес-структур в умовах викликів диджиталізації та вимог європейської інтеграції та розглядаються проблеми фінансової інклюзії реального сектора в контексті відновлення соціально-економічної системи регіону, питання обліку, аудиту і оподаткування діяльності суб'єктів підприємництва в контексті імплементації європейських практик господарювання.

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції з незначною загальною поправкою укладачів.

UDC [336+657+004+355.018](043)

T13

Actual issues of financial inclusion in the conditions of digitalization of socio-economic systems: European vector, challenges and prospects: Collection of materials of the II International Scientific and Practical Conference (February 17-18, 2025, Zaporizhzhia) / TSATU; responsible for the release N. Trusova. – Zaporizhzhia: TSATU, 2025. – 446 p.

The collection contains materials from the II International Scientific and Practical Conference «Actual issues of financial inclusion in the conditions of digitalization of socio-economic systems: European vector, challenges and prospects» of teachers, doctoral students, postgraduate students, research assistants, higher education students and young scientists from Ukraine, Czech Republic, and Slovak Republic.

The conference materials highlight current issues of managing the financial system and ensuring the security of business structures in the face of the challenges of digitalization and the requirements of European integration, and consider the problems of financial inclusion of the real sector in the context of restoring the socio-economic system of the region, as well as issues of accounting, auditing, and taxation of business entities in the context of implementing European business practices.

The conference materials are published in the author's edition with a minor general correction by the compilers.

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова оргкомітету:

Кюрчев Сергій Володимирович – доктор технічних наук, професор, ректор Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

Заступники голови оргкомітету:

Панченко Анатолій Іванович – доктор технічних наук, професор, проректор з наукової роботи Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

Колокольчикова Ірина Володимирівна – доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки та бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

Яцух Олена Олексіївна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри фінансів, обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

Члени оргкомітету конференції:

Трусова Наталя Вікторівна – доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

Renata Novakova – PhD, Associate Professor of the Department of Management and Human Resources, Ambis University, in Prague, Czech Republic

Давиденко Надія Миколаївна – доктор економічних наук, професор, декан факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету, м. Ірпінь, Україна

Вдовенко Лариса Олександрівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького національного аграрного університету, м. Вінниця, Україна

Виговська Наталія Георгіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та цифрової економіки Державного університету «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна

Журавльова Ірина Вікторівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

Тулай Оксана Іванівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та дипломатії Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль, Україна

Плаксюк Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна; Slovak Quality Association Trnava, Slovak Republic

Чкан Ірина Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

CONFERENCE ORGANIZING COMMITTEE

Chairman of the organizing committee:

Sergiy Kyurchev – Doctor of Technical Sciences, Professor, Rector of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Deputy Chairmen of the Organizing Committee:

Anatolii Panchenko – Doctor of Technical Sciences, Professor, Vice-Rector for Research Work of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Iryna Kolokolchykova – Doctor of Economic Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Economics and Business of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Olena Yatsukh – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance, Accounting and Taxation of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Members of the conference organizing committee:

Natalia Trusova – Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Renata Novakova – PhD, Associate Professor of the Department of Management and Human Resources, Ambis University, in Prague, Czech Republic

Nadiia Davydenko – Doctor of Economic Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Finance and Digital Technologies of the State Tax University, Irpin, Ukraine

Larysa Vdovenko – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance of Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, Ukraine

Nataliya Vyhovska – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance and Digital Economy of State University «Zhytomyr Polytechnic», Zhytomyr, Ukraine

Iryna Zhuravlyova – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance of Semyon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine

Oksana Tulai – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of International Relations and Diplomacy of West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Olena Plaksiuk – PhD, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine; Slovak Quality Association Trnava, Slovak Republic

Iryna Chkan – PhD, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

**НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНІ УСТАНОВИ,
СПІВРОБІТНИКИ ТА ЗДОБУВАЧІ ЯКИХ БРАЛИ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ**

- *Ambis University, in Prague, Czech Republic*
- *Slovak Quality Association, Trnava, Slovak Republic*
- *Slovak University of Technology in Bratislava, Slovak Republic*
- *University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava, Trnava, Slovak Republic*
- *Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна*
- *Відокремлений структурний підрозділ «Інститут інноваційної освіти Київського національного університету будівництва і архітектури», м. Київ, Україна*
- *Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна*
- *ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, Україна*
- *Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна*
- *Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна*
- *Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна*
- *Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна*
- *Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», м. Одеса, Україна*
- *Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів, Україна*
- *Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*
- *Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна*
- *Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», м. Кам'янець-Подільський, Україна*
- *Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна*
- *Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна*
- *Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна*
- *Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна*
- *Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна*
- *Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна*

- *Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський, Україна*
- *Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна*
- *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна*
- *Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна*
- *Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна*
- *Національний університет «Чернігівська Політехніка», м. Чернігів, Україна*
- *Поліський національний університет, м. Житомир, Україна*
- *Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України м. Полтава, Україна*
- *ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ, Україна*
- *Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна*
- *Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, м. Київ, Україна*
- *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна*
- *Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна*
- *Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, м. Хмельницький, Україна*
- *Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, Україна*
- *Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна*
- *Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна*
- *Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси, Україна*
- *Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна*

ЗМІСТ

TABLE OF CONTENTS

СЕКЦІЯ 1 ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

SECTION 1 FINANCIAL INCLUSION OF THE PUBLIC SECTOR IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Боркович В. В., Цап В. Д. Роль та місце криптовалюти на сучасному рівні розвитку світової економіки	17
Боркович В. В., Цап В. Д. Ключові вектори сучасної державної фінансової політики сталого розвитку аграрного сектора економіки	21
Дмитров О. М., Яцух О. О. Виклики для фінансового забезпечення діяльності сільського господарства України в умовах інтеграції в європейський економічний простір	26
Єгоричева С. Б. Інституційні засади забезпечення фінансової інклюзії в Україні	30
Кучеркова С. О. Сутність та призначення публічних фінансів	35
Мартиненко В. В., Липкань А. Ю. Економічна безпека в умовах сталого розвитку: інклюзивні підходи та європейський досвід	39
Осипенко С. О. Інклюзивний розвиток територіальних громад в умовах фінансової децентралізації	43
Плаксиук О. О., Novakova R. Дослідження капіталізації інтелектуального потенціалу	46
Plaksiuk O., Vadkertiová A. The impact of financial levers on slovakia's GDP growth	51
Резнік В. С., Скрипник Г. О. Державний борг України: джерела фінансування та реструктуризація	54
Ремболович В. Д. Механізми державної підтримки фінансової інклюзії в контексті євроінтеграції	58
Сербіна Т. В. Основні бар'єри в логістичному управлінні на світовій арені	62
Усов Д. О., Кучеркова С. О. Державний перерозподіл публічних фінансів та справедливість: оптимальний бюджет	66

Черненко В. В., Скрипник Г. О. Державний фінансовий контроль та його роль в публічному управлінні	69
Чкан І. О. Пріоритети страхового ринку в інклюзивних умовах	73

СЕКЦІЯ 2

ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

SECTION 2

DETERMINANTS OF FINANCIAL INCLUSION OF THE REAL SECTOR IN THE CONTEXT OF RESTORING THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEM OF THE REGION

Вдовенко Л. О. Місцеві бюджети у розвитку сільських територій	76
Кравченко О. О. Фінансова інклюзія в контексті відновлення економіки України	80
Полінкевич О. М. Фінансова інклюзія сталих систем регіонального розвитку	85
Слободянюк В. В. Економічний потенціал суб'єктів підприємництва	88
Соколюк К. Ю., Соколюк І. Ю. Розвиток соціального підприємництва на сільських територіях у воєнний та повоєнний періоди	93
Устенко О. О. Інклюзивне зростання економіки України: виклики воєнного стану	97

СЕКЦІЯ 3

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

SECTION 3

DIGITALIZATION OF INCLUSIVE FINANCIAL MARKET TECHNOLOGIES

Балацька В. А., Чуницька І. І. Впровадження цифрових платформ та фінтех-рішень для оптимізації управління фінансовими активами на ринках капіталу	100
Вовченко О. С. Роль маркетингових інноваційних технологій у розвитку фінансової інклюзії	105

Євтушенко В. С., Кучеркова С. О. Кібербезпека у процесах діджиталізації фінансового сектору	108
Івахно П. В. Big Data та штучний інтелект у процесі оцінки DeFi-проектів	111
Клименко О. М. Роль блокчейну в розвитку фінансового посередництва	114
Ковова І. С. Світові тенденції розвитку страхового ринку на засадах штучного інтелекту	117
Косторной С. В., Парапанов О. О. Інноваційні цифрові технології у банківській сфері	121
Кузнецова С. О. Структура та тенденції запровадження фінансових інструментів	125
Кушнір Л. А. Цифрові інновації для інклюзивності фінансових послуг: технології та перспективи	128
Марченко О. Ю. Цифрові платформи для фінансування сталих екологічних ініціатив в Україні	132
Мельник К. М., Щербатюк О. П. Цифрові технології як інструмент розвитку в банківській сфері	136
Melnyk O. Security of the banking system based on the metaspaces of FinTech services	139
Morozov O. Mechanisms for enhancing the financial stability of enterprises in the context of modern economic challenges	143
Писаковський А. О. Основні тенденції та закономірності розвитку ринку банківських послуг: світовий та національний досвід	147
Panova I., Pysarevskiy M., Sidorov M. Inclusive digital technologies in the restaurant industry	151
Радченко О. Д., Марухненко І. Я. Завдання та пріоритетні напрями фінансування галузевої стратегії AGROTECH	154
Сахно Л. А. Вплив криптовалюти на глобальні фінансові системи: проблеми та перспективи	157
Скриль В. В. Європейські практики впровадження інклюзивних інновацій на страховому ринку	164
Скриль І. Г. Цифрова трансформація страхового сектору: вплив на фінансову інклюзію населення	167
Стужний О. С. Інноваційні підходи до організації логістичної діяльності підприємств в сучасних умовах	170

Тростянська К. М. Діджиталізація кооперативних бізнес-моделей: інклюзивні фінансові технології та перспективи розвитку	174
Худолій Ю. С. Міжнародний досвід впровадження інноваційних фінансових інструментів сталого розвитку	177
Худолій Ю. С., Папка В. С. Інноваційні фінансові технології у бізнесі: перспективи та ризики цифрової епохи	182
Чкан І. О., Завгородня О. А. Депозитна діяльність АТ «Укресімбанк» та напрями її покращення	185
Чукіна І. В. Цифрова трансформація логістики : інноваційні рішення для глобальних ринків	189

СЕКЦІЯ 4
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

SECTION 4
ENSURING FINANCIAL SECURITY OF AGRI-FOOD MARKET
ENTITIES IN MODERN CONDITIONS

Гузенко О. П. Осучаснення змістовності фінансової безпеки з урахуванням сегментів функціонування суб'єктів аграрного продовольчого ринку	194
Данилишин М. С. Формування ліквідних активів бурякоцукрового підкомплексу на засадах потокових євроінтеграційних процесів	198
Дараган А. А. Лізингове фінансування суб'єктів аграрного бізнесу	203
Кадала В. В. Агропродовольчий ринок та фінансова безпека: проблеми та взаємозв'язок в умовах сьогодення	208
Карбівський В. Л. Страхові механізми забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах сучасних викликів	212
Kozak V. Financial security of agro-food market entities in the conditions of European integration processes	215
Носова Н. І. Забезпеченість фінансової безпеки агропродовольчого сектору України як складова його сталого розвитку	220
Потьомкін Л. М. Методологія забезпечення фінансової безпеки м'ясних та м'ясопереробних підприємств	225
Третяк Н. М. Вплив військової агресії РФ на безпеку сільськогосподарських підприємств	230

Trusova N. Geo-economic transformation of the financial and credit policy of the agricultural industry of Ukraine	233
Yurieva I. A., Yuriev M. O. Financial security and financial risks: instruments of financial inclusion in the EU	238
Яцух О. О. Інноваційні інструменти фінансового забезпечення діяльності виробників сільськогосподарської продукції: аграрні розписки та аграрні ноти	241
Яцух Р. О., Тулай О. І. Експорт сільськогосподарської продукції України: тенденції та перспективи	246

СЕКЦІЯ 5
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

SECTION 5
MANAGING THE FINANCIAL SYSTEM OF BUSINESS ENTITIES:
THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Андрєєва О. В. Трансформація страхового ринку України як еволюційний шлях до євроінтеграції	251
Баїк М. Я. Якість кредитів як інструмент забезпечення фінансової стабільності банків	254
Бас М. В., Бас І. В. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємств лісового господарства в реаліях війни	258
Бедер Д. А. Об'єкти цифровізації в сфері управління інвестиційною діяльністю підприємства	261
Безносенко В. В., Єршова Н. Ю. Оцінка впливу реформ фінансового регулювання на фінансування підприємств малого бізнесу	266
Біблій З. В. Зарубіжний досвід регулювання страхового ринку	269
Денисюк О. Г. Інформаційне забезпечення як інструмент управління самодостатнім розвитком підприємства	272
Dong Hai. Directions of cost grouping as a mechanism for company cost management	276
Захарова Н. Ю. Особливості формування фінансової стратегії підприємства в умовах невизначеності	281
Копилюк О. І., Гарапко С. С. Реалізація цілей сталого розвитку в системі економічної безпеки страхового ринку	285

Кубай Д. В. Цифрова трансформація та її ефективність для ведення бізнесу	290
Кубанов Р. А. Синергетичний підхід як основа стратегічного фінансового розвитку архітектурно-будівельної компанії	293
Кушнір В. О. Стратегічний фінансовий менеджмент в аграрних підприємствах: теоретичні та практичні аспекти	298
Марчевська Ю. О., Нікольчук Ю. М. Теоретичні аспекти управління фінансами суб'єктів підприємництва	301
Нікольчук Ю. М., Дролюк В. В. АТ «Ідея Банк» – минуле та сьогодення	305
Павлюк С. І. Сценарії розвитку цифрової економіки України	309
Панченко Н. В., Чуницька І. І. Особливості управління фінансовими активами в умовах війни та поствоєнного відновлення України	313
Портной Є. В. Формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств	317
Середа Є. Г., Чуницька І. І. Інноваційні підходи в управлінні фінансовими ризиками підприємств	320
Татаринів О. В. Мотивація працівників компанії при виконанні бюджетів	324
Тімченко О. Л. Менеджмент якості як основа підприємницької стратегії	329
Ткачук Н. М. Практичні аспекти оцінки достатності власного капіталу банку	332
Ушкалова А. О., Кучеркова С. О. Особливості та перспективи розвитку корпоративних фінансів	337
Черненко О. С. Фінансова підтримка фермерських господарств в умовах воєнного стану	341
Шарук Т. М., Цаль-Цалко Ю. С. Основні напрямки вирішення проблем організації транспортного процесу залізниць України в умовах реформування	346
Шкуренко О. В. Концепція інклюзії в управлінні фінансовими потоками підприємства	350
Юрків А. М. Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва України та ЄС	353
Яцина В. В., Кочетова Т. І. Вплив війни на формування ресурсної бази та стан ліквідності банків	357

СЕКЦІЯ 6
ОБЛІК, АУДИТ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК ГОСПОДАРЮВАННЯ

- - - - -

SECTION 6
ACCOUNTING, AUDIT AND TAXATION OF BUSINESS ENTITIES IN
THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF EUROPEAN
BUSINESS PRACTICES

Бондаренко Н. М. Актуальні питання судово-бухгалтерської експертизи операцій з грошовими коштами	362
Буділовська В. В. Адміністрування земельного податку в умовах війни	366
Голуб Н. О. Напрями і проблеми адаптації податкової політики України до вимог Європейського Союзу	369
Гуцалюк О. Г., Яцух О. О. Оподаткування будівельної діяльності: порівняння українського законодавства та європейських практик	374
Гуцул І. А. Вектори удосконалення податкової політики з метою забезпечення фінансової спроможності підприємства	379
Давиденко М. А. Адміністрування екологічного податку в умовах війни	383
Давидюк Т. В. Управлінський баланс – важливий інструмент прийняття рішень щодо діяльності компанії	387
Косторной С. В. Податок на додану вартість в Європейському союзі	391
Костякова А. А., Фролова Т. О. Облік розрахунків за податками в товаристві з обмеженою відповідальністю: основні аспекти спрощеної системи оподаткування	394
Матюха М. М. Прогресивна система інформаційного забезпечення прийняття рішень	398
Нагірняк М. Ф. Аналітичні процедури в податковому контролі	402
Novakova R., Skýpalová R., Pauliková A., Plaksiuk O. The importance of implementing reporting according to ESG requirements and linking it to ISO standards	406
Олексієнко Т. В. Особливості проведення комплексних судових товарознавчо-економічних експертиз при дослідженні розміру збитків	409
Панічук О. В. Облікове забезпечення кредитного рейтингування суб'єктів господарювання	412

Синчак В. П. Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва у контексті зарубіжного досвіду	416
Ходаба Л. В. Вплив імплементації європейських стандартів на цифрову трансформацію бухгалтерського обліку та аудиту	419
Ходзицька В. В. Стратегічний управлінський облік та аудит в царині сталого звітування	424
Хочай В. О., Безверхий К. В. Модель розробки робочого плану рахунків бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств	427
Цап В. Д. Особливості оподаткування та здійснення податкового контролю в сучасних умовах	431
Цегельник Н. І. Діджиталізація обліку і контролю діяльності лісогосподарських підприємств: перспективи та виклики	436
Юр'єва І. А. Підходи імплементації європейських практик з обліку, аудиту і оподаткування	439
Юрченко О. А. Облік витрат на збереження майна в умовах воєнного часу	442

СЕКЦІЯ 1
ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРА В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

SECTION 1
FINANCIAL INCLUSION OF THE PUBLIC SECTOR IN THE CONTEXT OF
EUROPEAN INTEGRATION

Боркович В. В.

здобувач третього рівня (PhD) за спеціальністю
072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: Цап В. Д.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

РОЛЬ ТА МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ НА СУЧАСНОМУ РІВНІ РОЗВИТКУ
СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Роль і місце криптовалют в умовах сучасного розвитку світової економіки є важливим і динамічним питанням. Криптовалюти стали суттєвим елементом фінансової системи, впливаючи на методи проведення транзакцій, інвестиційні стратегії та навіть на регуляторні політики країн. Вони відкривають нові можливості для швидких і дешевих міжнародних платежів, але також створюють нові виклики в питаннях безпеки, стабільності і регулювання. В цілому, криптовалюти вносять значний вклад у цифрову трансформацію економіки, хоча їх роль все ще продовжує розвиватися і адаптуватися до змінюваного глобального середовища.

Криптовалюти – це цифрові активи, які використовують технологію блокчейн для забезпечення безпеки та прозорості транзакцій. Завдяки технології блокчейн у своїй основі криптовалюта пропонує безпечні, прозорі та ефективні платіжні рішення, які можуть обійти посередників і зменшити транзакційні витрати. Блокчейн забезпечує безпеку в технології блокчейн через децентралізований сервер, який проставляє часові мітки, і однорангові мережеві з'єднання. Це робить блочні ланцюги дуже зручними для реєстрації операцій та подій з даними, управління ідентифікацією та перевірки походження. Це може допомогти сприяти фінансовій доступності та розширити можливості людей у країнах, що розвиваються, які не мають доступу до традиційних банківських послуг.

Біткоїн, який вважається найпершим на ринку і найдорожчою віртуальною валютою світу, був створений з метою зниження споживчих витрат, шляхом витіснення банківських установ з ланцюжка однорангових фінансових угод [1]. Поява біткоіна розв'язала проблему подвійних витрат, покладених на споживачів фінансових послуг, оскільки індивідууми мають відкритий доступ до всіх документальних записів стосовно їхніх віртуальних транзакцій. Особливістю використання біткоіну є конфіденційність користувачів та анонімність транзакцій, прискорення обігу капіталу, зниження операційних витрат, пов'язаних із використанням паперових грошей, вдосконалення системи грошових переказів, мінімізація впливу інфляції, а також спрощення платіжної системи.

Незважаючи на те що нині біткоїн та інші криптовалюти ще далекі до того, щоб замінити традиційні гроші на валютному ринку, та у розрахунках вони вже здійснюють певний вплив на економічні процеси та їх суб'єкти.

Одними з перших учасників економічних процесів, які зазнають впливу нових цифрових грошей, є банки. Сьогодні багато із центральних та приватних банків різних країн уважно слідкують за розвитком криптовалютного ринку (передусім за курсом та операціями з біткоіном) та намагаються або адаптуватися до нього, або взяти участь у його розвитку (через створення власної цифрової валюти-аналогу державної валюти). Шість із найбільших банків світу – Barclays (UK), Credit Suisse (Switzerland), Canadian Imperial Bank of Commerce, HSBC, MUFG (Японія) і State

Street (США) – активізували зусилля для запуску нової форми валюти: технологія розподіленого реєстру використовуватиметься для проведення моментальних розрахунків і клірингу за операціями із цінними паперами, пише Financial Times [2, с. 19–25].

Враховуючи роль криптовалют у глобальній економіці, важливим аспектом є їхній потенціал як інвестиційних інструментів. Ці цифрові активи не лише змінюють спосіб здійснення фінансових операцій, а й відкривають нові можливості для інвесторів, що прагнуть до диверсифікації своїх портфелів та пошуку високих прибутків у новому, динамічному секторі. Оскільки їх вартість часто коливається, багато інвесторів розглядають криптовалюту як спосіб диверсифікації свого портфеля. Однак високий рівень волатильності також супроводжується ризиками. Крім того, багато інституційних інвесторів та фондів почали активно вкладатися в криптоактиви, намагаючись заробити на зростанні їх вартості.

Високий потенціал зростання криптовалют, зокрема біткойна та ефіріуму, є однією з ключових характеристик, що приваблює інвесторів. Протягом останніх кількох років ці цифрові активи демонструють вражаюче зростання вартості, що зумовлено не лише підвищеним інтересом з боку інституційних інвесторів, а й загальним розвитком технологій блокчейн і вдосконаленням регулювання ринку.

Рис. 1. Динаміка зростання ціни Bitcoin у 2011-2024 роках, дол. США

Джерело: coinmarketcap.com [4]

Криптовалюти, зокрема біткойн та ефіріум, продовжують демонструвати значне зростання вартості. Наприклад, біткойн у 2017 році коштував близько \$2,000, а до кінця 2021 року його вартість досягла понад \$50,000 за монету. У 2024 році біткойн зріс більш ніж удвічі в ціні, досягнувши рекордних рівнів, що пов'язано з підвищеним інтересом інвесторів та позитивними новинами з регулювання криптовалют. Прогнози на 2025 рік також оптимістичні. Аналітики Bitwise Asset Management очікують, що ціна біткойна може досягти \$200,000 [3].

Такі прогнози свідчать про потенціал криптовалют для значного зростання в найближчі роки. Однак важливо пам'ятати про високу волатильність ринку криптовалют, що може призвести до значних коливань вартості активів. Тому інвесторам рекомендується ретельно аналізувати ринок та враховувати ризики перед прийняттям інвестиційних рішень.

Таким чином, криптовалюти відіграють важливу роль у розвитку сучасної світової економіки. Розвиток криптовалют матиме значний вплив на неї. Державне врегулювання допоможе усунути недоліки, сприятиме розвитку ринку та збільшенню транзакцій. Хоча зараз криптовалюти незначно впливають на традиційні валюти, у майбутньому ця ситуація зміниться, оскільки банки й компанії активно впроваджують їх у фінансові операції. А щодо використання криптовалюти як інвестиційного інструменту криптовалюти то вони відкривають нові можливості для фінансових операцій та інвестицій, але й несуть із собою ризики, які потребують ретельного регулювання. У майбутньому криптовалюти, ймовірно, будуть відігравати ще більшу роль у світовій економіці, але їх інтеграція в традиційні фінансові системи та забезпечення безпеки залишаються ключовими питаннями для їх подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Scott S. Cryptocurrency Compliance: An AML Perspective. CAMS-Audit. URL: <https://www.acams.org/aml-white-paper-cryptocurrency-compliance> (дата звернення 12.01.2025).

2. Васильчак С. В. Використання криптовалют в сучасних економічних системах України. *Науковий вісник Львівського національного університету*. 2018. № 76. С. 19–25.

3. Криптопрогнози на 2025 рік від Bitwise. URL: https://finway.com.ua/kryptoprogozy-2025-rik-vid-bitwise/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 12.01.2025).

4. CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com/> (дата звернення 12.01.2025).

Боркович В. В.

здобувач третього рівня (PhD) за спеціальністю
072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: Цап В. Д.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

КЛЮЧОВІ ВЕКТОРИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Проаналізовано основні аспекти сучасної державної фінансової політики щодо сталого розвитку аграрного сектору економіки, окреслено ключові напрямки фінансової політики, що забезпечують інтеграцію інноваційних технологій, підтримку малого та середнього агробізнесу, а також розвиток кооперативів. Досліджено державну підтримку, альтернативні фінансові механізми та перспективи розвитку аграрного сектору після війни. Таким чином, висвітлено важливі аспекти, які визначають ефективність державної фінансової політики для сталого розвитку аграрного сектору економіки.

Визначено передумови для реалізації ефективної державної фінансової політики сталого розвитку аграрного сектору. Визначено ключові складові діючого механізму запропонованої урядом програми «Доступні кредити 5-7-9%» що реалізується Фондом розвитку підприємництва, та «Вуглецеві кредити», що реалізуються ЄБРР за програмою високого впливу на клімат або по програмі Carbon Credit Ukraine [1]. Зазначено що діюча система страхування в аграрному секторі економіки є недостатньо розвиненою та потребує вдосконалення.

Дослідження фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств представлено в роботах ряду вітчизняних науковців, таких як: С. А. Петренко, М. І. Ковальчук, Т. І. Кузьменко, Дунда С., Занора В., Онишко С. В., Попов О., Малік М., Федірець О. та інші.

Особливу увагу варто приділити науковим напрацюванням щодо розвитку та практичної реалізації форм фінансового забезпечення розвитку сільського господарства в умовах воєнної економіки і перспектив їх практичного застосування у період відновлення економіки, що представлені у працях Школьник І. та Кривоzub В. (представлено сучасний стан фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору України) [2]; Яцух О., Гузар Б. (обґрунтовано сутність та зміст фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств та цільові орієнтири фінансової політики щодо державного регулювання фінансового забезпечення сталого розвитку галузі) [2, 5]; Кучеренко Ю., Ратошнюк Т. та Мартинюк М. (представлено особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, обґрунтовано інвестиційну привабливість галузі) [3, 4] та інших. Досліджувана проблема активно обговорюється в наукових та урядових колах, однак практичне застосування фінансового забезпечення процесів в сільському господарстві та визначенням шкоди (обсягу збитків) у сучасних умовах, не можна вважати достатньо висвітленою, а тому потребує подальшого дослідження.

Аграрний сектор відіграє стратегічну роль в економіці України, забезпечуючи значну частку ВВП, валютних надходжень та зайнятості населення. В умовах воєнної економіки його функціонування зазнало серйозних випробувань: зруйнована інфраструктура, мінна небезпека на полях, блокада морських портів та

дефіцит фінансових ресурсів. Це вимагає розробки ефективних адаптаційних стратегій для забезпечення стійкості та розвитку галузі.

Воєнні дії спричинили значні фінансові труднощі для агропідприємств. Основними викликами є: дефіцит фінансових ресурсів – багато аграріїв втратили доступ до традиційного банківського кредитування через підвищені ризики та нестачу ліквідності у банківському секторі. Інвестиційна активність знизилася, що ускладнює закупівлю насіння, добрив та пального; проблеми страхування агробізнесу – аграрне страхування практично зупинилося через військові ризики. Втрата врожаю та сільськогосподарської техніки внаслідок бойових дій не компенсується, що робить фермерів фінансово вразливими; інфляційний тиск та девальвація гривні – зростання цін на добрива, паливо та логістичні послуги значно підвищило собівартість виробництва, тоді як купівельна спроможність внутрішнього ринку обмежена; логістичні проблеми та блокада портів – до війни Україна експортувала понад 70% зерна через порти Чорного моря. Їхня блокада змусила аграріїв шукати альтернативні маршрути, що призвело до збільшення транспортних витрат та затримок у поставках.

У зв'язку із сезонністю виробництва у сільськогосподарських підприємствах України ще до початку військового стану спостерігалась проблема з обіговими коштами, часто виникали проблеми із закупівлею нової техніки, посівних матеріалів, добрив та інших речей необхідних для функціонування підприємства. А від тоді коли почалася війна проблеми виросла в рази. Саме тому за допомогою кредитних коштів можна вирішити питання розвитку сільськогосподарського підприємства.

На сьогодні банки пропонують сільськогосподарським підприємствам державні кредити: «Доступні кредити 5-7-9%», в залежності від річного виторгу та створення нових робочих місць можна отримати кошти під 5-7-9% річних, це дає можливість агропідприємствам отримати кошти під закупку основних засобів, позику для фінансування робіт на різних етапах сільськогосподарського циклу або фінансування посівної кампанії та сільгоспциклу [6].

В Україні також діють кілька програм підтримки аграріїв, спрямованих на компенсацію витрат на паливо, добрива та насіння. Основні з них: бюджетні субсидії на 1 гектар оброблюваних земель, програма підтримки утримання худоби, безкоштовне забезпечення насінням та добривами.

Вуглецеві кредити («carbon credits») – це узагальнений термін, що означає певний електронний актив, який надає дозвіл на викиди або підтверджує скорочення викидів певного обсягу парникових газів (як правило, один вуглецевий кредит відповідає 1 тонні викидів у CO₂ еквіваленті). Україна продовжує рухатись в напрямку скорочення викидів. Зокрема, діє програма Carbon Credit Ukraine, яка надає фермерам можливість отримати кошти за вуглецеві кредити, які вони генерують завдяки своїм практикам сталого управління земельними ресурсами. В Україні працює кілька компаній, які формують добровільний ринок вуглецевих сертифікатів. Останні можна продавати на аукціонах, на внутрішніх чи зовнішніх ринках та отримувати за них реальні гроші. Хто зацікавлений в купівлі цих сертифікатів? Насамперед ті підприємства, які мають надмірні викиди та не вписуються в вимоги Кіотського протоколу.

Актуальним є питання пошуку сучасних джерел фінансових ресурсів як на внутрішньому, так і на зовнішньому фінансовому ринку для фінансового забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств і таким джерелом стає міжнародна технічна допомога. Відповідно до чинного законодавства України, міжнародна технічна допомога – це фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України [7].

Найбільш дієва і працююча програма на сьогодні це Програма «Аграрний Ощад» від Європейського Союзу. Програма ЄС, яка підтримує сільське господарство України через гранти, субсидії та інвестиції в аграрну інфраструктуру. Вона також фінансує заходи, спрямовані на модернізацію сільськогосподарських підприємств, адаптацію до змін клімату та сталий розвиток. Програма також підтримує розвиток сільських територій, покращення доступу до фінансування для малих агропідприємств [8].

Таким чином, проблема достатнього фінансового забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств досі залишається актуальною в умовах військових дій, потребує пошуку нових ринків збуту.

Саме тому поліпшення фінансового забезпечення розвитку діяльності сільськогосподарських підприємств викликає необхідність організації постійного та якісного моніторингу джерел формування фінансових ресурсів, що визначає перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Інформація про результати Державної програми «Програма 5-7-9%». URL: <https://bdf.gov.ua/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupnyy-finansovyy-lizynh-5-7-9/> (дата звернення 02.02.2025).
2. Школьник І. О., Кривозуб В. Сучасний стан фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору України. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 4. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/20/6-49-55.pdf> (дата звернення 02.02.2025).
3. Яцух О.О. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств: монографія / О. О. Яцух – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. – 467 с.
4. Кучеренко Ю. А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7/2. С. 82–85.
5. Ратошнюк Т. М., Мартинюк М. А. Інвестиційна привабливість аграрної сфери. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит*. 2013. Вип. 31. С. 88–93.
6. Державні кредити: які пільги доступні для аграріїв. URL: <https://privatbank.ua/handbook/derzhavni-kredyty-dlia-fermeriv> (дата звернення 02.02.2025).
7. Яцух О. Ключові вектори сучасної державної фінансової політики сталого розвитку аграрного сектора економіки. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2021. № 2(44). С. 222-232.

8. Програма «Аграрний Ощад» від Європейського Союзу. URL: <https://www.oschadbank.ua/msb/credit-category/vid-agropartneriv> (дата звернення 02.02.2025).

Дмитров О. М.

здобувач третього рівня (PhD) за спеціальністю
072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Яцух О. О.

д.е.н., професор, завідувача кафедрою фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ВИКЛИКИ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Сільське господарство є однією з ключових галузей економіки України, яка забезпечує значну частку ВВП, зайнятість населення та експортний потенціал країни. В умовах євроінтеграційних процесів та прагнення України до вступу в Європейський Союз аграрні підприємства стикаються з новими викликами у сфері фінансового забезпечення. У контексті Європейської інтеграції галузь змушена пристосовуватися до стандартів спільноти, що включають встановлення нових механізмів фінансового регулювання, адаптацію до правил Спільної Аграрної Політики ЄС (САП ЄС) та модернізацію національних програм підтримки. Це ставить перед українськими сільськогосподарськими підприємствами ряд викликів, пов'язаних з необхідністю пошуку нових джерел фінансування, оптимізацією використання існуючих ресурсів та адаптацією до більш жорстких норм фінансової звітності та контролю.

Основними викликами для фінансового забезпечення діяльності сільського господарства України в умовах інтеграції в європейський економічний простір на думку автора є:

1. Гармонізація законодавства із законодавством ЄС у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій.

2. Подолання наслідків військових дій, відбудова та відновлення галузі.

Україна подала заявку на членство в ЄС 28 лютого 2022 року. Основними вимогами угоди на шляху до вступу стосовно галузі сільського господарства є запровадження нормативно-правових актів, що регулюють сільське господарство в ЄС та поступове впровадження норм Спільної Аграрної Політики ЄС.

Спільна Аграрна Політика Європейського Союзу (САП ЄС) є одним із ключових напрямів європейської економічної політики, спрямованим на підтримку сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільських територій. Вона була створена на основі Римської угоди 1957 року з метою гарантування стабільного та справедливого доходу фермерів, стабілізації аграрних ринків та стимулювання ефективного розвитку аграрного сектору.

САП ЄС фінансується за допомогою двох головних фондів.

European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) - цей фонд має на меті забезпечити прямі виплати фермерам та фінансувати заходи, пов'язані з регулюванням ринку. Прямі виплати призначені для підтримки доходів аграріїв та стабілізації їх фінансового становища. Наприклад, EAGF може надавати компенсації у разі природних катаклізмів чи інших небажаних ситуацій, які впливають на виробництво.

European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) - сфокусований на розвитку сільських територій. Цей фонд фінансує проекти, які сприяють інвестиціям у сільське господарство, підвищенню екологічної стійкості, диверсифікації сільської економіки та соціального розвитку сільських спільнот.

Крім основних фондів, законодавство ЄС передбачає можливість надання додаткових коштів у надзвичайних ситуаціях. Такі інструменти демонструють

гнучкість системи фінансової підтримки та готовність адаптуватися до змінних умов.

Згідно з останнім звітом Європейської комісії від 30 жовтня 2024 року, Україна залишається на ранній стадії підготовки у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій [5]. Важливо, що приведення законодавства до європейських норм дозволить більш прозоро та ефективно розподіляти державні фінансові ресурси в частині підтримки сільського господарства. Також такі зміни в подальшому необхідні для використання переваг Спільної Аграрної Політики ЄС.

Одним з викликів для фінансового забезпечення сільського господарства є подолання наслідків військових дій. За експертними оцінками, збитки, завдані сільському господарству України, сягають 80,1 млрд доларів США. Для відновлення та реконструкції аграрного сектору протягом наступного десятиліття необхідно залучити 56,1 млрд доларів США. Основні напрями відбудови включають [6]:

1. Реконструкція пошкодженої інфраструктури.
2. Створення умов для довгострокового розвитку сільського господарства.
3. Розширення інвестицій у державні аграрні установи, що відповідають за розробку та реалізацію науково обґрунтованої політики розвитку сільського господарства та сільських територій.

Для подолання згаданих викликів фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств є доцільним:

1. Розпочати реалізацію Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року, посилити адміністративну спроможність для її впровадження, а також продовжити наближення до законодавства ЄС.

2. Використовувати Державний аграрний реєстр для всіх програм підтримки сільського господарства та розвитку сільських територій.

3. Розробити та впровадити систему моніторингу для збору та аналізу фінансових та економічних даних від фермерських господарств з метою більш ефективного використання фінансових ресурсів.

4. Продовжити надання прямої підтримки сільськогосподарським виробникам через державні програми, які були успішно реалізовані в попередні роки.

5. Розширити можливості проведення заходів з обстеження, розмінування і поновлення доступу до сільськогосподарських земель.

Список використаних джерел

1. Яцух О. О. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств: монографія. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. 467 с.

2. Кравчук І. І., Логвиненко С. Л. Управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарських підприємств. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 136–141.

3. Власюк С. А. Альтернативні форми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2016. Вип. 88. Ч. 2: Економічні науки. С. 219-230.

4. Томашук І. В. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення аграрного сектору Вінницького регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 698-704.

5. Ukraine Report 2024. Enlargement and Eastern Neighbourhood. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en (дата звернення 17.02.2025).

6. Огляд збитків та втрат в АПК - Kyiv School of Economics. Kyiv School of Economics. URL: <https://kse.ua/ua/oglyad-zbitkiv-ta-vtrat-v-apk/> (дата звернення 17.02.2025).

Єгоричева С. Б.

д.е.н., професор кафедри фінансів,

банківського бізнесу та оподаткування

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ

У наш час на міжнародному та національних рівнях вже сформувалося широке розуміння фінансової інклюзії (фінансового включення) як необхідної умови подолання бідності та забезпечення економічного зростання. Фінансова інклюзія, за визначенням Світового банку, полягає у тому, що окремі особи та бізнеси мають доступ до й користуються прийнятними за ціною фінансовими продуктами й послугами, які відповідають їхнім потребам і які надаються відповідально та з позиції сталого розвитку. Національний банк України, ґрунтуючись на досвіді міжнародних організацій, визначає напрями забезпечення фінансової інклюзії як: підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами; посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; підвищення рівня фінансової грамотності населення [1].

Невисокий рівень фінансової інклюзії є, як правило, проблемою країн, що розвиваються, але і розвинуті економіки зустрічаються з аналогічними викликами, коли мова йде про найбільш вразливі верстви населення, людей з інвалідністю, мігрантів, біженців, мешканців віддалених територій, представників мікробізнесу тощо. У сучасних умовах більшість країн демонструють державну зацікавленість у підвищенні фінансової інклюзії та сприяють інтеграції пересічних громадян до сфери фінансового обслуговування через різні продукти, сервіси та програми підтримки. Тому рівень фінансового включення в усьому світі поступово зростає.

В Україні ці процеси також відбуваються достатньо активно. Відповідно до дослідження Світового банку, що проводиться раз на три роки, у 2021 році частка дорослого населення, яке мало банківські рахунки, становила у нашій країні 83,6%, збільшившись порівняно з 2017 роком майже на 21 п.п., у тому числі серед жінок вона становила 80,7%, а серед молоді до 24 років – 90,9%. Причому майже всі показники, що оцінювалися, були вищими від середніх по регіону Європи і Центральної Азії та по групі країн з нижчим середнім доходом [2, с. 132]. Такі позитивні результати стали, у тому числі, наслідком створення та постійного розвитку в Україні інституційних засад забезпечення фінансової інклюзії.

Якщо увагу міжнародної спільноти проблематика фінансового включення привернула наприкінці 2000-х років, то в Україні на державному рівні вона актуалізувалася у 2014 році у рамках реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, як одне з пріоритетних завдань реформування вітчизняного фінансового сектору. Втім, дещо раніше у нашій країні було зроблено певні кроки щодо посилення захисту прав споживачів фінансових послуг шляхом ухвалення Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012-2017 роки [3].

Отже, на наш погляд, саме така складова фінансової інклюзії, як захист прав споживачів фінансових послуг, отримала на даний час найбільш розгалужене нормативно-правове забезпечення. До нього відносяться, насамперед, Закони України «Про захист прав споживачів» (1991) (у перспективі – новий закон, прийнятий у 2023 році), «Про Національний банк України» (1999), «Про банки і банківську діяльність» (2001), «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (2012), «Про споживче кредитування» (2016), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» (2019), «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (2021) та деякі інші. Можна констатувати, що правове забезпечення у цій сфері розвивалося шляхом адаптації загальних норм захисту прав споживачів до проблематики ринку фінансових послуг, а у подальшому – формування спеціального законодавства та наділення відповідних державних органів повноваженнями у цій сфері.

Щодо підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами, то тут, насамперед, варто зазначити Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджену у 2021 році Кабінетом Міністрів України, а також Положення про ліцензування банків, зміни до якого, прийняті у 2024 році, зобов'язують банки забезпечити фізичну та інформаційну доступність щонайменше 50% від загальної кількості їх підрозділів у регіоні, щоб сприяти створенню інклюзивного фінансового простору для кожного громадянина України, у тому числі, ветеранів війни, осіб з інвалідністю та людей старшого віку.

Різноманіття способів надання платіжних послуг забезпечується Законом України «Про платіжні послуги» (2021), відповідно до статті 38 якого торговці зобов'язані забезпечити можливість здійснення безготівкових розрахунків, зокрема, за допомогою електронних платіжних засобів, платіжних застосунків або платіжних пристроїв. Терміни, до яких торговці повинні впровадити такі можливості, встановлені постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2022 року №894.

У сучасних умовах доступність фінансових послуг все більше визначається рівнем їх цифровізації, напями поглиблення якої були визначені Стратегією розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Але можливість отримання таких послуг залежить від наявності у споживачів доступу до мережі Інтернет, тому Закон України «Про електронні комунікації» (2020) містить положення щодо забезпечення доступності електронних комунікаційних послуг для всіх категорій користувачів.

Фінансова інклюзія впродовж останніх років виступала одним з наріжних елементів Стратегії Національного банку України. Більш того, у 2020 році Національним банком та МФК, за прикладом багатьох інших країн, розпочалася розробка Національної стратегії фінансової інклюзії, ціллю якої було визначено забезпечення максимального доступу до фінансових послуг та продуктів для всіх українців. З певних причин цей проєкт не був завершений, втім, остання редакція (2025 року) Стратегії НБУ під назвою «Фінансова фортеця України» демонструє поглиблені підходи до фінансового включення: у рамках стратегічної цілі III «Фінансова система працює на відновлення країни та інтегрується до ЄС» вона

містить такі ініціативи, як «Фінансово грамотне населення та підприємці» та «Безбар'єрна та інклюзивна фінансова система».

Як один із стратегічних напрямів визначала фінансову інклюзію ухвалена у 2020 році Стратегія фінансового сектору України до 2025 року [1]. В її новому варіанті (2023 року) функціонування на засадах фінансової інклюзії включено до визначення місії фінансового сектору України.

Надзвичайно важливим стало розроблення, за ініціативи НБУ, Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року (2024). Її реалізація забезпечить масштабування заходів з підвищення фінансової обізнаності та охоплення ними різноманітних цільових груп. Якщо в попередні роки у фокусі уваги були діти та молодь, то зараз додатковий акцент робитиметься на роботі з підприємцями й дорослим населенням, зокрема, з людьми старшого віку, внутрішньо переміщеними особами, ветеранами. Розуміючи надзвичайну важливість роботи само з ветеранами, у квітні 2024 року Національний банк підписав з ЄБРР Меморандум про взаєморозуміння, який передбачає співпрацю для забезпечення впровадження стандартів інклюзивної діяльності та послуг, підтримки та ресоціалізації ветеранів війни в Україні. Відповідні зобов'язання установ банківського сектора знайшли відображення у Хартії з фінансової інклюзії та реінтеграції ветеранів [4].

Інституційні засади забезпечення фінансової інклюзії включають і організаційну складову. Насамперед, це органи законодавчої та виконавчої влади, які створюють відповідне нормативно-правове поле, а також формують державну політику у сфері фінансової інклюзії. Серед виконавчих органів варто зазначити Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Міністерство економіки, Міністерство цифрової трансформації, Міністерство у справах ветеранів, Міністерство освіти і науки України. Провідну роль у поглибленні фінансової інклюзії відіграють Національний банк України як регулятор фінансового сектора, а також Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Безпосередньо задіяні у забезпеченні фінансового включення надавачі фінансових послуг (банки, страхові й фінансові

компанії тощо) та їх професійні асоціації, а також провайдери інфраструктури та технологій (надавачі платіжних послуг, телекомунікаційні оператори, фінтех компанії тощо). Варто зазначити і освітні заклади всіх рівнів і типів, які задіяні у програмах підвищення фінансової грамотності різних категорій населення.

У сучасних складних умовах потрібні інноваційні рішення і у сфері фінансової інклюзії, тому представники фінансового сектору підтримали поданий у вересні 2024 р. до Верховної Ради законопроект №12044 про можливість великим нефінансовим компаніям отримати обмежену банківську ліцензію й створити «банки фінансової інклюзії», які могли б вирішити питання доступу населення та малого бізнесу до фінансових послуг у віддалених, малонаселених місцевостях, у зонах, наближених до військових дій, та на звільнених територіях. На жаль, законопроект був відхилений депутатами, що не дозволило на даний час суттєвим чином вдосконалити у нашій країні інституційні засади фінансової інклюзії.

Список використаних джерел

1. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення 22.01.2025).
2. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. The Little Data Book on Financial Inclusion. Washington, 2022. 145 p.
3. Про схвалення Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012—2017 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 867-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-2012-%D1%80#Text> (дата звернення 22.01.2025).
4. Національний банк України та ЄБРР зобов'язались підтримувати ветеранів війни. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-ta-yebrr-zobovyazalis-pidtrimuvati-veteraniv-viyni> (дата звернення 22.01.2025).

Кучеркова С. О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

За визначенням видатного французького вченого у галузі цивільного та фінансового права Франції Поля Марі Годме до публічних фінансів входять:

1) централізовані фінанси (фінанси держави), які зосереджуються у бюджеті країни і формуються за рахунок надходжень від податків, державних позик та інших видів доходів, і витрачаються у централізованому порядку, включаючи дотації місцевим органам, автономним державним організаціям;

2) місцеві фінанси, якими розпоряджаються місцеві органи самоуправління – департаменти, комуни, муніципалітети;

3) соціальне страхування та соціальна допомога.

Публічні фінанси – система економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та використання грошових фондів, необхідних для виконання завдань та функцій держави, органів місцевого самоврядування, інших фондів, визначених державою публічними, та необхідних для забезпечення та задоволення суспільних потреб, а також пов'язані зі здійсненням контролю за ефективним і цільовим використанням цих фондів коштів [1, с. 34].

Публічні фінанси – це система суспільних відносин, що пов'язані з формуванням, розподілом, перерозподілом, акумулюванням, використанням публічних коштів, контролем за ними, з приводу надання доступу та користування суспільними благами, задоволення громадських потреб, шляхом реалізації делегованих повноважень у громадянському суспільстві.

Фінанси як економічна категорія – це сукупність економічних відносин, які виникають між державою, фізичними та юридичними особами з приводу розподілу

та перерозподілу ВВП, а в окремих випадках й національного багатства держави, з метою формування фінансових ресурсів для забезпечення розвитку суспільства [2, с. 15].

Склад бюджетного законодавства:

- Конституція України
- Бюджетний Кодекс
- Закон про Державний бюджет України
- інші закони, що регулюють бюджетні відносини
- нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, прийнятих на підставі і на виконання Бюджетного кодексу та інших законів України
- нормативно-правові акти органів виконавчої влади, прийнятих на підставі і на виконання Бюджетного Кодексу, інших законів України та нормативно-правових актів Уряду
- рішення про місцевий бюджет.

В умовах глобалізації економіки наявність ефективної системи управління публічними фінансами має фундаментальне значення для забезпечення стабільності фінансової системи, стійкості національної економіки, фінансової безпеки та сталого економічного зростання.

Сучасна система публічних фінансів в Україні включає такі ланки:

- публічні фінанси держави - складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів держави;
- публічні фінанси місцевого самоврядування - складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів місцевого самоврядування всіх видів;
- публічні фінанси суспільного (соціального) призначення - складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів, за рахунок яких

задовольняються суспільні (соціальні) інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, та які не є державною чи комунальною власністю.

Матеріальною основою системи публічних фінансів України є такі публічні фонди коштів:

- 1) публічні фонди коштів держави;
- 2) публічні фонди коштів місцевого самоврядування;
- 3) публічні фонди коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, та які не є державною чи комунальною власністю.

До публічних фондів коштів держави в Україні належать:

1) Державний бюджет України, включаючи кошти спеціального фонду Державного бюджету України, у тому числі Фонд України соціального захисту інвалідів, що формується та витрачається відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів»;

2) державні позабюджетні фонди:

- Пенсійний фонд України;
- Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який утворюється за рахунок обов'язкових відрахувань комерційних банків згідно із законодавством України;
- інші позабюджетні грошові фонди, кошти яких є державною власністю та які утворюються відповідно до законодавства;

3) спеціальні фонди грошових коштів і резерви Національного банку України та інших кредитних організацій, які засновані на праві державної власності;

4) фонди коштів державних підприємств, установ та організацій.

До публічних фондів коштів місцевого самоврядування в Україні належать такі фонди коштів:

1. бюджети місцевого самоврядування, включаючи спеціальні бюджетні фонди цільового призначення;
2. позабюджетні фонди органів місцевого самоврядування;
3. фонди грошових коштів комунальних банків, якщо їх статутний капітал утворюється за рахунок коштів місцевого самоврядування;

4. фонди коштів комунальних (муніципальних) підприємств, установ та організацій.

До публічних фондів коштів соціального призначення, які не є державною чи комунальною власністю та за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою, в Україні належать:

1) публічні солідарні фонди коштів обов'язкового соціального страхування, а саме:

- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;

- Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

- Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

2) публічні накопичувальні фонди коштів обов'язкового соціального страхування, а саме: недержавні пенсійні фонди, через які здійснюється накопичення, інвестування, розподіл та використання коштів обов'язкового державного накопичувального пенсійного страхування (коштів другого рівня пенсійної системи).

Список використаних джерел

1. Гончаренко М. Теоретичні підходи до визначення сутності та функцій публічних фінансів. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 1(57). С. 33-43.

2. Музиченко Г. В., Коляда Т. А. Публічні фінанси: навч. посібник. Одеса : Вид-во «Університет Ушинського», 2022. 100 с.

Мартиненко В. В.

д.е.н., професор

Липкань А. Ю.

здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ІНКЛЮЗИВНІ ПІДХОДИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Дослідження виконане в рамках Грантового проєкту № 101085764 – EUPSD – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH. Цей проєкт фінансується Європейською Комісією в рамках програми Erasmus+

У сучасному світі дослідження проблем забезпечення економічної безпеки набуває особливої актуальності, оскільки глобалізаційні процеси, екологічні виклики, соціальні нерівності та політична нестабільність впливають на сталий розвиток держав і суспільств. З одного боку, економічна безпека є основою стабільного розвитку, оскільки забезпечує умови для економічного зростання, фінансової стійкості, ефективного використання ресурсів та інвестиційної привабливості. З іншого боку, сталий розвиток передбачає врахування екологічних, соціальних і економічних аспектів, що вимагає інтеграції інклюзивних підходів та рівного доступу до ресурсів і можливостей для всіх членів суспільства. У цьому контексті європейський досвід є надзвичайно важливим, оскільки країни ЄС розробили ефективні механізми забезпечення економічної безпеки на основі принципів сталого розвитку та інклюзії.

Сучасні глобальні виклики, зокрема економічні кризи, зростання соціальної нерівності, кліматичні зміни та військові конфлікти, вимагають перегляду традиційних підходів до економічної безпеки. Важливо не лише створювати механізми захисту від загроз, але й забезпечувати інклюзивний розвиток, що

дозволяє мінімізувати ризики та створювати рівні можливості для всіх соціальних груп. Сталий розвиток стає ключовим фактором економічної безпеки, оскільки він сприяє гармонійному поєднанню економічного зростання, соціального добробуту та екологічної відповідальності.

Європейський Союз є одним із лідерів у впровадженні концепції сталого розвитку, інтегруючи принципи соціальної відповідальності, екологічної стійкості та інклюзивності в економічні стратегії. Досвід країн ЄС може бути корисним для України, яка прагне до євроінтеграції та потребує ефективних моделей забезпечення економічної безпеки з урахуванням сучасних викликів [1].

Економічна безпека визначається як стан економічної системи, що забезпечує її стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, підтримання високого рівня конкурентоспроможності, соціальної стабільності та економічного зростання [2]. Вона включає фінансову стабільність, енергетичну незалежність, продовольчу безпеку, інвестиційну привабливість, захист прав власності та ефективне управління ресурсами. Умови економічної безпеки залежать від багатьох факторів, включаючи державну політику, рівень економічної диверсифікації, соціальні аспекти та інтеграцію в міжнародну економіку [3].

Сталий розвиток та інклюзія є невід'ємними складовими економічної безпеки. Впровадження політики сталого розвитку сприяє зміцненню економічної безпеки, оскільки зменшує залежність від вразливих секторів економіки, стимулює розвиток інновацій та сприяє соціальній стабільності. Інклюзивні підходи передбачають рівний доступ до економічних можливостей, що особливо важливо для забезпечення стабільного економічного середовища та соціальної згуртованості.

Сталий розвиток – це концепція, що передбачає збалансоване поєднання економічного зростання, соціальної рівності та екологічної відповідальності [4]. Впровадження політики сталого розвитку сприяє створенню більш стабільних економічних систем, знижує ризики економічних криз, стимулює розвиток нових технологій та сприяє ефективному використанню ресурсів.

Ключові аспекти сталого розвитку, що впливають на економічну безпеку:

1. Економічний аспект – розвиток інноваційної економіки, підтримка малого та середнього бізнесу, зменшення залежності від імпорту, створення нових робочих місць.

2. Соціальний аспект – зменшення нерівності, покращення якості освіти та охорони здоров'я, соціальна інтеграція вразливих груп.

3. Екологічний аспект – перехід до низьковуглецевої економіки, раціональне використання природних ресурсів, впровадження екологічних стандартів.

Європейський Союз є прикладом успішної інтеграції принципів сталого розвитку у свої політики. Зокрема, Європейська зелена угода (European Green Deal) передбачає трансформацію економіки ЄС на засадах екологічної стійкості та інклюзивності. Використання цього досвіду може бути корисним для країн, що прагнуть забезпечити власну економічну безпеку.

Інклюзивність у сфері економічної безпеки означає рівний доступ усіх соціальних груп до економічних ресурсів, можливостей працевлаштування та фінансових інструментів. Вона сприяє зниженню соціальної напруги, підвищенню рівня довіри до економічної системи та забезпеченню довгострокової стабільності.

Основні елементи інклюзивного підходу до економічної безпеки:

1) забезпечення рівних можливостей для всіх соціальних груп, включаючи жінок, молодь, людей з інвалідністю та етнічні меншини;

2) розширення доступу до фінансових ресурсів, підтримка малого та середнього бізнесу;

3) соціальний захист населення, розширення можливостей для освіти та професійного розвитку;

4) запровадження гендерно чутливої політики у сфері економічного розвитку [5].

Європейський Союз розробив ефективні механізми забезпечення економічної безпеки, що ґрунтуються на принципах сталого розвитку, соціальної відповідальності та інклюзивності. Основні інструменти європейської економічної безпеки включають:

- програми фінансової підтримки підприємництва та інновацій;

- регулювання ринку праці, що сприяє зменшенню безробіття та соціальної нерівності;
- упровадження екологічних стандартів та підтримка зеленої економіки;
- стимулювання регіонального розвитку та зменшення диспропорцій між країнами-членами ЄС.

Україна, як країна, що прагне інтеграції в ЄС, має можливість використовувати ці підходи для підвищення рівня економічної безпеки та забезпечення сталого розвитку.

Отже, економічна безпека, сталий розвиток та інклюзія є взаємопов'язаними категоріями, що визначають стабільність та конкурентоспроможність економіки. Європейський досвід демонструє ефективність підходів, що поєднують економічну стійкість, соціальну відповідальність та екологічну збалансованість. Використання цих принципів у національних економічних стратегіях дозволить зміцнити економічну безпеку України та сприяти її інтеграції в європейський економічний простір.

Список використаних джерел

1. Мартиненко В. В. Реалізація політики сталого розвитку в умовах фінансової децентралізації: досвід країн ЄС. *Інноваційна економіка*. 2023. № 3. С. 50–56. <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.3.6>.
2. Napieieva O., Martynenko V., Romanovska Y., Potapiuk I., Chyrva H. Theoretical and methodological aspects of strategic management of economic security of the state in the conditions of the COVID-19: Current problems and vectors of development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 1, No. 42. P. 529–536. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3753>.
3. Гуменюк А. М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. 468 с.
4. Omelyanenko V., Prokopenko O., Kudrina O., Petrova I., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M., Omelyanenko O. Digital Component of Innovation Landscapes: Context of Sustainable Development at the Local Level. *2021 44th International*

Convention on Information, Communication and Electronic Technology (MIPRO). (2021, 27 September 2021 – 01 October). Opatija : IEEE, 2021. P.1324–1328. <https://doi.org/10.23919/MIPRO52101.2021.9597058>.

5. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Хомюк Н. Л., Войчук М. В., Савчук А. Ю., Коломечюк В. В., Цимбалюк С. М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання : монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.

Осипенко С. О.

к.е.н., доцент

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Запоріжжя, Україна

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

На сьогоднішній день в умовах повномасштабної війни та наростаючої соціально-економічної кризи в Україні саме місцеві органи самоврядування виявились непохитним базисом, що забезпечує надання громадянам ряду послуг у сфері освіти, медицини, культури та спорту, соціального захисту та підтримки вразливих верств населення, сприяє розвитку та підтримці підприємництва в регіонах, створює умови для релокації бізнесу із зони бойових дій, підтримує та інтегрує в життя громади внутрішньо переміщених осіб тощо.

На думку широкого кола експертів досягти цього стало можливим в результаті реалізації реформи децентралізації влади, ключовою метою якої було формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади в країні. Означені реформи спрямовані на створення і підтримку повноцінного життєвого середовища мешканців територіальних громад, надання високоякісних та доступних

публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

При цьому слід зазначити, що спроби провести реформу децентралізації Урядом країни різних скликань робились не одноразово. Однак норми і положення, що закріплювались в ряді законодавчих актів носили виключно декларативний характер. Крім того, тривалий період часу не вистачало політичної волі кардинально змінити застарілу та не актуальну систему державного управління, що в реаліях тривалий час була атавізмом минулого.

Обраний Україною у 2014 році курс європейської інтеграції неодмінно вимагав реалізації демократичних реформ з використанням інклюзивного підходу. Відповідно було прийнято низку законодавчих та нормативно-правових актів, що передбачали реальні умови, дії та механізми щодо запровадження положень фінансової децентралізації та реалізації адміністративно-територіальної реформи.

Згідно з досвідом демократичних європейських країн інклюзивний підхід забезпечує справедливі можливості й рівноправ'я для економічних учасників, дає змогу залучити більшу частину трудових ресурсів до ефективної діяльності, що супроводжується вигодами, принесеними кожному сектору економіки та різним верствам суспільства. В цілому концепція інклюзивного зростання, яка знайшла своє відображення в правовому полі Європейського Союзу, передбачає, що процеси соціального та економічного розвитку окреслюють шляхи ліквідації бідності й поступове зменшення міжрегіональної диференціації в рівні життя людей, задовольняючи потреби та прагнення людини й мають здійснюватися з урахуванням необхідності охорони навколишнього природного середовища [1].

Використовуючи досвід європейських країн в побудові децентралізованої моделі державного управління в Україні першочерговими заходами було обрано запровадження положень фінансової децентралізації за умов якої органи місцевого самоврядування отримали змогу максимально ефективно використовувати надані їм можливості та швидко переорієнтовуватись на досягнення цілей збалансованого розвитку своїх територій. При цьому основною метою діяльності місцевої влади є зменшення та з часом поступова ліквідація наявних міжрегіональних відмінностей.

Як результат підпорядкування всіх господарських процесів концептуальним положенням інклюзивного розвитку територіальних громад передбачає зменшення соціальних нерівностей, покращання якості та умов життя громадян в кожній окремій громаді, та країні в цілому. Саме ці положення стали основним вектором в запровадженні положень фінансової децентралізації на сучасному етапі реформи, що дозволило отримати швидкий та позитивний результат.

В період з 2014 по 2022 рр. було прийнято та виконано цілий ряд планів та заходів, сформовано новий адміністративно-територіальний устрій базового та районного рівнів, децентралізовано значну частину повноважень, а також фінансові ресурси, що дозволило посилити територіальні громади [2]. Проте реформа децентралізації та територіальної організації влади не дійшла свого логічного завершення, що обумовлено початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Від початку дії воєнного стану всі фінансові, матеріальні, трудові та інші ресурси були спрямовані на захист державної цілісності та суверенітету країни, що унеможливило запровадження подальших кроків в рамках реалізації реформи децентралізації, а також подолати вже виявлені недоліки в реформованій системі.

Відповідно сучасні реалії вимагають продовження реформи фінансової децентралізації, адже це дозволить швидко та ефективно відновити громади та регіони у повоєнний період. При цьому зауважимо, інклюзивний підхід в даному випадку відіграватиме вирішальну роль. Так, повний перехід на засади інклюзивного зростання зумовлений потребою в удосконаленні державних та регіональних стратегій із метою конструктивного та науково обґрунтованого розвитку територіальних громад та регіонів в умовах повоєнної відбудови. Концепція інклюзивного розвитку територіальних громад в нових реаліях повинна бути націлена на забезпечення максимальної соціально-економічної ефективності, інфраструктурного розвитку, синергетичний ефект від досягнення яких матиме позитивний вплив на дотримання екологічних норм.

Список використаних джерел

1. Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 336 с.
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні буде оновлена – Міністр. Децентралізація, 20.11.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/18933> (дата звернення 10.02.2025).

Плаксюк О. О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

Renata Novakova

PhD, Associate Professor of the Department of Management
and Human Resources
Ambis University
in Prague, Czech Republic

ДОСЛІДЖЕННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У сучасному світі економіка знань набуває дедалі більшого значення, а інтелектуальний потенціал стає ключовим фактором розвитку суспільства та підприємств. Інтелектуальний потенціал охоплює знання, навички, креативність та здатність до інновацій, які можуть бути перетворені у конкретні економічні вигоди. Капіталізація інтелектуального потенціалу є важливим процесом, що дозволяє трансформувати нематеріальні активи у фінансово вимірюваний ресурс.

Інтелектуальний потенціал можна визначити як сукупність знань, компетенцій та інноваційних здібностей, які можуть використовуватися для створення нових економічних і соціальних цінностей. Він включає такі складові:

- людський капітал – знання, навички, професійна компетенція працівників, їхній рівень освіти та досвіду [1].

- структурний капітал – організаційна культура, інформаційні системи, запатентовані технології, ноу-хау, бренди [2].

- соціальний капітал – взаємозв'язки між працівниками, корпоративна культура, зовнішні партнерства, довіра клієнтів та ділові відносини [5].

Капіталізація інтелектуального потенціалу – це процес перетворення знань, ідей та інновацій у матеріальні чи фінансові активи, які можуть приносити прибуток. Основні механізми капіталізації включають:

1. Інвестування в людський капітал – навчання та розвиток персоналу, підвищення кваліфікації, корпоративне навчання [3].

2. Комерціалізація знань і технологій – патентування інновацій, ліцензування інтелектуальної власності, створення стартапів на основі нових ідей [4].

3. Впровадження інновацій у виробничі процеси – використання нових технологій для підвищення ефективності підприємств [1].

4. Формування брендової цінності – розвиток унікальних торгових марок, які стають частиною нематеріальних активів компанії [2].

5. Соціальний капітал і партнерство – створення стратегічних альянсів, спільні дослідження та розвиток інноваційних кластерів [5].

Розвинені країни активно інвестують у розвиток інтелектуального потенціалу через стимулювання освіти, досліджень та інновацій. Наприклад, компанії Apple, Google та Microsoft отримують значну частину своєї ринкової вартості завдяки патентам, авторським правам, торговим маркам і технологічним розробкам [1]. Важливу роль відіграють також венчурні інвестиції, які сприяють комерціалізації наукових відкриттів і стартапів [5].

Інтелектуальний капітал на сьогодні є джерелом стійких конкурентних переваг для компаній і позитивно впливає на їхні економічні результати. Тому питанню його вимірювання та управління приділяється все більше уваги [9].

Інвестиції у людський капітал, які здійснюються компаніями для його розширення, збільшення вартості або продовження його використання, потребують детального дослідження, можливо за двома напрямками: як ефективність використання людського капіталу на підприємствах і як ефективність інвестицій у людський капітал з точки зору підприємств [6].

Більшість дослідників визначає інтелектуальний потенціал як сукупність знань, умінь і творчих обдарувань індивідів, які вони використовують для виробництва продукції, у тому числі й нових знань. Отже, інтелектуальний потенціал людини є складовою частиною трудового потенціалу – сукупності можливостей населення до активної трудової, підприємницької, інноваційної діяльності [7].

Результати попередніх досліджень доводять, що заробітна плата є джерелом формування інтелектуального потенціалу та додаткового доходу, що будуть використані в подальшій діяльності як інвестиції для розвитку підприємства чи економіки країни в цілому. Враховуючи, що прожитковий мінімум – це вартісна оцінка споживчого кошика, що містить мінімальні набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, необхідних для збереження здоров'я людини і забезпечення її життєдіяльності [8], можемо вважати, що для формування трудового потенціалу призначений прожитковий мінімум, тому додатковий дохід визначимо як різницю між середньою заробітною платою (WS) і прожитковим мінімумом [8].

Тому співвідношення між середньою заробітною платою та прожитковим мінімумом доцільно вважати за рівень капіталізації трудового потенціалу.

Отже, якщо прожитковий мінімум та зарплата працівника є рівнозначними, то це вказує на нульовий рівень капіталізації трудового потенціалу. Відповідно, якщо прожитковий мінімум нижчий за заробітну плату – спостерігаємо додатну капіталізацію. Враховуючи те, що мінімальна зарплата це той розмір оплати, що працівник може отримати без спеціальних професійних знань за некваліфіковану

працю, можна розрахувати відповідно додатковий дохід та коефіцієнти капіталізації від використання потенціалу здоров'я та інтелекту [8].

Мінімальну заробітну плату слід вважати одним з важливих соціальних стандартів, що розраховується в більшості країн світу. Наприклад, в Словаччині останні 10 років спостерігається додатна середня капіталізація трудового потенціалу, здоров'я та інтелекту. Однак, якщо додатковий дохід від використання трудового потенціалу здоров'я досліджувати відповідно реальних показників, а не законодавчо встановленого прожиткового мінімуму для працездатних осіб, то можемо спостерігати його значно нижчий рівень. В країні додатковий дохід від використання трудового потенціалу стрімко зростає, а рівень капіталізації трудового потенціалу в рази вищий за аналогічні показники капіталізації здоров'я та інтелекту, що вказує на зниження престижу навчання та на необхідність поглиблення знань і вмінь, отриманих на рівні загальної середньої освіти [9].

Науково-дослідні установи та університети більше залежать від інтелектуального потенціалу, ніж інші типи організацій. Тому ці установи, природно, прагнуть до адекватного управління інтелектуальними ресурсами і збирають найкращі за ефективністю практики для підвищення рівня капіталізації.

У Словаччині населення з вищою освітою в середньому отримує у 2 рази більший додатковий дохід за свою працю, ніж населення, зайняте лише фізичною працею. Однак, це в 1,5-10 разів менше, ніж в розвинених країнах Європи і не сприяє зменшенню трудової та освітньої еміграції [9].

Отже, результати проведеного дослідження та безпосередні спостереження у Словацькому вищому навчальному закладі, дозволяють зробити такі узагальнення:

- рівень інтелектуального капіталу Словаччини значною мірою визначається ефективним функціонуванням окремих навчальних закладів з точки зору їхньої системи управління, організаційного функціонування та внутрішніх процесів. У цій сфері словацькі вищі навчальні заклади мають великі прогалини. Капітал взаємовідносин показує, наскільки організації пов'язані із зовнішніми партнерами і як вони сприймаються групами зацікавлених сторін. Він включає співпрацю з іншими установами, такими як науково-дослідні інституції або приватні компанії та

враховує їх мобільність. Більшість підприємств та організацій мають налагоджену мережу партнерств: співпрацюють з професійною спільнотою, університетами-партнерами або навчальними закладами і є досить активними на національному та міжнародному рівнях [9].

Список використаних джерел

1. Stewart T. *The Wealth of Knowledge: Intellectual Capital and the Twenty-First Century Organization*. Nicholas Brealey Publishing, 2002.
2. Edvinsson L., Malone M. *Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. HarperBusiness, 1997.
3. Буряк П. Ю. *Інтелектуальний капітал у сучасній економіці: проблеми оцінки та управління*. Київ: Наукова думка, 2020.
4. Друкер П. *Менеджмент, орієнтований на майбутнє*. Москва: Вільямс, 2019.
5. OECD. *Intellectual Assets and Value Creation: Implications for Corporate Reporting*. OECD Publishing, 2008.
6. Plaksiuk O., Horvathova V., Yakushev O. Human capital as a factor increasing the efficiency and competitiveness of an enterprise. *Academy Review*. 2023. Vol. 1(58). P. 160-174. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2023-1-58-12>
7. Грішнова О. А., Пасека С. Р., Пасека А. С. *Трудовий потенціал України : оцінка стану, ефективність використання, стратегічні напрями розвитку : монографія*. Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2011. 360 с.
8. Міщук Г. Ю. та ін. *Інноваційні засади управління людськими ресурсами: можливості, виклики, пріоритети досягнення соціально-економічної безпеки : колективна монографія / за наук. редакцією д.е.н., професора Міщук Г. Ю. Рівне : НУВГП, 2020. 408 с.*
9. Plaksiuk O., & Pankova L. Capitalization of intellectual potential: Educational and managerial aspect. *Academy Review*. 2024. Vol. 1(60). P. 36–49. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-1-60-3>.

Olena Plaksiuk, PhD, doc. Ing

Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University

Zaporizhzhia, Ukraine

Slovak Quality Association

Trnava, Slovak Republic

Vadkertiová Andrea, PhD, Ing

University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava

Trnava, Slovak Republic

THE IMPACT OF FINANCIAL LEVERS ON SLOVAKIA'S GDP GROWTH

Sustainable GDP growth is a key objective for any state, particularly for transition economies. Since joining the European Union in 2004, Slovakia has actively integrated into international financial markets and implemented effective economic tools to promote development.

Financial levers, such as public spending, tax regulation, and credit support, play a crucial role in creating favorable conditions for economic growth. However, their impact on Slovakia's GDP remains insufficiently studied. Financial levers refer to mechanisms through which governments and financial institutions influence the economic performance of a country. These tools impact key factors like investment, production, and employment, all of which directly contribute to the growth of Gross Domestic Product (GDP). In the context of Slovakia, financial levers play a critical role in promoting a stable and dynamic economy, particularly as the country continues to adjust to the economic standards of the European Union (EU) [1].

The main types of financial levers that influence Slovakia's economic performance include:

Public Expenditures and Investments. Government investments in infrastructure, such as transportation networks, digitalization, and energy efficiency, not only create short-term employment opportunities but also boost long-term productivity. These investments enhance Slovakia's competitiveness in the global economy, leading to

increased foreign investments. According to the National Bank of Slovakia, increased investments in infrastructure and EU-funded projects contributed to a steady rise in GDP over the past decade [2].

For example, between 2015 and 2020, Slovakia significantly increased its public investments in infrastructure as part of EU-funded programs. This has had a lasting impact on GDP growth, with sectors such as construction and transportation seeing significant boosts, which in turn contributed to a 2.1% increase in GDP annually [3].

Tax Policy. Tax policies, especially corporate and income taxes, directly affect private sector investment. Lower corporate taxes can encourage entrepreneurship and attract foreign direct investment (FDI). Conversely, higher taxes may deter investment but can be used for necessary public expenditures that contribute to long-term economic stability. Slovakia has increasingly aligned its tax policies with EU standards, focusing on creating a favorable environment for business expansion [5].

In 2018, Slovakia reduced its corporate tax rate from 22% to 19%. This policy adjustment led to a surge in the number of startups and a noticeable increase in foreign investments, particularly in the IT and automotive industries. Reduced taxes also allowed businesses to reinvest profits into expansion and innovation, further contributing to the overall GDP growth [4].

Credit Policy. The availability and accessibility of credit for businesses are crucial in stimulating private sector growth. A well-functioning banking system provides businesses with the financial resources they need to innovate, expand, and create jobs. Favorable credit conditions, such as low-interest rates or subsidized loans for small and medium-sized enterprises (SMEs), help businesses weather economic downturns and invest in expansion projects. Slovakia's financial system has become increasingly robust since joining the EU. The government's initiatives to support SMEs through low-interest loans and credit guarantees have led to a more diversified economy.

Slovakia's financial system has become increasingly robust since joining the EU. The government's initiatives to support SMEs through low-interest loans and credit guarantees have led to a more diversified economy. From 2015 to 2020, this support led to the creation of more than 12,000 new businesses, with most of them being innovative

SMEs. This growth has been particularly noticeable in the technology and manufacturing sectors [5].

A combination of quantitative methods, including regression analysis and correlation studies, is used to determine how changes in public investment, tax rates, and credit conditions have affected GDP growth over time. Key indicators examined include:

Slovakia's annual GDP growth rate.

The proportion of public expenditure in GDP.

The level of tax revenues as a percentage of GDP.

Changes in credit conditions and business activity [1].

By comparing these variables over the last decade, the research draws conclusions about the effectiveness of financial policies in driving economic growth. The analysis reveals that financial levers have played a crucial role in Slovakia's economic recovery and growth since it became a member of the European Union. Detailed examination of the various financial levers used in the country's economy shows the following:

Public Investment and Government Spending. Slovakia's public investment in infrastructure and technology has significantly boosted the economy. Investments from the EU have been pivotal in funding large-scale infrastructure projects such as highways, railway systems, and digital transformation initiatives. According to Eurostat data, Slovakia's GDP grew by 2.5% in 2017 due in part to EU-funded projects that improved infrastructure and connectivity. These developments reduced transportation costs and facilitated greater trade within Slovakia and with its EU neighbors, thus increasing overall economic output [1].

Tax Reforms and Their Effects on Business Investment. The reduction of the corporate tax rate from 22% to 19% in 2018 was one of the most significant tax reforms in Slovakia's recent history. This change was designed to attract foreign investment and improve the overall competitiveness of Slovak businesses. According to data from the Slovak Ministry of Finance, foreign direct investment (FDI) into Slovakia increased by 15% in 2019, as multinational corporations saw the reduced tax rate as an opportunity for greater profitability. This increase in FDI not only created jobs but also boosted innovation within the Slovak economy, particularly in the automotive and tech industries [3, 6].

References

1. Eurostat. Economic and Financial Statistics of Slovakia. Available at: www.eurostat.eu (date of access 02.01.2025).
2. National Bank of Slovakia. Annual Reports 2010–2023. Available at: www.nbs.sk (date of access 22.01.2025).
3. Ministry of Finance of the Slovak Republic. «Slovak Tax Policy and Its Role in Economic Growth.» Slovak Government Publications, 2021.
4. Kováč M., & Novák J. «Fiscal Policy and Economic Growth in Slovakia» *Journal of Economic Studies*. 2021. Vol. 32, No. 2. P. 114-130.
5. Smith J. «The Role of Financial Levers in Economic Development: A Comparative Study of Central European Economies.» *International Journal of Economic Policy*. 2020. Vol. 45, No. 3. P. 199-215.
6. European Commission. «Slovakia Economic Forecast: 2023». *European Economic Policy Review*, March 2023. Available at: www.ec.europa.eu (date of access 02.01.2025).

Резнік В. С.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Науковий керівник: Скрипник Г. О.

к.е.н. доцент, доцент кафедри публічних фінансів

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ТА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

Державний борг є важливим інструментом для фінансування бюджетного дефіциту, реалізації стратегічних державних програм та забезпечення оборонних потреб. Однак, зростання боргового навантаження створює ризики для економічної

безпеки, підвищує витрати на обслуговування боргу та може обмежувати можливості держави щодо залучення інвестицій.

В умовах післявоєнного відновлення та економічної трансформації України питання ефективного управління державним боргом набуває особливої ваги. Реструктуризація боргових зобов'язань є важливим механізмом оптимізації фінансових потоків, зниження витрат на обслуговування боргу та створення умов для стабілізації економіки. Водночас, аналіз джерел фінансування державного боргу допоможе визначити можливості для залучення вигідних кредитних ресурсів, що відповідають міжнародним стандартам та сприятимуть економічному відновленню країни.

Державний борг України є ключовим елементом фінансової політики держави, що забезпечує покриття дефіциту бюджету та фінансування стратегічних програм розвитку. Основними джерелами фінансування державного боргу є внутрішні та зовнішні запозичення, зокрема, випуск облігацій внутрішньої державної позики, залучення кредитів від міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти від іноземних держав. З початку повномасштабної війни у 2022 році Україна активно використовує військові облігації для фінансування державного бюджету [1].

Станом на січень 2025 року, загальний обсяг державного та гарантованого державою боргу України становить значну суму, що вимагає ефективного управління та обслуговування [2]. У відповідь на фінансові виклики, спричинені військовою агресією та економічною кризою, уряд України ініціював процес реструктуризації зовнішнього боргу. У липні 2024 року Верховна Рада ухвалила законопроект, який дозволяє уряду призупинити виплати за зовнішнім державним боргом до жовтня 2024 року [3]. Цей крок надав можливість розпочати переговори з кредиторами щодо умов реструктуризації.

У вересні 2024 року Україна успішно завершила реструктуризацію державних облігацій та гарантованих державою єврооблігацій на суму 20,5 млрд доларів США [4]. Цей процес дозволив відтермінувати виплати та зменшити боргове навантаження на бюджет, що є критично важливим в умовах воєнного стану.

Реструктуризація була досягнута завдяки інтенсивним переговорам з міжнародними кредиторами та підтримці фінансових радників.

Міжнародний досвід реструктуризації державного боргу свідчить про важливість прозорих переговорів та досягнення компромісу між боржником та кредиторами. У випадку України, успішна реструктуризація стала можливою завдяки активній співпраці з міжнародними фінансовими інституціями та впровадженню структурних реформ, спрямованих на стабілізацію економіки. Зокрема, у листопаді 2024 року Міжнародний валютний фонд схвалив п'ятий перегляд програми кредитування України на суму 15,6 млрд доларів, що підкріплює довіру міжнародних партнерів до фінансової політики держави [5].

Управління державним боргом України вимагає комплексного підходу, що поєднує ефективне використання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування, проведення виваженої боргової політики та активну співпрацю з міжнародними партнерами. Тільки за таких умов країна зможе забезпечити фінансову стійкість та створити передумови для сталого економічного розвитку.

Отже, виходячи із вище викладеного, основними напрямками реструктуризації державного боргу України є:

1. *Оптимізація структури боргу* – перегляд пропорцій внутрішнього та зовнішнього боргу а також зниження частки короткострокових зобов'язань.

2. *Рефінансування боргових зобов'язань* – залучення фінансування на більш вигідних умовах для погашення застарілих боргів, переговори з кредиторами щодо зниження відсоткових ставок.

3. *Подовження термінів погашення* – узгодження з кредиторами умов продовження строків повернення боргу, розподіл фінансового навантаження у часі для зменшення короткострокового тиску

4. *Конвертація боргу* – перетворення боргових зобов'язань у форми інвестицій або участі у капіталі, використання механізмів обміну боргу на інші фінансові інструменти

5. *Залучення міжнародних фінансових інституцій* – посилення співпраці з МВФ, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку,

використання міжнародного досвіду та програм підтримки для реструктуризації боргу.

6. *Структурні реформи та стимулювання економічного зростання* – проведення реформ, спрямованих на підвищення економічної ефективності та зростання ВВП, поліпшення інвестиційного клімату, що сприятиме зменшенню відносного навантаження боргу.

7. *Використання сучасних фінансових інструментів* – розвиток ринку «зелених» облігацій та інших інноваційних інструментів фінансування, модернізація методів управління борговим портфелем за допомогою цифрових технологій.

Дані напрями сприятимуть розробці ефективних стратегій управління фінансовими зобов'язаннями держави, забезпечать прозорість та ефективність використання державних ресурсів, а також є передумовами для стабільного економічного розвитку в умовах післявоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. Державний борг та гарантований державою борг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg-osn-inf> (дата звернення 10.02.2025).

2. Міністерство фінансів України. Україна завершила реструктуризацію державних облігацій та гарантованих державою єврооблігацій на суму 20,5 млрд доларів США. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine-completes-the-restructuring-of-usd-205-billion-sovereign-and-sovereign-guaranteed-eurobonds-4772> (дата звернення 10.02.2025).

3. Міністерство фінансів України. Державний борг України 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення 11.02.2025).

4. Міністерство фінансів України. Фінансування державного бюджету. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines-state-budget-financing-since-the-beginning-of-the-full-scale-war-3435> (дата звернення 09.02.2025).

5. CASE Україна. Чи вдалою була реструктуризація боргу? URL: <https://case-ukraine.com.ua/news/chy-vdaloyu-bula-restrukturyzatsiya-borgu/> (дата звернення 09.02.2025).

Ремболович В. Д.

здобувач ступеня доктора філософії

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Фінансова інклюзія є важливим аспектом економічного розвитку, що забезпечує доступ до фінансових послуг для всіх верств населення, включаючи найбільш вразливі групи. У сучасному глобалізованому світі, де фінансові системи стають дедалі інтегрованішими, питання фінансової інклюзії набуває особливого значення для країн, які прагнуть інтегруватися в європейські структури. В Україні, яка перебуває на шляху євроінтеграції, реалізація механізмів державної підтримки фінансової інклюзії є ключовим чинником для забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та стабільності.

Державна підтримка в цій сфері може включати розробку політик, що сприяють доступу до фінансових послуг, підвищенню рівня фінансової грамотності, а також створенню сприятливого регуляторного середовища для розвитку фінансових інститутів. В умовах євроінтеграції, Україні необхідно адаптувати свої механізми підтримки до європейських стандартів, що дозволить не лише покращити якість життя громадян, але й забезпечити конкурентоспроможність на міжнародній арені.

На сьогодні, можна виділити такі основні аспекти державної підтримки фінансової інклюзії, котрі включають:

1. Регуляторна база. Створення сприятливого законодавства та регуляцій, що підтримують доступ до фінансових послуг для всіх верств населення, зокрема вразливих груп.

2. Фінансова грамотність. Програми навчання та підвищення фінансової обізнаності населення, що допомагають людям краще розуміти фінансові продукти та послуги.

3. Доступ до фінансових послуг. Підтримка розвитку фінансових інститутів, які пропонують доступні та зрозумілі продукти, зокрема мікрокредитування та мікροстрахування.

4. Соціальні програми. Розробка державних програм, які надають фінансову допомогу або субсидії для соціально незахищених верств населення, щоб забезпечити їм доступ до основних фінансових послуг.

5. Інновації та технології. Сприяння впровадженню новітніх технологій, таких як фінансові технології (фінтех), які можуть покращити доступність фінансових послуг.

6. Співпраця з приватним сектором. Створення партнерств між державними установами та приватними фінансовими інститутами для розробки та впровадження нових фінансових продуктів.

7. Моніторинг і оцінка. Запровадження механізмів моніторингу та оцінки ефективності державних програм з фінансової інклюзії для коригування політик і практик.

8. Доступність інформації. Забезпечення прозорості та доступу до інформації про фінансові продукти та послуги, що дозволяє споживачам приймати обґрунтовані фінансові рішення.

Також варто виділити програми державної підтримки, спрямованих на фінансову інклюзію в контексті євроінтеграції. Їх аналіз та умови представлені у таблиці 1.

Програми державної підтримки, спрямовані на фінансову інклюзію в контексті євроінтеграції [1]

Програма	Ініціатор	Цілі	Основні умови
Програми технічної допомоги «Фінансова інклюзія задля економічного зростання»	Національний банк України (НБУ)	<ul style="list-style-type: none"> – Розширення доступу до фінансових послуг, особливо у сільській місцевості. – Розвиток цифрових фінансових сервісів. – Підвищення рівня фінансової грамотності населення 	<ul style="list-style-type: none"> – Спрощення відкриття рахунків і надання цифрових фінансових послуг. – Розвиток безготівкових розрахунків та мобільного банкінгу. – Впровадження фінансової освіти у школах та ЗВО
Програма державних гарантій для мікро- та малого бізнесу	Міністерство фінансів України	Надання державних гарантій для підприємців, які не мають застави	<ul style="list-style-type: none"> – Держава гарантує до 80% суми кредиту. – Орієнтація на бізнес у критичних галузях (агро, енергетика, виробництво). – Спрощені умови кредитування
Програма «Доступні кредити 5-7-9%»	Кабінет Міністрів України	Підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ) через доступне кредитування	<ul style="list-style-type: none"> – Кредити від 5% до 9% річних для розвитку бізнесу. – Максимальна сума – до 60 млн грн. – Можливість рефінансування та компенсації відсоткової ставки державою. Понад 65 тис. на суму понад 230 млрд грн (станом на 2024 рік)
Державний грант на власну справу від Дія	Міністерство цифрової трансформації України	Сприяння фінансовій інклюзії через цифрові технології	<ul style="list-style-type: none"> – Онлайн-реєстрація бізнесу за 10 хвилин. – Доступ до грантових програм і кредитування. – Навчальні матеріали з фінансової грамотності
«ЄОселя» – Доступна іпотека	Міністерство економіки України та НБУ	Забезпечення доступного житла через пільгову іпотеку	<ul style="list-style-type: none"> – Кредит на житло під 3%–7% річних. – Для військових, лікарів, вчителів, науковців та молодих сімей. – Максимальний термін – 20 років, початковий внесок – від 20%
Підтримка аграріїв. «Доступні кредити для фермерів»	Міністерство аграрної політики України	Фінансування малих фермерських господарств	<ul style="list-style-type: none"> – Відшкодування до 50% вартості купленої техніки та обладнання. – Державні гарантії на агрокредити. – Відстрочка сплати відсотків у

			разі форс-мажорних обставин
Підтримка ветеранів та ВПО. Програма «Робота»	Державний центр зайнятості	Надання грантів для створення або розвитку бізнесу	– Безповоротні гранти до 250 тис. грн. – Для ветеранів, переселенців та малозабезпечених категорій населення. – Обов'язкове створення робочих місць

Також, ряд вищезазначених програм не є вичерпним. Уряд України працює над їх розширенням. На 2025 рік анонсовано Програму відновлення України III [2] – ця програма спрямована на фінансування проектів з відновлення соціальної інфраструктури, об'єктів житлово-комунального господарства та забезпечення муніципального житла в регіонах, що постраждали внаслідок військової агресії РФ, продовжується робота над угодою про асоціацію між Україною та ЄС (угода спрямована на удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні, забезпечення участі у проведенні відповідних реформ з урахуванням євроінтеграційного вектора розвитку) та міжнародним співробітництвом з питань євроінтеграції (це співпраця з різними міжнародними організаціями та державами для підтримки реформ та забезпечення фінансової дисципліни в Україні).

Отже, це свідчать про те, що уряд України зробив значні кроки для підтримки фінансової інклюзії, проте, для подальшої інтеграції з фінансовою системою ЄС необхідно посилити фінансову грамотність населення, удосконалити регулювання у сфері фінансових технологій, адаптувати законодавство до директив ЄС та забезпечити захист прав споживачів фінансових послуг. Синергія державної політики та міжнародного партнерства сприятиме ефективній імплементації європейських стандартів, що дозволить створити інклюзивну, прозору та конкурентоспроможну фінансову систему в Україні.

Список використаних джерел

1. Державний грант на власну справу від Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu> (дата звернення 14.01.2025).
2. Оголошення про початок відбору проектів, фінансування яких може здійснюватися, в рамках фінансової угоди «Програма відновлення України III» між

Україною та ЄС. URL: <https://mtu.gov.ua/news/36346.html?form=MG0AV3> (дата звернення 14.01.2025).

Сербіна Т. В.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 051 «Економіка»

Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу,

ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

ОСНОВНІ БАР'ЄРИ В ЛОГІСТИЧНОМУ УПРАВЛІННІ НА СВІТОВІЙ АРЕНІ

Створюючи свої системи логістичного управління, підприємства зіштовхуються з наступними умовами, що визначають їхню діяльність: 1) власна організація; 2) практика клієнтів; 3) стратегічний стан справ у конкурентів й їхнє управлінська поведінка; 4) стан інфраструктури й сектора послуг усередині й закордоном. Їхня оцінка повинна бути реальною, оскільки приведення у відповідність організаційних аспектів і процедур може бути більш складним. Досить сказати, що робота системи у вирішальному ступені залежить від інфраструктури й послуг, які значною мірою перебувають у руках держави або регулюються ними. При цьому можуть виникнути протиріччя, якщо таке регулювання не сприяє трансформації в організації й управлінні логістикою.

Як приватний сектор, так і держава відіграють важливу роль у формуванні й відновленні умов, у яких проходять угоди. Обмежувальна політика регулювання може зменшити реакцію (гнучкість) економіки у відповідь на зовнішню конкуренцію й перешкодити своєчасному виділенню додаткових ресурсів. Тому головне завдання держави може полягати в переході від прямого втручання до надання ресурсів для того, щоб національна інфраструктура й адміністративно-

правові норми забезпечували більш ефективне середовище для конкуренції. Регулювання конкуренції шляхом збереження інституту державної монополії, контролювання доступу нових учасників у галузь і догляд за функціонуючими компаніями або фіксування цін звичайно працює проти посилення конкурентоспроможності. Навпаки, дерегулювання останньої й приватизація державних монополій звичайно діють на благо національної економіки. Комбінування політичних підходів на якомусь етапі повинне бути послідовним і відображати характер конкурентоспроможності економіки країни [1].

Мінливі глобальні умови бізнесу, насамперед зростаюче значення міжнародної торгівлі, незмінно породжують збільшення приватної ініціативи в країнах, що використовують нові сприятливі можливості. Особливо це відноситься до телекомунікацій і транспорту. Під тиском ділових кіл уряди багатьох країн дозволили національним та іноземним приватним компаніям передавати дані поза державними мережами, що поліпшило логістичне управління в торгівлі й промисловості. На глобальні логістичні стратегії роблять вплив як короткострокові, так і довгострокові тенденції зміни курсів валют. Ці зміни можуть вплинути на прийняття таких логістичних рішень, як розташування складів, заводів і центрів дистрибуції, а також на вибір виду транспорту й перевізника.

У той же час не можна говорити про те, що всі бар'єри на шляху розвитку міжнародної логістики в цей час знято. Існує досить багато обмежень, торговельних, фінансових, митних та інших бар'єрів, обумовлених різними причинами, у тому числі різними політичними системами, економічними й соціальними рівнями розвитку країн, життєвим рівнем тощо. Подібні бар'єри існують, наприклад, між країнами ЄС і Східної Європи, ЄС й Україною, США і ЄС, США й Мексикою, країнами ЄС і Центральної Азії, США і Японією тощо. Крім того, у глобальній логістиці необхідно враховувати міжнародну конкуренцію, обмеження на дистрибутивні мережі ТНК тощо. Менеджмент у глобальному логістичному управлінні повинен враховувати ці фактори для успішного просування міжнародної логістики (рис. 1).

На рис. 1 зазначено чотири групи бар'єрів у розвитку глобальної логістики. Ринкові бар'єри відображають конкурентну боротьбу за джерела дешевих сировинних ресурсів, енергії, робочої сили, а також за ринки збуту товарів. Ці бар'єри встановлюються й підтримуються як великими компаніями за рахунок цінової політики, інформаційних бар'єрів тощо, так і за рахунок безпеки державної політики й законодавства.

Рис. 1. Бар'єри в глобальному логістичному управлінні

[розроблено автором]

Фінансові бар'єри пов'язані з податковою, митною, торговельною політикою держави, обмеженнями ввезення капіталу, нормою банківського відсотка, близькими до них є бар'єри у дистриб'юції товарів фірм-конкуrentів з інших країн, з яких найбільш важливими є транспортні, митні й торговельні.

Незважаючи на наявні бар'єри в розвитку міжнародної логістики, можна із упевненістю зробити висновок про те, що стратегія логістичного управління стає

найважливішим фактором підвищення конкурентоспроможності компаній і країн на світових ринках в умовах глобалізації. Це зв'язано, насамперед, з наступними обставинами [2]:

1. Є нове розуміння механізмів ринку і глобальної логістики як стратегічного елемента в конкурентних можливостях транснаціональних корпорацій та інших організацій бізнесу.

2. Є досить багато перспектив інтеграції міжнародних логістичних партнерів, побудови нових організаційних (структурних) відносин.

3. Технологічні можливості, зокрема у галузі гнучких виробництв, інформаційно-комп'ютерних технологій і телекомунікаційних систем радикально змінилися й відкрили нові обрії міжнародної інтеграції.

4. Виникла необхідність збільшення обсягу продажів за рахунок освоєння нових ринків, зокрема закордоном, що неминуче вимагає продуманих логістичних стратегій і рішень з якості продукції (сервісу), а також зниження логістичних витрат.

5. Триває поступальний розвиток процесів міжнародної торгівлі, дерегулювання транспорту, зменшення екологічного навантаження й впровадження інновацій в інфраструктурі глобальних логістичних мереж.

Список використаних джерел

1. Каліна І. І., Шуляр Н. М., Хорошенюк А. П. Роль якості в підвищенні конкурентоспроможності підприємства на внутрішньому та міжнародному ринках: теоретичний аспект. *Економічний простір*. 2023. Вип. 188. С. 101-108. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-17>.

2. Каліна І. І., Шуляр Н. М., Ліщенко А. В. Операційні процеси управління циклом замовлення в логістичній діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-75>.

Усов Д. О.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Науковий керівник: Кучеркова С. О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ДЕРЖАВНИЙ ПЕРЕРОЗПОДІЛ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ТА СПРАВЕДЛИВІСТЬ: ОПТИМАЛЬНИЙ БЮДЖЕТ

Предметом нашого дослідження є – теоретичні та практичні аспекти державного перерозподілу публічних фінансів з метою забезпечення соціальної справедливості. Державний перерозподіл публічних фінансів є ключовим інструментом для забезпечення соціальної справедливості та досягнення оптимального розподілу ресурсів у суспільстві. Ефективна фіскальна політика, що базується на принципах справедливості та оптимальності, дозволяє державі вирішувати соціально-економічні проблеми, забезпечувати сталий розвиток та підвищувати добробут громадян.

Державний перерозподіл публічних фінансів – це процес розподілу державних доходів (переважно податків) на різні сфери суспільного життя через бюджетні видатки. Його мета – корекція ринкового розподілу доходів, який часто призводить до соціальної нерівності. Перерозподіл здійснюється через: соціальні трансферти (пенсії, допомоги), фінансування освіти, охорони здоров'я, культури, і інвестиції в інфраструктуру, податкову політику (прогресивне оподаткування) [1, с. 126].

У сучасному світі державний перерозподіл публічних фінансів є невід'ємною складовою економічної політики. Згідно з теорією А. Вагнера, розвиток науки і техніки зумовлює зростання державних видатків, особливо на освіту, охорону здоров'я та інфраструктуру. Ця тенденція підтверджується історичними даними: у ХХ столітті частка державних видатків у ВВП значно зросла в більшості країн.

Сьогодні країни з ліберальною економікою, як правило, мають нижчий рівень оподаткування та вищу економічну ефективність, але менший рівень соціального захисту. Натомість, країни з соціальною економікою демонструють вищий рівень соціального захисту, але часто за рахунок вищого рівня оподаткування та, можливо, меншої економічної ефективності. Тому актуальним залишається пошук оптимального механізму перерозподілу, який би поєднував високу ефективність та соціальну справедливість.

Проблема справедливого розподілу ресурсів хвилює людство протягом століть. Існують різні теоретичні підходи до цього питання [2, с. 45]:

- Гіпотеза прав власності (Т. Гоббс, Дж. Локк): Кожна людина має право на плоди своєї праці, що обґрунтовує ринковий розподіл.

- Гіпотеза корисності: Необхідно максимізувати сукупну вигоду для всіх громадян.

- Ідея обмеженої рівності (К. Маркс): Розподіл благ відповідно до потреб, яка на практиці виявилася утопією.

- Критерій Дж. Роулза: Нерівність допустима, якщо вона покращує становище найбідніших верств населення, що реалізується в соціал-демократичних моделях.

- Гіпотеза Дж. Бренана та Дж. Б'юкенена: Дотримання правил розподілу, прийнятих суспільством на основі консенсусу.

- Оптимальний перерозподіл за Парето: Взаємозалежність корисності, коли добробут багатих залежить від добробуту бідних.

На наш погляд, найбільш ефективними правилами перерозподілу в сьогоденні умовах є врахування мотиву страхування та мотиву самозахисту. Мотив страхування полягає в тому, що громадяни згодні сплачувати державі прибутковий податок та соціальні збори (ПДФО, ЄСВ), щоб отримати від неї необхідну допомогу у вигляді різних бюджетних трансфертів у складних життєвих ситуаціях. Мотив самозахисту слід розуміти як готовність населення сплачувати державі певні податки під кутом гарантії від соціальних потрясінь і кримінальних правопорушень. На сучасному етапі найбільш ефективними є підходи, що враховують мотиви страхування (готовність платити податки для отримання

соціального захисту) та самозахисту (готовність платити податки для гарантій від соціальних чинників та злочинності).

При розподілі видатків будь-який бюджет державний то, чи місцевий додержується концепції справедливості. Справедливість у контексті публічних фінансів – це філософська концепція, яка передбачає рівний доступ до благ і можливостей для всіх членів суспільства. У контексті публічних фінансів справедливість означає: прогресивне оподаткування, коли багаті платять більше. Цілеспрямовані соціальні програми для підтримки вразливих груп, рівний доступ до якісних державних послуг. Однак, немає єдиного визначення «справедливості», що ускладнює формування оптимальної фіскальної політики.

Будь-яка країна намагається створити оптимальний бюджет. Оптимальний бюджет – це бюджет, який забезпечує максимальний добробут суспільства при мінімальних витратах. Він має відповідати критеріям: ефективності (раціональне використання ресурсів), справедливості (рівномірний розподіл благ), стабільності (стійкість до економічних потрясінь). Формування оптимального бюджету – складний процес, що потребує врахування багатьох факторів [3, с. 245].

Вважаємо, що основними проблемами при складанні оптимального бюджету можуть бути:

1. Корупція та неефективне використання бюджетних коштів.
2. Тіньова економіка, яка зменшує податкові надходження.
3. Демографічні зміни, що впливають на потребу в соціальних видатках.
4. Глобалізація, яка ускладнює контроль за рухом капіталів.
5. Війна в Україні, та її наслідки.

Основними шляхами удосконалення при цьому можуть бути такі напрямки:

1. Підвищення прозорості та підзвітності бюджетного процесу.
2. Впровадження електронних систем управління публічними фінансами.
3. Посилення контролю за використанням бюджетних коштів.
4. Реформування податкової системи для забезпечення більшої справедливості.
5. Розвиток державно-приватного партнерства.

Державний перерозподіл публічних фінансів: пошук балансу між ефективністю та справедливістю.

Державний перерозподіл публічних фінансів є важливим інструментом для забезпечення соціальної справедливості та досягнення оптимального розподілу ресурсів у суспільстві. Для підвищення ефективності та справедливості фіскальної політики необхідно удосконалювати механізми перерозподілу доходів, оптимізувати бюджетні видатки та залучати громадськість до формування бюджетної політики.

Список використаних джерел

1. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
2. Масгрейв Р. А., Масгрейв П. Б. Державні фінанси: теорія і практика. – Київ: Актіон-прес, 2001. – 654 с.
3. Ролз Дж. Теорія справедливості. – Київ: Основи, 2001. – 822 с.

Черненко В. В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Науковий керівник: Скрипник Г. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри публічних фінансів

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО РОЛЬ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Державний фінансовий контроль є одним із ключових механізмів забезпечення ефективного функціонування фінансової системи країни. Його основною метою є раціональне використання бюджетних ресурсів, запобігання

фінансовим правопорушенням та корупційним ризикам, а також підвищення рівня фінансової дисципліни.

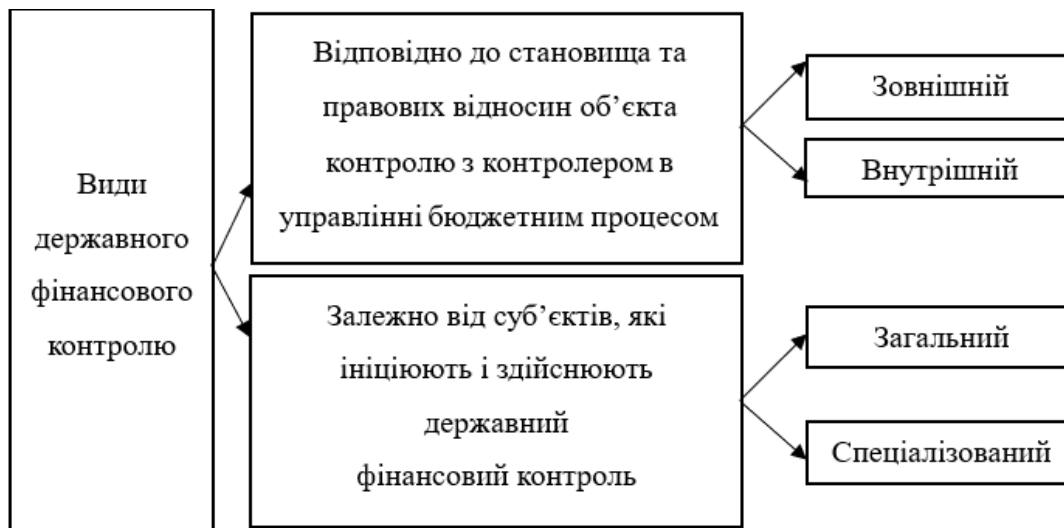
Особливо актуальним державний фінансовий контроль стає в умовах воєнного стану, коли держава здійснює значні видатки на оборону, соціальну підтримку населення та відновлення критичної інфраструктури. Ефективне фінансове управління дозволяє уникнути нецільового використання бюджетних коштів та сприяє стабільності державних фінансів.

Державний фінансовий контроль відіграє ключову роль у системі державного управління. Його головна мета – забезпечити контроль за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, а також інших активів, щоб точно визначити потребу у бюджетних коштах. Він охоплює бухгалтерський облік міністерств, державних фондів, обов'язкових соціальних страхових програм, бюджетних установ та суб'єктів економічної діяльності [1].

Сфера дії державного фінансового контролю охоплює всі напрями діяльності державних адміністративних органів, забезпечуючи законність фінансових операцій. Його реалізація здійснюється через систему фінансових контрольних установ, які є невід'ємною частиною управлінської структури держави [3].

Для ефективності організації державного фінансового контролю він класифікується за всіма видами та формами.

За видами фінансового контролю над державою означає, що його склад, з одного боку, відображає загальний зміст контролю та з іншого боку, відмінний від його індивідуальних компонентів за допомогою характеристик функції захисту. Види фінансового контролю над державою класифікуються з конкретних причин. (рис. 1).

Рис. 1. Види державного фінансового контролю України

Джерело: створено на основі [2]

Форми фінансового контролю над державою означають різні методи та інструменти, які застосовуються для перевірки та нагляду за використанням державних фінансових ресурсів. Ці форми контролю допомагають забезпечити ефективно та правильне використання державних коштів, запобігання фінансовим правопорушенням, підвищення прозорості бюджетного процесу та посилення відповідальності органів публічної влади за їхні фінансові дії.

Виділяють основні форми фінансового контролю:

1. *Попередній контроль* – здійснюється до реалізації фінансових операцій з метою оцінки та запобігання потенційним фінансовим порушенням, неправильному використанню коштів, а саме перевірка бюджетних запитів до їх затвердження.

2. *Поточний контроль* – здійснюється в процесі виконання фінансових операцій, щоб оперативно виявляти порушення, коригувати їх і забезпечити дотримання встановлених стандартів. Це стосується контролю за поточними витратами в межах бюджету.

3. *Наступний контроль* – проводиться після завершення фінансових операцій для оцінки їх доцільності, ефективності та відповідності законодавству, що включає аудит фінансових звітів, перевірка виконання державних закупівель.

Ці форми фінансового контролю взаємодіють між собою і забезпечують різні етапи перевірки та нагляду, що дозволяє органам державної влади ефективно управляти фінансами та забезпечувати належне використання бюджетних коштів.

Тому можемо підсумувати, що державний фінансовий контроль є важливим інструментом для забезпечення законності, ефективності та раціональності використання державних фінансових ресурсів. Він включає всі етапи бюджетного процесу, сприяючи прозорості державного управління та запобігання фінансовим порушенням. Поліпшення механізмів контролю, законодавчі рамки та підвищення ефективності організацій контролю є важливими для розвитку економіки та стабільності державної фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Бутенко В. В. Державний фінансовий контроль в управлінській діяльності держави. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/37f1378f-1194-4a96-8d0c-cc296215baef/content> (дата звернення 08.02.2025).

2. Русіна В. М., Шулюк Б. С. Державний фінансовий контроль у публічному управлінні: навч. посіб. Тернопіль, 2018. 214 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34552/1/Посібник%20з%20ДФК.pdf> (дата звернення 08.02.2025).

3. Ткачова Н. М., Дмитрашко Л. І. Публічне управління в сфері державного фінансового контролю. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/37-2023/7.pdf> (дата звернення 08.02.2025).

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ПРІОРИТЕТИ СТРАХОВОГО РИНКУ В ІНКЛЮЗИВНИХ УМОВАХ

Поняття інклюзії давно не нове в економічних процесах, які відбуваються як в складних умовах так і на стадії розквіту. В обставинах будь-якого характеру зацікавленість громадян в діяльності і процесах визначає результативність цих процесів та діяльності. Включення громадян в загальноекономічні процеси всіма способами пов'язано з формуванням належного рівня фінансової грамотності населення, культури здійснення господарських операцій, забезпечення рівних умов життя, а відтак сприянні економічному прогресу.

У фінансовій сфері «інклюзія» визначається як процес сприяння своєчасному та адекватному доступу до різноманітних фінансових продуктів і послуг, а також розширення їх використання всіма соціальними верствами шляхом впровадження спеціальних наявних та інноваційних підходів, зокрема фінансової грамотності, з метою досягнення фінансового добробуту, а також економічної та соціальної включеності [1].

Ареал охоплення фінансових послуг з кожним роком розмиває межі в специфіки фінансових послуг. Банківський та небанківський сектори не в змозі існувати відособлено і посилення процесу інклюзії вимагає відповідати потребам фінансового ринку та його користувачів. Страхування не є виключенням. Адже доведено, що люди, які мають страховку, з більшою впевненістю живуть, ведуть бізнес, інвестують у більш ризиковані та високоприбуткові технології, а відтак сприяють забезпеченню економічної стійкості в країні.

Пріоритетом страхового ринку стає максимальна інтеграція населення у фінансове середовище з урахуванням різниці вікових груп, категорій, місцем

проживання, особливих потреб. Тому страховики мають бути готовими надати різні варіанти рішень щодо страхового захисту, який би відповідав потребам та очікуванням клієнтів. Для забезпечення інклюзії всіх категорій осіб нагальною є потреба популяризації цифрової обізнаності в країні й опанування цифрових навичок особами різних вікових груп незалежно від виду населеного пункту, де вони проживають.

Підвищення фінансової інклюзії є одним із пріоритетів Національного банку України та держави в цілому. У 2024 році зміст поняття інклюзивних умов доповнились змінами в Стратегії Національного банку України. Перелік пріоритетних завдань регулятора доповнився низкою актуальних заходів та уточнених індикаторів, зокрема, «стимулюванні розвитку фінансової інклюзії, в тому числі з урахуванням потреб ветеранів війни в Україні» [2].

Сьогоднішні події в країні змінили пріоритети всіх учасників фінансового ринку і потреби клієнтів також змінились. У грудні 2024 року у Верховній Раді зареєстровано законопроект №12372 «Про систему страхування воєнних ризиків» [3], який покликаний захистити страхові інтереси фізичних і юридичних осіб та спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної таким особам внаслідок реалізації воєнних ризиків в Україні. Законом передбачається створення Державного агентства зі страхування та перестраховування воєнних ризиків для забезпечення функціонування системи страхування таких ризиків. Пропонується запровадження трирівневого страхування воєнних ризиків.

1. На першому рівні системи, якщо порядком страхування воєнних ризиків не встановлено інше, зобов'язання за договором страхування в межах лімітів власного утримання несе авторизований страховик, який передає в перестраховування Державному агентству зобов'язання за договором страхування, що перевищують ліміт його власного утримання.

2. На другому рівні Державне агентство несе відповідальність за договорами страхування в межах власного утримання, а надлишкові ризики передає у перестраховування міжнародним перестраховикам через вихідне перестраховування (цесію або ретроцесію).

3. Третій рівень передбачає перестраховування ризиків нерезидентами. Їхня відповідальність визначається умовами договорів перестраховування та встановленими лімітами власного утримання [3].

Отже, перспективи страхового ринку відповідати інклюзивним умовам визначатимуться можливостями страховиків та інших учасників страхового ринку, готовності інвестувати та розвивати відносини з клієнтами.

Список використаних джерел

1. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут України. URL: <https://www.slideshare.net/sadovnychi/ss-148924891?ref=https://finclub.net/news/finansovayagramotnost-ukraintsev-okazalas-khudshej-v-oesr.html> (дата звернення 24.01.2025).

2. Стратегія Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini> (дата звернення 24.01.2025).

3. Про систему страхування воєнних ризиків. Проект Закону України від 30.12.2024 № 12372. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ji12167a?an=2> (дата звернення 24.01.2025).

СЕКЦІЯ 2

ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

SECTION 2

DETERMINANTS OF FINANCIAL INCLUSION OF THE REAL SECTOR IN THE CONTEXT OF RESTORING THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEM OF THE REGION

Вдовенко Л. О.

доктор економічних наук, професор
завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми. Стан галузі сільського господарства та сільських територій визначає соціально-економічний розвиток України, характеризується невикористаними потенційними можливостями для забезпечення продовольчої безпеки держави та її економічної незалежності. Трансформаційні зміни в аграрному секторі економіки сприяли збільшенню виробництва продукції сільського господарства, виходу на світові ринки, проте не забезпечили розвиток сільських територій та належний рівень життя сільського населення.

Одним із стримуючих чинників розвитку сільських територій є їх недостатня інвестиційна привабливість та нестача власних ресурсів. Використання економічного потенціалу сільських територій із залученням всіх видів ресурсів та

інвестицій сприятиме диверсифікації сільської економіки, розбудові інфраструктури та підтримки підприємництва як основи зниження міграційних процесів.

В умовах воєнного стану, коли певна частина території нашої держави окупована, замінована, знищено інфраструктуру та втрачено можливості безпечного проживання населення, посилено внутрішні міграційні процеси, вагомого значення набуває усвідомлення об'єктивної необхідності збалансованого розвитку сільських територій у більш безпечних регіонах для вирішення актуальних питань місцевого значення.

Збалансований розвиток сільських територій – це процес поліпшення рівня та якості життя сільського населення, що, у свою чергу, сприяє урізноманітненню видів аграрної і позааграрної діяльності, продуктивній зайнятості, диверсифікації доходів сільських домогосподарств та наповненню бюджетів місцевих громад, соціальній захищеності мешканців, сучасному інфраструктурному розвитку поселенської мережі, збереженню і підвищенню родючості ґрунтів, захисту ландшафтів та біологічного різноманіття [1, с. 22].

Подолати стримуючі чинники розвитку сільських територій можливо шляхом підвищення фінансової спроможності громад в тому числі через залучення інвестицій та ефективного використання коштів місцевих бюджетів (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка доходів та видатків місцевих бюджетів України

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2018 р.
Всього доходів місцевих бюджетів, млн грн	562415,7	560528	471479,9	580699,2	555097,1	652609,1	90193,4
Темпи приросту, %	99,2	99,7	84,1	123,2	95,6	117,6	18,4
Податкові надходження місцевих бюджетів, млн грн	232532,9	270545,5	285571,5	346713,2	393460,6	434540,9	202008
% до загального обсягу доходів місцевих бюджетів	41,3%	48,3%	60,6%	59,7%	70,9%	66,6%	25,3 в.п.
Видатки місцевих бюджетів на сільське, лісове та рибне господарство, млн грн	350,1	433,4	355,9	446,7	156,5	591,9	241,8
Темпи приросту, %	99,9	123,8	82,1	125,5	35,0	378,2	278,3 в.п.

Джерело: розраховано автором за даними [2]

Доходи місцевих бюджетів України мали тенденцію до зростання впродовж 2018-2023 рр. з 562415,7 млн грн. в 2018 р. до 652609,1 млн грн. в 2023 р. в 1,2 рази. Спостерігаємо до повномасштабного вторгнення росії динамічне зростання темпів приросту з 99,2% в 2018 р. до 123,2% в 2021 р. В 2023 р. темпи приросту становили 117,6% проти 95,6% попереднього року.

Податкові надходження місцевих бюджетів зросли в 2023 р. в 1,9 рази проти 2018 р. і становили 434540,9 млн грн. В структурі доходів місцевих бюджетів зросла частка податкових надходжень з 41,3% в 2018 р. до 66,6% в 2023 р. Найвищою вона була в 2022 р. (70,9%). Левову частку в структурі податкових надходжень місцевих бюджетів займають податки на доходи.

Загалом розвиток сільських територій пов'язуємо зі сільським господарством та агропромисловим виробництвом, тому підтримка саме цієї галузі може стати рушієм розвитку сільських територій.

Видатки місцевих бюджетів на сільське, лісове та рибне господарство показують значне їх зростання в 2023 р. в 3,8 рази в порівнянні із 2022 р., де вони становили 591,9 млн грн.

На нашу думку, використання грантів є ще одним важливим інструментом підтримки економічного розвитку територіальних громад та сільських територій. Особливістю грантових коштів є те, що в умовах обмеженого доступу до інших джерел фінансування, саме вони вирішують проблеми фінансування потреб місцевого значення. Також вагомою складовою в нинішніх умовах є отримання грантів для підтримки бізнесу на сільських територіях.

Щодо грантів від ЄС, урядів іноземних держав та організацій, то слід відмітити, що в 2023 р. їх обсяг склав 98,6 млн грн., що є меншим в порівнянні із попереднім 2022 р. (197,9 млн грн.) в 2 рази. Взагалі найбільші обсяги коштів, отриманих від грантів були в 2020 р (145,4 млн грн. та в 2022 р. (197,9 млн грн.) [2].

В умовах воєнного стану децентралізація в Україні зіштовхнулася з наступними викликами: значне скорочення бюджетних надходжень призвело до визнання значної кількості громад неплатоспроможними, значні руйнування

інфраструктури в окремих громадах та термінова необхідність залучення додаткових коштів на відбудову, відчутна міграція робочої сили з громад та скорочення внаслідок цього економічної активності, посилення залежності громад від іноземних коштів та грантів. Важливим аспектом забезпечення розвитку громад в умовах воєнного стану є спільна координація дій між центральною та місцевою владою, зокрема, щодо питань соціальної політики [3].

Отже, воєнні дії на території нашої країни позначаються на формуванні доходів місцевих бюджетів. За період повномасштабного вторгнення громади зазнали значних втрат, в окремих тимчасово окупованих територіальних громадах взагалі відсутні будь-які надходження від плати за землю. Основу доходів громад, пов'язаних із сільськогосподарською землею, стабільно складають орендні платежі від обігу та використання сільськогосподарської землі. Основними орендарями є юридичні особи, які забезпечують 90% усіх надходжень від оренди землі, а також важливим джерелом надходжень є земельний податок.

Висновки. Розвиток сільських територій залежить від фінансової спроможності громад, ефективної державної політики підтримки бізнесу та інвестиційної привабливості.

В основі ефективної державної політики – створення сприятливого середовища для диверсифікації сільської економіки та поліпшення якості життя сільських мешканців. Результативність державної політики вимагає поєднання інтересів громади з напрямками розвитку сільських територій через активізацію підприємництва на селі, розширення можливостей самореалізації сільських мешканців, у тому числі і внутрішньо переміщених осіб, забезпечення фінансової спроможності громад завдяки фіскальному наповненню місцевих бюджетів. Забезпечення фінансової спроможності дасть змогу громаді розвиватися та прискорить вирішення існуючих проблем місцевого значення.

Список використаних джерел

1. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 66-72
2. Аналіз місцевих бюджетів. URL: <https://decentralization.ua/news/18256> (дата

звернення 24.01.2025).

3. Попов І. Децентралізація 2.0. Якими будуть відносини центру і регіонів після війни? *Український інститут майбутнього*. 2023. URL: <https://uifuture.org/publications/decentralizacziya-2-0-yakymy-budut-vidnosyny-czentru-i-regioniv-pislya-vijny> (дата звернення 24.01.2025).

Кравченко О. О.

д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Повномасштабна агресія РФ проти України призвела до значних прямих і непрямих втрат через руйнування промислових підприємств, переривання виробничих процесів і ланцюгів постачань, відтік трудових ресурсів тощо. Так, за оцінкою експертів Київської школи економіки, з початку вторгнення сума прямих збитків склала майже \$170 млрд. За 9 місяців 2024 року сума збитків зросла на \$12,6 млрд. (8%). При цьому збитки житловим будівлям склали \$60,0 млрд, а інфраструктурі – \$38,5 млрд. Значні прямі збитки також фіксуються в енергетичному секторі (\$14,6 млрд), промисловості (понад \$14,4 млрд), аграрно-промисловому секторі (понад \$10,3 млрд) [1] (табл. 1).

На 1 липня 2024 року непрямі збитки економіці України оцінюються в понад \$1,164 трлн (виручка) або понад \$385 млрд (додана вартість), що перевищує ВВП країни у 2021 року майже вдвічі й відображає масштаби втрат економічного потенціалу [2]. Найбільший удар зазнали продуктивні сектори економіки, зокрема, промисловість разом із будівництвом та послугами – \$410 млрд, а сільське

господарство – \$83,1 млрд. Наслідком продовження воєнних дій є подальше руйнування національної економіки і, відповідно, збільшенням обсягів ресурсів, необхідних для її відновлення.

Таблиця 1

Загальна оцінка прямих збитків інфраструктури станом на листопад 2024 року

Тип майна	Оцінка прямих втрат, \$ млрд	Частка, %	Попередня оцінка, \$ млрд	Динаміка, %
Житлові будівлі	60,0	35,3	58,9	1,9
Інфраструктура	38,5	22,7	36,8	4,6
Енергетика	14,6	8,6	10,0	46,0
Активи підприємств, промисловість	14,4	8,5	13,1	9,9
АПК та земельні ресурси	10,3	6,1	10,3	0,0
Освіта	7,3	4,3	6,8	8,8
Лісовий фонд	4,5	2,7	4,5	0,0
Інше	20,2	11,8	16,8	20,2
Всього	169,8	100	157,2	8,0

Джерело: складено на основі [1]

Також дуже актуальною є проблема адаптації внутрішньо переміщених осіб (ВПО). За оцінками експертів, станом на 22 жовтня 2024 року в Україні офіційно зареєстровано 4646735 ВПО, з яких понад 60% потребують постійної гуманітарної допомоги, яку надає місцева влада, міжнародні організації, уряди країн та неурядові організації. Приблизно 27% ВПО зазнають дискримінації, зокрема фінансової.

Відновлення економіки України після завершення «гарячої» фази війни має передбачати впровадження сучасних технологій із одночасною структурною перебудовою економікою, орієнтованою на впровадження принципів сталого розвитку і циркулярної економіки, енергоефективного та ресурсоефективного виробництва тощо. Це сприятиме забезпеченню високої конкурентоспроможності національної економіки і, як наслідок, її ефективного встроєння в світову економіку. Вирішення цієї проблеми передбачає реалізацію значної кількості інвестиційних і інноваційних проєктів, що обумовлює необхідність залучення значних фінансових ресурсів з різних джерел.

Дана проблема ускладнюється тим, що, як показало дослідження Європейської Бізнес Асоціації, кожен п'ятий український підприємець має збитки від війни понад \$100000 [3]. Понесені збитки суттєво зменшують їх фінансові можливості відновлення і розвитку виробництва, впровадження інноваційних техніки та технології. Це супроводжується зниженням рівня кредитування економіки: працюючі кредити банків скоротилися на 40 млрд грн за час війни, тоді як інвестиції у боргові облігації інших країн зросли на \$3,2 млрд [4]. Банки віддають перевагу вкладенню коштів у депозитні сертифікати НБУ. Це у сукупності актуалізують проблему фінансової інклюдії як одного з визначальних факторів відновлення економіки України.

За розрахунками Світового банку, рівень фінансової інклюдії – охоплення населення фінансовими послугами – в Україні у 2021 році становив 84%, що на 11 в. п. менше, ніж цільові 95% [5]. Як зазначав Голова Національного банку України Андрій Пишний, «повномасштабне вторгнення спричинило зменшення мережі банківських відділень та банкоматів через руйнування або зупинення роботи, втрату рентабельності, відсутності зв'язку, електроенергії тощо. За 2022 рік у цілому закрилося 1349 відділень, водночас навантаження на існуючі відділення збільшилось. Поступово банки припинили скорочення мережі, зумовлене повномасштабним вторгненням, однак рівень фінансової інклюдії все ще далекий від бажаного...» [5].

Останнім часом фінансова інклюдія стала ключовим напрямком світової політики розвитку. Термін «фінансова інклюдія» передбачає відповідальний і стабільний розподіл операцій, платежів, заощаджень, кредитів і страхування. У ширшому плані термін «фінансова інклюдія» можна визначити як процес залучення слабших і вразливих членів суспільства до сфери організованої фінансової системи, яка забезпечує їм доступ до своєчасного та адекватного кредиту та інших фінансових продуктів за доступною ціною. Фінансова інклюдія описує ситуацію, коли більшість фінансових послуг охоплює достатньо велику частку населення.

Саме фінансова інклюдія є процесом, який гарантує, що всі учасники економіки можуть легко отримати доступ до офіційної фінансової системи та

використовувати її. При цьому, виконується «золоте правило фінансової доступності», яке полягає в забезпеченні доступними, прозорими та економічно ефективними фінансовими послугами з широкими економічними перевагами для тих, хто має недостатній банківський доступ. Фінансову інклюзію можна розглядати як одну з ключових рушійних сил економічного зростання через збільшення загального споживання, більш прибуткові інвестиції, зменшення грошового надлишку через доступність фінансових послуг і перехід від заощаджень на основі заробітної плати до повернення інвестицій.

Інклюзивною фінансовою системою вважається та, в якій більшість економічних суб'єктів (фізичних і юридичних осіб) мають доступ до фінансових послуг і користуються ними [6]. Такі системи забезпечують економічним суб'єктам більш широкий доступ до ресурсів, необхідних для задоволення різноманітних фінансових потреб, зокрема, для фінансування поточної діяльності, реалізації інвестиційних і інноваційних проєктів, покриття термінових фінансових витрат (наприклад, релокація виробничих потужностей та ін.) тощо. Відсутність можливості користуватись такими фінансовими послугами може призводити до стійкого збереження нерівності доходів та гальмувати економічне зростання. Теорія розвитку дає важливий ключ до питання, як фінансова інклюзивність впливає економічний розвиток. Так, розроблені моделі показують, що відсутня або недостатня фінансова інклюзія може призводити до створення «пасток» бідності та нерівності доходів.

Впровадження фінансової інклюзії стикається з низкою проблем. По-перше, фізичні та юридичні можуть бути добровільно або мимовільно виключені з фінансової системи. Добровільне виключення є результатом релігійних, культурних причин або відсутності інтересу до фінансових послуг. Мимовільне виключення є наслідком відсутності довіри до фінансової системи.

Підвищенню фінансової інклюзії можуть також перешкоджати такі фактори: нерозвиненість фінансових інститутів та відсутність у них можливості обслуговувати клієнтів із низьким рівнем доходів, неприйнятні договірні умови, поведінкові патерни, відсутність довіри до фінансових інструментів. В умовах

недостатнього розвитку цифрових технологій та віддаленої схильності деяких територій ситуація з наданням фінансових послуг може посилюватися.

Реалізація фінансової інклюзії часто супроводжується виникненням певних бар'єрів, а саме: (1) фізичні бар'єри – відсутність матеріально-технічних можливостей отримання необхідних фінансових ресурсів, вимогами фінансових установ до документації та бюрократичними процедурами доступу до фінансування; (2) комунікаційні бар'єри пов'язані з недостатньою розвиненістю спеціалізованого інформаційного формату спілкування; (3) поведінкові бар'єри проявляються у вигляді існуючих негативних громадських стереотипів; (4) інституційні бар'єри призводять до дискримінації при отриманні фінансових ресурсів через недосконалість нормативно-правових норм та інституцій.

На сучасному етапі один із стратегічних векторів розвитку українського фінансового ринку спрямований на підвищення фізичної, цінової, територіальної доступності та якості фінансових послуг. До основних напрямів підвищення рівня фінансової інклюзії можна віднести: розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, електронних сервісів та програмного забезпечення; проведення цифровізації фінансового ринку; посилення заходів кібербезпеки фінансової сфери; зростання асортименту та якості фінансових послуг; забезпечення фізичної та цінової доступності фінансових послуг та продуктів; реалізація програм, спрямованих на зростання фінансової грамотності населення та підприємців; адаптація дистанційних каналів доступу до фінансових послуг до потреб людей з інвалідністю. Також необхідно впровадити комплексні заходи щодо залучення ВПО до активної економічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Київська школа економіки. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на листопад 2024 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf (дата звернення 04.02.2025).

2. Київська школа економіки. Звіт про непрямі фінансові втрати економіки внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 липня 2024 року. URL:

https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/30.09.24_Losses_Report-ua.pdf (дата звернення 04.02.2025).

3. BDO. Оцінка збитків від війни. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/services-2/consulting/valuation-practice/war-damage-assessment> (дата звернення 04.02.2025).

4. Підсумки 2024 року: що втратила і здобула Україна. URL: <https://fact-news.com.ua/pidsumki-2024-roku-scho-vtratila-i-zdobula-ukraina/> (дата звернення 04.02.2025).

5. Національний банк України представив плани запровадження нового типу фінансової установи – банку фінансової інклюзії. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-predstaviv-plani-zaprovadjennya-novogo-tipu-finansovoyi-ustanovi--banku-finansovoyi-inklyuziyi> (дата звернення 04.02.2025).

6. World Bank. 2014. Global Financial Development Report: Financial Inclusion. Washington, DC: World Bank.

Полінкевич О. М.

д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та логістики
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ СТАЛИХ СИСТЕМ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В умовах глобальної економіки та зростання впливу фінансових ринків, пандемій та військових дій на території країни ключовим завданням є забезпечення фінансової доступності на регіональному рівні. Фінансова інклюзія означає рівний доступ усіх верств суспільства до фінансових послуг. Вона стимулює економічний розвиток територіальних громад. Тому дослідження та аналіз взаємозв'язку між

фінансовою інклюзією та сталим розвитком є необхідними для розробки систем регіонального розвитку.

Фінансова інклюзія створює умови для розвитку малого та середнього бізнесу в територіальній громаді. Доступ до фінансових ресурсів дає змогу підприємцям масштабувати свою діяльність, створювати нові робочі місця та сприяти сталому розвитку. Використання цифрових технологій розширює можливості доступу до фінансових послуг, а фінансові інновації сприяють створенню зручних та ефективних інструментів для обслуговування, особливо для тих, хто раніше не мав доступу до фінансових послуг.

З огляду на це важливим фактором сталого розвитку є здатність регіональних систем до адаптації та подолання криз, розробки життєздатних стратегій розвитку. Врахування цих аспектів у дослідженні фінансової інклюзії регіональних систем розвитку відкриває перспективи для розробки ефективних стратегій і політик, спрямованих на підтримку резильєнтності економічних систем до впливу негативних змін.

Таким чином, визначаючи фінансову інклюзію як створення сприятливих умов, за яких усі члени суспільства мають рівний доступ до фінансових послуг та є фінансово обізнаними з усіх питань. Іншими словами, це забезпечення можливості для кожної індивіда суспільства користуватися фінансовими продуктами, такими як банківські та страхові послуги, кредити тощо [4; 5; 6]. Основною метою фінансової інклюзії є надання всім учасникам фінансових відносин прозорості та достовірної інформації, фінансової підтримки для соціально вразливих груп населення, а також усунення бар'єрів, пов'язаних із прихованими витратами та непрозорими фінансовими операціями.

Останнім часом розвиток фінансової інклюзії, як в Україні, так і в розвинених країнах, зводився переважно до базового відкриття банківських рахунків для фізичних осіб. Водночас значна частина населення залишається фінансово необізнаною, не проявляє інтересу до банківських послуг або не має до них доступу. Це спричиняє фінансову незахищеність окремих соціальних груп і посилює проблему фінансової нерівності, яка охоплює майже половину населення. У 2021

році рівень фінансової грамотності населення України становив 12,3 бали. Найкращі показники фінансової обізнаності продемонстрували українці у вікових групах 25–34 та 30–59 років. Водночас найменш обізнаними у фінансових питаннях виявилися молодь 18–19 років та особи віком від 60 років [2]. В результаті реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору у 2025 році варто очікувати: зростання кількості відкритих базових рахунків на 17%; зменшення готівки до рівня 7,5% ВВП; збільшення безготівкових карткових операцій по відношенню до кількості та обсягу транзакцій до 85% та 65%, відповідно. Посилення заходів захисту споживачів фінансових послуг за прогнозом підвищить рівень довіри до фінансової системи з боку споживачів на 50% [1].

Фінансова інклюзія регіональних систем сталого розвитку має такі елементи: 1) банківські перекази, 2) страхування, 3) банківські рахунки, 4) фінансові консультації, 5) депозити, 6) доступність кредитування, 7) фінансова освіта формальна та неформальна. Кожний елемент фінансової інклюзії має своє важливе місце в системі регіонального розвитку. Система регіонального розвитку включає окрім елементів фінансової інклюзії елементи сталого розвитку, серед яких стратегія, простір внутрішньої та зовнішньої взаємодії. Загалом простір внутрішньої взаємодії системи регіонального розвитку сприяє формуванню злагоджених процесів усередині системи. До системи включено органи територіальної влади, малий, середній та великий бізнес, громадські організації. Всі вони направлені на створення регіонального добробуту, який вимірюється у зменшенні дискримінації, допомозі незахищеним верствам населення, підвищенні фінансової обізнаності та грамотності. До простору зовнішньої взаємодії системи регіонального розвитку входить простір впливу інших територій на формування загального суспільного добробуту, їх устрій, система фінансової освіти та підприємницької активності.

Таким чином, фінансова інклюзія сталих регіональних систем розвитку розвивається в Україні стрімко під впливом змін у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Винник Р. Ю. Розвиток фінансової інклюзії в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-45>.

2. Домбровська С. О. Сучасні методи формування фінансової грамотності населення України. *Освітня аналітика України*. 2022. № 3(19). С. 5–14. <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2022-3-5-14>.

3. Євтушенко Н. М., Стеценко Д. І. Фінансова інклюзія в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Грааль науки*. 2024. № 40. С. 136–140. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.015>.

4. Полінкевич О. М., Тринчук В. В., Клапків Ю. М., Чеботарьов Є. В., Зелениця І. М. Страхування воєнних ризиків в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 11. С. 44-51. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.11.44>.

5. Kamiński R., Polinkevych O. Anti-crisis strategies of insurance companies. *Baltic Rim Economies*. 2021. Vol. 16.6, Is. 3. P. 35. URL: <https://sites.utu.fi/bre/anti-crisis-strategies-of-insurance-companies/> (дата звернення 19.01.2025).

6. Polinkevych O., Glonti V., Baranova V., Levchenko V., Yermoshenko A. Change of business models of Ukrainian insurance companies in the conditions of COVID-19. *Insurance Markets and Companies*. 2021. № 12(1). P. 83-98. [https://doi.org/10.21511/ins.12\(1\).2021.08](https://doi.org/10.21511/ins.12(1).2021.08).

Слободянюк В. В.

аспірант

Вінницький національний аграрний університет

м. Вінниця, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Економічна безпека держави проявляється у безпечному функціонуванні суб'єктів підприємництва. Одним із головних завдань діяльності суб'єктів підприємництва є забезпечення ефективного управління економічним потенціалом. Економічний потенціал підприємства є основою прийняття стратегічних управлінських рішень в сфері здійснення підприємницької діяльності.

Наукова категорія «потенціал» в економіці визначається невиявленими, нерозкритими та нематеріалізованими можливостями. Перетворення можливостей із потенційних на реальні можливо завдяки економічній діяльності. Таким чином, можемо констатувати, що потенціал підприємства – це комплексне відображення наявних та майбутніх можливостей підприємства, що можуть бути максимально використані в господарській діяльності. Економічний потенціал підприємства – це найбільш ефективне використання сукупних можливостей, ресурсів та резервів підприємства для досягнення максимально досяжного стану економічної системи [1].

Формування достатнього економічного потенціалу є метою кожного підприємства й передумовою його успішної, ефективної діяльності, основою стійкого розвитку та максимально результативного функціонування. При цьому варто враховувати профіль діяльності господарюючого суб'єкта, чинники впливу на його загальний економічний стан, а також фазу життєвого циклу підприємства, що надасть змогу максимально точно визначити «слабкі» місця у роботі, перспективи розвитку й формувати достатній потенціал для досягнення поставлених цілей [2].

Економічна безпека підприємства – це комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства. Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер – з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою [3].

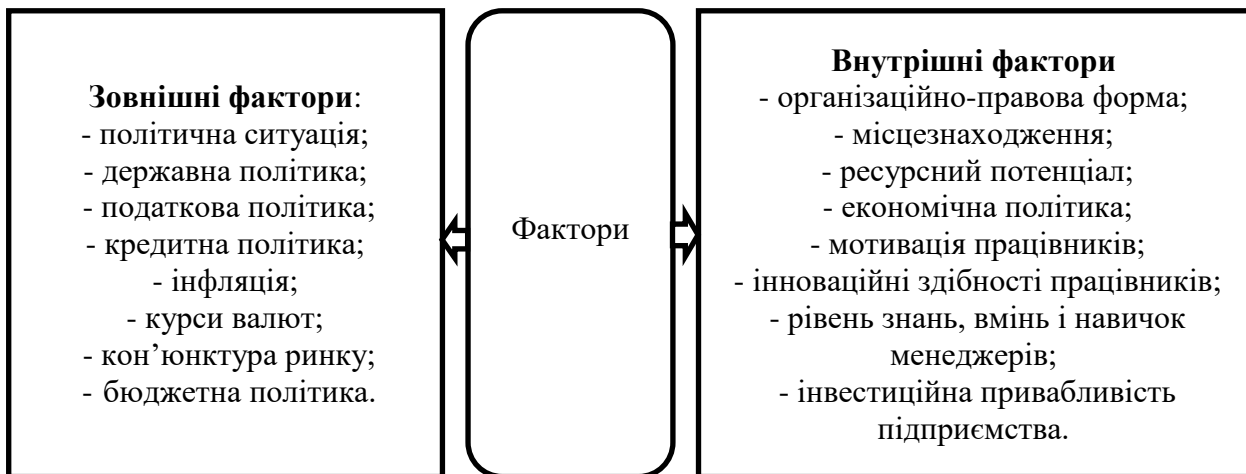
Економічний потенціал підприємства має бути спрямований на зміцнення його конкурентних позицій, що визначається ефективним менеджментом.

На думку авторів [4] «залежно від фази економічного циклу підприємства й відповідного їй клімату змінюються пріоритети в діяльності підприємства та коректуються його політика, тактичні цілі, плани й прогнози на майбутнє. Так, на стадії процвітання підприємство спрямовує свої сили на використання вигідних

економічних умов для досягнення максимального ефекту, отримання найвищих результатів роботи, підвищення своєї конкурентної позиції, розширення існуючих і завоювання нових ринків збуту. На цій фазі життєвого циклу підприємство повинне передбачити неминучий перехід на стадію спаду (рецесії) і вжити всіх можливих заходів для пом'якшення цього процесу. На стадії рецесії для підприємства пріоритетними завданнями стає мобілізація ресурсів і застосування всіх доступних організаційних заходів для виготовлення та реалізації максимально можливого обсягу продукції (послуг), зацікавлення споживачів у придбанні продукту господарюючого суб'єкта, а також реалізація всіх можливих санаційних заходів з метою недопущення переходу на стадію депресії. У стадії депресії доцільним є згрупування всіх наявних і прихованих можливостей підприємства для подолання кризових явищ, запобігання банкрутству та забезпечення поступового відновлення платоспроможності й прибутковості господарюючого суб'єкта. У фазі прогресії підприємство все ще зазнає впливу «посткризових» явищ, однак його загальний стан суттєво покращується і метою стає розвиток та досягнення фази процвітання. Необхідними для цього заходами стають випуск інноваційних видів продукції, нарощування обсягів виробництва й реалізації, налагодження процесів збуту готової продукції. Відповідно до основних цілей і завдань підприємства на різних етапах його розвитку коректуватиметься й процес формування економічного потенціалу, що означатиме обов'язкове врахування недоліків і переваг тієї чи іншої стадії життєвого циклу. Такий підхід надає можливість створення максимально ефективної структури потенціалу, визначення пріоритетних напрямів роботи та забезпечення високих результатів господарювання» [4].

Розвиток підприємства, а відповідно формування і нарощування його економічного потенціалу перебуває у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності від зовнішніх та внутрішніх факторів (рис. 1).

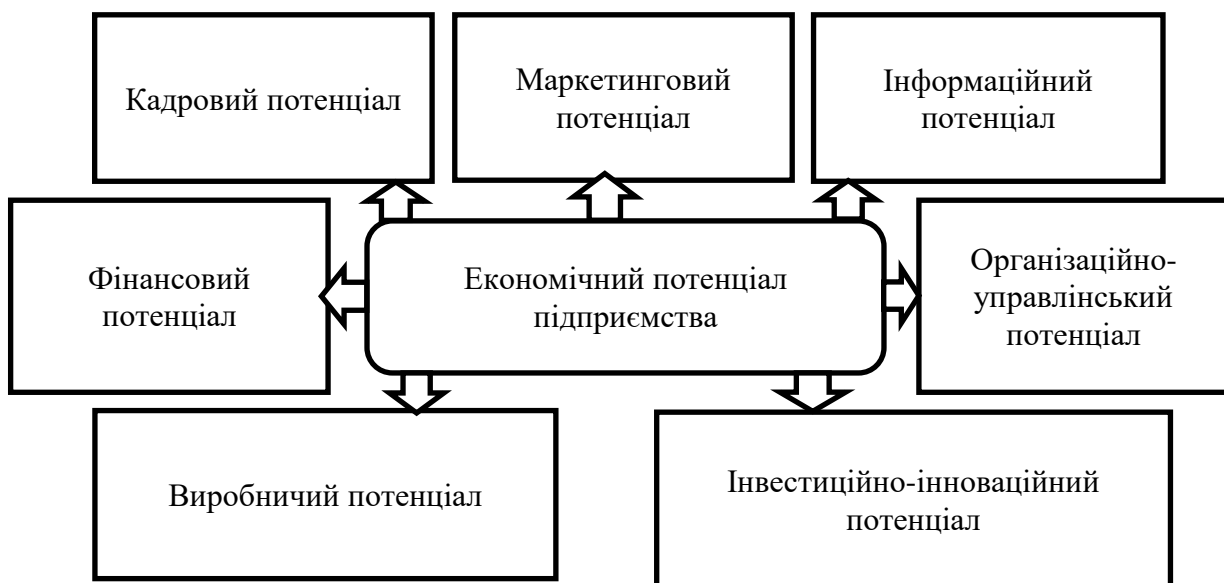
Суттєвий вплив на процес формування економічного потенціалу здійснюють чинники внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, від яких залежить його рівень, його структура, особливості та міра використання тих чи інших складових формування (рис.2).

Рис. 1. Фактори впливу на формування економічного потенціалу підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [1;5]

Тобто, в сукупності всі складові є взаємопов'язаними, взаємодоповнюючими одна одну, тим самим розширюючи економічний зміст поняття.

Рис. 2. Складові економічного потенціалу підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [1]

Висока динаміка процесів в національній економіці, яка супроводжується, внаслідок реалізації загрози військових дій, частковим гальмуванням господарської діяльності та припиненням діяльності певною частиною підприємств не лише

визначає погіршення умов провадження бізнесу, але провокує виникнення нових можливостей, зокрема у вигляді тимчасового вакууму щодо задоволення потреб споживачів в окремих товарах і послугах. Використання таких можливостей, які в стратегічній перспективі можуть сформувати суттєві конкурентні переваги, пов'язано із ризиком. З позиції безпекознавства пасивність в такій ситуації може мати наслідком зниження економічної безпеки підприємства при більш високій активності конкурентів. Ризик-орієнтоване управління набуває актуальності, оскільки питання активності у пошуку варіантів розвитку на усіх рівнях управління визначає можливість продовження діяльності підприємств в сучасних умовах [6].

Висновки. Під економічним потенціалом підприємства ми розуміємо сукупність взаємопов'язаних між собою і взаємодоповнюючих складових, які характеризують здатність ефективно здійснювати підприємницьку діяльність, яка відповідає стратегії його розвитку, нарощувати конкурентоспроможність в умовах ринкового середовища. Суттєвий вплив на процес формування економічного потенціалу здійснюють чинники внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, від яких залежить його рівень, його структура, особливості та міра використання тих чи інших складових, які в сукупності сприяють стратегічній меті підприємства.

Список використаних джерел

1. Орехова А.І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 17. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/45.pdf (дата звернення 19.01.2025).
2. Маслак О. І., Квятковська Л. А., Безручко О. О. Особливості формування економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9(135). С. 17-22.
3. Сосновська І. М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303> (дата звернення 19.01.2025).
4. Ареф'єва О.В., Харчук Т.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 7. С. 71–76.

5. Васьківська К. В., Лозінська Л. Д., Галімух Ю. О. Економічний потенціал підприємства в умовах змін: суть та характерні особливості. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/9.pdf (дата звернення 19.01.2025).

6. Штангрет А. М., Караїм М. М., Караїм О. В. Безпекові аспекти застосування ризик-орієнтованого управління підприємством в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3548/3478> (дата звернення 19.01.2025).

Соколюк К. Ю.

к.е.н., доцент, старший науковий співробітник

Соколюк І. Ю.

провідний інженер, здобувач ступеня PhD

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Соціальне підприємництво є ключовим фактором розвитку сільських регіонів, особливо в умовах війни та в період повоєнного відновлення. Воно сприяє економічній стабільності, створенню робочих місць і соціальній інтеграції населення та в перспективі є одним із факторів формування людського капіталу [1]. У дослідженні розглядаються основні напрями соціального підприємництва в сільській місцевості, визначаються виклики, перспективи та шляхи державної та міжнародної підтримки його розвитку.

Військові дії завдали значних втрат сільським громадам України: зруйнована інфраструктура, вимушене переселення населення, економічна нестабільність та скорочення кількості робочих місць. У такій ситуації соціальне підприємництво

може стати потужним інструментом для відновлення місцевих економік і формування самодостатніх громад.

Соціальні підприємства здатні відігравати важливу роль у відродженні сільських територій шляхом створення нових економічних можливостей, залучення соціально вразливих груп населення (ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю, жінок), розбудови місцевої інфраструктури та забезпечення доступу до соціальних послуг [2-3].

Метою дослідження є визначення особливостей розвитку соціального підприємництва в умовах воєнного та післявоєнного періоду, аналіз ключових викликів і можливостей, а також формулювання рекомендацій щодо державної підтримки цього напрямку.

Соціальне підприємництво розглядається як економічна модель, що спрямована на розв'язання соціально значущих проблем через підприємницьку діяльність. Основні принципи такої діяльності передбачають наступне:

- основний орієнтир на соціальний ефект - створення робочих місць, розвиток громад, екологічна відповідальність;
- використання отриманого прибутку на соціальні ініціативи на певній сільській території;
- інклюзивний підхід, що передбачає залучення вразливих категорій населення. В період війни та в перший період повоєнного відновлення це матиме стратегічне значення через потреби адаптації як ВПО так і учасників бойових дій до соціуму [3-4].

Таким чином, роль соціального підприємництва у відновленні сільських територій полягає, насамперед, у: забезпеченні зайнятості та інтеграції ВПО та ветеранів у місцеву економіку; відновленні та розширенні локальних виробництв; покращенні соціальних послуг у громадах, що постраждали від війни; розвитку кооперативів та кластерних ініціатив як механізму економічного пожвавлення регіонів.

Розвиток соціальне підприємництво в Україні на сьогодні стримується викликами та загрозами обумовленими війною. Усі їх можна згрупувати за напрямками (табл.1).

Таблиця 1

Стримуючі фактори розвитку соціального підприємництва в Україні

Група факторів	Складові
Економічні виклики:	Втрата фінансових ресурсів через руйнування бізнесів і скорочення ринків збуту;
	Високі витрати на відновлення виробництва та логістики;
	Недостатній рівень інвестицій та обмежений доступ до кредитування.
Соціальні виклики:	Зростання рівня безробіття та трудової міграції;
	Соціальна напруженість через зміну демографічного складу громад;
	Обмежені можливості для отримання освіти та професійного навчання.
Інституційні виклики:	Відсутність законодавчих норм, що чітко регулюють діяльність соціальних підприємств;
	Складні бюрократичні процедури для отримання державної підтримки;
	Недостатня поінформованість населення щодо можливостей соціального підприємництва.

Попри складні обставини, соціальне підприємництво має значний потенціал для відновлення економічної активності в сільських громадах. Основні напрями його розвитку включають ряд аспектів (рис.1):

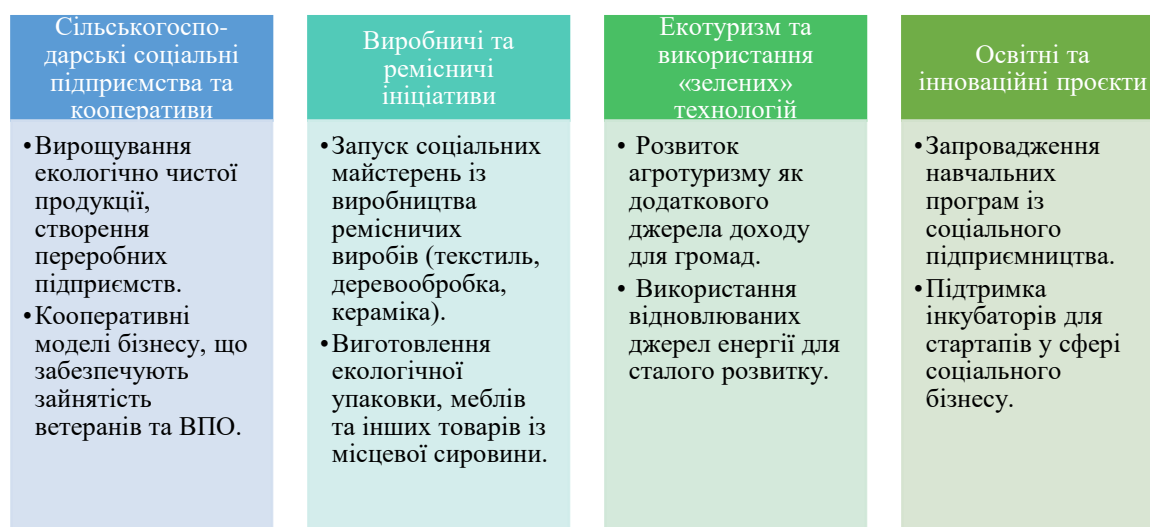

Рис. 1. Напрями розвитку соціального підприємництва в Україні у воєнний та повоєнний періоди

Для успішного розвитку соціального підприємництва необхідно забезпечити реалізацію кількох ключових складових. По-перше, важливим фактором є фінансова підтримка, яка може включати гранти, державні субсидії та пільгові кредити. По-друге, значну роль відіграють освітні програми, зокрема тренінги для підприємців та навчальні ініціативи, спрямовані на підвищення їхньої компетенції. По-третє, необхідні законодавчі зміни, що передбачають правове врегулювання статусу соціальних підприємств для забезпечення їхнього ефективного функціонування. Нарешті, важливим аспектом є міжнародне співробітництво, що передбачає залучення допомоги міжнародних організацій [2-4].

Отже, соціальне підприємництво є потужним механізмом для сталого розвитку сільських територій України у воєнний та післявоєнний період. Воно не лише створює нові робочі місця та підтримує вразливі групи населення, а й сприяє зміцненню місцевої економіки. Для його ефективного розвитку потрібна комплексна підтримка з боку держави, міжнародних партнерів та місцевих громад.

Список використаних джерел

1. Коденська М. Ю., Нестерчук Ю. О., Соколюк С. Ю. & Соколюк К. Ю. Людський капітал в системі соціально-економічних відносин: монографія. Умань: Видавець «Сочинський ММ», 2017. 248 с.
2. Мироненко Д. Ю., Махно С. В. & Гладкій Д. В. Розвиток соціального підприємництва як інструмент активізації ділового середовища сільськогосподарських регіонів України. *Вісник Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. Вип. 64. С. 37–45.
3. Петренко О. В. Соціальна відповідальність бізнесу як основа сталого розвитку сільських територій України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 45. С. 123–130.
4. Іваненко Л. М. Передумови розвитку соціального підприємництва в Україні на шляху післявоєнного відновлення. *Підприємництво і суспільство*. 2024. Вип. 1(2). С. 45–52.

Устенко О. О.

здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна

ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Головними принципами макроекономічної політики країн ЄС в останні роки є інклюзія та безбар'єрність задля забезпечення добробуту населення та подолання бідності. Міжнародні організації та уряди багатьох країн визнають об'єктивну необхідність трансформації підходів до розподілу суспільного добробуту, що обумовлено зміною соціально-економічних пріоритетів та зростанням уваги до проблеми нерівності. У сучасних умовах розвитку глобальної економіки особливого значення набуває забезпечення не лише макроекономічного зростання, а й підвищення рівня добробуту населення через створення інклюзивних моделей розвитку.

Необхідність зміни підходів до забезпечення економічного зростання спричинена як внутрішніми факторами, зокрема соціальною поляризацією та зростанням нерівності у доступі до основних суспільних благ, так і зовнішніми викликами, пов'язаними з глобалізаційними процесами, екологічними загрозами та кризовими явищами у світовій економіці. Тому зростає потреба у переході від традиційних моделей перерозподілу ресурсів до стратегій, що базуються на принципах сталого та інклюзивного розвитку, соціальної справедливості та ефективного управління державними ресурсами.

Концепція інклюзивного зростання, яка передбачає рівномірний соціально-економічний розвиток та забезпечення рівного доступу населення до ресурсів, можливостей та базових суспільних благ, активно впроваджувалася в Україні до початку повномасштабного вторгнення РФ та була спрямована на подолання, в

першу чергу, регіональних дисбалансів. Проведена адміністративно-територіальна та бюджетна децентралізація створили передумови для посилення фінансової автономії регіонів. Втім, на початок 2022 року в Україні спостерігався значний рівень асиметрії у рівнях розвитку територіальних громад, що відображалось у доступності освітніх, медичних, соціальних та інфраструктурних послуг.

В умовах війни Україна зіткнулася зі значними викликами, що суттєво вплинули на можливість забезпечення інклюзивного зростання. Воєнні дії спричинили руйнування виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури, що зумовило суттєве скорочення економічної активності в окремих регіонах, масове переміщення населення, зниження рівня зайнятості та погіршення якості життя широких верств населення. У таких умовах посилилася соціально-економічна поляризація між регіонами, що загостило диспропорції у доступі до освітніх, медичних, соціальних і трудових ресурсів.

Одним із ключових викликів стало масштабне внутрішнє переміщення населення, що призвело до нерівномірного навантаження на економічну та соціальну інфраструктуру різних регіонів. Західні та центральні області України, які стали основними хабами для переміщених осіб, зіткнулися з проблемою обмеженості ресурсів, необхідних для забезпечення їхніх базових потреб, інтеграції в місцевий ринок праці та доступу до житла. Водночас тимчасова окупація та бойові дії в низці регіонів призвели до занепаду місцевої економіки, зростання рівня безробіття та втрати кваліфікованих кадрів, що ускладнює перспективи економічного відновлення цих територій у післявоєнний період.

Крім того, воєнний конфлікт значно вплинув на функціонування системи освіти та охорони здоров'я, які є ключовими елементами забезпечення інклюзивного розвитку. Масштабні руйнування освітньої інфраструктури, вимушений перехід значної частини закладів освіти на дистанційний формат навчання, а також зниження доступу до якісних медичних послуг суттєво поглибили соціальні нерівності серед населення. Відтак, проблема формування людського капіталу, який є основним фактором довгострокового економічного зростання, набуває особливої

актуальності та потребує розробки комплексних заходів із відновлення та модернізації освітньої та медичної сфери.

Попри зазначені виклики, важливим фактором посилення стійкості економіки та суспільства в умовах війни стало продовження процесів децентралізації, що сприяло посиленню спроможності місцевого самоврядування та розширенню його можливостей у сфері управління ресурсами. В умовах воєнного стану громади продемонстрували високий рівень адаптивності та здатності до самостійного прийняття рішень, що дозволяє розглядати місцевий рівень управління як один із ключових механізмів забезпечення інклюзивного розвитку в повоєнний період.

Отже, війна РФ проти України призвела до масштабного руйнування виробничих потужностей у східних і південних регіонах, масового переміщення населення, а також зміщення центрів економічної активності, що поглибило регіональні диспропорції та спричинило додаткові виклики для інклюзивного зростання. Відновлення економіки та забезпечення рівного доступу населення до можливостей розвитку потребують стратегічного підходу, що передбачає комплексне відновлення інфраструктури, стимулювання зайнятості, модернізацію освітньої та медичної систем, а також ефективне управління ресурсами на місцевому рівні. Розробка та впровадження державної політики, спрямованої на мінімізацію регіональних диспропорцій та формування основ для інклюзивного розвитку, є необхідною умовою стійкого економічного відновлення країни у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Onyshchenko S., Skryl V., Hlushko A., Maslii O. Inclusive development index. *Lecture notes in civil engineering*. 2023. 779-790. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17382-1_66.
2. Філюк Д. Теоретичні та методичні принципи інклюзивного розвитку сільських територій України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. (58). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-53>.

СЕКЦІЯ 3
ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФІНАНСОВОГО
РИНКУ

SECTION 3
DIGITALIZATION OF INCLUSIVE FINANCIAL MARKET TECHNOLOGIES

Балацька В. А.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Чуницька І. І.

д.е.н., професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ ТА ФІНТЕХ-РІШЕНЬ ДЛЯ
ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ НА РИНКАХ
КАПІТАЛУ

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації фінансові ринки капіталу стикаються з новими викликами, зокрема потребою підвищення ефективності управління фінансовими активами. Традиційні підходи до управління активами стають менш ефективними через зростання обсягів даних, підвищення складності фінансових інструментів і зростаючі вимоги до прозорості та доступності ринків.

Цифрові платформи та фінтех-рішення відкривають нові можливості для оптимізації процесів управління активами на ринках капіталу. Вони дозволяють автоматизувати операції, підвищувати точність аналізу, знижувати витрати та розширювати доступ до фінансових ресурсів для більш широкого кола учасників ринку. Однак впровадження цих технологій пов'язане з низкою проблем, серед

яких: недостатній рівень адаптації регуляторного середовища до впровадження цифрових рішень у фінансовій сфері, високі ризики кіберзагроз та необхідність забезпечення надійного захисту даних, нерівномірний доступ до технологій між учасниками ринку через технологічну нерівність, складність інтеграції нових платформ із існуючими фінансовими системами.

Ці виклики актуалізують потребу дослідження впливу цифровізації на управління фінансовими активами, а також визначення шляхів інтеграції інноваційних технологій для підвищення конкурентоспроможності фінансових ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні роки відзначаються зростаючим інтересом до дослідження цифрових технологій у сфері управління фінансовими активами, зокрема на ринках капіталу.

Цифрова трансформація розглядається Вергелюк Ю., як перспективний шлях для української фінансової системи. Вона відкриває нові можливості для інтеграції в глобальні ринки та розвитку національного банківського сектору [1].

Малишко Є.О. підкреслює значення впровадження новітніх технологій у фінансовий сектор для підвищення конкурентоспроможності банків і ефективності їхньої діяльності [5]. Хоча вже досягнуто значних результатів у цифровізації, автори зазначають, що цей процес потребує постійного пошуку нових рішень.

Виклад основного матеріалу. Цифрові платформи забезпечують централізацію фінансових даних, доступ до ринкової аналітики, а також інтеграцію з різноманітними інструментами для управління портфелями активів. Завдяки автоматизації процесів і використанню технологій штучного інтелекту значно зменшується людський фактор у прийнятті рішень. В умовах війни в Україні фінансові технології (фінтех) і цифрові платформи відіграють ключову роль у підтримці фінансової стабільності в Україні. Попри всі виклики, галузь демонструє стійкість і навіть прогрес у багатьох аспектах. Українські фінтех-компанії адаптувалися до нових реалій завдяки впровадженню інновацій, співпраці з міжнародними партнерами та підтримці з боку уряду.

Українська фінансова екосистема швидко перейшла до використання цифрових платформ для забезпечення доступу громадян до фінансових послуг. Такі інструменти, як мобільні додатки Monobank та Приват24, залишаються одними з найпопулярніших завдяки своїй доступності та інтеграції сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту. В умовах регулярних блекаутів і проблем із електропостачанням ці рішення забезпечили безперервність фінансових операцій для мільйонів українців.

Додатково уряд запустив програми, такі як е-резидентство, що дозволяють залучати іноземний капітал і створювати сприятливі умови для ведення бізнесу навіть під час війни. Міжнародні ініціативи, зокрема UK-Ukraine TechBridge, сприяли залученню інвестицій і розширенню можливостей українських компаній виходити на міжнародні ринки. Завдяки цим зусиллям фінтех-стартапи отримують підтримку від таких країн, як Великобританія, США та ОАЕ [7].

Важливим напрямом розвитку є інтеграція блокчейн-рішень для прозорості й безпеки фінансових операцій. Водночас Національний банк України працює над адаптацією законодавства до сучасних викликів цифрової економіки, зокрема, через закон «Про віртуальні активи». Але галузь стикається з викликами: від проблем із інфраструктурою до зменшення інвестиційної активності.

Україна має значний потенціал у розвитку цифрових платформ та фінтеху, зокрема через високу цифровізацію економіки та популярність мобільних банківських додатків. Однак для масштабного впровадження потрібні розвинені правові та технологічні інструменти.

Подальший розвиток фінтеху в Україні залежить від вирішення питань кібербезпеки та покращення регуляторної бази. Зокрема, важливим залишається питання міжнародної інтеграції української фінансової системи через взаємне визнання електронних підписів і впровадження європейських стандартів.

Впровадження цифрових платформ та фінтех-рішень для оптимізації управління фінансовими активами на ринках капіталу в Україні

Категорія	Стан впровадження	Переваги	Виклики та проблеми
Цифрові платформи для торгівлі цінними паперами	з'являються національні та приватні онлайн-платформи (наприклад, Українська біржа, StockWorld).	зручність доступу до інвестицій, зменшення витрат на транзакції.	низька активність інвесторів, обмежений доступ до міжнародних ринків
Фінтех-рішення для управління активами (рободавайзери)	обмежене застосування через низьку обізнаність користувачів і потребу в спеціальних ліцензіях	персоналізоване управління інвестиціями, зменшення ролі посередників	відсутність нормативної бази для автоматизованих радників
Блокчейн для операцій з активами	активне тестування у банківській сфері (ПриватБанк, Ощадбанк), зокрема для токенизації активів	прозорість операцій, зменшення ризиків шахрайства	складність впровадження у традиційних системах, недостатнє регулювання криптовалют і блокчейн-рішень
Big Data та штучний інтелект (AI)	використання аналітичних платформ (YouControl, Clarity Project) для аналізу ринків і ризиків	підвищення точності прогнозів, виявлення ризиків і трендів	висока вартість впровадження, дефіцит спеціалістів у сфері штучного інтелекту
Мобільні додатки для фінансового управління	розвиток додатків банків і фінтех-компаній (Монобанк, Приват24) з розширеними функціями управління активами	доступність для користувачів, інтеграція з іншими фінансовими платформами.	обмежений функціонал для складних фінансових операцій
Регулювання фінтех-інновацій	ухвалено закон «Про віртуальні активи», активізується співпраця з НБУ для створення регуляторної бази фінансових технологій	покращення правового захисту інвесторів, інтеграція з міжнародними стандартами	недостатнє впровадження регуляторних пісочниць для тестування нових рішень

Джерело: розроблено автором за даними [2, 3, 4, 6, 8, 9, 10].

Тому цифрові платформи та фінтех-рішення в Україні є не лише інструментами адаптації до викликів війни, а й важливою складовою післявоєнного відновлення економіки. Завдяки підтримці міжнародних партнерів, урядовим ініціативам і інноваціям у сфері технологій, Україна має можливість стати лідером цифрової трансформації в регіоні.

Висновки. Фінтех та цифрові платформи стали невід'ємною частиною фінансової системи України в умовах війни. Попри виклики, галузь демонструє високу стійкість, що дозволяє забезпечити стабільність економіки та залучати інновації. Проте подальший розвиток залежить від покращення інфраструктури, розширення міжнародної співпраці та адаптації регуляторної бази до умов цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Вергелюк Ю. Потенціал використання блокчейн технологій на фінансовому ринку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-15>.
2. Гринюк О. О. Розвиток мобільного банкінгу в Україні. *Фінанси України*. 2021. № 8. С. 27-32.
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 року №2074-IX . *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення 11.01.2025).
4. Кравченко В. В. Фінтех-інновації в управлінні фінансовими активами. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2022. Вип. 9(112). С. 96-103.
5. Малишко Є. О. Діджиталізація на фінансовому ринку: переваги та недоліки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 32. С. 34-39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-32-34>.
6. Мельничук І. М. Регулювання фінтех-інновацій: міжнародний досвід та українська практика. *Юридичний журнал*. 2022. № 6. С.11-16.
7. Офіційний сайт Національний інститут стратегічних досліджень: niss.gov.ua (дата звернення 11.01.2025).
8. Савчук О.В. Аналітика великих даних як інструмент фінансових прогнозів. *Сучасні тенденції розвитку економіки*. 2020. Вип.7. С. 12-16.
9. Примаков О. М. Цифрові платформи як інструмент розвитку фінансових ринків України. *Фінансовий простір*. 2021. № 11. С. 24-29.
10. Яковенко Л. Г. Блокчейн в банківській системі України: перспективи та виклики. *Банківська справа*. 2021. № 3. С. 77-82.
11. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2342/2263> (дата звернення 11.01.2025).
12. Karpenko L., Izha M., Onyshko S., Chunytska I. & Starodub D. Blockchain as an innovative technology in the strategic management of companies. *Academy of Strategic*

Вовченко О. С.

к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ

Цифрові технології, нові споживчі звички та глобальні тенденції створюють постійний виклик для бізнесу. Унікальна специфіка фінансового сектору зумовлює необхідність застосування маркетингу як ефективного інструменту для задоволення потреб клієнтів, створення конкурентних переваг і забезпечення його прибутковості. Особливістю фінансового маркетингу є акцент на людському факторі, якісному обслуговуванні, довготривалих відносинах зі споживачами, індивідуалізації підходів та розвитку фінансової інклюзії.

Згідно з трактуванням Національного банку України, інклюзивне надання фінансових послуг включає комплекс позитивних дій та конкретних рішень установи, які забезпечують доступність фінансових послуг усім споживачам з урахуванням принципу недискримінації, незалежно від віку, інвалідності, порушень функцій органів і систем організму, рівня комунікативних можливостей або обставин та збільшують ступінь участі всіх споживачів у соціумі [1]. Одним із каталізаторів фінансової інклюзії можна визначити цифровий маркетинг.

У контексті стрімкого розвитку інноваційних технологій, методи цифрового маркетингу набувають особливого значення у забезпеченні доступності фінансових

послуг для широких верств населення [2]. Пошукова оптимізація (SEO), таргетована реклама в Інтернеті та мобільних додатках, аналіз даних та інші цифрові інструменти мають значний потенціал для подолання бар'єрів, що обмежують доступ до фінансів, та сприяють підвищенню фінансової грамотності.

Персоналізація, як ключовий фактор залучення та підвищення довіри клієнтів, відіграє вирішальну роль у цьому процесі. Завдяки персоналізованим повідомленням, що базуються на демографічних, поведінкових та транзакційних даних, фінансові установи здатні надавати релевантну та своєчасну інформацію фізичним особам, враховуючи їхні унікальні фінансові потреби та вподобання. Такий підхід сприяє встановленню глибших зв'язків з клієнтами та підвищує ймовірність зацікавлення у фінансових продуктах та послугах.

Соціальні мережі, канали яких стали потужним середовищем для поширення фінансової освіти, використовуються для надання інформативного контенту, інтерактивних інструментів та напрямів взаємної підтримки. Це розширює можливості людей, забезпечуючи їх знаннями та навичками, необхідними для ефективного управління фінансами. Розвиваючи онлайн-спільноти, зацікавлені у підвищенні фінансової грамотності, маркетологи можуть стимулювати позитивні поведінкові зміни серед різних груп населення.

Варто відзначити, що перехід від Індустрії 4.0 до Індустрії 5.0 враховує не тільки зростання конкурентоспроможності окремого бізнесу, але й стійкість ланцюгів та цілих економік, впровадження зеленого курсу та людино-центричність. Індустрія 5.0 базується саме на таких засадах, які змінюють підходи підприємств й значно краще балансують та покращують їх реакцію на виклики соціального, екологічного та економічного розвитку, а не тільки зростання власних прибутків [3]. Це призводить до появи нових маркетингових технологій, які дозволяють фінансовим установам більш ефективно взаємодіяти зі споживачами, персоналізувати пропозиції та оптимізувати маркетингові кампанії. Серед таких технологій, які сприяють розвитку фінансової інклюзії, можна визначити:

– штучний інтелект (ШІ), що використовується для аналізу великих обсягів даних, прогнозування поведінки споживачів, автоматизації маркетингових процесів та створення персоналізованих пропозицій;

– Інтернет речей (IoT) дозволяє збирати дані про поведінку споживачів за допомогою підключених до Інтернету пристроїв. Ці дані можуть використовуватися для персоналізації маркетингових повідомлень, створення таргетованої реклами та оптимізації товарного асортименту;

– Великі дані (Big Data), аналіз яких дозволяє компаніям краще розуміти свою цільову аудиторію та створювати більш ефективні маркетингові стратегії;

– хмарні технології, що забезпечують доступ до маркетингових інструментів та даних з будь-якого місця та в будь-який час;

– віртуальна та доповнена реальність (VR/AR) використовуються для створення інтерактивного та захоплюючого досвіду для споживачів (віртуальні тури по магазину або демонстрація товару/послуги в 3D форматі);

– блокчейн як інструмент для створення прозорих та безпечних маркетингових кампаній, а також для управління програмами лояльності та винагородження клієнтів.

Тож сучасні маркетингові технології є потужним інструментом для розвитку фінансової інклюзії, сприяючи розширенню доступу до фінансових послуг, підвищенню фінансової грамотності, розвитку інноваційних продуктів та зміцненню довіри до фінансових інституцій. Подальший розвиток фінансової інклюзії за допомогою маркетингових технологій потребує комплексного підходу [4], який включатиме в себе не тільки технічні аспекти, але й питання регулювання, безпеки та захисту прав споживачів.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з правил інклюзивного надання фінансових послуг в установах України. Рішення Правління Національного банку від 05 лип. 2024 р. № 240-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_05072024_240-rsh (дата звернення 08.01.2025).

2. Vernekar S., Gupta A. & Chavan G. A Conceptual Study of Marketing Techniques in the Financial Inclusion of Industry 4.0. *International Journal of Advance Research and Innovation*. 2023. Vol.11(2). P. 1-6. <https://doi.org/10.51976/ijari.1122301>.

3. Соболевська Л. Маніфест щодо переходу України до Індустрії 5.0. Український кластерний Альянс. 03 лип. 2023. URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/manifest-perehid-ua-industry5-0> (дата звернення 08.01.2025).

4. Вовченко О. С. Фінансова інклюзія як інструмент забезпечення фінансової стабільності банків. *Grail of Science*. 2022. № 12-13. С. 94-95. <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.29.04.2022.011>.

Євтушенко В. С.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: Кучеркова С. О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна

КІБЕРБЕЗПЕКА У ПРОЦЕСАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

У сучасних умовах глобальної цифрової трансформації фінансовий сектор зазнає суттєвих змін, зумовлених активним впровадженням новітніх технологій. Діджиталізація відкриває широкі можливості для підвищення ефективності банківських операцій, розширення спектра фінансових послуг, підвищення їхньої доступності для споживачів та оптимізації бізнес-процесів. Онлайн-банкінг, мобільні додатки, платіжні системи, технології блокчейн та штучного інтелекту стали невід'ємною складовою сучасної фінансової системи. Однак разом із

позитивними змінами цифровізація фінансового сектору супроводжується зростанням кіберзагроз, які можуть мати катастрофічні наслідки як для окремих фінансових установ, так і для економіки загалом.

Фінансові установи є одними з найбільш привабливих цілей для кіберзлочинців через значні обсяги обробки персональних даних, фінансових транзакцій та конфіденційної інформації. Основними видами загроз є:

Фішингові атаки – шахрайські спроби отримати конфіденційну інформацію шляхом обману користувачів;

DDoS-атаки – масові атаки на сервери фінансових установ, що призводять до їхньої недоступності;

Шкідливе програмне забезпечення – зокрема, програми-шифрувальники та трояни, які проникають у системи та викрадають дані;

Інсайдерські загрози – дії співробітників або підрядників, які можуть становити загрозу для безпеки організації;

Атаки на хмарні сервіси – зростаюча загроза, зумовлена збільшенням використання віддалених серверів для зберігання та обробки даних.

Особливу актуальність ця проблема набуває в умовах активної інтеграції України до європейського фінансового простору, що передбачає необхідність дотримання міжнародних стандартів у сфері кібербезпеки, зокрема рекомендацій NIST (National Institute of Standards and Technology), ISO 27001 та положень Регламенту ЄС про захист персональних даних (GDPR).

Держава відіграє ключову роль у забезпеченні кібербезпеки у фінансовому секторі, розробляючи нормативно-правову базу, що регулює діяльність фінансових установ. У цьому контексті важливими є законодавчі ініціативи щодо захисту персональних даних, кібергігієни та протидії кібератакам. Національний банк України, зокрема, впроваджує вимоги до фінансових установ щодо посилення кібербезпеки, зокрема через впровадження стандартів ISO/IEC 27001.

Деякі з найбільш ефективних методів виявлення кіберзагроз у фінансовому секторі включають наступні [1, с. 36]:

1. Моніторинг мережі – системи моніторингу мережі, щоб відстежувати та аналізувати відправлення та отримання даних. Ці системи можуть виявляти незвичайну активність у мережі, яка може означати, що зловмисники намагаються виконати атаку.

2. Використання аналізу поведінки – використання аналізу поведінки, з метою виявлення незвичайних змін у роботі систем і користувачів. Ці системи можуть виявляти незвичайну активність у проміжку часу та надавати спеціалістам з кібербезпеки сповіщення про підозрілі активності.

3. Управління журналами подій – збір та зберігання журналу подій, щоб мати можливість вивчити що сталося, якщо відбулася атака. Ці журнали містять детальну інформацію про дії користувачів та систем в режимі реального часу, і вони можуть виявити підозрілі дії.

4. Здійснення регулярних тестів на проникнення. Ці тести можуть допомогти виявляти слабкі місця в системі та узгоджувати плани дій на випадок атак.

5. Використання штучного інтелекту.

Одним із ключових аспектів стратегії кіберзахисту є формування культури кібербезпеки серед працівників фінансового сектору та користувачів послуг. За оцінками експертів, більшість кібератак відбувається через людський фактор. Впровадження програм навчання, регулярне підвищення обізнаності персоналу та використання багаторівневих механізмів аутентифікації допомагають зменшити ризики атак.

Кібербезпека – це важливий складник національної безпеки – система стандартів, правил, процедур та відповідальності як держави, так і бізнесу. Діджиталізація бізнес-процесів та системи державного управління – це метод протидії корупційним ризикам, водночас це додаткові кіберризики. І тут повинна бути системна відповідальність і держави, і бізнесу, і громадянського суспільства загалом. Адже на думку експертів в ІТ-галузі від 90% кібератак захиститися можна, якщо не безкоштовно, то дуже малими витратами, оскільки їх левову частку спрямовано на користувача. Тобто формування культури кібербезпеки – це основний елемент стратегії будь-якої організації фінансового сектору [2, с. 54].

Список використаних джерел

1. Гончаренко І. Г. Кіберзагрози фінансового сектора в умовах війни. *Економіка та суспільство* 2023 № 50. С. 34-42 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2442/2362> (дата звернення 09.01.2025).
2. Дорош І. М. Кібербезпека та її роль у фінансовому секторі: загрози та заходи захисту. *Economics. Finances. Law.* 2023. № 10 с.49-56 URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-article/1169> (дата звернення 09.01.2025).

Івахно П. В.

аспірант кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

BIG DATA ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРОЦЕСІ ОЦІНКИ DEFI-ПРОЕКТІВ

Сучасні децентралізовані фінанси (DeFi) зазнають значних трансформацій під впливом новітніх цифрових технологій, зокрема Big Data та штучного інтелекту (AI). Використання цих технологій створює можливості для поглибленого аналізу ринкових процесів, підвищення точності прогнозів та мінімізації інвестиційних ризиків. Зважаючи на високу динаміку DeFi-екосистеми та її значну волатильність, питання коректної оцінки вартості проектів є критично важливим для інвесторів, аналітиків та розробників фінансових продуктів. У даній роботі проводиться аналіз основних механізмів застосування технологій Big Data та AI у процесі оцінки DeFi-проектів, визначаються ключові виклики та перспективи їх впровадження в сучасну економічну реальність.

Технологія Big Data відіграє ключову роль у сучасних аналітичних системах, що використовуються у фінансовій сфері, особливо в межах DeFi. Масиви даних, отримані з блокчейн-мереж, містять значну кількість корисної інформації, яка може бути проаналізована з метою ідентифікації основних ринкових трендів та прогнозування майбутньої динаміки активів. До найбільш релевантних джерел даних належать транзакційні записи з основних блокчейнів, таких як Ethereum, Binance Smart Chain та Solana, аналітичні метрики, зокрема Total Value Locked (TVL), показники ліквідності активів, історичні патерни торгівлі, а також соціально-економічні фактори, що впливають на інтерес інвесторів до конкретних проєктів.

Штучний інтелект є потужним інструментом, що дозволяє автоматизувати обробку та аналіз великих обсягів даних. Зокрема, глибоке навчання та нейронні мережі можуть використовуватися для виявлення складних закономірностей у поведінці DeFi-активів, створення точних прогнозів цінових змін, а також оцінки рівня ризику, пов'язаного з інвестиціями в той чи інший проєкт. Особливу увагу слід приділити розробці моделей машинного навчання, здатних адаптуватися до швидко мінливих ринкових умов, а також інтеграції алгоритмів Natural Language Processing (NLP) для аналізу інформаційних потоків у криптовалютних медіа та соціальних мережах.

На сьогодні існує низка методів та підходів до застосування AI у фінансовій аналітиці, включаючи такі концепції, як reinforcement learning (навчання з підкріпленням), adversarial networks (змагальні нейронні мережі), hybrid forecasting models (гібридні моделі прогнозування). У поєднанні з технологією блокчейн та smart contracts вони дозволяють створювати більш прозорі та ефективні системи оцінки ринкової вартості активів.

Однак, попри значний потенціал, використання Big Data та AI у DeFi-аналітиці стикається з низкою викликів. Одним із ключових питань є проблема якості даних, оскільки велика частина блокчейн-інформації є неструктурованою, а її верифікація потребує застосування додаткових механізмів перевірки. Масштабованість також є важливим фактором, оскільки швидкість обробки транзакцій постійно зростає, що створює потребу у високопродуктивних

обчислювальних потужностях. Крім того, значний вплив на оцінку вартості DeFi-проектів мають регуляторні фактори, що визначають правові умови для їхнього функціонування, а також рівень довіри з боку інституційних інвесторів.

Подальший розвиток Big Data та AI у DeFi-аналізі відкриває перспективи для значного покращення оцінки вартості цифрових активів. Використання адаптивних алгоритмів, що поєднують методи машинного навчання, аналіз блокчейн-даних та поведінкових фінансів, дозволить підвищити точність прогнозів і знизити ризики інвестування. Зростаюча популярність DeFi серед роздрібних та інституційних інвесторів робить необхідним удосконалення методик оцінки, що враховують не лише класичні фінансові показники, а й поведінкові аспекти прийняття рішень.

Таким чином, інтеграція Big Data та AI у процес оцінки DeFi-проектів є важливим напрямом сучасних фінансових досліджень. Вдосконалення методів обробки блокчейн-даних, підвищення точності прогнозування та оптимізація алгоритмів управління ліквідністю дозволять сформувати більш стабільну та передбачувану DeFi-екосистему. Це, у свою чергу, сприятиме подальшому зростанню довіри до цифрових фінансів та розширенню їхнього використання у глобальній економіці.

Список використаних джерел

1. Chiu J., Koepl T. The Economics of Cryptocurrencies: Bitcoin and Beyond. *Journal of Economic Perspectives*. 2019. Vol. 33(2). P. 95-118.
2. Harvey C., Ramachandran A., Santoro J. DeFi and the Future of Finance. Hoboken, NJ: Wiley, 2021. 256 p.
3. Schär F. Decentralized Finance: On Blockchain- and Smart Contract-Based Financial Markets. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*. 2021. Vol.103(2). P. 153-174.
4. Xu J., Livshits B. Machine Learning for Blockchain Analytics. *IEEE Transactions on Big Data*, 2022. Vol. 8(4). P. 789-805.
5. Gudgeon L., Perez D., Harz D., Gervais A. & Buenzli F. DeFi Protocols: Risks, Opportunities, and Innovations. *ACM Proceedings on Decentralized Finance and Security*. 2020. P.78-94.

6. Kauffman R. J., Liu J. & Ma D. (2021). Technology Investment and Innovation in Decentralized Finance. *Journal of Financial Technology*. 2021. Vol. 5(3). P. 201-223.

Клименко О. М.

к.держ.упр., доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна

РОЛЬ БЛОКЧЕЙНУ В РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

Блокчейн є однією з найбільш революційних технологій ХХІ століття, що має потенціал змінити фінансовий сектор. Традиційне фінансове посередництво передбачає участь банків, страхових компаній та інших фінансових установ у процесі взаємодії між економічними агентами. У цьому контексті блокчейн пропонує можливість створення децентралізованих систем, що підвищують ефективність, прозорість та безпеку фінансових операцій.

Блокчейн – це розподілений реєстр транзакцій, що зберігається на багатьох вузлах мережі та забезпечує незмінність записів. Для блокчейну характерним є:

- децентралізація – відсутність центрального органу управління;
- прозорість – учасники мають доступ до записів у реєстрі, що знижує ризики шахрайства та підвищує довіру клієнтів;
- безпека – для захисту даних використовується криптографія;
- смарт-контракти – автоматизація виконання угод [1].

Блокчейн дозволяє зменшити витрати на проведення транзакцій, усуваючи потребу в посередниках. Наприклад, міжнародні платежі за допомогою блокчейну є швидшими та дешевшими порівняно з традиційними методами. Також блокчейн забезпечує ефективне управління фінансовими активами, такими як акції, облігації або токени, що представляють цінні папери.

Незважаючи на переваги використання блокчейну, його впровадження стикається і з суттєвими викликами, серед яких:

- висока енерговитратність, адже процес майнінгу вимагає значних обчислювальних ресурсів, що може впливати на економічну доцільність використання блокчейну;

- відсутність нормативно-правової бази. Слід зазначити, що блокчейн ще не має чіткої регуляції у багатьох країнах, що створює правову невизначеність;

- складність інтеграції блокчейну у традиційні фінансові системи, що потребує значних інвестицій у технологічну інфраструктуру [2].

Проте існують приклади успішного використання блокчейну: Ripple, Ethereum, DeFi тощо.

Система Ripple дозволяє банкам та фінансовим установам здійснювати міжнародні платежі за лічені секунди за допомогою блокчейн-технології. Завдяки механізму RippleNet забезпечується зниження комісійних витрат, а також висока надійність і прозорість операцій.

Блокчейн-платформа Ethereum є основою для створення децентралізованих додатків і смарт-контрактів. У фінансовому секторі Ethereum використовується для автоматизації контрактних угод, зокрема в страхуванні, управлінні активами та проведенні токенизації фінансових інструментів.

Сектор DeFi представляє децентралізовані фінансові платформи, такі як Aave та Uniswap, які надають можливість кредитування, позик і торгівлі активами без залучення традиційних фінансових установ.

Україна також має кілька прикладів успішного використання блокчейну у фінансовому посередництві, які можуть слугувати моделлю для подальшого впровадження цієї технології:

- «Дія.City» – цифрова екосистема для IT-бізнесу, яка використовує блокчейн для забезпечення прозорості фінансових операцій, управління контрактами та підтримки інноваційних рішень у сфері фінансового посередництва;

- Е-гривня від Національного банку України – це пілотний проєкт цифрової валюти, заснований на блокчейні;

- Prozorro (прозорі державні закупівлі) – використання блокчейну для забезпечення прозорості та надійності процесу державних закупівель;
- використання блокчейну в аграрному секторі для токенизації врожаїв, що дозволяє фермерам залучати фінансування через децентралізовані платформи, а інвесторам – отримувати прозору інформацію про обсяг і якість продукції;
- використання блокчейну у страхуванні для автоматизації виплат за допомогою смарт-контрактів.

Такі приклади демонструють потенціал блокчейну у різних секторах економіки, включаючи фінансове посередництво. Україна може розвивати ці напрямки, зосереджуючись на створенні децентралізованих платформ для кредитування, автоматизації страхових виплат за допомогою смарт-контрактів і розширенні використання цифрової гривні.

Таким чином блокчейн має значний потенціал для трансформації фінансового посередництва. Його впровадження дозволяє знизити витрати, підвищити прозорість і безпеку, а також створити нові фінансові продукти. Проте для реалізації цього потенціалу необхідно подолати виклики, пов'язані з регулюванням, енерговитратністю та інтеграцією.

Список використаних джерел

1. Що таке Блокчейн (Blockchain)? Технологія розподіленого реєстру простими словами. URL: <http://bitcoin-crypto-portal.com/scho-take-blokcheyn-blockchain-tehnolog-ya-rozpod-lenogo-re-stru-prostimi-slovami/> (дата звернення 13.02.2025)
2. Підхомний О., Демид В. Фінансові мотиви застосування блокчейн-технологій у банківській справі. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-29>.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ НА ЗАСАДАХ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Основні глобальні загрози, що полягають в посиленні кліматичних ризиків, кіберзлочинності та зростанні сектора кредитування, спонукають страховиків переглядати підходи до взаємодії з потенційними клієнтами, спонукаючи до всеохоплюючого впровадження інноваційних технологій. Страховий ринок прагне знайти найоптимальніші способи комунікації та сформувати страхові продукти таким чином, щоб допомагати клієнтам зменшити їх ризики та запобігти страховим випадкам, а не просто компенсувати збитки, спричинені страховими випадками. Інструментом здатним допомогти в реалізації цих завдань є діджиталізація ринку страхування (Insurtech), а передовим флагманом виступає залучення на страховий ринок технологій з підтримкою штучного інтелекту (ШІ) [1, 6, 8].

Insurtech набула популярності, пропонуючи підприємствам різні переваги, як-от зменшення ризиків, економія коштів, кібер-ефективність, управління ризиками та взаємодія з клієнтами. Основні тенденції розвитку страхового ринку з використанням цифрових технологій наведено на рисунку 1.

Констатуємо, що сьогодні ринок страхування все більше зосереджується на цифровій трансформації, віддаючи пріоритет клієнтоорієнтованому підходу, використанню Інтернету речей для аналізу даних у режимі реального часу, ШІ для запобігання шахрайству, діджиталізації багатьох процесів і вдосконаленню для покращення страхового захисту клієнтів. Велика кількість персональних даних та зростаюча потреба в збереженні їх конфіденційності, розширення кіберстрахування та зміна нормативної бази – усе це сприяє зростанню глобального страхового ринку.

Компанії впроваджують рішення insurtech для андеррайтингу, обробки претензій, оцінки ризиків і виявлення шахрайства [5, 7].

Рис. 1. Тенденції розвитку страхового ринку з використанням цифрових технологій [2, 3]

Стан впровадження Insurtech відрізняється в різних регіонах, зокрема в 2024 році Північна Америка та Європа лідирують на ринку, проте Азіатсько-Тихоокеанський регіон, вже демонструє значний потенціал зростання завдяки зростанню середнього класу населення, яке шукає страхування. Тож відповідно до прогнозів аналітиків очікується, що глобальний ринок страхових технологій зросте зі зведеним річним темпом зростання (CAGR) на 30,34% з 2024 по 2029 рік [2, 3].

Переваги використання цифрових технологій в розвитку ринку страхування з врахуванням інструментарію штучного інтелекту полягають в наступних моментах:

1. Перехід до систем автоматичної обробки претензій та справ зі страхового врегулювання, скорочуючи час від подання до врегулювання. Це дозволяє аналізувати дані, перевіряти інформацію, оцінювати збитки та запобігати шахрайству за допомогою алгоритмів ШІ, що пришвидшує процеси врегулювання в порівнянні з традиційними методами.

2. ШІ дозволяє проводити одночасний аналіз даних у режимі реального часу з різних джерел, включаючи фотографії, відео та дані датчиків. Це дозволяє страховикам точніше і швидше оцінювати розмір збитків та приймати рішення щодо виплат відшкодування.

3. ШІ мінімізує ризик людської помилки в процедурах введення даних і оцінки, що забезпечує точнішу оцінку вимог, особливо в актуарних розрахунках та страховій статистиці. Страховики використовують прогнозу аналітику, щоб оцінити ймовірність конкретних претензій та їх потенційну вартість, щоб встановити більш точні резерви та страхові тарифи [1-8].

Також в використанні ШІ в страхуванні все більшої популярності набуває Машинне навчання (підгалузь штучного інтелекту), що зосереджене на розробці алгоритмів і моделей, які допомагають системам навчатися на основі даних і робити прогнози. Моделі машинного навчання навчаються на великих наборах даних страхової статистики, не вимагаючи явного програмування для розпізнавання шаблонів оцінки страхових ризиків і підвищення їх точності з часом.

Варто відмітити, що за прогнозами аналітиків [2, 3] використання систем ШІ на страховому ринку зросте в понад 5.5 разів з 8,13 млрд доларів США в 2024 році до 45 млрд доларів США в 2030 році. Щодо розвитку технологій ШІ для страхового ринку, то лідируючі позиції протягом вказаного періоду очікувано займатиме Північна Америка (понад 70% ринку), це будуть переважно хмарні продукти з моделями машинного навчання, однак великі темпи зростання показуватиме і Азійський регіон, зокрема: Китай, Індія та Індонезія.

Таким чином підсумуємо, що світовими тенденціями розвитку страхового ринку на засадах ШІ є перехід до автоматизованих систем комунікацій страховиків з клієнтами, застосування елементів машинного навчання в андеррайтингу і оцінці ризиків, прискоренні процесів оцінки та врегулювання збитків та зростання сегменту страхування в Азійському регіоні завдяки розвитку технологій і полегшенню доступу до страхових продуктів.

Список використаних джерел

1. Angela Puga Garcia. Innovation Trends in the Insurance Sector for 2024. URL: <https://www.mapfre.com/en/insights/innovation/innovation-trends-insurance-sector/> (дата звернення 15.01.2025).
2. Artificial Intelligence (AI) In Insurance Market Size, Share, and Trends 2024 to 2034. URL: <https://www.precedenceresearch.com/artificial-intelligence-in-insurance-market> (дата звернення 15.01.2025).
3. Innovations and Trends in Insurance for Better Risk Management. URL: <https://lasoft.org/blog/innovations-insurance-companies-embrace-for-better-risk-management/> (дата звернення 15.01.2025).
4. Insurance industry responds to evolving risks with innovation and collaboration: Allianz. URL: <https://www.reinsurancene.ws/insurance-industry-responds-to-evolving-risks-with-innovation-and-collaboration-allianz/> (дата звернення 15.01.2025).
5. Leveraging technology in insurance to enhance risk assessment and policyholder risk reduction. URL: https://www.oecd.org/en/publications/leveraging-technology-in-insurance-to-enhance-risk-assessment-and-policyholder-risk-reduction_2f5c18ac-en.html (дата звернення 15.01.2025).
6. New digital risks call for insurance innovation. URL: <https://www.swissre.com/press-release/New-digital-risks-call-for-insurance-innovation/be681945-d476-4b9d-a1ac-7222b978566e> (дата звернення 15.01.2025).
7. Parikka Kaarle (2024). 5 Big Ideas and Initiatives in Insurance and Risk Management. URL: <https://blog.falcony.io/en/5-big-ideas-and-initiatives-in-insurance-and-risk-management> (дата звернення 15.01.2025).
8. The Biggest Opportunity for Innovation. URL: <https://www.insurancethoughtleadership.com/future-risk/biggest-opportunity-innovation> (дата звернення 15.01.2025).

Косторной С. В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Парапанов О. О.

здобувач ступеня вищої освіти «Магістр»

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

В сучасних умовах для забезпечення конкурентоздатності банку необхідним є активне впровадження інновацій, зокрема в напрямку діджиталізації банківських послуг, що сприятиме розширенню клієнтської бази, збільшенню доходів, зменшенню витрат, прискоренню операцій.

Перспективними є наступні напрями:

1. Мобільні технології (додатки) роблять банківські послуги більш доступними для клієнтів і допомагають зменшити витрати на утримання фізичних відділень.

Переваги мобільних технологій:

- Клієнти можуть здійснювати транзакції та перевіряти свої рахунки в будь-який час і в будь-якому місці за допомогою мобільних додатків або онлайн-банкінгу;

- Зміни в цифрових сервісах можна впроваджувати швидше, що дозволяє банку краще реагувати на потреби клієнтів і зміни ринку.

Мобільні додатки дозволяють банкам збирати дані про поведінку клієнтів і надавати персоналізовані рекомендації та послуги.

2. Штучний інтелект і машинне навчання. Технологія використовується банками для аналізу великих обсягів даних, автоматизації процесів і надання персоналізованих послуг клієнтам. Це допомагає покращити точність і швидкість виявлення шахрайства, визначення кредитного рейтингу, обслуговування клієнтів тощо.

3. Технологія блокчейн – це технологія децентралізованого реєстру, яка революціонує спосіб здійснення транзакцій, забезпечуючи безпеку, прозорість і захист від несанкціонованого доступу. Блокчейн усуває посередників, знижує витрати та оптимізує процеси, що робить його важливим для банківської галузі. Банки впроваджують технологію блокчейн для здійснення операцій з віртуальними активами [1], для створення нових продуктів, таких як цифрові валюти, а також для підвищення швидкості та ефективності транскордонних транзакцій.

4. Кібербезпека є важливою складовою для банківських установ у контексті інноваційних технологій, оскільки вони є об'єктом кібератак через такі інновації, як цифрові канали обслуговування та мобільні додатки. Необхідно приділити достатньо уваги питанням кібербезпеки в банківському секторі, оскільки банки мають конфіденційну інформацію про клієнтів.

Кіберзлочинці можуть здійснювати шахрайські фінансові операції або атаки на банківські платіжні системи. Кібератаки можуть призвести до втрати довіри клієнтів і фінансових витрат, пов'язаних з послугами відновлення та наданням компенсації клієнтам. Банки повинні інвестувати в кібербезпеку, розробляти стратегії захисту та навчати персонал реагувати на потенційні загрози кібербезпеці.

5. Хмарні технології забезпечують розміщення інфраструктури «в хмарі» та організацію дистанційних каналів зв'язку з банками, можливість отримання додаткових послуг, можливість формування індивідуальних «хмар» для певних клієнтів та отримання додаткового захисту даних, розробку різноманітних послуг.

Хмара дозволяє банкам переходити від застарілої інфраструктури до більш гнучкої та масштабованої платформи. Банки використовують хмарні технології для зберігання та керування даними, запуску програм і розміщення служб. Ця технологія дозволяє банкам швидше реагувати на зміну потреб клієнтів і скорочувати операційні витрати. 8 березня 2022 року НБУ прийняв Постанову №42 «Про використання банками хмарних технологій в умовах воєнного стану». Згідно з цією постановою, українські банки можуть використовувати хмарні сервери, розташовані в Європейському Союзі, Великій Британії, Канаді та Сполучених Штатах, для надання таких послуг, як електронні платіжні засоби [2]. Передумовою для

прийняття такого рішення є введення в Україні воєнного стану, тому перехід банку на використання хмарних сервісів дозволить їм стабільно працювати, а також дасть можливість користуватися банківськими послугами громадянам України за кордоном. Також перехід на хмарні технології забезпечує безпеку даних, що дуже важливо в політично нестабільній ситуації.

6. Біометричні технології. Голосова біометрія дозволяє ідентифікувати людей на основі унікальних голосових характеристик і забезпечує додатковий захист вашого облікового запису та персональних даних. Застосування цієї технології скорочує час розмови з оператором, не вимагає додаткових даних, наразі вона використовується в АТ КБ «ПриватБанк».

Біометричні технології, такі як сканування відбитків пальців, розпізнавання обличчя або голосу та сканування сітківки ока, використовуються банками для підвищення безпеки та зручності своїх послуг. Банки використовують біометричні дані для ідентифікації клієнтів, зниження ризику шахрайства та оптимізації процесів.

7. Гейміфікація – один із важливих трендів у сфері фінтеху, який бере початок від бонусних програм та програм лояльності. Завдяки гейміфікації багато банків збільшують свої доходи, репутацію та лояльність клієнтів. Monobank і багато інших небанківських установ надають цифрові значки та призи за певні досягнення (бронювання квитків три рази або здійснення п'яти онлайн-покупок тощо). Це заохочує власників карток здійснювати безготівкові операції, щоб отримати максимальну кількість винагород.

8. Відкритий банкінг (або BaaS-банкінг як послуга) зарекомендував себе як один із наріжних каменів фінтех, оскільки дозволяє третім особам використовувати банківську інфраструктуру через API. Дотримання принципів відкритого банкінгу при розробці фінтех-продуктів забезпечує легкість залучення клієнтів, обмін даними між програмами, аналітику, автентифікацію користувачів і спілкування.

Відкритий банкінг стрімко поширюється по всьому світу. Впровадження принципів в Україні почалося із затвердження НБУ концепції відкритого банкінгу 10 серпня 2023 року, яка заклала основу для переходу всіх комерційних банків на систему BaaS.

Найбільш інноваційними українськими банками є ПриватБанк, Альфабанк, Райффайзен Банк Аваль, ОТП Банк тощо. Вони вже більше десяти років надають інноваційні продукти та послуги. Лідером серед банківських установ є АТ КБ «ПриватБанк» [4], який активно впроваджує стратегію діджиталізації, зазначає що 74% його клієнтів користуються мобільним додатком Приват24.

Інновації сприяють створенню нових продуктів та послуг, збільшенню охоплення клієнтів, їх задоволеності, зменшення потреби відвідування фізичних відділень, покращенню підтримки клієнтів, які перебувають за кордоном, зниженню операційних витрат, збільшенню прибутковості банків.

Список використаних джерел

1. Косторной С. В. Віртуальні активи: державне регулювання, оцінка, оподаткування. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2023. № 3(49). С. 71-76.

2. Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні. Постанова правління НБУ від 08.03.2022 № 42. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0042500-22#Text> (дата звернення 05.01.2025).

3. Затверджено Концепцію відкритого банкінгу в Україні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zatverdjeno-kontseptsiyu-vidkritogo-bankingu-v-ukrayini> (дата звернення 05.01.2025).

4. Приватбанк. Річний звіт 2023. Об'єднані результатами. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/Звіт_Об%60єднані%20результатами_2023_ПриватБанк%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Звіт_Об%60єднані%20результатами_2023_ПриватБанк%20(1).pdf) (дата звернення 15.01.2025).

Кузнецова С. О.

к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

СТРУКТУРА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Фінансові інструменти є ключовими елементами сучасної економіки, забезпечуючи ефективний розподіл ресурсів та управління ризиками. В останні роки спостерігається значна еволюція цих інструментів, зумовлена технологічними інноваціями, змінами в регуляторному середовищі та глобальними економічними тенденціями. Ця доповідь має на меті дослідити структуру та основні тенденції запровадження фінансових інструментів у період з 2020 по 2025 роки.

Фінансові інструменти можна класифікувати за різними критеріями, такими як тип активу, термін дії, рівень ризику та ліквідність. Основні категорії включають акції, облігації, деривативи та інструменти грошового ринку. Кожна з цих категорій має свої особливості та застосування в різних фінансових стратегіях.

Акції представляють частку власності в компанії та надають інвесторам право на частину прибутку у вигляді дивідендів. Облігації є борговими зобов'язаннями, які випускаються урядами або корпораціями для залучення капіталу. Деривативи включають ф'ючерси, опціони та свопи, які використовуються для хеджування ризиків або спекуляцій. Інструменти грошового ринку включають короткострокові боргові зобов'язання, такі як казначейські векселі та комерційні папери, які забезпечують високу ліквідність та низький рівень ризику [1].

Однією з найважливіших тенденцій останніх років є впровадження фінансових технологій (фінтех). Ці технології включають блокчейн, штучний інтелект, машинне навчання та великі дані. Вони сприяють підвищенню ефективності фінансових операцій, зниженню витрат та покращенню доступу до фінансових послуг.

Блокчейн забезпечує прозорість та безпеку транзакцій, що робить його привабливим для використання у фінансових інструментах. Штучний інтелект та машинне навчання дозволяють автоматизувати процеси аналізу даних та прийняття рішень, що підвищує точність та швидкість фінансових операцій. Великі дані використовуються для аналізу ринкових тенденцій та прогнозування змін, що дозволяє фінансовим установам краще управляти ризиками [2, 3].

Регуляторне середовище також зазнало значних змін. Після фінансової кризи 2008 року регулятори посилили вимоги до капіталу та ліквідності фінансових установ. Останніми роками спостерігається тенденція до гармонізації регуляторних стандартів на міжнародному рівні, що сприяє стабільності фінансових ринків.

Зокрема, впровадження нових правил фінансового моніторингу та посилення контролю за великими фінансовими операціями спрямовані на зниження ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму. Також важливим є розвиток регуляторних технологій, які використовуються для автоматизації процесів дотримання регуляторних вимог

Глобалізація та економічна інтеграція впливають на структуру та функціонування фінансових інструментів. Зростання міжнародної торгівлі та інвестицій сприяє розвитку нових фінансових продуктів, таких як зелені облігації та соціальні інвестиції. Крім того, пандемія COVID-19 прискорила цифровізацію фінансових послуг та змусила фінансові установи адаптуватися до нових умов.

Зелені облігації, які фінансують екологічно чисті проекти, стають все більш популярними серед інвесторів, що прагнуть підтримувати сталий розвиток. Соціальні інвестиції, спрямовані на покращення соціальних умов, також набирають обертів. Ці тенденції відображають зростаючу увагу до екологічних, соціальних та управлінських (ESG) факторів у фінансових рішеннях [4].

Отже, структура та тенденції фінансових інструментів зазнають кардинальних змін під впливом технологічного прогресу, макроекономічних змін та регуляторних ініціатив. Подальша еволюція фінансового сектора залежатиме від рівня адаптації традиційних фінансових установ до цифрових реалій, розвитку регуляторного середовища та ефективності управління ризиками в умовах глобальної економіки.

Важливою складовою цього процесу є баланс між інноваціями та фінансовою стабільністю, що визначатиме майбутню архітектуру світової фінансової системи.

Запровадження фінансових інструментів в останні роки характеризується значними змінами, зумовленими технологічними інноваціями, регуляторними змінами та глобальними економічними тенденціями. Ці фактори сприяють підвищенню ефективності фінансових ринків, зниженню ризиків та покращенню доступу до фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Deloitte. Financial services outlooks for 2025. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/financial-services/financial-services-industry-outlooks.html> (дата звернення 19.01.2025).

2. What Major Financial Institutions Expect For 2025. Broadridge. The forces that will define financial services in 2025. URL: <https://www.fticonsulting.com/insights/reports/what-major-financial-institutions-expect-2025> (дата звернення 19.01.2025).

3. The forces that will define financial services in 2025. URL: <https://www.broadridge.com/next/articles/the-forces-that-will-define-financial-services-in-2025> (дата звернення 19.01.2025).

4. Lukianenko I., & Riabtsun Y. Глобальні інвестиційні тренди та сучасний стан розвитку фінтех-галузі. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2021. Вип. 6(1). С. 90–98. <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2021.6.1.90-98>

Кушнір Л. А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування ім. С. Юрія
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цифровізація фінансових ринків є однією з ключових тенденцій сучасної економіки, що дозволяє значно змінити способи надання фінансових послуг, покращити доступність і знизити витрати для споживачів. Одним із важливих аспектів цифровізації є впровадження інклюзивних технологій, які забезпечують рівний доступ до фінансових послуг для різних верств населення, зокрема для малозабезпечених, осіб з обмеженими можливостями та представників віддалених регіонів. Вивчення теоретичних та практичних аспектів цього процесу дозволяє зрозуміти, як цифровізація може сприяти розвитку інклюзивності фінансового ринку, підвищуючи ефективність фінансових інструментів і полегшуючи доступ до них для різних соціальних груп [1].

Цифровізація фінансового ринку передбачає впровадження інноваційних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект, мобільні платформи та інші цифрові інструменти, що роблять процеси надання фінансових послуг швидшими, зручнішими та доступнішими. Інклюзивні фінансові технології (FinTech) орієнтовані на забезпечення фінансової доступності для всіх верств населення, включаючи тих, хто традиційно мав обмежений доступ до банківських послуг [2].

Цифрові платформи дозволяють значно знизити витрати на обслуговування клієнтів, спрощуючи процеси реєстрації, подачі заявок на кредити та обробки транзакцій. Використання мобільних додатків, а також онлайн-систем для здійснення фінансових операцій забезпечує зручність і мобільність користувачів, що

важливо для інклюзії в умовах обмеженого доступу до традиційних фінансових установ [4].

Впровадження інклюзивних технологій на фінансовому ринку сприяє створенню нових можливостей для розвитку малого та середнього бізнесу, поліпшує доступність фінансових послуг для людей з обмеженими можливостями і знижує бар'єри для доступу до капіталу в сільських та віддалених районах:

1. Мобільні платформи для переказів та мікрокредитування стали основним інструментом для забезпечення доступу до фінансових послуг у країнах, що розвиваються. Вони дозволяють здійснювати платежі та отримувати кредити без необхідності фізичного відвідування банків, що особливо важливо для людей у віддалених районах або тих, хто має обмежену мобільність [5].

2. Цифрові платформи, що використовують технології великих даних та штучного інтелекту, дозволяють створювати персоналізовані кредитні пропозиції для користувачів без історії кредитування. Це дає змогу забезпечити доступ до позик для малозабезпечених та тих, хто не має традиційних фінансових даних [3].

3. Блокчейн-технології та цифрові гаманці надають можливість здійснювати безпечні та прозорі транзакції без посередників, що знижує витрати і забезпечує швидкість операцій. Це особливо корисно для інклюзивних ініціатив, оскільки дозволяє знижувати бар'єри для доступу до фінансів у країнах з низьким рівнем фінансової інфраструктури [4].

4. Оцифрування страхових послуг і пенсійних фондів дозволяє забезпечити доступ до цих послуг для великих верств населення, зокрема для осіб, які не мають постійного доходу або не мають можливості звертатися до традиційних страхових компаній [5].

Незважаючи на значні переваги, цифровізація фінансових ринків стикається з кількома викликами, зокрема:

1. Захист персональних даних: Зі збільшенням обсягів цифрових транзакцій зростають ризики витоку та зловживання персональними даними.

2. Цифровий розрив: Не всі верстви населення мають доступ до інтернету та мобільних пристроїв, що обмежує можливість користуватися цифровими фінансовими послугами [2].

3. Регулювання: Інклюзивні фінансові технології потребують нових підходів до регулювання для забезпечення безпеки та прозорості операцій, а також для боротьби з шахрайством [1].

Перспективи розвитку цифровізації та інклюзивних фінансових технологій надзвичайно великі. Впровадження мобільних платформ, використання штучного інтелекту та блокчейн-технологій дозволить значно розширити доступ до фінансових послуг для всіх верств населення, зокрема для малозабезпечених, осіб з обмеженими можливостями та представників віддалених регіонів.

У майбутньому можна очікувати на розвиток інклюзивних фінансових інструментів, таких як онлайн-кредити, страхування, пенсійні програми та платформи для мікроплатежів. Водночас важливим буде забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних та подолання цифрового розриву між різними категоріями населення [4].

Таблиця 1

Аналіз цифрових технологій на фінансовому ринку для забезпечення інклюзії

Технологія	Опис	Переваги для інклюзії	Виклики
Мобільні платформи	Платформи для переказів та мікрокредитування через мобільні додатки.	Доступність у віддалених районах, зручність для малозабезпечених	Потрібен доступ до інтернету та мобільних пристроїв
Штучний інтелект	Використання AI для створення персоналізованих кредитних пропозицій та оцінки кредитоспроможності.	Доступ до позик для людей без кредитної історії	Можливі проблеми з точністю алгоритмів
Блокчейн та цифрові гаманці	Технології для безпечних, прозорих і швидких транзакцій без посередників.	Зниження бар'єрів для доступу до фінансів у країнах з низьким рівнем інфраструктури	Потрібен розвиток відповідної інфраструктури
Онлайн-страхування	Оцифрування страхових послуг для забезпечення доступу до страхування для різних соціальних груп.	Доступність страхування для малозабезпечених та віддалених груп	Проблеми з кібербезпекою

Джерело: узагальнено автором на основі 3, 4, 5.

Отже, цифровізація фінансових ринків створює нові можливості для інклюзивного розвитку економік, забезпечуючи рівний доступ до фінансових послуг для всіх верств населення. Впровадження мобільних технологій, штучного інтелекту, блокчейн та інших цифрових інструментів дозволяє значно знизити витрати та бар'єри для доступу до фінансів. Однак для ефективного розвитку цієї сфери необхідно вирішувати проблеми цифрового розриву, захисту даних та адаптації регуляторної бази до нових умов [3].

Список використаної літератури

1. Ковальчук І. В., та Козлов О. В. Інклюзивність фінансових технологій: Виклики та можливості для малозабезпечених верств населення. *Журнал фінансових технологій*. 2022. № 1(3). С. 45-50. URL: <https://www.fintechjournal.com/articles/2> (дата звернення 13.02.2025).
2. Шевченко О. І. Цифровізація фінансових ринків в Україні: інклюзивні ініціативи та регуляторна політика. *Економічний огляд*. 2023. № 2(5). С. 25-31. URL: <https://www.economicsreview.com/articles/101> (дата звернення 13.02.2025).
3. Дудченко А. П., Герасимчук В. В. Інклюзивні фінансові платформи: нові можливості для сільських регіонів. *Фінансовий менеджмент та цифрові технології*, 2021. № 8(4). С. 112-118. URL: <https://finmanjournal.com/vol8/4> (дата звернення 13.02.2025).
4. Левченко Т. І. Вплив мобільних платформ на фінансову інклюзію в Україні. *Агроекономіка та фінансові технології*. 2020. № 6(7). С. 23-29. URL: <https://agroecomytech.com/7> (дата звернення 13.02.2025).
5. Василенко Л. С., Бойко М. М. Блокчейн у фінансовому секторі: шляхи розвитку та інклюзивний потенціал. *Журнал фінансових інновацій*. 2022. № 4(2). С. 18-24. URL: <https://www.fininnovations.com/articles/4> (дата звернення 13.02.2025).

Марченко О. Ю.

доктор філософії з економіки, викладач кафедри економіки та управління
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ

Цифрові платформи набувають дедалі більшого значення у сучасному світі, стаючи важливим інструментом вирішення екологічних проблем. В умовах загострення кліматичних змін, забруднення довкілля та виснаження природних ресурсів, Україна потребує ефективних рішень для забезпечення сталого розвитку. Ці рішення мають бути спрямовані на залучення фінансування для екологічних ініціатив, об'єднання зусиль громадськості, бізнесу та держави, а також на активне впровадження інноваційних технологій. У цьому контексті цифрові платформи відіграють ключову роль, відкриваючи нові можливості для сталого розвитку.

Сталий розвиток передбачає досягнення балансу між економічним зростанням, соціальним добробутом і збереженням природного середовища. У світі, де зростає роль цифрових технологій, екологічні ініціативи можуть реалізовуватися швидше, прозоріше та ефективніше. Завдяки цифровим платформам зростає залучення громадян до вирішення екологічних проблем, підвищується рівень прозорості та довіри до фінансових операцій, і забезпечується можливість міжнародного партнерства.

Цифрові платформи виступають потужним інструментом для вирішення нагальних екологічних викликів. Вони допомагають долати територіальні бар'єри, забезпечуючи доступ до фінансування навіть у віддалених регіонах. Завдяки інтерактивності цифрових інструментів, такі платформи дозволяють оперативно організувати інформаційні кампанії, залучати громадськість до активних дій і впроваджувати новітні технології для збереження довкілля. Наприклад, платформи для моніторингу стану довкілля дозволяють миттєво отримувати інформацію про

стан води, повітря та ґрунтів, що сприяє швидкому реагуванню на екологічні кризи. Блокчейн-технології додають прозорості у фінансові операції, що виключає ризики корупції або нецільового використання коштів.

Важливість цифрових платформ особливо помітна в контексті екологічної освіти та підвищення свідомості населення. Завдяки інтерактивним можливостям цифрових інструментів стає можливим поширення знань про екологічні проблеми та способи їх вирішення. Наприклад, через цифрові платформи можна організовувати масові кампанії з висадки дерев, прибирання територій або впровадження відновлюваних джерел енергії. Усе це сприяє створенню культури відповідального ставлення до природи.

Одним із найвідоміших прикладів успішного використання цифрових платформ для фінансування екологічних проєктів в Україні є ініціатива зі створення екологічного парку в м. Київ. Завдяки зусиллям місцевої громади та можливостям платформи «Спільнокошт» [1] було зібрано понад 500 тис. грн., які були спрямовані на облаштування зеленої зони, організацію освітніх заходів і проведення екологічних акцій. Цей приклад демонструє, як цифрові платформи сприяють консолідації зусиль різних соціальних груп задля досягнення спільних цілей.

Окремої уваги заслуговує платформа SaveEcoBot [2], яка надає користувачам доступ до даних про стан довкілля, інформації про підприємства-забруднювачі та можливі екологічні загрози. Наприклад, у 2022 р. через SaveEcoBot було організовано кампанію зі збору коштів для ліквідації стихійних звалищ у Харківській області. Це дозволило не лише очистити кілька екологічно небезпечних ділянок, але й підвищити обізнаність місцевих жителів про важливість утилізації відходів. Крім того, використання блокчейн-технологій у SaveEcoBot забезпечує прозорість і ефективність фінансових операцій, що стимулює довіру до проєкту з боку громадськості та донорів.

На міжнародному рівні також існують успішні приклади використання цифрових платформ для фінансування екологічних ініціатив. Такі платформи, як GoFundMe [3] та Kickstarter [4], дають змогу ініціаторам проєктів звертатися до глобальної спільноти для залучення фінансування. Один із таких прикладів –

кампанія зі збору коштів на висадку дерев у постраждалих від пожеж регіонах України. Ця ініціатива отримала підтримку донорів із понад 20 країн світу, що дозволило висадити тисячі саджанців і відновити екосистему в уражених зонах. Завдяки інтеграції цифрових платформ та міжнародної співпраці цей проєкт став прикладом успішного вирішення локальних екологічних проблем за допомогою глобальних ресурсів.

Впровадження блокчейн-технологій у цифрові платформи додає ще один рівень надійності та прозорості. Наприклад, платформа SolarCoin стимулює розвиток відновлюваної енергетики, винагороджуючи виробників сонячної енергії цифровими токенами. Учасники платформи можуть використовувати ці токени для подальших інвестицій або обміну на інші активи. Такий підхід сприяє не лише розвитку зеленої енергетики, але й формуванню нових економічних моделей, що базуються на екологічній відповідальності.

Мобільні додатки також грають важливу роль у розвитку екологічних ініціатив. Наприклад, український додаток EcoNike допомагає організовувати прибирання природних зон, створювати інтерактивні карти забруднених територій і залучати нових учасників через систему мотиваційних винагород. У 2023 році за допомогою EcoNike було організовано понад 500 акцій із прибирання в національних парках і заповідниках, включаючи Карпати. Крім того, додаток сприяє обміну досвідом і знаннями між учасниками, що дозволяє підвищувати ефективність екологічних заходів.

Цифрові платформи також стають інструментом для реалізації корпоративної соціальної відповідальності. Компанії все частіше інвестують у екологічні ініціативи, використовуючи можливості цифрових технологій. Наприклад, одна з провідних українських компаній фінансувала встановлення сонячних панелей у дитячих садочках за допомогою платформи SaveEcoBot. Це дозволило зменшити витрати на електроенергію та популяризувати використання відновлюваних джерел енергії серед населення. Така співпраця між бізнесом і громадськістю сприяє досягненню спільних екологічних цілей і формує культуру сталого розвитку.

Державні ініціативи також можуть інтегрувати цифрові платформи для реалізації екологічних проєктів. Наприклад, платформа «Дія» [5] має потенціал стати інструментом не лише для збору коштів, але й для моніторингу стану довкілля та координації дій між різними секторами. Держава може використовувати «Дію» для надання податкових пільг екологічним стартапам або організації кампаній зі збору коштів на національні екологічні проєкти. Такий підхід сприяє не лише розвитку екологічної свідомості серед громадян, але й стимулює інновації у сфері захисту довкілля.

Попри значні досягнення, розвиток цифрових платформ в Україні стикається з рядом викликів. Основними проблемами є нерівний доступ до технологій у віддалених регіонах, низький рівень цифрової грамотності населення та недостатня правова база для регулювання діяльності платформ. Для подолання цих перешкод необхідно забезпечити доступ до інтернету в усіх регіонах країни, розробити освітні програми для підвищення цифрової обізнаності та створити сприятливе законодавче середовище для розвитку інновацій.

Окремим аспектом є необхідність створення багатофункціональних цифрових платформ, які об'єднують функції фінансування, моніторингу та навчання. Інтеграція штучного інтелекту, технологій гейміфікації та співпраця із соціальними мережами можуть значно підвищити ефективність екологічних ініціатив. Наприклад, створення національної платформи, яка дозволяє одночасно моніторити стан довкілля, організовувати кампанії зі збору коштів і поширювати інформацію про екологічні проблеми, може стати проривом у розвитку сталого суспільства.

Таким чином, цифрові платформи є потужним інструментом для фінансування сталих екологічних ініціатив в Україні. Вони сприяють залученню ресурсів, підвищенню прозорості та обізнаності населення, а також створюють можливості для співпраці між різними секторами. Однак для повноцінної реалізації їхнього потенціалу необхідно вирішити існуючі проблеми, забезпечити доступність технологій і створити ефективну правову базу. Спільні зусилля держави, бізнесу та громадськості є ключем до сталого розвитку України та збереження природного середовища для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Спільнокошт – Велика ідея. URL: <https://biggggidea.com/> (дата звернення 21.01.2025).
2. SaveEcoBot. URL: <https://www.saveecobot.com/> (дата звернення 21.01.2025).
3. Глобальна платформа GoFundMe. URL: <https://www.gofundme.com/> (дата звернення 21.01.2025).
4. Kickstarter: підтримка творчих проєктів. URL: <https://www.kickstarter.com/> (дата звернення 21.01.2025).
5. Міністерство цифрової трансформації України. Платал «Дія». URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення 21.01.2025).

Мельник К. М.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Щербатюк О. П.

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Уманський національний університет садівництва

м. Умань, Україна

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Банківська справа є специфічною галуззю економіки, яка має відмінні риси від інших сфер, в першу чергу в галузі ціноутворення на банківські послуги та продукти, що не дозволяє комерційним банкам вести повноцінну цінову конкурентну боротьбу. Тому одним з основних напрямів залучення банками клієнтів є вдосконалення якості послуг на основі розробки та впровадження нових банківських технологій, фінансових операцій та продуктів.

Наразі можна виокремити велику кількість фінтех-рішень, які можна впровадити у банківській сфері України. Однак, найбільш перспективними з них, на нашу думку, є такі, як: штучний інтелект; відкритий банкінг; блокчейн.

Так, однією з найбільш значущих тенденцій у аналізованій інфраструктурі виступає активне та масштабне впровадження хмарних сервісів. Банківські організації все частіше переносять свої базові послуги та дані до «хмар» з міркувань підвищення масштабованості, зниження витрат, збільшення операційної результативності.

У разі виникнення збоїв чи зупинок роботи баз даних банки також можуть застосовувати standby бази даних, розміщені в хмарі. Це дозволяє швидко активізувати необхідну інфраструктуру і відновити роботу установи в короткі терміни [1].

Щодо інструментарію машинного навчання, а також потенціалу штучного інтелекту, то за останні роки було здійснено прорив у банківській сфері з їх участю, забезпечуючи складніший аналіз даних, управління ризиками, обслуговування клієнтури. Технології, що обговорюються, інтегровані в ІТ-інфраструктуру для обробки величезних обсягів інформації, відомостей, виявлення закономірностей, проведення прогнозного аналізу, який впливає на процеси прийняття управлінських рішень.

94% фінтех-компаній вказали штучний інтелект як одну з перспективних технологій для українського ринку. Також головними технологіями серед українських фінтех-компаній є API (так вказали 71% опитаних), хмарні сервіси (44% опитаних) та чат-боти (36%) [2].

Зростання числа фінтех-компаній спонукає банківські суб'єкти переходити до відкритого банкінгу та співпрацювати з цими гнучкими стартапами з метою запровадження інновацій, а також пропозицій з розширення послуг.

В Україні активно впроваджується система відкритого банкінгу, яка має значний потенціал для розвитку українського банківського сектору. Ця система дозволяє сьогодні комерційним банкам безпечно обмінюватись клієнтськими даними за їх згодою та розробляти нові фінансові продукти і послуги.

Відкритий банкінг може принести значні переваги як для клієнтів, так і для банків. Це можливість розширення клієнтської бази, збільшення впливу на ринок та зростання прибутковості бізнесу. Крім того, впровадження відкритого банкінгу може сприяти покращенню якості обслуговування клієнтів та збільшенню їх задоволеності від взаємодії з банками.

Оскільки банківська справа стає цифровою, важливість надійних заходів кібербезпеки неможливо переоцінити. Комерційні банки є найбільш популярними та частими об'єктами кібератак, тому потрібно інвестувати у розвинену безпекову інфраструктуру.

Нині в Україні триває етап цифровізації, що пов'язаний з поширенням цифрових валют і технології блокчейн.

Технологія блокчейн, відома своєю прозорістю, захисними механізмами, стрімко проникає у банківський сектор, надаючи децентралізований реєстр для запису транзакцій. Блокчейн підвищує відстежуваність, безпеку фінансових операцій, зводячи до мінімуму ризики шахрайства.

Наприклад, блокчейн надає можливість спростити транскордонні транзакції за рахунок усунення посередників, тим самим скорочуючи витрати та час на обробку даних. Також цифрові посвідчення на основі даної технологічної розробки позитивно позначаються на зміцненні безпеки інформації про клієнтів, на спрощенні процесів реєстрації.

Основні напрями, у яких провідні компанії вже використовують технологію блокчейн та у яких ще є перспективи використання:

- міжнародні розрахунки та розрахунки з контрагентами;
- оплата податків, зборів та інших видів заборгованості;
- робота з документами та розподіленими сховищами даних;
- оперативна фіксація фактів господарської діяльності та real-time звітність;
- робота з державними реєстрами та отримання офіційної інформації [3].

Таким чином, розвиток ІТ-інфраструктури в банківському секторі в нинішніх умовах характеризується інтеграцією передових технологій (хмарні обчислення, штучний інтелект, блокчейн і т. п.), а також посиленнями заходами щодо зміцнення

та підтримці кібербезпеки. Застосовуючи новітні технологічні розробки та досягнення, банківські організації мають можливість не тільки підвищувати свою операційну ефективність, але й задовольняти потреби клієнтської бази.

Список використаних джерел

1. Як банки адаптуються до воєнних реалій за допомогою хмарних технологій. URL: <https://fintechinsider.com.ua/yak-banky-adaptuyutsya-do-voennyh-realij-za-dopomogoyu-hmarnyh-tehnologij/> (дата звернення 29.01.2025).
2. Український фінтех у 2024 році: ключові цифри та факти. URL: <https://fintechinsider.com.ua/ukrayinskyj-finteh-u-2024-roczy-klyuchovi-cyfry-ta-fakty/> (дата звернення 29.01.2025).
3. Blockchain technology market share forecast worldwide in 2021, by use case. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/982566/worldwide-top-use-cases-blockchain-technology-by-market-share> (дата звернення 30.01.2025).

Oleksii Melnyk

Postgraduate Student (PhD)

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

Zaporizhzhia, Ukraine

SECURITY OF THE BANKING SYSTEM BASED ON THE METASPACE OF FINTECH SERVICES

The banking system intervenes in all sectors of the economy, serves non-cash payments, carries out storage of funds and credit servicing of clients through national and foreign exchange flows. Its mechanism of functioning in Ukraine depends on external regulators of protection of the national currency, capitalization and distribution of financial capital on electronic payment media, which are characterized by a high level of cyberattacks and threats of fraud. In the absence of protective information resources, this can lead to loss of financial flows when servicing users in the payment landscape of

banking institutions, and, accordingly, radically destabilize the financial system of the state as a whole.

The danger in the banking system is subjectively caused by financial threats, which often manifest themselves as an attempt by criminals or fraudsters to destroy payment systems and appropriate financial resources through actions that are given the appearance of legal and (or) economically justified. Therefore, in a multi-space payment system there is a conflict of interest between decentralized finance of the metaspaces, which is disguised in information carriers to accelerate the flow of financial resources, and centralized regulatory levers of settlement operations in the interbank market. Their instant protection in the banking system network is carried out on the basis of FinTech service tools, which react with intense speed to new payment systems emerging in banking services. These circumstances force the banking sector to integrate into the digital economy by introducing mobile applications, contactless payments for online lending, the use of artificial intelligence for electronic transactions of venture financing, credit investment in the real sector of the economy [2].

The adaptation of the banking system to decentralized macro-financial regulators using the state's reform policy should be combined in the functions of FinTech services to eliminate contradictions in the diversified multifunctional structure of payment systems formed on the Blockchain technology platform. On the one hand, Blockchain technologies centralize, and on the other hand, decentralize the system of a public registry of cryptocurrency based on cryptographic algorithms for combining the capital of investment and credit institutions with the maximum increase in the profitability of financial transactions, forming electronic wallets in the interbank market. The effective combination of Blockchain technologies and FinTech services as tools for intensifying the development of the metaspaces in the interbank system allows you to translate all possible payment registers into an electronic distribution form of investment and financial flows in the currency industry market and activate financial chains in the capital market [1].

The constant increase in the influence of metaspaces tools on the cyberspace of the banking system protects it from threats of cybernetic origin, developed at the global level by international institutions, and laid down in the national strategy of banking policy of

each state. The inclusion of Blockchain technologies and FinTech services in the Internet network 24/7 to preserve the confidentiality of information resources of the banking system prevent cybercrime with the aim of illegally seizing financial flows. The harmonious interaction of metaspaces financial tools in the segment of banking products is combined with the phenomenon of their virtualization at the level of private-public partnership, which is based on daily technological achievements, the growth of the share of electronic money in payments, online trading, online banking, mobile financial services, etc. [3].

From a single security perspective of the banking system, the level of the banking service hierarchy for participants and users of the NBU SEP is determined based on a comprehensive assessment of threat objects in the metaspaces of FinTech services, taking into account Blockchain technology tools. This methodology allows for a formal assessment of the security of the oversight of payment systems (SOPS) and the security of the payment portfolio of banking institutions (SPPB). The assessment platform includes: building an integrated holistic model of FinTech regulators when changing the parameters of information resources in order to identify potential threats to SOPS and SPPB objects in the interbank market and ensure the stable functioning of the NBU SEP.

However, cyberattacks on the banking system have serious negative consequences for users and consumers of payment systems, which depend on the integrity of the functioning of FinTech regulators, which are divided into two types (ISA/IEC 62443; ISO/IEC 27001): the first type is mandatory FinTech regulators to meet the requirements for protecting the financial resources of banking institutions; the second type is recommended FinTech regulators to meet the requirements for protecting the information resources of the NBU's SEP [4].

Blockchain is a decentralized (in the classical sense) system of a public registry of information and financial resources, based on cryptographic algorithms and containing data on all previously conducted banking and payment system transactions.

Schematically, the structure of the blockchain looks like this: each transaction is encoded with a special set of characters and forms a hash. The set of hashes is also encoded and forms a new hash. The set of hashed hashes is also encoded and forms a

block. Each change in the hash or block causes a change in the hashes of the previous ones, which determines the reliability of the system for servicing information resources of the banking system in the input languages of FinTech regulators [5].

From the position of virtualization of centralized and decentralized Blockchain spheres, the focus of their action is modified at the request of the objects of protection, and since their functionality when conducting transactions for electronic operations enables only partial security of the objects under study, therefore, to increase the level of protection of banking transaction servicing, aggregate hashed registers must interact with FinTech regulators as a holistic platform of a secure banking system.

References

1. Barr M.S., Harris A., Menand L., Xu W. Building the Payment System of the Future: How Central Banks Can Improve Payments to Enhance Financial Inclusion. *Center on Finance, Law & Policy*. 2020. Vol. 1-28. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3664790>.
2. Doran N.M., Bădîrcea R.M., Manta A.G. Digitization and financial performance of banking sectors facing Covid-19 challenges in central and eastern European countries. *Electronics (switzerland)*. 2022. Vol. 11(21). P. 3483. <https://doi.org/10.3390/electronics11213483>.
3. Huo P., Wang L. Digital economy and business investment efficiency: Inhibiting or facilitating? *Research in International Business and Finance*. 2022. Vol. 63. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2022.101797>.
4. Laitso E., Kargas A., Varoutas D. Digital Competitiveness in the European Union Era: The Greek Case. *Economies*. 2020. Vol. 8(4). P. 85. <https://doi.org/10.3390/economies8040085>.
5. Naderi E., Pazouki S., Asrari A. A remedial action scheme against false data injection cyber attack sin smart transmission systems: Application of thy ristor-controlled series capacitor (TCSC). *IEEE Transaction son Industrial Informatics*. 2022. Vol. 18(4). P. 2297-2309. <https://doi.org/10.1109/TII.2021.3092341>.

O. Morozov

Postgraduate of the Department of Entrepreneurship and Economy of Enterprise

Y. H. Horiashchenko

Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of
Entrepreneurship and Economy of Enterprise
University of Customs and Finance
Dnipro, Ukraine

MECHANISMS FOR ENHANCING THE FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF MODERN ECONOMIC CHALLENGES

The modern economy is characterized by rapid changes, which create additional threats to the stable functioning of enterprises. Financial stability is a key factor in ensuring long-term competitiveness and the ability to withstand crises. Successful mechanisms for maintaining financial stability allow enterprises to adapt to changes in market conditions in a timely manner. Developing innovative approaches to financial management, which take into account the impact of digitalization and economic turbulence, is particularly important. The integration of sustainable development principles into the financial policy of enterprises also plays a significant role. Analyzing existing financial risk management methods helps identify effective ways to minimize losses. Studying international experience enables the implementation of best practices in the domestic context.

The economic situation of Ukrainian enterprises is currently in a state of deep crisis, which requires significant efforts for stabilization and development. The main factors that have caused this situation are the COVID-19 pandemic and the full-scale war initiated by Russia. The pandemic was a serious challenge for small and medium-sized businesses, particularly in industries that rely on direct interaction with customers, such as the food industry, tourism, and entertainment. The forced reduction of staff and decrease in sales led to significant financial losses. At the same time, the war waged by Russia dealt an even

more devastating blow to the country's economic system. Destruction of infrastructure, loss of logistics routes, and threats to the safety of workers created serious obstacles for the normal functioning of businesses. Furthermore, a significant portion of enterprises was forced to either halt their activities or relocate production to safer regions, which requires substantial financial resources. Reduced investment, lower exports, and disruptions in supply chains have also negatively impacted the stability of businesses. In such conditions, for business survival, the implementation of effective crisis management strategies is necessary, including finding new markets, adapting to modern conditions, and developing state support programs.

In modern conditions, the impact of a number of adverse factors makes the formation of an effective mechanism to ensure the financial stability of enterprises a key prerequisite for the stable development of the country's economy. This not only determines the survival of individual business entities but also the overall economic security of the state. To implement effective solutions for stabilizing the financial condition of enterprises, it is necessary to apply modern analytical tools that ensure the accuracy and reliability of the informational base for decision-making. In light of global challenges, one of the main drivers of business adaptation has been the digital transformation of the economy. This process involves profound changes in the economic structure, including the development of digital goods and services and their integration into market processes through virtual channels. Digitalization played a particularly important role during the COVID-19 pandemic, when the transition of businesses to the online space became critically necessary to maintain their operations and profitability. At the same time, digital transformation opens up new opportunities to enhance operational efficiency, implement innovative management models, and expand markets. This requires businesses to be able to quickly adapt to changes and actively implement new technologies into their business processes [1].

Today, under the influence of digital technologies, the economies of many countries, including Ukraine, are undergoing significant transformations. Digitalization is becoming not only a trend but also a necessity for the survival and development of enterprises in modern conditions. In this context, it is important for entrepreneurs to

consider the impact of the digital economy when developing strategies for the growth of their businesses. It opens up new opportunities for optimizing business processes, implementing innovations, and efficiently using resources. The digital economy, with its adaptability and progressiveness, is more resilient to external challenges, such as economic crises or global pandemics. It facilitates the creation of conditions for more effective management of financial flows and quick responses to changes in market conditions. Moreover, digitalization allows enterprises to expand their operational geography by using online platforms for promoting goods and services. Thus, the integration of digital technologies into business development strategies can become an important factor in strengthening their financial stability and enhancing competitiveness in the market. The digital economy offers a range of advantages for a number of domestic enterprises, which can be presented as follows: Table 1.

Table 1

Advantages of the Digital Economy for Ensuring the Financial Stability of Enterprises

№	Advantage	Description	Benefit
1	Transition of operations to the Internet	Using digital technologies to conduct buying and selling operations online without the need for a physical location.	Using digital technologies to conduct buying and selling operations online without the need for a physical location.
2	Managing social media pages and website promotion	Using social media platforms and a company website to expand the audience and distribution channels.	Using social media platforms and a company website to expand the audience and distribution channels.
3	Simplification of reporting and analysis	Utilizing modern software and servers for automating financial and management reporting processes.	Reduction of labor costs, increased efficiency in analysis and decision-making.
4	Openness of digital systems	Providing access to large volumes of data via cloud storage, reducing time for data transfer and decoding.	Faster information exchange, improved collaboration with external partners.
5	Transition of management processes to a remote format	Implementing a unified information system for enterprise management, reducing organizational costs.	Improved data accuracy, cost optimization, easier management processes.
6	Access to international stock markets	Leveraging digital economy tools to attract financing through international capital markets.	Securing additional investments for business development, covering financial losses caused by the pandemic and war.

Source: own research

The financial stability of an enterprise is a key indicator of its ability to function effectively in the modern economy. The consequences of the COVID-19 pandemic, as well as the full-scale war initiated by Russia, have significantly impacted the operations of many domestic enterprises, worsening their financial condition. The active process of digitalizing the economy has become a major factor in business adaptation to new realities, as it has enabled the ability to conduct operations in the online environment. However, a significant portion of enterprises was unable to quickly implement digital technologies and adapt to the new market conditions. To strengthen their financial stability, a set of measures has been proposed, aimed at enhancing competitiveness, using resources more effectively, and expanding market presence in the context of the rapid development of the digital economy.

References

1. Tanklevska N. S. and Miroshnychenko V. O. Financial Stability of Enterprises in the Conditions of the Digital Economy. *Business Inform.* 2024. Vol. 3. P. 249-254. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-249-255>.
2. Horiaschenko Yu. H., Knysh O. A. Practical principals of development the investment activates of enterprses. *Naukovyj visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu.* 2022. Vol. 9/10. P. 103-109.

Писаковський А. О.

аспірант кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ: СВІТОВИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

Сучасний ринок банківських послуг демонструє високу динаміку трансформацій під впливом глобалізаційних процесів, швидкого технологічного прогресу, регуляторних змін та соціально-економічних зрушень. Особливістю поточного етапу розвитку є інтеграція цифрових технологій, удосконалення механізмів управління фінансовими ризиками та зміни в поведінкових моделях споживачів банківських послуг. Аналіз світового та національного досвіду функціонування банківського сектору дозволяє ідентифікувати ключові закономірності, що визначають траєкторію його подальшого розвитку.

У своїй роботі Вінченці та Кушнір розглядають сучасні тенденції ринку банківських послуг із застосуванням інформаційних технологій. Вони підкреслюють важливість інновацій та цифрових технологій у розвитку банківських послуг, зокрема в сфері споживчого банкінгу та платежів. Автори зазначають, що впровадження новітніх технологій сприяє підвищенню ефективності банківських операцій, зниженню витрат та покращенню якості обслуговування клієнтів [1].

Дослідження Хіміча та Штулер присвячене сучасним тенденціям та інноваціям на ринку банківських послуг в Україні. Автори аналізують проблеми впровадження банківських інновацій та пропонують шляхи їх вирішення. Вони наголошують на необхідності адаптації банківської системи до нових умов ринку, зокрема через впровадження фінансових технологій (FinTech) та розвиток цифрових банківських продуктів [2].

У статті Островської та Васечкіної розглядається диверсифікація банківських послуг на прикладі Великобританії, Німеччини, Франції та інших країн. Автори визначають основні особливості обслуговування, які можуть бути застосовані в Україні. Вони підкреслюють важливість розширення спектру банківських послуг та впровадження нових продуктів для задоволення потреб різних категорій клієнтів [3].

Дослідження Суса аналізує тенденції розвитку світової банківської справи, включаючи універсалізацію, консолідацію, глобалізацію та інтернаціоналізацію банківської діяльності. Автор пропонує шляхи подальшого розвитку світової банківської справи, зокрема через інтеграцію новітніх технологій та підвищення рівня фінансової інклюзії [4].

У статті Марценюк-Розарьонової та Шмігельської розглянуто стан та умови розвитку банківських послуг в Україні. Автори аналізують сучасний стан банківської системи та пропонують напрямки вдосконалення ринку банківських послуг. Вони наголошують на необхідності підвищення конкурентоспроможності українських банків через впровадження інноваційних технологій та покращення якості обслуговування клієнтів [5].

Цифрова трансформація є однією з найсуттєвіших тенденцій, що визначає характер сучасного банківського обслуговування. Інноваційні технології, такі як штучний інтелект, великі дані, блокчейн та автоматизовані фінансові рішення, сприяють оптимізації банківських процесів, підвищенню ефективності операцій та забезпеченню персоналізованого підходу до клієнтів. Використання алгоритмів машинного навчання та аналітики даних дозволяє банківським установам прогнозувати споживчу поведінку, адаптувати кредитні політики та мінімізувати ризики неповернення позик.

Розвиток концепції відкритого банкінгу (Open Banking) сприяє зростанню конкуренції між традиційними банками та фінансово-технологічними компаніями (FinTech). Відкритий доступ до банківських API забезпечує можливість інтеграції сторонніх фінансових сервісів, що покращує якість обслуговування та створює нові бізнес-моделі в екосистемі фінансового сектору. Це, у свою чергу, посилює роль

децентралізованих фінансових рішень та зменшує залежність користувачів від монополізованих банківських структур.

На глобальному рівні спостерігається тенденція до уніфікації регуляторних стандартів та посилення контролю за банківськими операціями. Впровадження міжнародних фінансових норм, таких як Базель III, регулювання персональних даних (GDPR) та директиви щодо платіжних послуг (PSD2), забезпечує підвищення прозорості банківської діяльності та зміцнення довіри між фінансовими установами та клієнтами. Проте, регуляторна політика також створює нові виклики, пов'язані з необхідністю дотримання суворих вимог щодо фінансової звітності та управління ризиками.

Суттєві зміни спостерігаються й у поведінкових моделях споживачів банківських послуг. Сучасний клієнт віддає перевагу цифровим платформам, мобільним додаткам та безконтактним платежам, що вимагає від банків прискореного розвитку технологічних інструментів обслуговування. Впровадження біометричної ідентифікації, голосових помічників та автоматизованих чат-ботів є відповіддю на зростаючий попит на швидкі та безпечні фінансові операції.

Національний банківський ринок також демонструє подібні тенденції, адаптуючи міжнародні практики до специфічних умов локальної економіки. Зокрема, цифровізація банківських послуг в Україні супроводжується активним впровадженням мобільного банкінгу, посиленням регуляторного контролю за фінансовими операціями та поступовим переходом до cashless-економіки. Водночас, процеси концентрації банківського капіталу та укрупнення фінансових установ сприяють зміцненню стабільності банківського сектору, хоча й обмежують рівень конкуренції.

Важливим напрямом розвитку банківських послуг є впровадження принципів сталого фінансування. Банківські установи дедалі частіше інтегрують екологічні, соціальні та корпоративні критерії (ESG) у свої стратегії кредитування та інвестиційної діяльності. Це сприяє формуванню більш відповідальної фінансової системи та стимулює розвиток екологічно орієнтованих проєктів.

Перспективи подальшого розвитку банківського сектору визначатимуться взаємодією інноваційних технологій, регуляторних змін та макроекономічних чинників. Економічна нестабільність, вплив глобальних фінансових криз, зростання кіберзагроз та необхідність адаптації до нових форм конкуренції вимагають від банків гнучкості, адаптивності та стратегічного переосмислення бізнес-моделей. Таким чином, аналіз світового та національного досвіду функціонування банківських послуг засвідчує необхідність продовження інноваційних змін, оптимізації цифрових рішень та забезпечення високих стандартів фінансової безпеки для стійкого розвитку галузі.

Список використаних джерел

1. Вінценті Е., Кушнір Н. О. Сучасні тенденції ринку банківських послуг із застосуванням інформаційних технологій. *Ужгородський національний університет*. 2020. С. 45-67.
2. Хімич А. В., Штулер І. Ю. Сучасні тенденції та інновації на ринку банківських послуг та проблеми впровадження банківських інновацій в Україні. *Національна академія управління*. 2021. С. 78-102.
3. Островська Н. С., Васечкіна В. О. Диверсифікація банківських послуг: світовий досвід. *Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*. 2018. С. 123-145.
4. Сус Л. В. Сучасні тенденції розвитку світової банківської справи. *Житомирський національний агроекологічний університет*. 2017. С. 56-89.
5. Марценюк-Розарьонова О. В., Шмігельська В. В. Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні та напрямки його розвитку. *Вінницький національний аграрний університет*. 2019. С. 34-58.

Panova I.

PhD, Associate Professor

Pysarevskiy M.

PhD, Associate Professor

Sidorov M.

PhD, Associate Professor

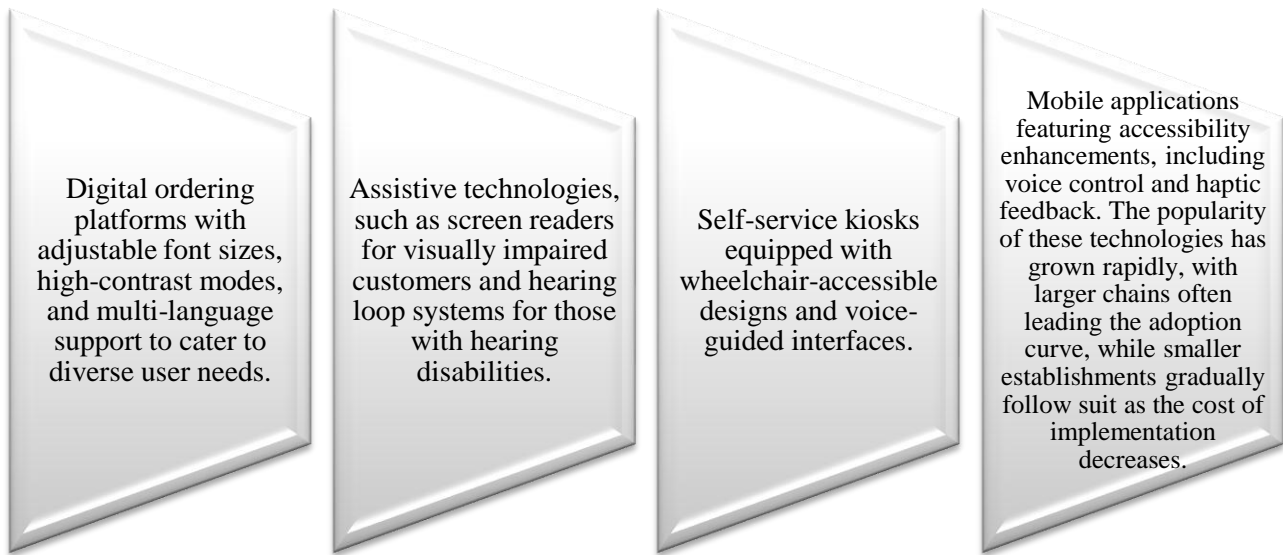
V.N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, Ukraine

INCLUSIVE DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE RESTAURANT INDUSTRY

The rapid digitalization of the global economy has had profound implications for the restaurant industry. As consumer preferences evolve and technological advancements proliferate, restaurants must adapt to remain competitive. Inclusive digital technologies represent a crucial frontier, enabling businesses to cater to diverse customer needs while enhancing operational efficiency. This work examines the role of inclusive digital technologies in the restaurant industry, addressing both opportunities and challenges.

The integration of inclusive digital technologies in the restaurant industry involves a variety of innovative tools and systems aimed at enhancing accessibility for all customers. Inclusive digital technologies are transforming the restaurant industry by making services more accessible and user-friendly for diverse customers. Key innovations, such as digital ordering platforms, assistive tools, self-service kiosks, and enhanced mobile applications, address various accessibility needs while improving the overall dining experience (Fig.1). Their growing popularity, led by larger chains, highlights the potential for widespread adoption as costs and implementation barriers continue to decrease [1]. These technologies not only enhance customer satisfaction but also create opportunities for more inclusive and equitable dining environments.

Fig. 1. Key technologies

Inclusive digital technologies significantly enhance the sustainable tourism customer experience by offering greater autonomy and convenience. Customers with disabilities, for instance, benefit from features that reduce barriers to access, such as voice-activated ordering and tactile menus [2]. These technologies foster a sense of belonging and empowerment, which in turn strengthens customer loyalty and satisfaction. Furthermore, data-driven personalization, enabled by advanced analytics, allows restaurants to tailor recommendations and promotions, creating a more engaging and satisfying dining experience.

Inclusive digital technologies have significantly transformed the roles and responsibilities of restaurant staff, enhancing efficiency and adaptability. Employees benefit from streamlined workflows, as digital tools handle repetitive tasks such as order taking and payment processing. This allows staff to focus on providing personalized service and addressing unique customer needs. However, the shift also demands ongoing training to ensure staff are proficient in using these technologies effectively [3]. For some employees, particularly those less familiar with digital tools, the learning curve can be steep, requiring additional support from management.

The adoption of inclusive digital technologies offers numerous advantages, including:

- ✓ Enhanced customer inclusivity: providing equal access to services for all customers, including those with disabilities.
- ✓ Improved operational efficiency: automation of routine tasks reduces human error and accelerates service delivery.
- ✓ Broader customer base: attracting and retaining a diverse clientele through accessible services.

Despite these benefits, challenges persist:

- ✓ High initial costs: the implementation of advanced technologies can be prohibitively expensive, especially for SMEs.
- ✓ Technical difficulties: ensuring that all systems function seamlessly and are user-friendly requires significant effort.
- ✓ Resistance to change: both staff and customers may initially resist adopting new technologies, necessitating comprehensive training and communication strategies.

The integration of inclusive digital technologies in the restaurant industry can enhance customer experience and drive growth. Stakeholders should invest in accessible solutions and train staff for effective implementation. Policymakers and associations can support SMEs with incentives and resources. Future research should examine the long-term effects on customer loyalty, efficiency, and the role of AI and AR in fostering inclusivity. By adopting these technologies, the industry can lead in accessibility and innovation.

References

1. Introduction – the need for digital transformation in the Service Industry. *YENLO*. URL: <http://surl.li/azrsmx> (Last accessed 16.01.2025)
2. Rainer Alt Digital Transformation in the Restaurant Industry: Current Developments and Implications. *Journal of Smart Tourism*. 2021. Vol. 1. <https://doi.org/10.52255/smarttourism.2021.1.1.9>.
3. 8 Key Trends in Digital Transformation for Restaurant Owners in 2023: Essential Insights. *DIGITAL DIRECTIONS*. URL: <http://surl.li/endkxl> (Last accessed 16.01.2025).

Радченко О. Д.

к.е.н., доцент, с.н.с., п.н.с.

відділу фінансово-кредитної та податкової політики

Марухненко І. Я.

аспірант

відділ фінансово-кредитної та податкової політики

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРАТЕГІЇ AGROTECH

Спільна аграрна політика ЄС Регламентом (ЄС) 2021/2116 Європейського Парламенту та Ради від 2.12.2021 р. [1] передбачає участь держав-членів у створенні та використанні інтегрованої системи адміністрування та контролю на основі електронних баз даних та географічних інформаційних систем і вимагає забезпечувати обмін та інтеграцію даних.

У рамках гармонізації законодавства України як кандидата на вступ до ЄС розроблено «Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року² (Стратегія-2030) [3]. Стратегічною ціллю 6 «Модернізація аграрного сектору: розвиток переробки, інновації, цифровізація та обмін знаннями» передбачена оптимізація бізнес-процесів та підвищення ефективності використання ресурсів через цифровізацію процесів і використання штучного інтелекту. Завдання напряму «Цифровізація сільського господарства» приведено у табл. 1.

**Завдання напряму «Цифровізація сільського господарства»
Стратегічної цілі 6 Стратегії-2030**

Мета	Завдання
підвищення управління та ефективності	застосування дистанційного цифрового моніторингу, використання комп'ютерів та інформаційних технологій, програмного забезпечення з підтримкою штучного інтелекту
розвиток точного землеробства	моніторинг полів та посівів; різні стратегії та інструменти, які дозволяють виробникам підвищувати родючість та продуктивність ґрунту
розвиток цифрових технологій у тваринництві	застосування інформаційно-аналітичних систем для державного ветеринарно-санітарного контролю, технологій автоматизації і роботизації виробничих процесів в тваринництві; реєстрація тварин у Єдиному державному реєстрі тварин; підвищення ефективності ветеринарно-санітарного контролю та виробництва безпечної і якісної харчової продукції
доступ до цифровізації МСП	цифрові рішення для малого бізнесу: - оптимізація використання добрив, насіння та пестицидів, зменшення використання хімічних речовин; - у сфері тваринництва
онлайн-сервіси адміністративних послуг	забезпечення інтеперабельності реєстрів, оптимізація їх кількості, програмування і технічних параметрів; цифровізація фітосанітарних документів та інтеграція в міжнародну систему обміну такими документами; цифровізація дозвільних процедур та адміністративних послуг у сфері земельних відносин; впровадження цифрових систем простежуваності продукції, переведення публічних послуг з племінної справи у тваринництві в автоматичний режим; надання електронних публічних послуг програмними засобами з використанням інформаційно-комунікаційних систем

Джерело: [3]

Передбачається, що за допомогою більш передових технологій навіть в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення Україна сформує механізм інтеграції сільського господарства у світову систему обміну та інтеграції даних.

Безпосередньо у Галузевій стратегії [2] (AGROTECH) прийнятій у 2025 році, щодо пріоритетних напрямів фінансування виділяються наступні (табл. 2):

Пріоритети фінансування розвитку галузевої стратегії AGROTECH

Напрями	Завдання та джерела фінансування Стратегії AGROTECH
пріоритетні напрями фінансування	поглибленої переробки: - надання кредитування та грантів на запуск виробництва біопалива й біоетанолу - забезпечення страхування економічних ризиків для інвесторів у поглиблену агропереробку
	розвитку технологій: - державне фінансування проєктів, що фокусуються на відновленні деградованих земель
	забезпечення сталого сільськогосподарського виробництва: - фінансування технологій точного землеробства та технологій, що сприяють адаптації до змін клімату
формування попиту на AgroTech-рішення	через залучення та розширення мережі міжнародних програм фінансування та грантової підтримки сільськогосподарських виробників України
доступ МСП до фінансування	подолання браку обізнаності МСП про можливості та способи отримання фінансування, що стримує їх рух у бік діджиталізації
сприяння розвитку сектору	- створення державних грантових програм для підтримки МСП та стартапів галузі AgroTech, а також забезпечення прозорих умов їх отримання; - залучення інвестицій в AgroTechсектор шляхом розвитку співпраці держави та бізнесу через інструмент державно-приватних партнерств; - фінансування у формі грантів та кредитування для проєктів, що фокусуються на переробці агросировини, відновленні деградованих і замінованих полів
локації тестування рішень	подолання ризиків фінансових та репутаційних втрат розробників AgroTech через вимушені тестування рішень на локаціях клієнтів
прозорість та контроль використання коштів	сприяння залученню іноземних інвесторів для фінансування технологічного розвитку агропродовольчих МСП

Джерело: [2]

Таким чином, завдання галузевої стратегії AGROTECH формуються під впливом вимог глобального світу та потреби євроінтеграції України. Пріоритетні напрями фінансування: розвиток технологій, поглиблена переробка і стале виробництво. Посилення уваги держави до AGROTECH та налагодження співпраці гравців ринку забезпечить фінансові й технічні умови його розвитку. Необхідно враховувати світовий досвід фінансування інновацій, за якого Агро-парки отримують державну підтримку у вигляді податкових пільг для стартапів, приваблюють міжнародних інвесторів, розширюють доступ до фінансування.

Список використаних джерел

1. Regulation (EU) 2021/2116 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Regulation (EU) No 1306/2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2116/> (дата звернення 16.02.2025).
2. Секторальна стратегія AgroTech від 16.02.2025 р. URL: https://winwin.gov.ua/assets/files/_AgroFoodTech.pdf (дата звернення 16.02.2025).
3. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 15 листопада 2024 р. № 1163-р. URL: <https://surl.li/zqtieot> (дата звернення 31.01.2025).

Сахно Л. А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТИ НА ГЛОБАЛЬНІ ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Криптовалюта є альтернативною приватною валютою, створеною на основі вільного ринку та нових цифрових технологій. Суттєвий внесок у теоретичне обґрунтування та практичне дослідження використання криптовалют у банківській системі зробили вітчизняні та зарубіжні дослідники: С.В. Мерінова, Л.П. Половенко, О.О. Олійник, Ф.А. Хайек, Н. Гандаль, Ю. Янг, Бурі Елі та Шахзад, Краaijeveld, О., De Smedt, J. та інші.

Німеччина стала першою країною, яка офіційно визнала криптовалюту, а саме біткойн, як віртуальну валюту, зарахувавши його до категорії «фінансових інструментів» та встановивши чіткі правила для його використання. У США біткойн

класифікується як капітальний актив, що потребує врахування прибутків і збитків під час визначення оподатковуваної бази. У Канаді надано правовий статус біткойну та врегульовано біткойн-транзакції, визначивши податкові зобов'язання в залежності від їх призначення, зокрема при покупці-продажу або як інвестицій. У Китаї функціонує найбільша BTC-біржа «БіТіСі Чайна» (BTC China), обіг якої вдвічі перевищує обсяг операцій на токійській біржі «Маунт Гоукс» (Mt.Gox) та становить 60% від загального обсягу операцій на «БіТіСі-Форекс» (BTCForex). Однак такий масштаб створив загрозу традиційній монетарній системі Китаю, внаслідок чого у 2013 році китайська влада заборонила фінансовим установам торгівлю біткойном. Це обмеження не стосується фізичних осіб, оскільки віртуальна валюта вважається безпечною для населення, а ринок продовжує функціонувати [1].

У ряді країн світу, таких як США, Німеччина та Японія, офіційно дозволені операції з біткойном. Україна входить в ТОП-10 країн світу за кількістю користувачів Bitcoin, проте на законодавчому рівні це питання досі не врегульоване. Згідно з чинним законодавством України, операції з криптовалютою класифікуються як операції з обігом іноземної валюти, яка відповідно до закону не визнається платіжним засобом на території України, хоча деякі українські онлайн-магазини зазначають на своїх сайтах, що приймають криптовалюту як форму оплати, на противагу думки урядовців, які впевнені, що ринок віртуальних активів здебільшого обслуговує тіньовий обіг та схеми оптимізації.

Фіатні валюти більше не відповідають актуальним вимогам через високу залежність від державної політики, контроль з боку фінансових інституцій, що ускладнює розрахунки і зберігання цінностей, а також робить банківську систему ненадійною для безпечного зберігання коштів. Ці проблеми не з'явилися раптово, але криза виявила слабкі місця і спонукала бізнес шукати нові, ефективніші рішення, зокрема використання цифрових грошей (криптовалют) та блокчейн-технологій.

Вартість криптовалютних активів піддається постійним коливанням через вплив низки факторів. Ось деякі з основних чинників, які формують ціну токенів:

1. Попит та пропозиція: Як і для будь-яких інших активів, ціна криптовалют залежить від балансу попиту і пропозиції. Коли попит на певну криптовалюту зростає, її ціна має тенденцію до підвищення, і навпаки, якщо попит падає, ціна знижується.

2. Регулювання та державні заходи: Відповідні нормативно-правові акти та політика урядів можуть значно впливати на вартість криптовалют. Наприклад, оголошення про заборону або обмеження використання криптовалют у певних країнах може призвести до падіння цін.

3. Технологічні вдосконалення та оновлення: Вдосконалення блокчейн-технології, а також впровадження нових протоколів, або оновлень в мережі криптовалюти можуть підвищити її цінність. Наприклад, запуск нових протоколів або збільшення масштабованості мережі може привернути інвесторів і сприяти зростанню ціни.

4. Новини та медіа: Різноманітні новини та публікації, що стосуються криптовалют, можуть мати великий вплив на їх ціну. Позитивні новини, такі як великий інвестор, що приймає криптовалюту, або нові партнерства, можуть призвести до зростання ціни, тоді як негативні новини – до зниження.

5. Ринкова психологія: Психологічні чинники, зокрема емоції інвесторів, можуть значно впливати на коливання ціни криптовалют. Ризик, страх, жадібність та очікування можуть сприяти різким змінам вартості активів.

6. Ліквідність: Висока ліквідність криптовалюти означає, що її можна легко купити та продати за вигідною ціною. Це також може сприяти стабільності цін, в той час як низька ліквідність може викликати великі коливання цін.

7. Макроекономічні фактори: Зміни в глобальній економіці, наприклад, інфляція, економічні кризи або фінансова нестабільність, можуть впливати на інтерес інвесторів до криптовалют як до альтернативних активів.

8. Конкуренція. Поява нових криптовалют або зростання популярності вже існуючих активно змінює динаміку ринкової частки окремих криптовалют. Коли нові криптовалюти пропонують покращені функціональні можливості або інноваційні технології, вони можуть відволікти інвесторів від традиційних

криптовалют, таких як Біткоїн чи Ефіріум. Це, у свою чергу, впливає на попит і ціну існуючих активів.

9. Прийняття і корисність. Розширення сфери реального використання криптовалют в транзакціях, платежах і децентралізованих додатках має безпосередній вплив на їхню цінність. Чим більше підприємств і організацій приймають криптовалюту як засіб оплати, тим більше зростає її практична значущість і попит. Водночас, розвиток децентралізованих додатків (dApps) і технологій, таких як смарт-контракти, розширює можливості для використання криптовалют в різних сферах економіки.

10. Безпека та інфраструктура. Сприйняття безпеки криптовалютних мереж та якість допоміжних послуг, таких як гаманці та біржі, значно впливають на їхню вартість. Відповідно, надійні платформи і наявність ефективних систем захисту інформації підтримують ціну активів.

Отже, як показали дослідження, значна кількість науковців займаються питанням вивчення криптовалюти та її впливу на банківську систему. Узагальнення їх поглядів дозволяє виокремити парадигму, згідно з якою криптовалюта здатна суттєво змінити традиційні банківські практики, підвищивши їх швидкість, безпеку та ефективність. Однією з найважливіших переваг криптовалюти є її децентралізована природа, яка усуває необхідність у сторонніх посередниках, таких як банки, роблячи транзакції набагато простішими і дешевшими. Це означає, що клієнти і банки можуть отримати вигоду від економії коштів, оскільки їм більше не потрібно платити комісію за обробку або переказ коштів.

Комбінація цих факторів відіграє ключову роль у вирішенні однієї з найактуальніших проблем сучасності – обмеженого доступу до банківських послуг. Важливо зазначити, що понад 1,4 мільярда дорослих осіб, як у країнах з низьким, так і з високим рівнем ВВП на душу населення, залишаються поза межами банківської системи [2].

В Україні існують компанії, які впровадили біткоїн як один із засобів платежу. Сфери діяльності цих компаній варіюються і охоплюють різні галузі. Серед них інтернет-магазини складають 31% (16 компаній) від загальної кількості

українських компаній, що використовують криптовалюту (52 компанії). Інші сфери включають друкарні (4%), юридичні послуги (2%), готелі та хостели (4%), АЗС (5%), доставку квітів (2%), навчальні курси (4%), послуги (4%), творчі студії (6%), туризм (15%), кав'ярні (2%), продуктові магазини (2%), краса та здоров'я (4%), організації та товариства (7%) та інші процеси (6%) [4].

Варто зазначити, що впровадження криптовалюти в якості способу оплати значно підвищує оперативність проведення транзакцій, що є важливим фактором для бізнесу, що прагне забезпечити швидкість і зручність обслуговування клієнтів [4]. Окрім того, в Україні створено всі умови для безперешкодної купівлі-продажу біткойнів та інвестування в них. Таку можливість надають банки через систему Інтернет-банкінгу та біржі, які торгують парою «гривня – біткойн» (KUNA, EXMO.COM, BTC TRADE UA).

Сучасні сфери використання криптовалюти можна умовно структурувати за кількома основними напрямками, кожен з яких охоплює певний відсоток від загального обсягу операцій з криптовалютою. Найбільшу частку займають онлайн-закупівлі, що складають 46% від загального обсягу всіх операцій. Інші значущі напрямки включають ігри та азартні ігри (9,7%), анонімні покупки (9,7%), поповнення кредитних карток (8%) та розрахунки у магазинах (5%). Також криптовалюта активно використовується для виплат за іпотекою (5,7%), у ресторанах і барах (5,2%), для оплати комунальних послуг (4,6%), міжнародних переказів (2,9%) та переказів між учасниками мережі (1,7%) [3].

Переваги криптовалюти:

1. Захист від обвалу валюти: Вартість традиційних валют, зокрема долара, може різко впасти через фіскальну та монетарну політику держави, що створює додаткові ризики для інвесторів. Криптовалюта, як децентралізована валюта, може стати ефективним засобом захисту від таких коливань.

2. Інфляційні ризики: Інфляція може зростати в результаті неефективної політики, що впливає на знецінення традиційних валют. У цьому контексті криптовалюта, завдяки обмеженій кількості монет, може стати більш стійким активом у порівнянні з фіатними валютами.

3. Зростаюча популярність: криптовалюта стає дедалі більш поширеним засобом платежу, і багато підприємств зараз використовують її для здійснення операцій.

4. Є лідер: Біткоїн є найпоширенішою криптовалютою. Його ціна часто відображається поряд з традиційними фінансовими інструментами, такими як акції, облігації та золото, що вказує на його значущість на фінансових ринках. Всього буде видобуто не більше 21 мільйона біткоїнів, з яких приблизно 3,7 мільйона вже втрачено без можливості відновлення через втрату приватних ключів. Це означає, що загальна кількість біткоїнів в обігу може не перевищити 17,3 мільйона, що додає йому дефіцитність і потенційну цінність у довгостроковій перспективі.

5. Безпека та децентралізація: Технологія блокчейн, на основі якої працює криптовалюта, є децентралізованою і забезпечує високий рівень безпеки транзакцій. Це дозволяє уникнути додаткових комісій, які зазвичай стягують банки та фінансові установи.

6. Зручність використання: Криптовалюта є зручною для здійснення транзакцій, забезпечує швидкість і ефективність переказів на глобальному рівні [5].

Недоліки криптовалюти:

1. Регуляція та обмеження з боку урядів: Уряди, зокрема США та інших країн, можуть вжити заходів щодо обмеження або навіть заборони використання криптовалюти. Така регуляція може суттєво обмежити використання криптовалют в економіці та привести до зменшення їхньої ліквідності та вартості.

2. Волатильність: криптовалюта відома своєю високою волатильністю, що означає значні коливання його ціни за короткий період часу. Це може створювати серйозні фінансові ризики для інвесторів та користувачів.

3. Кібер-крадіжки та зломи: Криптовалюти часто стають мішенями для кіберзлочинців через їхню залежність від Інтернету та високий рівень секретності. Для зберігання криптовалют використовуються цифрові гаманці, а операції виконуються на цифрових валютних біржах, що робить їх вразливими до зломів і крадіжок.

4. Децентралізація: Хоча децентралізована структура криптовалютних мереж забезпечує незалежність від централізованих установ, це також ускладнює вирішення суперечок. У разі виникнення проблем із транзакцією складно визначити, до якої організації або установи слід звертатися для вирішення конфлікту, оскільки не існує єдиного регулятора або центрального органу.

5. Ризики, пов'язані з піринговими транзакціями: Оскільки криптовалюти дозволяють здійснювати транзакції без посередників, завжди існує ризик шахрайства. Наприклад, покупець може відмовитися платити за криптовалюту після її отримання, або продавець може відмовитися надати токени після отримання платежу.

6. Втрата або знищення приватних ключів: Приватні ключі є необхідними для доступу до криптовалютних активів, і в разі їх втрати або знищення користувач втрачає доступ до своїх коштів. За оцінками, втрата або знищення приватних ключів становить приблизно 20% від усіх випадків втрати біткоїнів, що є суттєвим ризиком для користувачів криптовалют.

Отже, криптовалюта стимулює розвиток банківської системи, маючи домінуючий вплив на макроекономічні галузі, відкриваючи нові можливості для оптимізації фінансових процесів, спрощення міжнародних транзакцій та підвищення безпеки.

Список використаних джерел

1. Олійник О.О. (2024) Цифрові валюти центральних банків (cbdc) і європейський криптовалютний ландшафт: виклики, можливості та перспективи регулювання. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. С. 177-187.

2. Офіційний сайт біржі Poloniex. URL: https://poloniex.com/exchange#usdt_btc (дата звернення 27.01.2025).

3. Онлайн-графік курсу Bitcoin/USD. URL: <https://www.fxclub.org/markets/crypto/bitcoin2> (дата звернення 27.01.2025).

4. Bouri Elie & Shahzad, Syed Jawad Hussain & Roubaud, David & Kristoufek, Ladislav & Lucey Brian . Bitcoin, gold, and commodities as safe havens for stocks: New

insight through wavelet analysis. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Elsevier. 2020. Vol. 77(C). P. 156-164.

5. Yujie Yang & Chenxing Zhang & Wenwen Hou. CBDC, cash, and financial intermediary in HANK. *Portuguese Economic Journal*. 2024. Vol. 23(3). P. 383-420.

Скриль В. В.

к.е.н., доцент

доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ІННОВАЦІЙ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ

В умовах глобалізації та швидкого розвитку технологій, інклюзивність стає все більш важливим аспектом у багатьох сферах економіки, зокрема на страховому ринку. Європейські країни активно впроваджують інновації, які сприяють створенню більш справедливого та доступного середовища для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу. Інклюзивні практики в страхуванні не лише покращують доступ до страхових продуктів для вразливих груп населення, але й підвищують загальну ефективність ринку.

Європейські страховики використовують різні підходи для впровадження інклюзивних інновацій, включаючи адаптацію традиційних продуктів до потреб специфічних груп споживачів, розвиток цифрових платформ для забезпечення доступу до послуг, а також співпрацю з неурядовими організаціями та державними установами. Ці практики не лише відповідають сучасним вимогам суспільства, але й сприяють підвищенню довіри до страхових компаній та зміцненню їхньої репутації.

У цьому контексті важливо здійснювати дослідження, які конкретні приклади європейських країн демонструють успішні моделі інклюзивних інновацій на страховому ринку та які уроки можна винести для подальшого розвитку цієї сфери та використати їх в українських реаліях. Аналіз цих практик дозволить зрозуміти, як інклюзивність може стати двигуном змін у страховій індустрії та сприяти сталому розвитку економіки в цілому.

Отже, аналіз джерел [1-2] дозволив сформулювати та узагальнити дані у таблиці 1, котра ілюструє різноманітність підходів до інклюзії в страхуванні, демонструючи, як європейські країни адаптують свої продукти та послуги для забезпечення доступності та справедливості на страховому ринку.

Таблиця 1

Європейський досвід впровадження інклюзивних інновацій на страховому ринку

Країна/Назва організації	Досвід
Польща	Впровадження цифрових платформ для страхування сільського господарства та малих підприємств
Угорщина	Розробка мікрострахових продуктів для соціально незахищених верств населення
Чеська Республіка	Використання блокчейн-технологій для підвищення прозорості страхових процесів
Словаччина	Інноваційні продукти для страхування людей з обмеженими можливостями
Болгарія	Мобільні додатки для доступного страхування в сільських регіонах
Румунія	Партнерство з фінтех-компаніями для створення гнучких страхових продуктів
Хорватія	Страхування здоров'я з використанням телемедицини послуг
Литва	Впровадження інклюзивних страхових продуктів для мігрантів та біженців
Латвія	Діджиталізація страхових послуг для людей похилого віку
Естонія	Страхові послуги на основі штучного інтелекту для автоматизації процесів
Німеччина	Створення екологічно орієнтованих страхових продуктів
Франція	Розробка програм соціального страхування для безробітних та самозайнятих
Італія	Інклюзивні страхові продукти для малого бізнесу та стартапів
Іспанія	Мікрострахування для сільських громад з акцентом на аграрний сектор
Швеція	Створення гендерно чутливих страхових продуктів

Аналіз європейського досвіду впровадження інклюзивних інновацій на страховому ринку показує різноманітні підходи до забезпечення доступності та

справедливості. Країни використовують технології, як цифрові платформи, мікростраховання, блокчейн, телемедичні послуги та партнерства з фінтех-компаніями, щоб задовольнити потреби вразливих верств населення. Ці інновації полегшують доступ до страхових продуктів і підвищують прозорість та довіру до компаній, що є важливим для розвитку галузі.

Для України, яка стикається з подібними та специфічними викликами в умовах військової агресії, в сфері доступу до страхових послуг, європейський досвід може стати цінним ресурсом. Зокрема, Україна може впровадити наступні підходи:

1. Цифровізація страхових послуг. Розробка мобільних додатків та онлайн-платформ для забезпечення доступу до страхування, особливо в сільських і віддалених районах та особливо вразливих верст населення.

2. Мікростраховання. Створення простих і доступних страхових продуктів для соціально незахищених верств населення, щоб забезпечити їх базовими послугами.

3. Використання новітніх технологій. Інтеграція блокчейн-технологій для підвищення прозорості страхових процесів, що може сприяти зменшенню шахрайства та підвищенню довіри з боку споживачів.

4. Інклюзивні продукти для людей з обмеженими можливостями. Розробка спеціалізованих страхових продуктів, які враховують потреби людей з обмеженими можливостями, що сприятиме їх соціальній інтеграції.

5. Співпраця з фінансовими технологіями. Партнерство з фінтех-компаніями для розробки гнучких і адаптивних страхових продуктів, які можуть швидко реагувати на зміни в потребах споживачів.

Запровадження цих практик в Україні може не лише покращити доступність страхових послуг, але й сприяти загальному розвитку ринку, підвищуючи його стійкість та адаптивність до сучасних викликів. Таким чином, європейський досвід може стати важливим орієнтиром для реформування страхового сектора в Україні, роблячи його більш інклюзивним і ефективним.

Список використаних джерел

1. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.

2. Житар М. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-24>.

Скриль І. Г.

здобувач ступеня вищої освіти «Магістр»

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО СЕКТОРУ: ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ ІНКЛЮЗІЮ НАСЕЛЕННЯ

У сучасних умовах цифрова трансформація стає ключовим чинником розвитку фінансового сектору, зокрема й страхового ринку. Використання цифрових технологій у страхуванні сприяє спрощенню процедур оформлення полісів, розширенню доступу до страхових послуг та підвищенню їхньої ефективності. Це, своєю чергою, позитивно впливає на рівень фінансової інклюзії населення, особливо вразливих категорій, таких як малозабезпечені верстви, мешканці сільської місцевості та люди похилого віку.

Цифровізація страхового сектору включає впровадження Big Data, AI, блокчейну та мобільних платформ, що спрощує доступ до страхових послуг і підвищує їхню ефективність. Такі технології сприяють персоналізації страхових продуктів, підвищенню швидкості обробки заявок, автоматизації процесів оцінки ризиків та виплати страхових відшкодувань. Big Data дозволяє страховим компаніям аналізувати поведінку клієнтів та пропонувати індивідуальні поліси. Штучний інтелект виявляє шахрайство та забезпечує цілодобову підтримку через чат-боти. Блокчейн підвищує прозорість транзакцій і зміцнює довіру до страхових компаній.

Однак, поряд із перевагами цифрової трансформації, існують і виклики, пов'язані з кібербезпекою, рівнем цифрової грамотності населення та нормативно-правовим регулюванням. Збільшення обсягу особистих даних у цифровому середовищі робить страхові компанії більш вразливими до кібератак та витоку конфіденційної інформації. Відсутність належного рівня цифрової грамотності серед частини населення може обмежувати доступ до страхових послуг, що потребує активної роботи над освітніми програмами. Крім того, нормативно-правова база зазвичай не завжди встигає за швидкими темпами розвитку цифрових технологій, що створює правові прогалини у сфері страхових послуг.

Варто зазначити, що цифрова трансформація страхового сектору в Україні набуває значних обертів, впливаючи на підвищення фінансової інклюзії населення. Впровадження сучасних цифрових технологій змінює підходи до оцінки ризиків, урегулювання страхових випадків та відшкодування збитків, що сприяє більшій доступності страхових послуг для широких верств населення.

На сьогодні більшість страхових компаній в Україні активно впроваджують різноманітні цифрові технології для оптимізації своєї діяльності та покращення обслуговування клієнтів. Серед основних напрямів цифровізації можна виділити:

- Онлайн-продажі страхових полісів. Переважна кількість страхових компаній пропонують клієнтам можливість придбати поліси через офіційні веб-сайти або мобільні додатки, що спрощує процес страхування та робить його зручнішим [1].

- Онлайн-оплата. Багато страхових компаній в Україні надають можливість сплати страхових внесків через інтернет. Хоча конкретні статистичні дані про відсоток клієнтів, які використовують онлайн-оплату, не надані, наявність таких сервісів свідчить про зростаючу популярність та доступність цифрових платіжних методів у страховій галузі України [2].

- Електронні поліси ОСЦПВ. За I квартал 2024 року українські страхові компанії уклали майже 1,7 мільйонів електронних договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) [3].

– Онлайн-кабінети для клієнтів. Страхові компанії активно впроваджують персональні кабінети на своїх сайтах, де клієнти можуть переглядати інформацію про діючі договори, сплачені премії та дати наступних платежів.

– Використання соціальних мереж. Приблизно третина страхових компаній активно взаємодіють з клієнтами через соціальні мережі, месенджери та відеоплатформи, що сприяє підвищенню обізнаності про страхові продукти та послуги.

Згідно з дослідженням, проведеним у 2018 році, рівень фінансової грамотності українців становив 11,6 балів за шкалою ОЕСР. У 2021 році цей показник зріс до 12,3 балів, що свідчить про поступове покращення фінансової обізнаності населення [4].

Розвиток цифрових технологій у страхуванні сприяє підвищенню інноваційної активності у секторі. Страхові компанії активно впроваджують новітні технології для покращення сервісу та розширення спектру послуг.

Збільшення кількості безготівкових операцій та розвиток платіжної інфраструктури також є важливими факторами, що впливають на фінансову інклюзію. У період з 2015 по 2024 роки в Україні спостерігалось зростання кількості безготівкових операцій з використанням платіжних карток, що свідчить про підвищення довіри населення до фінансових послуг та технологій.

Поточні тенденції вказують на високу інноваційну активність у страховому секторі та визнання пріоритетності цифрової трансформації гравцями страхового ринку. Це сприяє розширенню доступу населення до страхових послуг та підвищенню рівня фінансової інклюзії в Україні.

Список використаних джерел

1. Національна академія статистики, обліку та аудиту. URL: <https://ir.nasoa.edu.ua/collections/5ad10b0f-fba5-4bf9-8ab8-4e7da477db21> (дата звернення 27.01.2025).

2. Шубенко І. А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. *БІЗНЕСІНФОРМ*, № 2,2020. С. 273-279. URL: <https://www.business->

inform.net/export_pdf/business-inform-2020-2_0-pages-273_279.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 27.01.2025).

3. Моторне (транспортне) страхове бюро України. URL: <https://mtsbu.ua/about> (дата звернення 27.01.2025).

4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: bank.gov.ua (дата звернення 27.01.2025).

Стужний О. С.

аспірант кафедри смарт-економіки

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. Інноваційна діяльність завжди була і буде основою розвитку будь-якого підприємства. Особливо це твердження актуальне в наш час – час стрімкого прогресу людства в цифровізації та роботизації всіх видів діяльності. А оскільки логістика, а саме логістичний процес, є ключовою складовою будь-якого виробництва, то його розвиток та інновація стає основним пріоритетом підприємства, яку хоче бути стабільним та конкурентоспроможним в наш час.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, інновації, підприємство, виробництво.

Виклад основного матеріалу. Інновація в логістиці є досить важливою для підприємства, оскільки часто саме від них залежить якість обслуговування та задоволення клієнтів. Розглянемо що це таке.

Як зазначено в Законі України «Про інноваційну діяльність»: «інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого,

адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [1].

Інноваційна діяльність підприємств в сучасних умовах базується на проведенні активної цифровізації всіх процесів виробництва і доставки товарів та послуг. Широкого розповсюдження набула практика введення на підприємстві сучасних інформаційних технологій.

Сучасні інформаційні технології можуть базуватися на штучному інтелекті. Результати, отримані в дослідженнях сучасного бізнесу, були включені в доповідь ЮНКТАД *Review of Maritime Transport 2018*. Аналіз представлених матеріалів показує, що у транспортної логістики є високий ресурсний потенціал для посилення ефективності логістичних процесів. Формування інформаційних мереж із використанням штучного інтелекту дає змогу значно поліпшити систему транспортних комунікацій і зменшити трансакційні витрати [2].

Завдяки продуманому використанню сучасних цифрових технологій у бізнесі підприємства можуть значно підвищити ефективність своєї діяльності. Але при цьому такі технології можуть зумовити як зміни в існуючих бізнес-процесах, так і появу нових [3].

Впровадження та використання цифрових технологій потребує наявності відповідних фахівців на підприємстві, здатних постійно навчатися та набувати нових навичок. Згідно з проведеними дослідженнями, майже усі керівники підприємств у сфері логістики згодні з тим, що цифрові технології кардинально змінять логістичні процеси в найближчому майбутньому. При цьому більшість з них зазначають, що не мають наразі сформованої стратегії розвитку своїх підприємств з урахуванням а нових цифрових технологій, що робить їх використання менш ефективним як для окремого підприємства, так і економіки країни в цілому [3].

Цифрові або технології підсилюють програмне забезпечення в розвинених транспортних комплексах. Оперативна обробка інформації таких стаціонарних пристроїв дає змогу значно ефективніше управляти цими процесами [2].

Цифрові технології значно підсилюють ефективність взаємодії всіх видів транспорту. Взаємозв'язок логістичних ланцюгів поглиблює доцільність

формування виробничих і фінансових потоків. Основні датчики для надання інформації про конкретні вантажі, а також особливості їх переміщення, можливі втрати вантажів надають інформацію в реальному часі [2].

На сьогоднішній день в умовах війни в Україні також набувають популярності діджитал-технології, що, як зазначають Гнидюк І. В. та Складанюк М. С. [4], є новим етапом розвитку інформаційних технологій.

Діджиталізація робочих процесів приваблива для бізнесу в будь-якій сфері. В процесах організації роботи фінансового ринку стало особливо помітно необхідність оцифрування інформації. Постійно збільшується кількість комерційних банків, страхових, лізингових компаній, інвестиційних фондів тощо. Це призводить до зростання конкуренції та жорсткішої боротьби між собою за клієнтів. Тому відчувається гостра потреба мати певні конкурентні переваги над іншими установами, щоб на собі фокусувати увагу користувачів та спонукати їх скористатися запропонованими фінансовими послугами. Найбільше таких переваг для клієнтів може надати та компанія, що активно запроваджує у свою діяльність Digital-технології. Саме нововведення, що стали можливими завдяки цьому процесу, дають змогу зробити користування фінансовими послугами максимально зручним та комфортним для сучасних клієнтів [4, 5].

Висновки. Підводячи висновок можна казати про те, що інноваційна складова в логістичній діяльності фірм в наш час стрімко зростає, оскільки кожне підприємство прагне забезпечити високим рівнем конкурентоспроможності та зайняти ведуче положення в своїй галузі.

Актуальність цифрової логістики обумовлена можливостями підвищення ефективності функціонування матеріальних та інформаційних систем, значного збільшення прибутку за рахунок зниження витрат пов'язаних зі скороченням виробничих витрат, зменшення часового інтервалу на всіх стадіях виробничого циклу, і, як наслідок, створення нових конкурентних переваг для підприємства на ринку [6, 7].

Список використаних джерел

1. Про інноваційну діяльність. Офіційний веб портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення 07.01.2025).
2. Пішенін І. К. Особливості впровадження цифрових інформацій в транспортну логістику. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/53_2021/15.pdf (дата звернення 07.01.2025).
3. Шацька З. Я., Стужний О. С. Смарт-логістика, як перспективний напрям розвитку діяльності підприємств. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації: 2023 рік* : матеріали V Міжнарод. наук.-практ. конф., 6 жовт. 2023 р. Київ : КНУТД, 2023. С. 62-64. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/25849> (дата звернення 07.01.2025).
4. Гнидюк І., & Складанюк М. Розвиток digital-технологій на ринку фінансових послуг України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 42. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-54> (дата звернення 07.01.2025).
5. Романовська Ю., Бабюк А., Юренко А. Специфікація розвитку банківського кредитування в умовах COVID 19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. URL: <https://cutt.ly/pPOVEGt> (дата звернення 07.01.2025).
6. Вівчар О. І. Застосування логістичного підходу до управління матеріальними потоками. *Матеріали XII наукової конференції ТДТУ ім. І. Пулюя*. Тернопіль: ТДТУ, 2008. С. 253.
7. Шацька З. Я., Стужний О. С. Взаємодія цифрової логістики та маркетингу в підприємницькій діяльності. *Sustainable development strategy: global trends, national experience and new goals: Proceedings of The 2nd International Scientific Conference and dedicated to the 100th anniversary of the National Leader of the Azerbaijani people Heydar Aliyev, 8-9 December 2023*. 2023. Vol. I. P. 200-201.

Тростянська К. М.

к.е.н., доцент кафедри економічного моделювання,
обліку та статистики

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ КООПЕРАТИВНИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ: ІНКЛЮЗИВНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах сучасної економіки цифрова трансформація кооперативних бізнес-моделей сприяє підвищенню їхньої ефективності, фінансовій інклюзії та конкурентоспроможності. Діджиталізація відкриває нові можливості для забезпечення доступу до фінансових послуг, що позитивно впливає на сталий розвиток місцевих громад. Мета дослідження – визначити перспективи розвитку цифрових фінансових технологій у кооперативному секторі. Це дозволить обґрунтувати необхідність впровадження інноваційних рішень для підвищення ефективності кооперативних моделей у цифрову епоху.

У цифровій економіці кооперативна бізнес-модель зберігає свої традиційні принципи демократичного управління та рівноправного розподілу прибутків, водночас інтегруючи сучасні технології для підвищення ефективності. Фінансова інклюзія в кооперативному секторі базується на доступності фінансових послуг для всіх учасників, що сприяє економічній стійкості та соціальній згуртованості. Ключовим драйвером розвитку кооперативів є діджиталізація, що забезпечує автоматизацію процесів, підвищення прозорості управління та розширення можливостей фінансування через цифрові платформи. Завдяки інтеграції фінансових технологій кооперативи можуть конкурувати з традиційними бізнес-моделями, зберігаючи при цьому соціальну орієнтованість.

Інклюзивні фінансові технології, зокрема блокчейн і смарт-контракти, сприяють підвищенню прозорості управління в кооперативах, забезпечуючи надійний облік фінансових операцій та демократичний контроль учасників [1].

Децентралізовані автономні організації (DAO) відкривають нові можливості для цифрових кооперативів, дозволяючи членам голосувати та ухвалювати рішення за допомогою смарт-контрактів без посередників [2]. Однією з найпопулярніших платформ для створення децентралізованих організацій є Aragon DAO [3], яка забезпечує автоматизоване, прозоре та ефективне управління без потреби у традиційних адміністративних механізмах, забезпечуючи прозорість, гнучкість і справедливий розподіл ресурсів серед учасників. Цей підхід підвищує ефективність кооперативних моделей і сприяє фінансовій інклюзії.

Децентралізовані фінанси (DeFi) відкривають нові можливості для кооперативів, дозволяючи реалізувати P2P-кредитування без посередників, що знижує витрати та підвищує доступність фінансування для учасників. Завдяки використанню блокчейн-технологій цифрові кооперативні банки та страхові кооперативи можуть забезпечити безпечніші, ефективніші та прозоріші фінансові послуги. Так, наприклад, платформа Celo надає можливість кооперативного фінансування за допомогою мобільних технологій та криптовалют, що сприяє фінансовій інклюзії в різних регіонах світу. Ці технології змінюють традиційну модель фінансових послуг, роблячи їх більш доступними та ефективними для місцевих спільнот. В Україні, як і в багатьох країнах, використання DeFi-платформ не заборонено, проте через відсутність чинного законодавчого регулювання, їхній правовий статус залишається невизначеним, що створює ризики для користувачів.

Усе більшого значення в контексті фінансування кооперативних ініціатив набувають краудфандинг та краудінвестинг, оскільки ці моделі дозволяють мобілізувати капітал від широкого кола інвесторів і учасників. Один із прикладів успішного використання краудінвестингу у фінансуванні кооперативних ініціатив – британська платформа Energy4All, яка допомагає громадам залучати кошти для створення відновлюваних енергетичних кооперативів. Завдяки цьому механізму громадяни можуть інвестувати в проекти сонячної та вітрової енергетики, отримуючи частку прибутку від виробництва електроенергії. На сьогодні через Energy4All було залучено понад £80 мільйонів інвестицій, що дозволило створити понад 30 енергетичних кооперативів та сприяти розвитку сталої енергетики у

Великій Британії [4]. Платформа CoopCrowd може виступати ефективним фінансовим інструментом для кооперативів, сприяючи мобілізації капіталу через механізми краудфандингу та краудінвестингу, що мінімізує залежність від традиційних банківських структур [5]. Це дозволяє кооперативам залучати децентралізовані фінансові ресурси для розширення виробничих потужностей, модернізації інфраструктури та підтримки сталого розвитку місцевих громад, підвищуючи їхню фінансову стійкість. Завдяки глобальному охопленню платформи, кооперативні підприємства отримують можливість виходу на міжнародні ринки, зміцнення економічної спроможності своїх учасників та диверсифікації джерел капіталізації. Застосування цих інноваційних фінансових інструментів змінює традиційні підходи до залучення інвестицій, підвищуючи їх доступність і прозорість, а також сприяючи розвитку більш інклюзивних економічних моделей.

Використання Big Data та штучного інтелекту для аналізу фінансових потоків у кооперативах дозволяє оптимізувати прийняття рішень і покращити ефективність управління, знижуючи ризики та підвищуючи точність фінансових моделей. Впроваджуючи аналітичні інструменти на базі великих даних, сучасні кооперативи зможуть розробляти стратегії, що забезпечують сталий розвиток і підвищують конкурентоспроможність кооперативів.

Діджиталізація кооперативних фінансових технологій стикається з низкою викликів, які потребують комплексного підходу до їх вирішення. У багатьох юрисдикціях, зокрема через відсутність відповідних правових норм, використання смарт-контрактів та децентралізованих фінансів (DeFi) є обмеженим. Регулювання цифрових фінансових кооперативів є ще однією важливою проблемою, оскільки різні країни мають різні підходи до законодавчої бази, що визначає правила діяльності таких структур. Критичними для забезпечення безпеки користувачів та стабільності цифрових платформ є технологічні ризики, зокрема питання кібербезпеки та захисту персональних даних. Окрім того, існує опір цифровим змінам серед традиційних кооперативів, що зумовлено як технічними, так і культурними бар'єрами, що уповільнює процес трансформації. Зважаючи на ці

труднощі, важливо враховувати комплексний підхід до адаптації кооперативів до нових технологічних реалій.

Список використаних джерел

1. Aro O. E., Nweze M., Avickson, E. K. Blockchain technology as a tool for corporate governance and transparency. *International Journal of Science and Research Archive*. 2024. Vol. 13(1). P. 2479–2493. <https://doi.org/10.30574/ijrsra.2024.13.1.1971>.
2. Augustin N., Eckhardt A., de Jong A.W. Understanding decentralized autonomous organizations from the inside. *Electron Markets*. 2023. Vol. 33. P. 38. <https://doi.org/10.1007/s12525-023-00659-y>
3. Aragon DAO: A platform for decentralized organizations. URL: <https://aragon.org> (дата звернення 09.01.2025).
4. Energy4All. Supporting Community Renewable Energy. URL: <https://energy4all.co.uk> (дата звернення 09.01.2025).
5. CoopCrowd. The World's First Cooperative Crowdfunding System. 2024. URL: <https://coopcrowd.com> (дата звернення 09.01.2025).

Худолій Ю. С.

к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Інноваційне фінансування включає різні механізми та інструменти, що сприяють залученню додаткових фінансових ресурсів для реалізації цілей сталого розвитку. Серед таких інструментів можна виділити сучасні форми фінансування, зокрема облігації, пов'язані з досягнутими результатами, а також механізми, що

інтегрують державні та приватні інвестиції. Завдяки їм стає можливим мобілізувати додаткові кошти та підвищити ефективність використання наявних фінансових ресурсів [1, 2].

Одним із таких механізмів є біорізноманітні кредити – економічний інструмент, що надає можливість приватним компаніям інвестувати в охорону та відновлення природних екосистем, забезпечуючи позитивний вплив на біорізноманіття. Напрями використання біорізноманітних кредитів:

1) охорона та відновлення екосистем – фінансування проєктів, спрямованих на збереження та відновлення природних ландшафтів, включаючи ліси, водно-болотні угіддя та коралові рифи;

2) збереження видів – підтримка ініціатив, які сприяють відновленню та збереженню популяцій видів, особливо тих, що перебувають під загрозою зникнення;

3) забезпечення екосистемних послуг – інвестування в заходи, що підтримують природні процеси, зокрема очищення води, запилення та кліматичне регулювання [3].

Наприклад, у Великій Британії в межах програми «Biodiversity Net Gain» (BNG) землевласники можуть продавати біорізноманітні кредити забудовникам як компенсацію за екологічні втрати, спричинені будівництвом.

Блакитні облігації (Blue Bonds) – це фінансові інструменти, які випускають національні уряди, банки сталого розвитку та корпорації для залучення коштів на проєкти, пов'язані з охороною та відновленням морських і океанських екосистем. Вони працюють за принципом традиційних облігацій: інвестори надають капітал емітенту, який зобов'язується повернути основну суму разом із відсотками протягом визначеного терміну [3].

Отримані кошти спрямовуються на ініціативи, що мають позитивний економічний та екологічний ефект. Зокрема, фінансування використовується для збереження морських екосистем, боротьби з забрудненням океанів і розвитку сталих морських ланцюгів постачання.

Одним із прикладів застосування блакитних облігацій є проєкт Республіки Сейшели. У 2021 році країна випустила такі облігації на суму 15 мільйонів доларів США для підтримки сталого рибальства та збереження морських екосистем. Загалом, блакитні облігації є ефективним інструментом для залучення інвестицій у проєкти, спрямовані на збереження та раціональне використання морських ресурсів. Вони сприяють досягненню Цілі 14 сталого розвитку ООН – «Збереження та сталий використання океанів, морів і морських ресурсів».

Облігації кліматичної стійкості (Climate Resilience Bonds) – це фінансові інструменти, призначені для залучення капіталу, спрямованого на підвищення стійкості до кліматичних змін. Вони надають можливість фінансувати проєкти, що зменшують ризики, пов'язані з кліматичними катастрофами, та сприяють адаптації до змін клімату [3].

Ці облігації можуть використовуватися для підтримки ініціатив, спрямованих на адаптацію до кліматичних змін, зокрема будівництва захисних споруд від повеней, зміцнення інфраструктури для протидії посухам і посилення заходів щодо запобігання лісовим пожежам. Важливим аспектом таких фінансових інструментів є залучення приватних інвестицій, що сприяє зниженню навантаження на державні бюджети.

У 2024 році Сенат Каліфорнії схвалив випуск облігацій кліматичної стійкості, спрямованих на підвищення здатності штату протистояти повеням і лісовим пожежам, підтримку переходу до чистої енергетики, а також стимулювання інвестицій у парки та природоохоронні ініціативи.

Облігації впливу на навколишнє середовище (Environmental Impact Bonds, EIBs) – це інноваційний фінансовий інструмент, що застосовує механізм «оплата за результат» для залучення приватного капіталу на фінансування екологічних проєктів. У межах цієї моделі інвестори надають початкове фінансування, а дохід отримують залежно від досягнутих екологічних результатів після реалізації проєкту [3].

EIBs можуть спрямовуватися на фінансування ініціатив, пов'язаних зі зменшенням забруднення, охороною водних ресурсів, покращенням якості повітря та підтримкою природоохоронних заходів.

У 2016 році компанія DC Water (Вашингтон, США) випустила EIB на суму 25 мільйонів доларів США для фінансування будівництва зеленої інфраструктури з управління дощовими стоками. Місто Атланта (США) випустило облігації впливу для фінансування проєктів із відновлення екосистем і збереження водних ресурсів.

Зелені облігації (Green Bonds) – це фінансові інструменти, призначені для залучення капіталу на проєкти, що мають позитивний вплив на довкілля або сприяють боротьбі зі зміною клімату. Вони дають змогу інвесторам підтримувати сталий розвиток, отримуючи при цьому фінансовий дохід [3, 4].

Світовий банк випускає зелені облігації для фінансування ініціатив, спрямованих на пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до них. З 2008 року завдяки цим облігаціям було залучено понад 19 мільярдів доларів США через понад 220 випусків у 28 валютах. Іспанська енергетична компанія «Iberdrola» використовує зелені облігації для фінансування сталих і соціально відповідальних проєктів, зокрема розвитку відновлюваних джерел енергії та енергоефективних технологій.

Зелені кредити (Green Loans) – це фінансові інструменти, призначені для фінансування або рефінансування екологічно сталих проєктів. Вони мають схожість із зеленими облігаціями, оскільки спрямовані на підтримку сталого розвитку, проте відрізняються джерелами фінансування та масштабами. На відміну від облігацій, де капітал залучається через ринок інвесторів, кошти для зелених кредитів надають банки або приватні фінансові установи, а суми фінансування зазвичай є меншими. Зелені кредити можуть спрямовуватися на фінансування таких екологічних ініціатив, як: підвищення енергоефективності будівель, встановлення відновлюваних джерел енергії, управління водними ресурсами та зменшення споживання води [3].

Fannie Mae, американська фінансова корпорація, пропонує зелені кредити для багатоквартирних будинків і кооперативів, що дозволяє фінансувати заходи з підвищення енергоефективності та збереження водних ресурсів.

Облігації сталого розвитку (Sustainability Bonds) – це фінансові інструменти, що використовуються для фінансування або рефінансування проєктів, які одночасно мають екологічний та соціальний вплив. Вони поєднують характеристики зелених та соціальних облігацій, сприяючи досягненню цілей сталого розвитку [3].

Світовий банк випускає облігації сталого розвитку, кошти від яких спрямовуються на фінансування проєктів, що забезпечують як соціальні, так і екологічні переваги. Міжнародна фінансова корпорація (IFC) розробила керівні принципи для цих облігацій, щоб допомогти емітентам та інвесторам визначати й оцінювати відповідні проєкти. Southern Company (Атланта, США) випускає облігації сталого розвитку для фінансування ініціатив, що поєднують екологічні та соціальні аспекти, зокрема у сферах відновлюваної енергетики та соціального житла. Завдяки своїй універсальності, облігації сталого розвитку є важливим інструментом для мобілізації капіталу, що підтримує комплексні рішення у сфері сталого розвитку.

Таким чином, міжнародний досвід застосування інноваційних фінансових інструментів сталого розвитку підтверджує їхню ефективність у мобілізації фінансових ресурсів для досягнення екологічних і соціальних цілей. Інструменти, такі як блакитні облігації, біорізноманітні кредити чи облігації кліматичної стійкості, сприяють залученню державних і приватних інвестицій для фінансування сталих ініціатив. Вони не лише допомагають зберігати природні ресурси, а й стимулюють інноваційні підходи та оптимізацію фінансування. Успішні міжнародні кейси підтверджують їхню важливу роль у адаптації до кліматичних змін і розвитку стійких економік, що свідчить про значний потенціал їх впровадження в Україні.

Список використаних джерел

1. Худолій Ю.С. Розвиток кліматичних FinTech-компаній: досвід ЄС та перспективи для України. *Академічна й університетська наука: результати та перспективи*: зб. матер. XVI міжнар. наук.-практ. конференції (12-13 грудн. 2023 р., Полтава). Полтава: Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 118-20.

2. Худолій Ю. С. Тенденції у розвитку кліматичних Fintech-компаній: досвід ЄС. *Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конференції. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 122-125.

3. Inventory of Innovative Financial Instruments for Climate Change Adaptation – NAP Global Network. NAP Global Network. URL: <https://napglobalnetwork.org/innovative-financing> (дата звернення 21.01.2025).

4. Худолій Ю. С. Green economy and social security: opportunities for post-war recovery in Ukraine. *Основні напрями забезпечення соціальної безпеки людини в умовах війни та повоєнного відновлення*: матеріали круглого столу 2-3 липня 2024р. / за заг. ред. проф. З.С. Варналія. Київ-Одеса: Знання України, 2024. С. 88-90.

Худолій Ю. С.

к.е.н., доцент

Панка В. С.

здобувачка вищої освіти

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У БІЗНЕСІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

У сучасних умовах цифрової економіки управління фінансовою системою підприємств зазнає значних змін. Використання інноваційних фінансових технологій (FinTech), автоматизація процесів та впровадження штучного інтелекту стають ключовими факторами ефективного управління фінансами підприємств [1]. Важливо розглядати ці зміни не лише з теоретичного погляду, а й через призму практичного застосування у підприємницькій діяльності. Крім того фінансова

інклюзія є ключовим аспектом розвитку інноваційних фінансових технологій, оскільки вона забезпечує доступність фінансових послуг для ширших верств населення та бізнесу.

Розвиток FinTech дозволяє підприємствам оптимізувати фінансові операції, підвищити прозорість розрахунків і зменшити ризики. Зокрема, технології блокчейн та смарт-контракти забезпечують надійність фінансових транзакцій та мінімізують ризик шахрайства [2]. Використання Big Data у фінансовому аналізі сприяє глибшому розумінню ринкових трендів і дозволяє підприємствам приймати більш обґрунтовані рішення [3]. FinTech-рішення дозволяють малому та середньому бізнесу (МСБ) отримувати фінансові послуги, які раніше були доступні лише великим корпораціям (наприклад, кредитування через P2P-платформи, мікрофінансування, альтернативні моделі скорингу).

Одним із ключових аспектів сучасного фінансового управління є автоматизація бухгалтерського та фінансового обліку. Програмні рішення на базі штучного інтелекту дозволяють автоматично аналізувати фінансові документи, прогнозувати грошові потоки та виявляти фінансові ризики [4]. Застосування ERP-систем забезпечує інтеграцію всіх фінансових процесів підприємства, що сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень [5].

Попри значні переваги цифрових технологій, їх впровадження супроводжується певними ризиками. До основних загроз належать кібербезпека, ризик витоку даних і залежність від технологічних провайдерів [6]. А також загроза цифрового розриву: нерівномірний доступ до інтернету та цифрових пристроїв може обмежувати фінансову інклюзію.

Важливим аспектом є забезпечення відповідності цифрових фінансових систем законодавчим нормам та регуляторним вимогам. Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання стають важливими інструментами для прогнозування фінансових ризиків і оптимізації управлінських рішень. Наприклад, системи на основі ШІ можуть аналізувати великі масиви даних та виявляти закономірності у фінансових потоках, що дозволяє вчасно реагувати на кризові ситуації [7].

Національні цифрові валюти (CBDC – Central Bank Digital Currency) можуть суттєво змінити фінансовий ринок і систему платежів підприємств. В Україні активно обговорюється можливість запровадження цифрової е-гривні, що має потенціал для спрощення розрахунків та зменшення витрат на фінансові операції. Використання таких валют може знизити залежність підприємств від традиційних банківських систем та прискорити міжнародні розрахунки. Також використання національних цифрових валют створить умови для забезпечення швидких й безпечних платежів без необхідності мати банківський рахунок.

Банки та фінансові установи вже активно використовують ШІ для автоматизації оцінки кредитоспроможності та запобігання шахрайству. Українські фінансові технологічні стартапи активно розвиваються та вже займають провідні позиції на міжнародному ринку. Наприклад, компанія Fintech Vand (розробник monobank) демонструє високий рівень цифровізації банківських послуг і є одним із лідерів у використанні технологій штучного інтелекту для автоматизації фінансових процесів [8]. Інші українські фінтех-компанії також впроваджують рішення у сфері онлайн-банкінгу, цифрових платежів та кредитування.

Цифрова трансформація фінансової системи підприємств відкриває широкі можливості для підвищення ефективності управління фінансами. Впровадження FinTech-рішень, автоматизація облікових процесів та використання штучного інтелекту сприяють оптимізації фінансових операцій і зменшенню ризиків. Водночас для успішного застосування цих технологій необхідно враховувати виклики цифровізації та забезпечувати належний рівень кібербезпеки та відповідності регуляторним нормам.

Список використаних джерел

1. Брігхем Ю., Ерхардт М. *Фінансовий менеджмент: курс для студентів економічних спеціальностей*. Київ: Вид-во «Основи», 2019. 320 с.
2. Гриценко Л. Л., Колесник М. Ф. *Інформаційні технології у фінансовому менеджменті: проблеми та перспективи розвитку*. Київ: Київський національний економічний університет, 2020. 188 с.

3. Чухно А. А. Цифрова економіка: проблеми розвитку та вплив на фінансову систему підприємств. Київ: Національна академія наук України, 2021. 121 с.
4. Khudoliy Yu. S. and Svistun L. A. Modern FinTech trends and their impact on the security of banking institutions. *Economy and the Region*. 2021. Vol. 3(82). P. 115–123.
5. Публічний звіт Національного банку України за 2023 рік. URL: www.bank.gov.ua (дата звернення 01.02.2025).
6. Кабінет Міністрів України. Стратегія цифрової трансформації економіки України до 2030 року. URL: www.kmu.gov.ua (дата звернення 01.02.2025).
7. Кібербезпека та цифрові фінанси в Україні: виклики та перспективи. Аналітичний звіт Національного інституту стратегічних досліджень. 2023.
8. Національний банк України. Звіт про використання штучного інтелекту у фінансовому секторі України. 2023. URL: www.bank.gov.ua (дата звернення 01.02.2025).
9. Про віртуальні активи: Закон України №2074-IX від 17.02.2022.

Чкан І. О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Завгородня О. А.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна

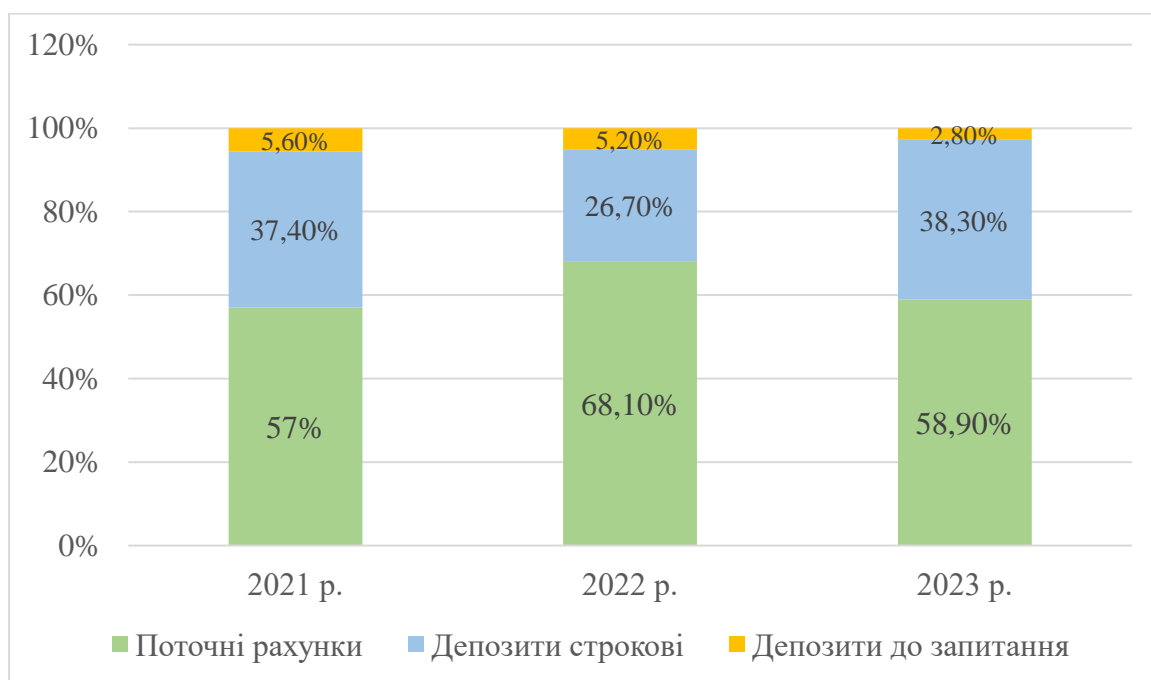
ДЕПОЗИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ АТ «УКРЕКСІМБАНК» ТА НАПРЯМИ ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ

Банківський депозит є відносно популярним напрямом використання вільних коштів для отримання прибутку, оскільки він є менш ризикованим інструментом

порівняно з іншими способами інвестування. Це пов'язано насамперед з існуванням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, учасниками якого є банки України.

Функціонування банку, після формування власного капіталу, залежить від ефективного маркетингу із залучення фінансових ресурсів. Залучений капітал – це кредиторська заборгованість банку, що виникла внаслідок попередніх операцій і яка має бути погашена у визначений термін. Залучений капітал включає: кошти на депозитних рахунках банківських клієнтів, кошти, отримані від інших комерційних банків, кошти, отримані від випуску та продажу боргових зобов'язань банку (облігацій та векселів), позики, отримані від НБУ та інших кредитних установ [1]. Залучені кошти формують у банка зобов'язання.

На фоні збільшення основних показників діяльності банку збільшилась і сума зобов'язань банку у 2023 р. на 42%, або на 75 486 814 тис. грн в порівнянні з 2021 р. Це збільшення відбулось за рахунок збільшення обсягів грошових надходжень саме від клієнтів банку (збільшення на 75,6%), попри зменшення обсягу залучених коштів від банків на 75%. Найбільшу частку в структурі депозитного портфеля АТ «Укресімбанк» займають кошти на поточних рахунках – 57-68,1%, які є для банку найменш надійними у забезпеченні довгострокової фінансової бази (рис. 1) [2].

Рис. 1. Структура депозитного портфеля АТ «Укресімбанк» за коштами клієнтів у 2021-2023 рр., %

В структурі коштів клієнтів за галузями найбільшу частку займають фізичні особи – 17,8-21,9%, свої кошти довіряють банку бюджетні організації та сфера торгівлі. Такі пріоритетні галузі як сільське господарство, енергетика, машинобудування займають значні частки у структурі вкладених коштів.

Депозитна політика банку направлена на формування сприятливих умов для розміщення тимчасово вільних коштів різних груп населення та підприємницьких структур. Депозитні продукти, які пропонує банк приватним клієнтам мають багато варіантів, умови яких підлаштовані під особливих клієнтів або мети вкладу. Наприклад, для військовослужбовців або добровольців Сил територіальної оборони Збройних Сил України, членам їх родини, учасникам бойових дій або ветеранам війни в Україні, які набули відповідного статусу протягом строку дії воєнного стану, особам з інвалідністю внаслідок війни в Україні під назвою «Захисник України». Варіанти отримання прибутку від розміщення коштів враховують специфіку корпоративних клієнтів: від банків партнерів до великих бізнес структур.

Політика банку по формуванню фінансових ресурсів повинна бути направлена на пошук нових шляхів, методів та інструментів удосконалення роботи банку в даному напрямі. Нестабільність економіки та невизначеність впливу зовнішніх факторів мають суттєвий вплив на вибір оптимальних заходів ведення банківської справи.

З іншої сторони для населення мається така ж невизначеність. Тому банку для того, щоб депозитна політика була ефективною, потрібно враховувати інтереси потенційних клієнтів, загрози різного характеру, власні можливості та потреби держави враховуючи цілі сталого розвитку країни.

Напрями покращення депозитної політики банку з урахуванням суб'єктивних інтересів представлено на рис. 2.

Рис. 2. Напрями покращення депозитної політики банку*

*Сформовано авторами

Отже, однією з пріоритетних цілей діяльності комерційного банку є універсальна орієнтація на інтереси клієнтів, бути в числі лідерів по наданню якісного спектра послуг. Тому проблеми ефективного формування та використання банківських ресурсів завжди є актуальними і важливими для комерційних банків.

Список використаних джерел

1. Ушакова О. А. Банківські операції : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2021. 226 с.
2. Фінансова звітність АТ «Укрексімбанк» за 2021-2023 рр. Офіційний сайт АТ «Укрексімбанк». URL: <https://www.eximb.com/ua/bank/financial-information/financial-report/> (дата звернення 14.01.2025).

Чукіна І. В.

к.е.н., доцент, старший викладач кафедри менеджменту

Уманський національний університет садівництва

м. Умань, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛОГІСТИКИ : ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ

У сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій цифрова трансформація логістики стає ключовим фактором підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств на глобальних ринках. Впровадження інноваційних рішень дозволяє оптимізувати ланцюги постачання, знижувати витрати та покращувати якість обслуговування клієнтів. Сучасні зміни у світовій економіці, зокрема явище «цифрова трансформація», стали одними з найважливіших процесів, що впливають на бізнес та суспільство. Цифрова трансформація охоплює широкий спектр технологічних змін, які докорінно змінюють способи ведення бізнесу, управління організаціями та взаємодії з клієнтами. Впровадження цифрових технологій у різні сфери економіки та суспільного життя сприяє підвищенню ефективності, гнучкості та конкурентоспроможності підприємств, а також покращенню якості життя громадян. Цифрова трансформація включає такі ключові аспекти, як автоматизація бізнес-процесів, використання великих даних та аналітики, впровадження штучного інтелекту, розвиток Інтернету речей, блокчейн-технологій та хмарних обчислень. Ці технології змінюють традиційні підходи до управління, виробництва, маркетингу та продажів, створюючи нові можливості для інноваційного розвитку всіх суб'єктів господарювання.

Особливістю цифрових трансформацій є те, що вони охоплюють не лише технічні аспекти, але й організаційні та культурні зміни. Впровадження нових технологій вимагає адаптації бізнес-процесів, змін у структурі організацій та розвитку нових навичок і компетенцій у працівників, що сприяє формуванню

інноваційної культури, яка підтримує безперервне вдосконалення та адаптацію до змін у зовнішньому середовищі.

Цифрові трансформації також мають значний вплив на споживачів, змінюючи їхні очікування та поведінку. Зростає попит на персоналізовані продукти та послуги, збільшується роль цифрових каналів комунікації та продажів. Це вимагає від підприємств бути більш клієнтоорієнтованими, швидко реагувати на зміни ринку та впроваджувати нові підходи до взаємодії зі споживачами.

Отже, цифрова трансформація є комплексним і багатогранним процесом, що включає технологічні, організаційні та культурні зміни. Вона відкриває нові можливості для розвитку бізнесу та суспільства, проте також вимагає значних зусиль для успішної реалізації та адаптації до нових умов. Зростаюча конкуренція на міжнародних ринках вимагає від логістичних компаній впровадження новітніх технологій для забезпечення своєї конкурентоспроможності. Цифровізація логістичних процесів дозволяє автоматизувати рутинні операції, покращити точність прогнозування та забезпечити прозорість на всіх етапах ланцюга постачання. Особливо актуальним це стає для українських підприємств, які прагнуть інтегруватися у світову економіку та відповідати міжнародним стандартам якості та швидкості обслуговування. Інноваційні технології в логістиці включають:

1. Інтернет речей (IoT): Дозволяє відстежувати вантажі в режимі реального часу, забезпечуючи прозорість та контроль на всіх етапах транспортування. Використання IoT-сенсорів допомагає моніторити умови перевезення, такі як температура та вологість, що є критичним для чутливих до умов зберігання товарів.

2. Штучний інтелект (AI): Використовується для прогнозування попиту, оптимізації маршрутів та управління запасами. AI-алгоритми аналізують великі обсяги даних, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення та знижувати операційні витрати.

3. Блокчейн: Забезпечує безпеку та прозорість транзакцій, що особливо важливо при міжнародних перевезеннях. Технологія блокчейн дозволяє створювати незмінні записи про кожен етап переміщення товару, що мінімізує ризики шахрайства та помилок.

4. Великі дані (Big Data): Аналіз великих обсягів даних допомагає виявляти тенденції та оптимізувати логістичні процеси. Збір та обробка даних з різних джерел дозволяє підприємствам краще розуміти потреби клієнтів та адаптувати свої послуги відповідно до змін ринку [2].

Підвищення ефективності логістичних процесів через цифрову трансформацію є важливим чинником, що надає компаніям значні переваги. Сучасні технології, такі як Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (ШІ) та аналіз великих даних (Big Data), відіграють ключову роль у вдосконаленні логістичних операцій, забезпечуючи підвищення ефективності на всіх етапах управління ланцюгами постачання.

Оптимізація управління запасами за допомогою цифрових технологій є одним із найважливіших аспектів підвищення ефективності в логістиці. Цей процес включає декілька ключових елементів, які дозволяють компаніям зменшити витрати, покращити обслуговування клієнтів та забезпечити ефективне використання ресурсів.

Використання IoT-сенсорів для моніторингу рівнів запасів у реальному часі дозволяє компаніям постійно відстежувати кількість товарів на складах та в розподільчих центрах. Сенсори можуть вимірювати рівень запасів, температуру та умови зберігання, надаючи актуальні дані про стан товарів. Це дозволяє зменшити ризик надмірних запасів або дефіциту товарів, оскільки система автоматично коригує замовлення відповідно до реального попиту.

Використання алгоритмів машинного навчання та аналітики великих даних допомагає виявити закономірності та тенденції, що веде до більш точного прогнозування та планування. Це дозволяє уникнути як надлишкових запасів, так і дефіциту, забезпечуючи баланс між попитом та пропозицією.

Системи управління запасами (IMS) автоматизують процеси замовлення, поповнення та управління запасами. Такі системи інтегруються з іншими бізнес-процесами, такими як управління закупівлями та обробка замовлень, що забезпечує безперервний обмін інформацією та оперативне реагування на зміни в попиті.

Автоматизація зменшує людські помилки та забезпечує більшу швидкість обробки даних.

Сучасні системи використовують статистичні моделі та алгоритми для прогнозування майбутнього попиту на основі історичних даних, маркетингових акцій та сезонних змін. Системи для управління запасами допомагають керувати життєвим циклом товарів, включаючи терміни зберігання та виведення з обігу. Це дозволяє зменшити витрати на утилізацію невикористаних товарів та забезпечити ефективне використання складів.

Загалом, оптимізація управління запасами за допомогою цифрових технологій дозволяє значно підвищити ефективність бізнес-процесів, зменшити витрати та покращити рівень обслуговування клієнтів, що є ключовими факторами для конкурентоспроможності на сучасному ринку. Автоматизація складських процесів не лише підвищує ефективність та швидкість обробки замовлень, але й забезпечує точність та зменшення витрат, роблячи склади більш конкурентоспроможними та здатними адаптуватися до змінних вимог ринку [3].

Світові логістичні лідери активно впроваджують цифрові технології для покращення своїх операцій. Наприклад, компанія FedEx використовує телематичні системи для оптимізації управління автопарком, що дозволяє знижувати витрати на паливо та підвищувати ефективність доставки.

В Україні цифрова трансформація логістики також набирає обертів. Підприємства впроваджують сучасні системи управління ланцюгами постачання та автоматизацію складів, що сприяє інтеграції у глобальні логістичні мережі та відкриває нові можливості для співпраці з міжнародними партнерами [3].

Цифрова трансформація логістики є ключовим фактором успіху підприємств на глобальному ринку. Інтеграція сучасних технологій, таких як телематика, RFID, аналіз великих даних та автоматизація, дозволяє оптимізувати операційні процеси, зменшити витрати та підвищити якість обслуговування клієнтів. У майбутньому очікується активне впровадження автономних транспортних засобів та розширене використання штучного інтелекту, що відкриє нові можливості для логістичних компаній. Постійна адаптація до технологічних змін та інновацій забезпечить

підприємствам стійку конкурентну перевагу та сприятиме їхньому успішному розвитку в динамічному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел

1. Маринов Ю., Лісеній Е. Використання сучасних технологій телематики для оптимізації управління автопарком у компанії FedEx. *Economy and Society*. 2024. № 4. Р. 4574-4517.

2. Птащенко О. В., Шершенюк О. М., Кізілов І. В. Вплив цифрової трансформації на інноваційну активність логістичних підприємств. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. Т. 3, №20. С. 140-150.

3. Пантюк Ю. Цифрова трансформація транспортних систем в інформаційній економіці. Київ: Наукова думка, 2024. 250 с.

СЕКЦІЯ 4
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

SECTION 4
ENSURING FINANCIAL SECURITY OF AGRI-FOOD MARKET ENTITIES IN
MODERN CONDITIONS

Гузенко О. П.

к.е.н., доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
та економічної безпеки, факультет № 4
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ОСУЧАСНЕННЯ ЗМІСТОВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ З
УРАХУВАННЯМ СЕГМЕНТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ
АГРАРНОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Фінансова безпека набирає іншого окрасу в надзвичайних умовах розвитку України. Проблематичним є те, що прийняті критерії її оцінювання в складі економічної безпеки потребує осучаснення та переосмислення. Вочевидь, таке твердження витікає з того, що рівень фінансової безпеки впливає не лише на розвиток підприємницького сектору економіки країна, а, й є визначальним сегментом для розвитку тих галузей економіки, котрі мають потужний вплив на життєздатність громадян країни, котра уже третій рік воює. Найбільш впливовим сегментом, у даному випадку, є досягнення ефективного рівня функціонування суб'єктів аграрного продовольчого ринку, котрий, знаходиться в прямій залежності від досягнення відповідного рівня фінансової безпеки країни. Узагальнене визначення фінансової безпеки як понятійної дефініції потребує більш предметно

розкриття сутнісного змісту з урахуванням специфіки функціонування суб'єктів аграрного ринку. Актуалізується проблема тим, що фінансової безпеки виступає законодавчо визнаним компонентом економічної безпеки країни, котра торкається різних галузевих сегментів, серед яких провідне місце належить сільськогосподарській промисловості, що підкреслює сучасність та доцільність обраного напрямку дослідження.

Питання фінансової безпеки суб'єктів господарювання у різних її аспектах є предметом наукових досліджень в останні роки численних українських та іноземних науковців. У сфері фінансової безпеки відзначимо доробки Н. Л. Правдюк., Т. О. Мулик, Я. І. Мулик [1], Л. А. Парфентій [2], В. Т. Білоус, О. О. Бригінець, О. В. Драган, Л. М. Касьяненко [3], І. Пшик, М. С. Зварич, Я. М. Кашуба, Л. Я. Слободян [4] та інші. Однак, незважаючи на актуальність та практичну значимість досліджуваної проблематики досі не конкретизовано фінансову безпеку як ключову дефініцію в контексті оцінювання суб'єктами господарювання аграрного продовольчого ринку, котрий функціонує в надзвичайних умовах.

Звернення до наукових доробок вітчизняних вчених надало змогу встановити, що в основі сутнісного змісту дефініції фінансова безпека підприємств покладено стан забезпеченості суб'єктів господарювання власними фінансовими ресурсами в обсязі, який дозволяє проводити ефективну фінансову діяльність. Проте таке визначення має узагальнений характер та не розкриває повної картини призначення фінансової безпеки, в плані використання її як критерію оцінювання, котрий включено законодавцем в загальну систему оцінювання економічної безпеки представників підприємницького сектору.

З метою поглиблення дослідження звернемося до наукових позицій вітчизняних вчених щодо тлумачення сутнісного змісту дефініції «фінансова безпека підприємств». Так, Н. Л. Правдюк., Т. О. Мулик, Я. І. Мулик [1, с. 23] розглядають дефініцію як «...стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах». В свою чергу, Л. А. Парфентій [2, с. 17] пропонує розуміти дану

дефініцію як «...стан його захищеності, виражений через показник рівня його фінансового стану, оскільки в результаті дослідження сутності категорії «безпека» було з'ясовано, що під нею необхідно розуміти стан захищеності об'єкта від різного роду загроз».

Досліджуючи питання правового регулювання фінансової безпеки В. Т. Білоус, О. О. Бригінець, О. В. Драган, Л. М. Касьяненко [3, с. 24], констатують той факт, що «...фінансова безпека здійснює охорону і захист фінансових інтересів особи, суспільства, держави на відповідній території та забезпечується профілактикою та запобіганням правопорушенням і злочинним посяганням на фінансову систему держави». Окрім цього, автори надають більш змістовне визначення дефініції «фінансова безпека підприємств» з позицій ресурсно-функціонального підходу «...захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання відповідних зобов'язань» [3, с. 19].

Цікавою є позиція І. Пшик, М. С. Зварич, Я. М. Кашуба, Л. Я. Слободян [4, с. 27], котрі досліджували фінансову безпеку домогосподарств. За результатами проведених досліджень науковці дійшли висновку, що дефініція «фінансова безпека домогосподарства» за сутнісним змістом представляє собою «...безперервне й стале підтримання такого фінансового стану домогосподарства, який характеризується стійкістю до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз та небезпек в процесі їх життєдіяльності, здатністю домогосподарства реалізовувати власні фінансові інтереси, а також забезпечувати гідний рівень життя».

Група вітчизняних вчених З. С. Варналій, О. В. Чеберяко, О. П. Микитюк, С. М. Бондаренко [5, с. 125] схиляються до думки, що дефініція «фінансова безпека суб'єктів підприємництва» виступає «...частиною поняття економічної безпеки і відображає рівень захищеності і безпечності ведення підприємством господарської діяльності на відповідному ринку, пов'язаної із залученням ресурсів, ризиком з метою систематичного отримання прибутку». Водночас автори наголошують на

тому, що «...фінансова безпека підприємства є динамічною ознакою його фінансового стану, відображає його стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до сталого й збалансованого розвитку та захисту своїх інтересів».

Враховуючи мету дослідження та існуючі наукові позиції пропонуємо введення дефініції «фінансова безпека суб'єктів господарювання аграрного продовольчого ринку» яку тлумачити як складника економічної безпеки суб'єктів господарювання аграрного продовольчого ринку, котрий розкриває рівень захищеності фінансових інтересів, забезпеченості їх фінансовими джерелами, здатними нівелювати існуючі зовнішні та внутрішні загрози та виклики з метою досягнення конкурентоспроможного та ефективного управління фінансовою діяльністю в надзвичайних умовах їх розвитку. Ми вважаємо такий підхід до розуміння дефініції «фінансова безпека суб'єктів господарювання аграрного продовольчого ринку» має декілька переваг: розкривається належність фінансової безпеки до складу економічної безпеки саме суб'єктів аграрного продовольчого ринку; наголошено на наявності захищеності фінансових інтересів суб'єктів на базі забезпеченості їх фінансовими джерелами, які здатні вплинути на реальне адаптування заходів щодо нівелювати існуючі зовнішні та внутрішні загрози та виклики; визначено ключову мету підтримки відповідного рівня фінансової безпеки, а саме досягнення конкурентоспроможного та ефективного управління фінансовою діяльністю в надзвичайних умовах розвитку суб'єктів господарювання аграрного продовольчого ринку.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що фінансова безпека відіграє ключову роль в розвитку суб'єктів господарювання аграрного продовольчого ринку так, як створює умови для підвищення платоспроможності потенційних покупців, проте її тлумачення має включати більш широкі компоненти, котрі розкривають як надзвичайні умови розвитку зазначених суб'єктів, так і підкреслюють наявність ризиків і загроз, які мають супроводжуватися проведенням заходів їх нівелювання в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія / Н.Л. Правдюк, Т.О.Мулик, Я.І. Мулик. Київ: ЦУЛ, 2019. 224 с.
2. Парфентій Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: монографія. Суми: ВВП «Мрія», 2019. 184 с.
3. Правове забезпечення фінансової безпеки України: монографія / В.Т.Білоус, О.О. Бригінець, О.В. Драган, Л.М. Касьяненко та ін. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 428 с.
4. Фінансова безпека домогосподарств в Україні: сучасні проблеми та механізм забезпечення: монографія / Б. І. Пшик, М. С. Зварич, Я. М. Кашуба, Л. Я. Слободян; за аг. ред.. проф. Б. І. Пшика. Львів: СПОЛОМ, 2020. 274 с.
5. Актуалітети фінансової безпеки суб'єктів підприємництва України в умовах війни та повоєнний час / З. С. Варналій, О. В. Чеберяко, О. П. Микитюк, С. М. Бондаренко. *Academy review*. 2024. № 1 (60). Р. 123-140.

Данилишин М. С.

здобувач третього рівня (PhD)

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ЛІКВІДНИХ АКТИВІВ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ НА ЗАСАДАХ ПОТОКОВИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Розвиток бурякоцукрового підкомплексу України в інтегрованому європейському середовищі багато в чому залежить від раціонального та ефективного використання високоліквідних активів, адже саме вони є головною компонентою у складних і динамічних фінансово-господарських зв'язках, які віддзеркалюють поточкові процеси при формуванні ефективної діяльності суб'єктів даної

підкомплексу. Саме через управління фінансовими потоками можна забезпечити оптимізацію потокового процесу в господарській діяльності суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу. Чітке уявлення про узгодженість вхідних та вихідних потоків як за обсягами, так і у розрізі окремих інтервалів звітного періоду дозволяє забезпечити синхронність та ритмічність руху фінансових ресурсів з метою забезпечення ліквідної платоспроможності суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу.

З позиції реального процесу за рухом фінансових потоків, потрібно досліджувати напрями надходження та вибуття фінансових ресурсів. Рух фінансових ресурсів завжди передують рухові матеріальних, тому в процесі їх переміщення вони можуть змінювати свою форму та відокремлюватися від матеріальних ресурсів. Результати інвестиційної та фінансово-кредитної політики, а також виробництва, функціонування податкової та бюджетної систем впливають на обсяги фінансових ресурсів підприємства. Створюючи єдиний процес, який має на меті досягнення ефективного господарювання суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу, рух фінансових ресурсів формує своєрідні фінансові потоки. Фінансові ресурси суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу мають властивість змінюватись результатом трансфертних виплат, виробничої діяльності, а також при цьому їх можна розглядати як певний рухливий запас, що породжує існування фінансового потоку своїми змінами.

З погляду існування різних джерел формування фінансових ресурсів суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу та їх взаємозв'язку із економічними агентами на фінансовому ринку, важливо усвідомлювати процесну типологію виникнення фінансових потоків за ступенем здатності перетворюватись у грошові потоки протягом деякого часового періоду. Така умовність розподілу відповідних фінансових ринків (кредитного, страхового, фондового, ринку цінних паперів, валютного ринків) визначається здатністю швидко перетворювати активи у високоліквідні внаслідок їх постійного руху [1].

Різновиди фінансових потоків за джерелами їх формування визначають багатогранність форм та напрямків розвитку фінансового потенціалу суб'єктів

бурякоцукрового підкомплексу, а також специфіка його використання. Тобто, варто розрізняти фінансові потоки за базою формування та використання фінансових ресурсів, де насамперед доцільно виділяти кредитні фінансові потоки та інвестиційні фінансові потоки, яким властиві різні фінансові інструменти, що трансформуються під впливом євроінтеграційних процесів в країні та які можуть змінитись з часом [5].

Варто зауважити, що управління фінансовими потоками суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу розглядається як найважливіша ланка управління усім бурякоцукровим підкомплексом і зокрема його фінансовим потенціалом. Фінансові потоки суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу можна визначити як потоки фінансових ресурсів, що обумовлені рухом обігових коштів або ж як потоки фінансових ресурсів, що опосередковують рух активів суб'єкта бурякоцукрового підкомплексу. Тобто управління та аналіз фінансовими потоками варто розглядати з урахуванням фінансової, операційної та інвестиційної діяльності суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу [3].

Необхідно зважити на те, що поява нових банківських продуктів та цифрових інструментів, визначили нові фінансові відносини суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу на міжбанківському ринку, де фінансові потоки одночасно є засобом транскордонних розрахунків в процесі економічної діяльності останніх.

Необхідність акцентувати увагу на таких специфічних характеристиках руху фінансових ресурсів як безперервність і систематичність, які викликані особливостями функціонування та управління фінансовими потоками окремих розрахунків в бурякоцукровому підкомплексі. Крім того, фінансові відносини, що супроводжуються відповідними фінансовими потоками виникають через притаманну фінансовим ресурсам мобільність [4].

З економічної точки зору поняття потік являє собою величину, що вимірюється у русі визначеного активу за певний період часу і якій притаманна розмірність. В той же час це також обсяг визначеного активу, який пов'язаний з поняттям «запас» і характеризує його на певний період часу. Проте, «зміна запасу може бути обчислена лише у визначений момент так як її величина не має часової довжини. В свою чергу

величина зміни потоку має часовий вимір і може бути обчислена тільки як оборот за період. Необхідно зауважити, що рівень змінної потоку відноситься до певного часового моменту, а головна відмінність між ним і запасом полягає в тому, що потік не може бути обчислений без врахування відповідного часового періоду, тоді як запас навпаки може. Проте ці дві величини перебувають у діалектичному зв'язку і впливають одна на одну, так як існування однієї величини зумовлює розвиток іншої і навпаки [6].

Варто зауважити, що жодний суб'єкт бурякоцукрового підкомплексу як система не може функціонувати ізольовано без потоків обміну. Тож в процесі управління рухом фінансових ресурсів при розгляді взаємного впливу різних потоків доцільно застосувати й різні підходи з теорії менеджменту. Варто звернути увагу на ресурсний та системний підхід, які враховують наявність матеріальних потоків та необхідність узгодження різних потоків із сталістю фінансового потоку, а також відображають складність управління між різними потоками з погляду на єдність системи розвитку бурякоцукрового підкомплексу [6]. Тобто потік може розглядатися як інструмент управління та опису формуванням фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу. Для досягнення поставлених цілей суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу необхідна реалізація значної кількості операцій з комплексного управління потоком окремих ресурсів, що у загальному має наступні властивості: реалізація всіх операцій можлива лише з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів; перетворення одних видів ресурсів в інші види забезпечує реалізацію операцій і завжди пов'язане з частковою або повною витратою деякого ресурсу; ресурс, що утвориться при виконанні операції як результат перетворення ресурсів і є результатом операції; будь-яка операція для своєї реалізації потребує ресурсу, при цьому він може одночасно використовуватися декількома операціями.

Здатність суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу за рахунок своїх фінансових ресурсів забезпечити стабільний виробничий процес та оплатити власні зобов'язання характеризується як грошові відносини. Такі відносини, як правило, пов'язується з відповідними платежами за однією господарською операцією і є

односторонніми, тобто від платника до отримувача коштів. В свою чергу економічні відносини характеризують загальний результат всієї фінансово-господарської діяльності підприємства і як правило є двосторонніми. На наш погляд, фінансовий та грошовий потоки разом матеріалізують фінансові та кредитні відносини, крім того, саме фінансовий потік матеріалізує економічні відносини при формуванні, розподілі та використанні фінансових ресурсів, що акумулюються у різних формах в фінансовому потенціалі [2].

Рух різних фінансових ресурсів породжують фінансові потоки і зумовлюють зміну вимог, прав, зобов'язань суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу. Зважаючи на такі обставини можна припустити, що фінансовий потік виражає взаємодію між учасниками економічних відносин, яка включає в себе посередників, ринки, національні фінансові інститути та інститути ЄС, що надають фінансові послуги, для реалізації управлінських рішень та їх доцільності суб'єктами бурякоцукрового підкомплексу. Варто зауважити, що «фінансовий потік» має межі, а саме: просторові і тимчасові, які пов'язані із розвитком економічних відносин у певні проміжки часу, застосуванням відповідних фінансових інструментів щодо матеріалізації руху фінансових ресурсів; якісної межі міжкатегоріальний економічний взаємозв'язків [7].

Таким чином, формування ліквідних активів бурякоцукрового підкомплексу залежить від фінансових потоків, які забезпечені преференціями євроінтеграційного процесу в країні із виокремленням основних характеристик грошових потоків, як об'єктів трансформації фінансових ресурсів, що взаємопов'язані із різними джерелами їх формування для досягнення певного економічного результату в часовому проміжку.

Список використаних джерел

1. Бланк І. О., Ситник Г. В., Андрієць В. С. Управління фінансами підприємств: підручник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.
2. Гудзь О. Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси АПК*. 2007. № 3(5). С. 100-106.

3. Зеліско І. М. Фінансові потоки інтеграційних аграрних формувань: теоретичний аспект. *Економіка АПК*. 2012. № 6. С. 85-90.

4. Климчук С. В. Напрями оцінки руху грошових потоків як визначальної компоненти фінансової стійкості. *Економіка АПК*. 2006. №9. С. 52–58.

5. Корнеєв В. В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках: монографія. Київ: НДФІ. 2003. 376 с.

6. Трусова Н. В., Пристемський О. С., Мельник Л. В., Дума В. Л. Фінансові потоки та їх вплив на формування високоліквідних активів підприємств. *Збірник Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2022. № 1(45). С. 99-105.

7. Trusova N. Systemic factors of projected financial potential of business entities. *Economic annals – XXI*. 2016. Vol. 161(9-10). P. 61-65.

Дараган А. А.

здобувач третього рівня (PhD)

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

ЛІЗИНГОВЕ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Ефективне та стабільне функціонування суб'єктів аграрного бізнесу України є гарантією продовольчої безпеки країни та політичної стабільності у суспільстві. Ефективність їхньої діяльності залежить від реалізації стратегії нейтралізації фінансових ризиків при зростанні вартості власних фінансових ресурсів. Проте в умовах воєнного стану суб'єкти аграрного бізнесу стикаються із нестачею величини джерел самофінансування в господарському обороті (прибуток, амортизаційні відрахування), що не дозволяє своєчасно вирішити проблему щодо відновлення основного капіталу через відсутність розширеної модернізації виробничих потужностей. Середньозважена ціна банківського кредитування є занадто

обтяжливою для суб'єктів аграрного бізнесу, яка стрімко збільшується за умови економічної нестабільності в країні [1]. Тому оновлення та збільшення вартості основного капіталу суб'єктів аграрного бізнесу вимагає пошуку нових інструментів, механізмів та форм фінансування, які б дозволили забезпечити необхідний приплив фінансових ресурсів для збільшення рівня технічного потенціалу, який є невід'ємною складовою виробничого потенціалу і основою технічних інновацій в аграрному секторі. Адже загальновідомо, що якою б досконалою не була технологія системи самофінансування виробничого потенціалу для збільшення основного капіталу, вона залишиться недієздатною до того часу, доки не буде задіяна інвестиційна складова фінансування через лізингові операції.

У світовій економіці лізинг займає друге місце за обсягами фінансування після банківського кредитування. Як фінансова послуга, лізинг сьогодні виступає одним із факторів зростання конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу, підвищення їхньої ефективності виробництва і, як наслідок, зміцнення позицій на вітчизняному та світовому ринках. Лізингове фінансування в Україні поки що перебуває в процесі формування та визначається рівнем економічної стабільності держави, станом розвитку банківської інфраструктури, характером фінансово-кредитної політики, національними, правовими та іншими чинниками [6].

За науковим підходом лізинг варто розглядати через фінансово-кредитні відносини, які відбуваються за такою схемою: одна сторона (потенційний лізингоодержувач), яка не має достатніх фінансових ресурсів для придбання майна у власність або яка має потребу лише в тимчасовому його використанні, звертається до другої сторони (потенційного лізингодавця) з проханням придбати необхідне майно у третьої сторони (продавця) та надати дане майно лізингоодержувачу в тимчасове користування та володіння [4].

У такій системі фінансово-кредитних відносин акцент робиться на реалізації відносин власності, адже «особливість лізингового фінансування полягає в тому, що, з одного боку, воно сприяє формуванню додаткової вартості довгострокових активів, які переходять у приватну власність, як засоби виробництва, а з іншого – веде до зменшення кредитних ризиків шляхом зміни середньозваженої ціни

кредитного ресурсу на лізинговий ресурс» [4]. Водночас, у процесі лізингового фінансування відбувається взаємодія трьох груп відносин: орендних, торгових та інвестиційних. А тому, для розуміння майнової та фінансової сутності лізингових операцій ці відносини потрібно розглядати тільки комплексно [3]. Унікальність цієї системи проявляється через своєрідність ролі кожного учасника лізингової угоди та особливостей взаємовідносин між сторонами цих домовленостей. Наприклад, досить специфічним є статус лізингодавця, який виступає одночасно і покупцем лізингового майна. Також слід враховувати те, що лізингоотримувач, який не бере участі в підписанні договору купівлі-продажу, грає тим не менш активну роль у цих відносинах, вказуючи на необхідне майно та визначаючи його продавця.

Лізинг як вид фінансово-інвестиційної діяльності, спрямований на пошук і залучення вільних фінансових коштів, інвестування їх в елементи довгострокових активів і подальшу передачу цих активів у тимчасове користування на оплатній основі [5]. Така специфічність характеристик лізингу, пов'язана з його гнучкістю, адаптивністю до системних змін в лізинговому бізнесі, який взаємопов'язаний фінансово-кредитним механізмом банківських установ із залученням до цього процесу лізингових компаній, а також надбанням особливих відносин власності при виборі об'єкта інвестування та його умов.

Фактично лізинг виходить із кредиту із залученням нових фінансових інститутів та деяким ускладненням структури (схеми) угоди, при цьому спрощуючи отримання обладнання кінцевим споживачем та пропонуючи йому вигідніші умови. Причина широкого використання лізингу полягає в ряді переваг цього інструменту фінансування порівняно з класичним кредитом [2; 6]: лізинг передбачає 100-відсотковий кредит і, як правило, не вимагає негайного початку платежу. При традиційній купівлі нерухомості підприємство повинне покривати близько 15% коштів на витрати, а тому вимушене використовувати власні фінансові ресурси; укласти договір лізингу зазвичай легше, ніж взяти кредит, який вимагає жорстких умов та інших умов погашення (особливо фінансово, тобто самостійно). Особливо це стосується малих і середніх суб'єктів аграрного бізнесу; договір лізингу більш гнучкий, ніж кредит. Кредит завжди має обмежену суму та умови погашення. Під

час лізингу суб'єкт аграрного бізнесу може розрахувати свій дохід і разом з лізингодавцем обдумати відповідний варіант фінансування; суб'єкту аграрного бізнесу набагато простіше укласти договір лізингу, ніж кредиту – адже саме обладнання є забезпеченням угоди; ризик зносу обладнання повністю лежить на орендодавцеві; дозволяє суб'єкту аграрного бізнесу, в якого відсутні необхідні грошові кошти, почати реалізацію великого проекту; орендні платежі, які сплачує суб'єкт аграрного бізнесу, повністю відносяться на витрати виробництва; не збільшує заборгованість на балансі суб'єкта аграрного бізнесу та не впливає на співвідношення власних та залучених вкладень, тобто не впливає на можливість суб'єкта аграрного бізнесу отримати додатковий кредит; ринок лізингу більш стійкий до коливань валютного курсу, ніж кредит.

Водночас, створення підстав для порівняння ефективності лізингового фінансування з ефективністю кредитування обґрунтовується правомірністю реалізації лізингових проектів через комерційні банки. В таких умовах лізинговому фінансуванню притаманні особливі риси, що суттєво відрізняють його від інших видів бізнесу через банківські структури. Серед них: наявність посередника, який бере на себе обов'язки власника майна; тип майна, що надається у лізинг, визначається лізингоотримувачем за погодженням з лізингодавцем та переважно представлений об'єктами основного капіталу виробничого призначення; термін лізингу майна, як правило, співвідноситься з періодом амортизації цього майна. У класичному розумінні лізинг – довгострокова операція; можливість викупу об'єкту лізингу за залишковою вартістю; широке коло учасників (кількість залежить від виду лізингової угоди); забезпеченість лізингової угоди майном – об'єктом лізингу [5].

На динаміку розвитку лізингового фінансування суб'єктів аграрного бізнесу впливають: поширення світових інтеграційних процесів, тобто взаємопроникнення економік різних країн і поширення на цій основі нових прогресивних методів господарювання; розвиток інновацій та цифровізації банківської системи; необхідність пристосування до структурних змін в галузях аграрного сектора. Тому лізингове фінансування для суб'єктів аграрного бізнесу стає полем взаємодії

вказаних чинників, які мотивують його розвиток та формують фінансово-кредитний механізм, що лежить в його основі. Фінансово-кредитний механізм представлений в лізингових відносинах як сукупність форм та методів створення та ефективного використання фінансово-кредитних ресурсів, що базується на строковій основі з метою забезпечення потреб та інтересів суб'єктів аграрного бізнесу, посередницьких структур, лізингових компаній та банківських установ. Його частина, що реалізується у сфері лізингових відносин, представляє собою фінансово-кредитний механізм лізингового бізнесу в аграрному секторі. Цей механізм здійснюється на основі двох економічних методів: регулювання та управління. Особливе місце в системі оперативного управління слід відвести фінансовій стратегії лізингового бізнесу аграрного сектора, основна мета якої полягає у нарощуванні ресурсного забезпечення виробничого потенціалу аграрних господарств.

Реальний ефект від лізингового фінансування суб'єктів аграрного бізнесу для банківських установ визначається накопиченням впродовж життєвого циклу лізингового процесу, платіжного портфелю через наступні дії [1]: отримання процентних та комісійних доходів від фінансування лізингової діяльності. Оскільки ринок лізингових послуг є другим за величиною після кредитного ринку, участь банківських установ в цьому сегменті сприяє значному збільшенню кредитного портфеля; не потрібно аналізувати фінансово-господарську діяльність кожного орендаря, що спрощує проведення роздрібних операцій з лізингу без особливих зусиль.

Список використаних джерел

1 Андрос С. В. Лізинг як ефективний фінансовий інструмент розвитку суб'єктів аграрного бізнесу. *Економіка: реалії часу*. 2024. № 4(74). С. 111-121.

2. Андрос С. В. Фінансовий механізм функціонування підприємств агропромислового комплексу та забезпечення доступності кредитних ресурсів. *Економіка: реалії часу*. 2024. № 2(72). С. 13-23.

3. Гончарова Н. В. Лізинг як форма ефективної підтримки малого підприємництва. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 2. С. 7–12.

4. Саблук Р. П., Кравчук О. В. Фінансовий лізинг: стан і перспективи розвитку. *Проблеми економіки*. 2011. № 4. С. 121–123.

5. Шевченко О.Г., Ляхова О.О. Лізинг – альтернатива банківському кредитуванню. *Банківська справа*. 2000. № 4(34). С. 31-34.

6. Mol-Gómez-Vázquez A., Hernández-Cánovas G., Koëter-Kant J. The use of leasing in financially constrained firms: an analysis for European SMEs. *Czech Journal of Economics and Finance (Finance a uver)*. 2019. Vol. 69(6). P. 538-557.

Кадала В. В.

к.ю.н., доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
та економічної безпеки, факультет № 4
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ РИНОК ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА: ПРОБЛЕМИ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Рольовий аспект Агропродовольчого ринку (далі – АПР) в життєдіяльності суспільства, котре розвивається в надзвичайних умовах вказує на необхідність постійного контролю за факторами негативного впливу, що порушують умови існування АПР. Одним із індикаторів оцінки АПР виступає фінансова безпеки. Враховуючи той факт, що за призначенням фінансова безпека має створити захищеність інтересів суб'єктів господарювання АПР в контексті створення безпекових умов їх функціонування постає питання дослідження взаємозв'язку між даними сегментами. Очевидним є те, що на даний час країна, котра знаходиться в активній фазі воєнних дій, має створити такі механізми розвитку підприємницького сектору економіки, котрі б сприяли як ефективності функціонування, так і надавали законодавчі нормативи захищеності власної справи суб'єктами господарювання. Повертаючись до питання АПР ми вважаємо за доцільне звернутися до

продовольчої безпеки та розглянути її у взаємозв'язку з призначенням фінансової безпеки. Все зазначене вказало на вибір напрямку дослідження та засвідчило його сучасність та актуальність в надзвичайних умовах розвитку країни.

Питання фінансової безпеки та АПР не є новим проте не втрачає своєї актуальності в дослідженнях вітчизняних вчених. Таке твердження витікає з того, що доволі часто проблематичні аспекти досліджуючи сегментів вітчизняні вчені обирають в якості предмету вивчення в дисертаційних та монографічних дослідженнях, обговорення відбувається проблематичних аспектів на різних дискусійних наукових платформах та результати досліджень публікуються у фахових виданнях. До складу вітчизняних вчених, які переймалися зазначеною проблемою варто віднести таких як О. О. Кравченко, О. В. Андрєєва, І. С. Ковова, С. М. Семенова [1], З. С. Варналій [2], С. І. Мельник. [3], О. В. Стащук [4] тощо. Нерозв'язаний аспект проблеми полягає у встановленні взаємозв'язку між розвитком АПР та рівнем фінансової безпеки в умовах сьогодення.

У більшості випадків науковці характеризують фінансову безпеку як такий особливий стан, притаманний кожній ланці фінансової системи, який комплексно відображає ефективність формування і використання фінансових ресурсів, захист фінансових інтересів, здатність протистояти загрозам в умовах мінливого ринкового середовища. У нашому випадку надзвичайні умови розвитку країни також торкаються всіх представників підприємницького сектору, особливо тих суб'єктів котрі обслуговують АПР.

Нагадаємо у відповідності зі ст.. 13 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» законодавець тлумачить поняття АПР як «... суб'єкт господарювання, що створює належні умови для реалізації (оптової реалізації) сільськогосподарської продукції, в тому числі харчових продуктів, на спеціально оснащених та відведених місцях» [5]. Отже, з метою вивчення взаємозв'язку між АПР та фінансовою безпекою ми вважаємо доречним є звернутися до поняття продовольча безпека.

Як вважає Г.Н. Алішов [6, с. 163] у сучасних умовах категорію «продовольча безпека» доцільно розглядати як «...сукупність соціально-економічних відносин, які

виникають з приводу забезпечення населення продуктами харчування, що відповідають нормативам за якістю та кількістю на основі забезпечення економічної безпеки агропродовольчої сфери».

Чіткий взаємозв'язок між фінансовою безпекою та сферою фінансово-економічних інтересів суб'єктів господарювання АПР, ми вважаємо, простежується як з позиції макроекономічного, так і мікроекономічного рівня.

З позиції макроекономічного рівня це торкається декількох складових фінансової безпеки а саме: бюджетної, податкової, кредитної та інвестиційної. Так, в контексті бюджетної політики держави у сукупності з податковою системою впливає на ціновий фактор продукції АПР, на обсяги наданого бюджетного фінансування, яке сприяє захисту аграріїв від існуючих викликів та наявних загроз зриву виробничого циклу.

Разом з тим, існує тісний зв'язок податкової політики з формуванням фінансової безпеки для функціонування АПР. Таке твердження ґрунтується на існуванні пільгових правових норм в системі оподаткування результатів роботи сільськогосподарських підприємств, що позитивно впливає на збереження їх власних фінансових коштів, котрі направляються на розвиток та вдосконалення випуску продовольчої продукції відповідного якісного рівня.

Не менш важливою складовою фінансової безпеки виступає фінансово-кредитний сегмент, який сприяє розвитку АПР за рахунок програм отримання пільгових державних кредитів, які, здатні забезпечувати проведення сільськогосподарських робіт в повному обсязі, так і випуск продукції рослинного та тваринного походження відповідної якості.

На даний час викликає занепокоєння така складова фінансової безпеки як інвестиційна. Активні воєнні дії в Україні практично заблокували надходження інвестиційних коштів на розвиток АПР. Беззаперечним є той факт, що постійно відчувається їх нестача, що відіграє негативний вплив на рівень фінансової безпеки даної сфери.

У контексті мікроекономічного рівня фінансова безпека розвитку АПР простежується через платоспроможність потенційних покупців продовольчої

продукції. В умовах наявних воєнних викликів в Україні відмічається зниження платоспроможності населення на основі великих втрат робочих місць на окупованих та прифронтових територіях, наявний рівень міграційних процесів, які спровокували віток значної кількості населення за кордон, а також значна кількість загиблих серед військових та цивільного населення тощо. В даному контексті також значним зниженням попиту на продовольчу продукцію тваринного та рослинного походження є фактор постійних інфляційних коливань, що негативно впливають на ціновий рівень, а також пошкодження торгівельної інфраструктури, а в окремих випадках повна втрата торгівельної мережі окупованих та прифронтових територій.

Зазначений перелік не є вичерпаним, проте ключові зазначені сегменти свідчать про наявний взаємозв'язок між фінансовою та продовольчою безпекою, котра представлена на базі АПР.

З вище зазначеного можна зробити висновок, що фінансова безпека у розрізі двох складових має тісний взаємозв'язок з результативністю функціонування АПР. Доволі впливовим сегментом виступає продовольча безпека, котра не лише зв'язана з фінансовою безпекою, а й виступає провідним критерієм оцінки роботи АПР, котрий без існування достатньої кількості платоспроможних потенційних покупців не має змоги досягти відповідного рівня ефективного функціонування в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: теоретико-прикладні аспекти: колективна монографія / [О. О. Кравченко, О. В. Андреева, І. С. Ковова, С. М. Семенова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. О. О. Кравченко. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2024. 336 с.

2. Варналій З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації : монографія. Київ : Знання України. 2020. 423 с.

3. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.

4. Стащук О. В. Сучасна парадигма фінансової безпеки акціонерних товариств: монографія. Тернопіль, 2018. 398 с.

5. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 року №771/97 – ВР (зі змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/771/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 15.01.2025).

6. Алішов Г. Н. Продовольча безпека України та чинники, що формують її рівень. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 164-168.

Карбівський В. Л.

здобувач третього рівня (PhD)

Національний університет «Чернігівська Політехніка»

м. Чернігів, Україна

СТРАХОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Аграрний сектор займає важливе місце в економіці України, оскільки забезпечує продовольчу безпеку, є значним джерелом експортних надходжень і створює робочі місця. Проте війна внесла суттєві корективи в роботу аграрних підприємств, створивши ризики, які загрожують їх фінансовій безпеці. Одним із найефективніших механізмів мінімізації ризиків є страхування, яке може забезпечити аграрний сектор фінансовим захистом від можливих втрат.

Ключовими ризиками для аграрного сектору в умовах повномасштабного вторгнення є фізичне знищення сільськогосподарської техніки, складських приміщень та іншої інфраструктури; втрата та неможливість обробки землі через бойові дії та заміновані території; втрата врожаю через окупацію або воєнні дії; порушення ланцюгів поставок, що ускладнює транспортування продукції; обмежений доступ до фінансових ресурсів через підвищені ризики кредитування.

Страхування відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки аграрних підприємств, сприяє зниженню ризиків, збереженню стабільності доходів

та розширенню можливостей доступу до фінансових ресурсів. В умовах війни та подальшого відновлення значення страхування значно зростає, оскільки страхові механізми можуть стати ключовим інструментом для залучення інвестицій, отримання кредитних коштів і забезпечення комплексної підтримки аграрного сектору.

В той же час слід відмітити про існуючі виклики для розвитку агрострахування в умовах війни. Зокрема, мова йде про високу вартість страхових полісів, що робить їх недоступними для більшості фермерів; обмежений перелік ризиків, які покривають страхові компанії; низький рівень довіри аграріїв до страхових механізмів через попередні випадки затримки або невиплати компенсацій та недостатню підтримку держави у сфері страхування сільськогосподарських ризиків.

Найпоширенішими формами страхування в аграрному секторі є страхування врожаю від несприятливих погодних умов, таких як посуха, град, повені; страхування сільськогосподарської техніки та інфраструктури від крадіжок і фізичних ушкоджень; страхування тваринництва для захисту від епідемій та інших загроз. Проте, як бачимо, ці методи є недостатніми в умовах війни, оскільки більшість страхових компаній не покривають воєнні ризики.

Тому, з огляду на нові виклики, з'явилася необхідність у створенні страхових механізмів, які враховують ризики воєнних дій, як-то: страхування сільськогосподарських активів від військових ризиків (наприклад, пошкодження або знищення внаслідок бойових дій); страхування контрактних зобов'язань для захисту підприємств у разі неможливості виконання угод через війну; страхування логістичних ризиків, що передбачає компенсацію втрат у випадку знищення або затримки товарів під час транспортування.

Ефективне функціонування страхових механізмів можливе лише за активної участі держави. Основні напрямки підтримки можуть включати: субсидування страхових премій, що зробить страхові поліси більш доступними для фермерів; створення державного гарантійного фонду, який компенсуватиме частину страхових

виплат у разі воєнних збитків; підвищення рівня співпраці з міжнародними організаціями, що мають досвід страхування в умовах конфліктів.

З огляду на недостатню фінансову спроможність національних страхових компаній та їхню обмежену готовність покривати високоризикові випадки, важливим напрямом розвитку агрострахування має стати залучення міжнародних фінансових організацій. Використання інструментів таких установ, як Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація (IFC) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), буде сприяти розширенню доступу аграрних підприємств до страхового захисту. Зокрема, це може включати механізми перестраховування, гарантійні фонди, надання фінансової допомоги для компенсації страхових виплат та розробку спеціалізованих програм страхування від воєнних ризиків. Такі заходи здатні підвищити рівень довіри аграрних підприємств до страхових послуг і створити умови для стабільного функціонування аграрного сектору в умовах кризи та післявоєнного відновлення.

Таким чином, гарантування фінансової безпеки аграрних підприємств у період воєнних дій та подальшого економічного відновлення країни є складним завданням, вирішення якого неможливе без дієвих страхових механізмів. Оскільки традиційні форми агрострахування, орієнтовані переважно на захист від природно-кліматичних ризиків, виявили свою обмеженість у критичних умовах воєнного часу, виникає необхідність розробки та впровадження нових інструментів фінансового захисту. Зокрема, актуальним є створення спеціалізованих страхових програм, що охоплюють воєнні ризики, компенсаційні механізми для підприємств, які зазнали значних втрат, а також запровадження державно-приватного партнерства у сфері страхування. Такі підходи дозволять не лише мінімізувати втрати сільськогосподарських виробників, але й створити умови для їхнього сталого розвитку в постконфліктний період.

Список використаних джерел

1. Давиденко Н.М. Фінансова стійкість корпоративного підприємства аграрної сфери. *Вісник КНТЕУ*. 2009. № 2. с. 50-58.

2. Пристемський О. С., Сакун А. Ж. Роль страхування у забезпеченні фінансової безпеки розвитку сільського господарства. *Економічний аналіз*. 2018. Т.28, № 4. С. 100-105.

Vitaliy Kozak

Postgraduate Student (PhD)

Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University

Zaporizhzhia, Ukraine

FINANCIAL SECURITY OF AGRO-FOOD MARKET ENTITIES IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

The European vector of economic development chosen by Ukraine requires the activation of the levers of financial development of agro-food market entities (AFM), which in the conditions of globalization of market relations and dynamic progress from international partners are constantly in the system of circular coordinates of functioning. At the same time, European integration preferences, which should strengthen assistance to agro-food market entities, dictate the requirements for the content and stages of ensuring a new model of financial balance along the vector of stabilization of their activities, which should become the basis for accelerated counteraction to external challenges in the conflict (war) period of development of the Ukrainian financial system of the agri-food sector. At the same time, the time lag of the forecast of alternative scenarios for stabilizing the financial security of agro-food market entities (AFM) is powerful when the impetus for activating their financial balance is 20% of the most liquid financial resources in the total amount of current assets with a guarantee of preventing extraordinary circumstances and challenges that can occasionally cause harm, destabilizing financial opportunities and high viability in the market [3].

The orientation of the subjects of the agro-food market of Ukraine towards the European vector of development and the search for new sources of financing of activities

encourages the leveling of the imbalance in the distribution of resources while ensuring the balance of their production and financial cycle, which, with a deficit of budget subsidies to support agribusiness, are not provided with a proper balance of payments and trade under the condition of conducting financial transactions on the foreign market. This indicates that the financial capabilities of the subjects of the agro-food market in solving complex issues and implementing national and regional programs for the development of sub-sectors of the agro-food sector do not have proper support and require high financial investments in the objective world of the natural connection of things [1; 3].

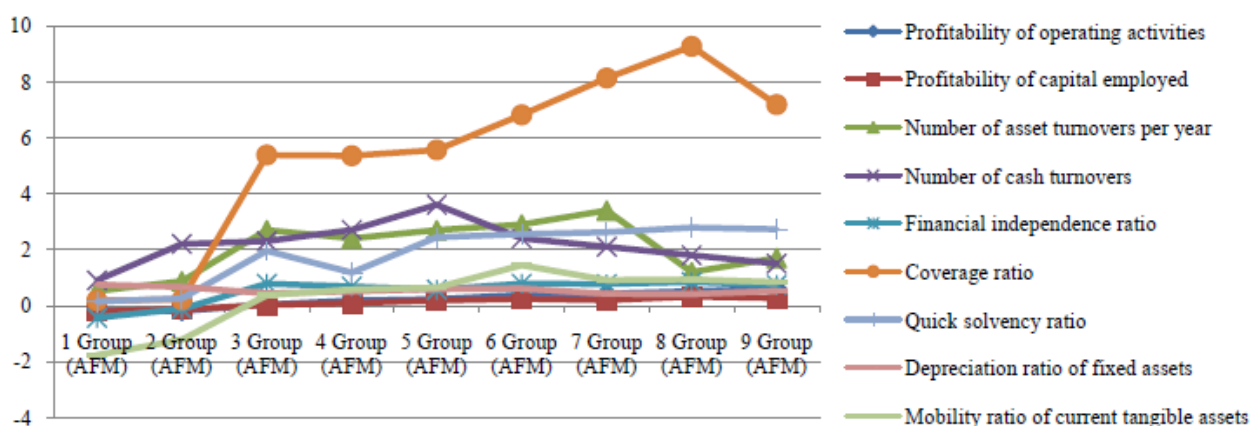
Now, under the pressure of the financial crisis that is unfolding around the Ukrainian agro-food market, we can see only isolated cases of financial assistance to individual agribusiness entities in a certain industry, since the need for financial resources and the properties of their emergence depend not only on the specifics of obligations to counterparties, but also on the cause-and-effect relationships between the processes of penetration of destabilizing factors into their economic activities. Therefore, acquiring skills in predicting the level of stabilization of financial security of agro-food market entities is becoming increasingly difficult. It is assumed that the main basis for predicting the level of stability of financial security in the context of the implementation of European integration processes in Ukraine is knowledge of the conditions for ensuring a balanced financial equilibrium in the activities of agro-food market entities. This becomes possible if we isolate the material basis of financial security in the form of a specific isolated financial system, which is filled with additional sources of financing (European financial assistance) and consists of a set of numerical elements that have clearly expressed properties of financial resources.

Identifying the total value of a safe and stable level of financial security of agro-food market entities under the condition of a targeted movement of financial resources from European partners allows one to navigate certain time and resource constraints [4], which, with decentralized regulation of the processes of attracting and using these resources, form an optimal balance between own and borrowed capital, ensuring corporate management of the financial potential of entities with a set of accumulated reserves, which

over time transform the real money supply into a capitalized amount of retained earnings [2].

Formation of a financial cluster (institutions of the agro-industrial sector and European partners), which will allow financing large-scale projects in the agro-food sector and become a new source of competitive advantages in a certain region, based on a multipolar distribution of growth points, uniformity and balance of spatial development, and will also contribute to the transformation not only of the system of factors ensuring the stability of the financial security of agro-food market entities and their location in a certain territory, but also of changing their specialization aimed at the production of products with high added value.

One of the directions of ensuring the main criteria for legally safe and stable financing of the activities of agro-food market entities is the study of indicative parameters of the relationship between indicators of the efficiency of accumulation and use of financial resources (Fig. 1).

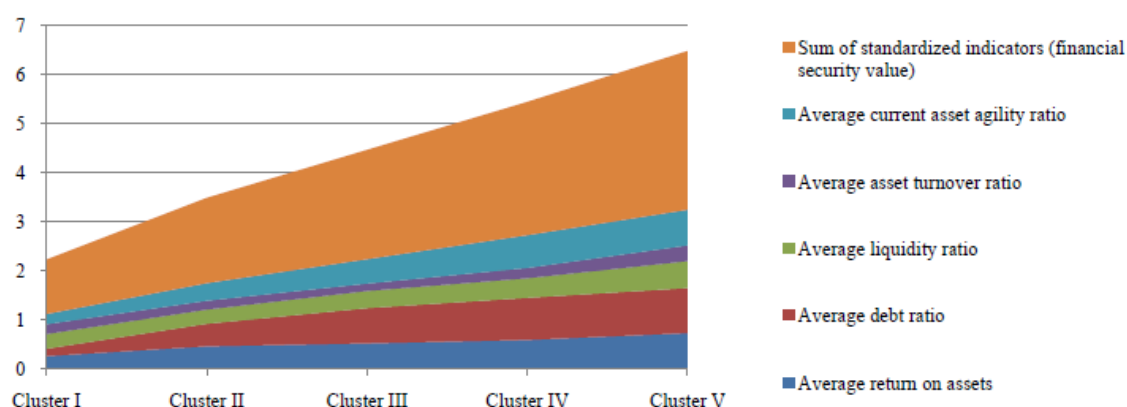
Figure 1. Interdependence of profitability of capital use and indicators of financial condition of agro-food market entities of Kyiv region on average for 2020-2023

Source: own calculations

So, the insufficient level of effective activity of agro-food market entities of Kyiv region of groups I and II is the cause of loss of equity, deterioration of the structure of financing sources, insufficient provision of economic means and other processes. At the same time, destabilization of the financial condition of agro-food market entities worsens

the conditions of their functioning and leads to insolvency, a decrease in investment attractiveness and creditworthiness and, as a result, makes it impossible to attract financial resources from external sources (assistance from European partners).

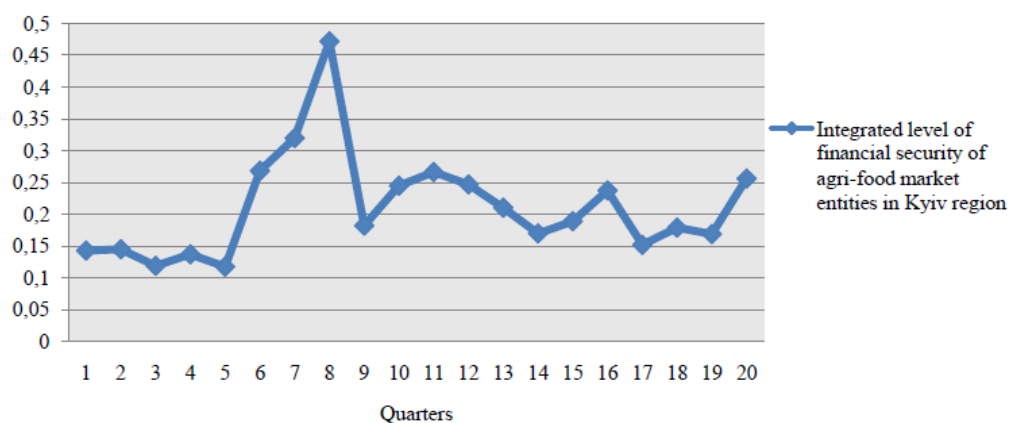
The assessment of the level of stabilization of financial security of agro-food market entities of Kyiv region was carried out by an integrated method with their division into clusters based on the Euclidean distance method. The potential for financial security stability for a group of agro-food market entities is the sum of standardized coefficients for each indicator parameter, which has a distance from 0.79 to 3.62 and is distributed into five clusters. The set of threshold criteria (18 criteria) allowed us to single out 6 significant ones from them and stabilize the level of financial security of agro-food market entities in the Kyiv region (Fig. 2).

Figure 2. Clustering of agro-food market entities of Kyiv region by factors of ensuring financial security stability for 2024-2028

Source: own calculations

A graphical interpretation of the change in the stability of the integrated level of financial security of agro-food market entities of Kyiv region for 2024-2028 is shown in Figure 3.

Figure 3. Interpretation of the dynamic trend of changes in the stability of the level of financial security of agro-food market entities in the Kyiv region for 2024-2028

Source: own calculations

Thus, the process of ensuring a stable level of financial security of the agro-food market entities of the Kyiv region faces the need to fundamentally revise the key parameters of the reproduction process of financing their activities in terms of taking into account the principles of systematicity and interdependence of the multipolar space of the agro-food market, provided that parity of financial support from European partners is taken into account.

However, in this context, it is necessary to take into account their competitive positions in Ukraine and on the world agro-food markets, which will contribute to increasing the validity of the decisions made when changing the mechanism of financing the activities of Ukrainian agri-business entities on the basis of EU regulators.

References

1. Kuprina N. M. Transformation of the activities of agricultural enterprises in the context of stabilizing agro-industrial production and ensuring the development of subjects of the national economy of Ukraine. *Economics of the Food Industry*. 2023. Vol. 15(3). P. 39-47. <https://doi.org/10.15673/fie.v15i3.2746>.
2. Trusova N. V., Prystemsky O. S., Sakun A. Zh. Financial mechanism and instruments for ensuring the sustainable development of agricultural enterprises.

Accounting and Finance. 2019. Vol. 4(86). P. 96-105. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-4\(86\)-96-105](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-4(86)-96-105).

3. Trusova N. V., Prystemsky O. S., Melnyk L. V., Duma V. L. Financial flows and their impact on the formation of highly liquid assets of enterprises. *Tavria State Agrotechnological University named after Dmitry Motornyi (economic sciences)*. 2022. Vol. 1(45). P. 99-105. <https://doi.org/10.31388/2519-884X-2022-45-99-105>.

4. Plaskova S. Improvement of methodological tools for business analysis of the effective company's performance. *Management Sciences*. 2022. Vol. 12(1). P. 32-41. <https://doi.org/10.26794/2304-022X-2022-12-1-32-41>.

Носова Н. І.

провідний інженер

Державна установа «Інститут ринку і
економіко-екологічних досліджень НАН України»

м. Одеса, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Агропродовольчий сектор України, який має великий економічний потенціал і є провідним у забезпеченні продовольчої безпеки, сьогодні переживає важкі часи, оскільки диспропорції, що існували у розподілі фінансових ресурсів для модернізації виробничих підприємств та інноваційного розвитку суб'єктів господарювання внаслідок порушення платіжного і торгового балансів, перевищення імпорту над експортом, недостатнього рівня фінансування агропромислового сектору, порушення логістичних ланцюгів посилюються, що особливо відчутно в умовах воєнного стану.

До повномасштабного вторгнення агропромисловий сектор був одним з драйверів національної економіки України – щорічне зростання становило 5-6 %.

Частка сільськогосподарського виробництва у ВВП країни становила 10 %, а разом із переробкою сільськогосподарської продукції – 16 % [1].

До того ж, ланцюги поставок, що ефективно функціонували у воєнний період повністю зруйновані через обмеження діяльності і обстріли інфраструктури, мінування доріг, пошкодження складських приміщень, що сприяло зростанню логістичних витрат і збільшенню ризиків. Неможливість пересування через обстріли обмежило використання налагоджених каналів постачань, тому виникла гостра потреба у воєнний період у нових логістичних рішеннях. Війна виявила вразливість довгих ланцюгів постачання, які залежать від наявності і цілісності транспортної інфраструктури і віддаленності виробничих потужностей від логістичних центрів. Тому виникає необхідність вистроювати нові логістичні ланцюги, які б замикалися на регіональному рівні і забезпечували життєдіяльність регіону [2]. При цьому виникає питання про можливості відбудови та фінансового забезпечення нових ланцюгів постачання продукції агропродовольчого сектору.

В Україні, як в аграрній державі саме аграрний сектор формує продовольчу, економічну, енергетичну безпеку, створює соціально-економічні умови для сільського розвитку [3]. У зв'язку із чим виникає необхідність у забезпеченні фінансової безпеки агропродовольчого сектору як складової його сталого повоєнного розвитку, що має першочергове значення для економічного розвитку України.

Результати діяльності суб'єктів агропродовольчого сектору свідчать про обмеженість й недостатність матеріальної бази та фінансових ресурсів, необхідних для вирішення важливих продовольчих проблем, повноцінного функціонування секторів залежних від агропродовольчого (харчового, переробного, сільськогосподарського машинобудування та ін.), які мають технологічний та ресурсно-сировинний зв'язок з агропродовольчим сектором і також потребують значних фінансових вкладень. Це питання набуває особливо важливого значення в умовах прагнення України до європейського майбутнього в умовах посилення процесів глобалізації. В таких умовах важливого значення набуває необхідність прогнозування рівня фінансової безпеки для виявлення безпечного рівня

фінансування, управління структурою фінансових потоків (збалансованості обсягів власного та запозиченого капіталу), контроль за витратами коштів, розробка зваженої амортизаційної політики. До того ж, система забезпечення фінансової безпеки має враховувати й збалансовувати фінансові інтереси та потреби технологічно пов'язаних виробників та переробників агропродовольчої продукції.

Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів агропродовольчого ринку залежить від наявності достовірної, повної і прозорої інформації, яка формується в цифровізованій екосистемі [4, с. 131]. Для цього необхідне здійснення моніторингової діяльності суб'єктів господарювання, оперативного формування і наповнення баз даних, що сприятиме ефективному та вчасному прийнятті управлінських рішень.

Фінансово-кредитна політика агропродовольчого ринку України, за умови впливу загроз та викликів, зазнала негативної генерації. Вона породила гіпертрофовані диспропорції в банківському секторі, суттєво скоротила пропозиції кредитних ресурсів з боку фінансових установ, пришвидшила рецесію фінансового забезпечення суб'єктів агропродовольчого ринку, різко масштабувала неконтрольоване коливання валютного курсу та його вплив на удорожчання вартості сировини у виробничій сфері, знизила грошові надходження різних рівнів та призупинила капіталізацію фінансових ресурсів в агропродовольчих бізнес-структурах [5, с. 113].

Спираючись на систему національних рахунків, можна звести усі напрями забезпечення фінансової безпеки суб'єктів агропродовольчого ринку, при зміні моделі фінансово-кредитної політики, до чотирьох взаємозв'язаних інституціональних секторів: приватного, бюджетного, монетарного та зовнішньоекономічного [6], до забезпечення яких необхідно застосовувати індивідуальні фінансові заходи.

Якщо фінансова безпека знаходиться на належному рівні, вона сприяє конкурентоспроможності за умови мінімально можливого впливу зовнішніх і внутрішніх чинників. У мінливому світі, що постійно трансформується і переживає багато викликів і загроз, стабільно функціонувати суб'єкти агропродовольчого

ринку можуть лише за умов наявності прогнозних тенденцій їх економічного розвитку, оскільки інфляція, спад виробництва, низька платоспроможність мають вирішальний вплив і негативно відбиваються на загальних показниках.

Стійке функціонування аграрних підприємств є найважливішою умовою розвитку агропромислового комплексу країни та безпосередньо пов'язане з їхньою економічною безпекою. Оцінка економічної безпеки сільськогосподарського підприємства, що ґрунтується на показниках результативності діяльності, свідчить про ефективність управління нею [7, с. 255]. Перешкодою для успішного забезпечення фінансової безпеки під час реалізації експортного потенціалу АПК є низький рівень доданої вартості та глибини переробки агропродукції, її висока сировинність. Наразі частка продукції з високою доданою вартістю в загальному обсязі сільського виробництва в Україні не перевищує 7 %. Загалом вітчизняні суб'єкти АПК переробляють лише 30 % усієї продукції, а решта, відповідно, є сировинного значення та низької конкурентоспроможності. Такий стан внутрішнього сільського виробництва призвів до того, що наша країна експортує лише 14 % готової харчової продукції і, як наслідок, постійно втрачає значні обсяги валютної виручки [8, с. 86].

Ключовим питанням повоєнного відновлення вітчизняного агросектору має бути стимулювання переробки сировинних ресурсів, експорт продукції з високою часткою доданої вартості і вирішення питання імпортозаміщення агропродукції, яку Україна здатна вирощувати самостійно. А враховуючи потенціал України (сприятливі кліматичні умови, родючі чорноземи та ін.) вирішення цього питання цілком влучне, оскільки це сприятиме значному збереженню грошових коштів, які так необхідні для повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього. Київ. 2022. 40 с. URL: <https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA3001.pdf> (дата звернення 12.01.2025).

2. Носова Н. І. Глобальні тренди відновлення аграрного ринку України у повоєнний час: логістичний підхід. *Соціальне підприємництво як інструмент*

відновлення України: Форум стейкхолдерів розвитку соціального підприємництва, (24 жовтня 2024). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С. 106-109.

3. Носова Н. І. Удосконалення механізму управління агропромисловим комплексом як складова економічного відродження України. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали Х міжнар. наук.-практ. конф. (4-5 жовтня 2024). Одеса, ОНЕУ, 2024. С. 286-288.

4. Трусова Н. В., Козак В. М. Концептуальні підходи до визначення сутності фінансової безпеки суб'єктів агропродовольчого ринку в умовах цифровізованої екосистеми. *Modern Economics*. 2023. № 41. С. 127-135. [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-18](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-18).

5. Трусова Н., Артимонова І., Козак В. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів агропродовольчого ринку на засадах нової моделі фінансово-кредитної політики. *Економічний дискурс*. 2024. Вип. 1/2. С. 112-121. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-1-12>.

6. Рокоча В. В., Одягайло Б. М., Терехов В. І. Геоекономіка та глобальні стратегії українського бізнесу (антикризовий аспект): навчальний посібник. – Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2017. 352 с.

7. Гладкий Я., Дунець А., Лісницькій В., Молень Р. Проблеми забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств в умовах правового режиму воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34, № 1. С. 254-267.

8. Васильців Т. Г., Куницька-Іляш М. В. Інструментарій державної політики реалізації експортного потенціалу та зміцнення фінансової безпеки АПК України. *Регіональна економіка*. 2022. № 3. С. 84-94.

Потьомкін Л. М.

докт. екон. наук, професор, Академік УАЕК,

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН

України»

м. Одеса, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ М'ЯСНИХ ТА М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтування процесу підвищення рівня розбудови українського ринку м'яса та м'ясної продукції засновано на численних різноманітних концепціях. Їх суть зводиться до вивчення сучасних методів, підходів, ситуацій і інших наукових напрямків по аналізованій проблемі. Характерним є те, що в умовах підвищення рівня вимог до ефективності виробництва необхідно посилювати ступінь економіко-фінансової обґрунтованості агропродовольчого ринку.

Для досягнення кінцевої мети роботи необхідно провести комплексне дослідження досліджуваної проблеми. Притому воно повинно бути направлено на ретельний аналіз багатьох законів і тенденцій ринкової економіки в сучасних умовах і базуватися на достатній сукупності багатьох техніко-економічних і фінансових показників.

Фундаментальною основою дослідження повинна служити сукупність сучасних економічних теорій, які пройшли достовірну перевірку на підприємствах. У численних сучасних дослідженнях і відповідних теоріях дослідники застосовують різноманітні (відомі і нові) методологічні та методичні підходи.

Вони досить повно відображають кризовий стан суб'єктів господарської діяльності. Разом з тим їм властиві такі суттєві недоліки:

1) досить низький рівень можливості детального порівняння отриманих результатів;

2) відсутність практичної апробації пропонованих варіантів виходу з кризового стану окремих підприємств;

3) відсутність рівневого аналізу функціонування підприємства.

У зв'язку з цим необхідно розробити і сформулювати загальну методологію підвищення ефективності функціонування економіко-фінансовій обґрунтованості агропродовольчого ринку. Вона повинна відповідати наступним вимогам:

1) повністю забезпечувати відповідність сучасної економічної теорії і практичних умов функціонування підприємств;

2) чітко констатувати сучасний стан і перспективи розвитку суб'єктів господарської діяльності;

3) базуватися на чітких наукових висновках і пропозиціях по суті поставленої в даній роботі проблеми;

4) безсторонньо оцінювати потенційні можливості підприємств з метою підвищення ефективності їх функціонування [1];

5) бути доступною для розуміння фахівців, які працюють над вирішенням проблем підвищення економіко-фінансовій ефективності м'ясного виробництва і найманим персоналом;

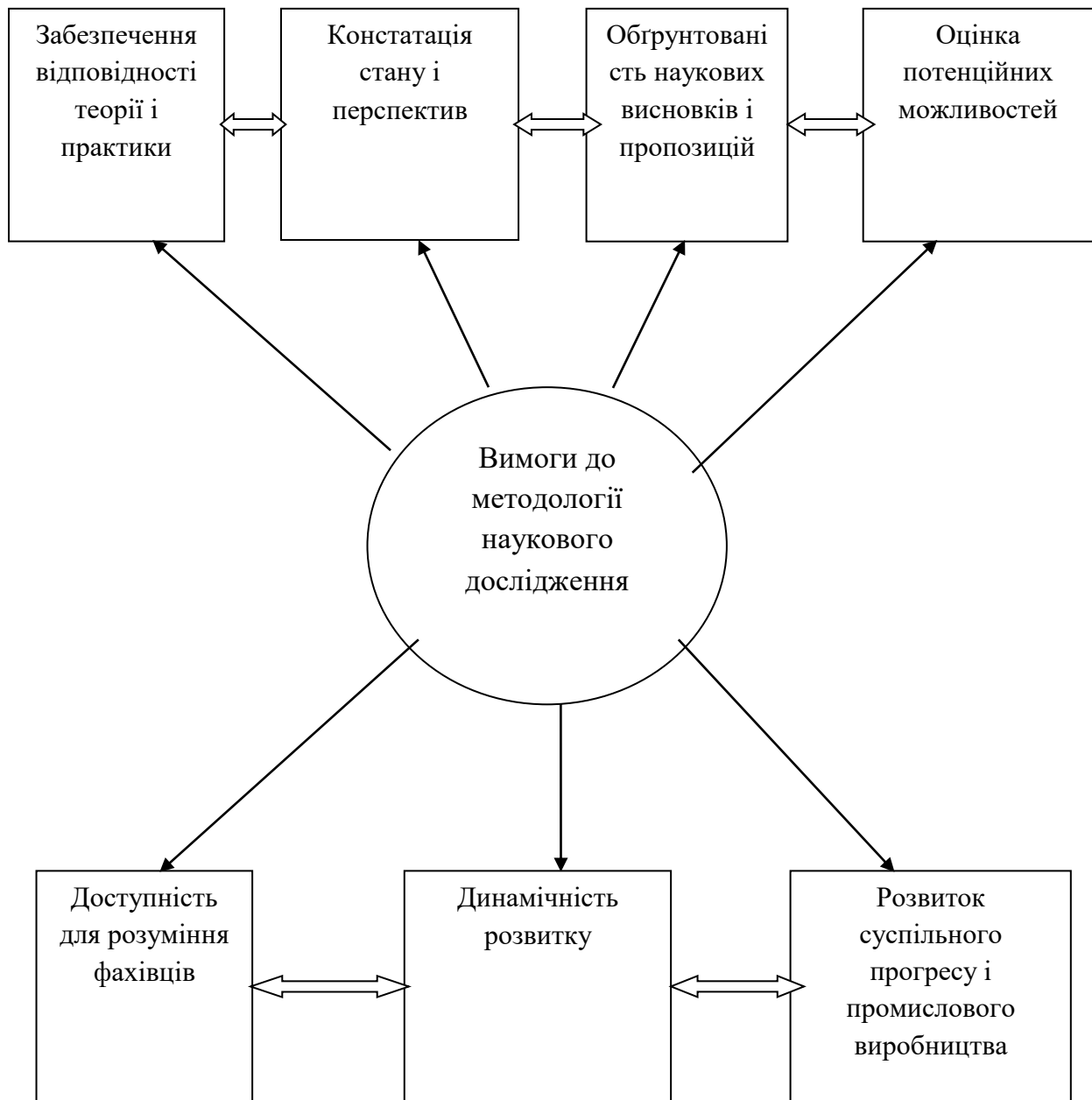
6) динамічність розвитку суб'єктів промислової діяльності в ході розвитку ринкових відносин;

7) сприяти суспільному прогресу, розвитку промислового виробництва з метою забезпечення національної безпеки і подолання наростаючої бідності персоналу (рис. 1).

В даний час вітчизняними і зарубіжними вченими розроблено значну кількість різноманітних методологій, методик, підходів і інших наукових напрямків економічних досліджень (включаючи ефективність виробництва і мотивацію персоналу). Вони дозволяють з достовірною ступенем надійності вирішити поставлені завдання і домогтися виконання поставлених завдань [2]. Разом з тим специфіка економічного становища м'ясних та м'ясопереробних підприємств вимагає виконання наступних умов:

1) обов'язкового поступального розвитку;

2) всебічності, якості, вибірковості в процесі підвищення рівня ефективності свого функціонування.

Рис. 1. Основні вимоги до методології наукового дослідження, які підвищують ефективність функціонування українського ринку м'яса та м'ясної продукції

Джерело: авторська розробка

Основною перевагою праці буде аналіз економіко-фінансової безпеки підприємства як незалежної господарської одиниці, в якій будь-яка зміна будь-яких виробничих компонентів призводить до істотної зміни рівня функціонування підприємства. Значно посилює рівень ефективності м'ясного виробництва використання в господарській практиці наступних компонентів:

1) економічної структуризації процесу економіко-фінансової безпеки найманого персоналу. Його суть полягає у визначенні та виявленні найважливіших елементів мотивації укрупнених груп персоналу до розвитку власного виробництва;

2) економічний поділ розглядаемого процесу за функціями управління. Під цим поняттям ми розуміємо наукове дослідження сукупності мотиваційних функцій найманого персоналу;

3) компонентний – визначення найважливішого елемента в системі «промислове виробництво – економіко-фінансова безпека персоналу» і визначення ступеня його впливу на економічні компоненти, що визначають ефективність функціонування підприємства;

4) економічного узагальнення. Зміст зазначеного компонента зводиться до вивчення взаємозв'язків між елементами систем матеріальної мотивації персоналу, а також їх найбільш ефективному розвитку на основі економічного механізму підприємства (як цілісної високоефективної структури).

Така постановка цього дослідження сприяє комплексному вивченню економічних, фінансових, мотиваційних та інших компонентів функціонування підприємства як цілісного елемента продовольчої безпеки держави і подолання бідності населення. Ці найважливіші компоненти ринкової економіки за своєю сутністю є дуже складними. У зв'язку з цим їх необхідно аналізувати в комплексі з притаманними їм властивостями в контексті розвитку підприємств як цілісної державної системи.

Під цим терміном ми розуміємо, що всі структурні та виробничі підрозділи м'ясних підприємств незалежно від ступеня їх впливу на загальний рівень ефективності повинні забезпечувати досягнення максимального рівня прибутку, яка визначається різними критеріями (загальнодержавними та цільовими). Причому, вивчаючи конкретні елементи системи «промислове підприємство – економіко-фінансова безпека» необхідно враховувати таку обставину. Їм притаманний принцип «примноженої суми основних і додаткових компонентів». Тому справжня методологія заснована на комплексному обліку рівнів взаємозв'язку між системою конкретних техніко-економічних, фінансових, маркетингових показників. Крім того,

враховуються способи їх впливу на рівень ефективності виробництва продукції та ступінь впливу на прибутковість господарської діяльності.

Значний вплив на процес функціонування підприємства і рівень його ефективності робить навколишнє середовище (правова, економічна, організаційна та ін.). Вона справляє позитивний і негативний вплив. Ступінь другого, на жаль, перевершує позитивні аспекти першого компонента. З урахуванням вищевикладеного необхідно обґрунтовано підходити до практичного підбору конкретних факторів з аналізом рівня достовірності їх впливу на кінцевий результат функціонування підприємства.

Значне уповільнення економічної трансформації діяльності підприємств, негативний вплив зовнішніх факторів на їх розвиток підвищує ефективність їх функціонування, можливо виключно на основі поліпшення конкретних господарських ситуацій. У практичній діяльності необхідно правильно оцінити вплив різноманітних відхилень від нормального функціонування виробництва і визначити способи їх ліквідації. Від українських вчених і фахівців зажадали розробки і впровадження сукупності нових методологічних прийомів збереження національної економіки (включаючи промислові підприємства). Вони органічно збігаються і доповнюють традиційні підходи.

Список використаних джерел

1. Буркинський Б. В. Екологічно чисте виробництво. *Вісник Національної академії наук України*. 2016. № 5. С. 11–17.
2. Потьомкін Л. М. Підвищення ефективності функціонування підприємств та рівня управління процесом мотивації персоналу в умовах воєнного стану. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2023. Вип. 3(55). С. 59-76.

Третяк Н. М.

к.е.н., доцент

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ НА БЕЗПЕКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансові результати від воєнної агресії РФ проявляються на рівні окремих суб'єктів економічної діяльності, знижуючи ефективність їх функціонування і відтворення. Дія збройної агресії на економічні суб'єкти відбувається в наступних формах:

- зниження кількості і якості економічних та фінансових ресурсів, що функціонують в економічній системі;
- відведення економічних та фінансових ресурсів на запобігання, усунення і компенсацію негативних наслідків забруднення.

В обох випадках у кожного економічного суб'єкта зростають витрати функціонування, зменшується кількість кінцевого продукту, і, як результат, відбувається недоотримання доходу або отримання збитків [1].

Злочини збройної агресії прямо пропорційно впливають на економічну та фінансову безпеку держави, так як Україна є аграрною країною, і яка виступає гарантом продовольчої безпеки у світі, тому болючим залишається питання стосовно стану сільськогосподарських земель та підприємств. Найбільше зазнали шкоди від воєнного нападу сільськогосподарські угіддя, це глибокі вирви від ракет та снарядів, випалена земля, засмічення ґрунту залишками військової техніки, забруднення шкідливими хімічними сполуками, замінування, і тому, ще довгий час наша родюча земля не буде придатна для виробництва якісної сільськогосподарської продукції.

Станом на квітень 2024 року загальні збитки аграрного сектора економіки становлять 10,3 мільярда доларів Трійка регіонів, які зазнали найбільших збитків, це

Запорізька, Херсонська та Луганська області, на які разом припадає 65% від загальних збитків [2].

Пошкоджена та знищена сільськогосподарська техніка становить найбільшу категорію збитків на загальну суму 5,8 мільярда доларів США. Загалом внаслідок вторгнення частково або повністю пошкоджено близько 181 тисячі одиниць сільськогосподарської техніки та устаткування. Найбільшим джерелом збитків у цій категорії є трактори, приблизно 18,2 тис. з яких знищено і 6,8 тис. пошкоджено і які все ще придатні для ремонту. Вартість заміни знищених та пошкоджених тракторів становить 1,6 мільярда доларів.

Збитки від пошкодження та крадіжки сільськогосподарської продукції становить 1,87 мільярда доларів США. Крім того, знищено та вкрадено ще приблизно 124 тисячі тон добрив, 587 тон засобів захисту рослин і 11,6 мільйонів літрів палива, що завдали збитків на ще 95 мільйонів доларів. Збитки через пошкодження зерносховищ: 1,8 мільярда доларів США [2].

За оцінками Київської школи економіки, війна призвела до втрати 16,3 тис. га багаторічних насаджень з орієнтовною вартістю відновлення 398 мільйонів доларів США. Втрати галузі тваринництва становлять 254 мільйонів доларів США, загалом війна призвела до втрат 238 тис. голів великої рогатої худоби, 544 тис. голів свиней, 131 тис. голів овець і кіз, а також майже 13 млн. голів птиці. Збитки, завдані аквакультури та рибальству: 35 мільйонів доларів США.

Проте підрахунок прямих витрат від війни не відображає повної картини збитків, які несуть сільгоспвиробники. Вищенаведене лише відображає знищення матеріальних активів, але до витрат від війни входять і непрямі збитки. До них входять недоотриманий дохід від зменшення кількості виробленої продукції та додаткові витрати, які виробники змушені нести через війну [3].

Окрім збитків через пошкодження та знищення фізичних активів, українські виробники сільгосппродукції стикаються з непрямыми втратами, спричиненими недоотриманням доходів через зниження виробництва, зниженням цін і підвищенням собівартості продукції. На відміну від збитків, які локалізуються на територіях, що постраждали від військових дій, – непрямих втрат зазнають аграрії

по всій Україні. Загальні оцінені непрямі втрати становлять 69,8 мільярда доларів США, у тому числі втрати через зниження виробництва однорічних культур 34,3 мільярда доларів США, втрати через зниження виробництва у тваринництві 5,6 мільярда доларів США, втрати через зниження багаторічних культур 769 мільйони доларів США, втрати внаслідок зниження внутрішніх цін через перебої експорту 24,1 мільярда доларів США, та втрати через збільшення виробничих витрат 4,4 мільярда доларів США.

Окрім того, сільськогосподарські виробники мають приховані втрати від недоотриманого прибутку. Здійснено спробу прорахувати суму недоотриманого прибутку підприємствами аграрного сектора з причини непридатності сільськогосподарських угідь до використання. В методику розрахунку обрано дані: кількість гектарів розмінованих земель, тобто кількість сільськогосподарської землі, з якої аграрії втратили можливість зібрати врожай; обсяг зібраного врожаю пшениці, а саме урожайність з 1 гектара землі; продажна вартість 1 тони пшениці, середній показник рентабельності сільського господарства, відповідно до статистичних даних за 2021 рік. Але, це приблизна цифра непрямих втрат сільськогосподарських підприємств і вона становить 1,966 мільярда гривень. За підрахунками найбільша сума недоотриманого прибутку належить аграрним підприємствам Харківської області і становить 387,5 мільйони гривень.

Сільськогосподарські підприємства найбільше постраждали від військової агресії РФ, що підтверджується наведеними економічними розрахунками, окрім того зазнала втрат не тільки фінансово-економічна діяльність таких підприємств, а й екологічна складова, оскільки стан екології прямо впливає на якість та урожайність аграрної продукції.

Список використаних джерел

1. Jack Marley. Ecocide: why establishing a new international crime would be a step towards interspecies justice. URL: <https://theconversation.-com/ecocide-why-establishing-a-new-international-crime-would-be-a-step-towards-interspecies-justice-162059> (дата звернення 06.02.2025).

2. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. 2024 URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf (дата звернення 06.02.2025).

3. Третьак Н., Маренич А., Харченко А. Воєнний екоцид в Україні та його вплив на економічну безпеку країни. *Фінансовий простір*. 2022. № 48. С. 18-27. [https://doi.org/10.18371/fp.4\(44\).2022.182728](https://doi.org/10.18371/fp.4(44).2022.182728).

Natalia Trusova

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University
Zaporizhzhia, Ukraine

GEO-ECONOMIC TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL AND CREDIT POLICY OF THE AGRICULTURAL INDUSTRY OF UKRAINE

Geo-economics reflects the main trend in the development of the financial and credit policy of the agro-food industry in the modern world, since the internationalization of its system through the monetary, banking and budgetary components has entered its final phase and has become a single whole during the period of military conflicts [4]. At the same time, the geo-financial system, which ensures geo-economic changes in the development of the financial and credit policy of the agro-food industry, is achieved through a logistical window that opens the movement towards the localization of global financial institutions of those partner countries (market participants) that balance financial and credit flows on its territory, regulate bank lending by the tariff method, that is, are engaged in the global development of new economic ties with the EU [1].

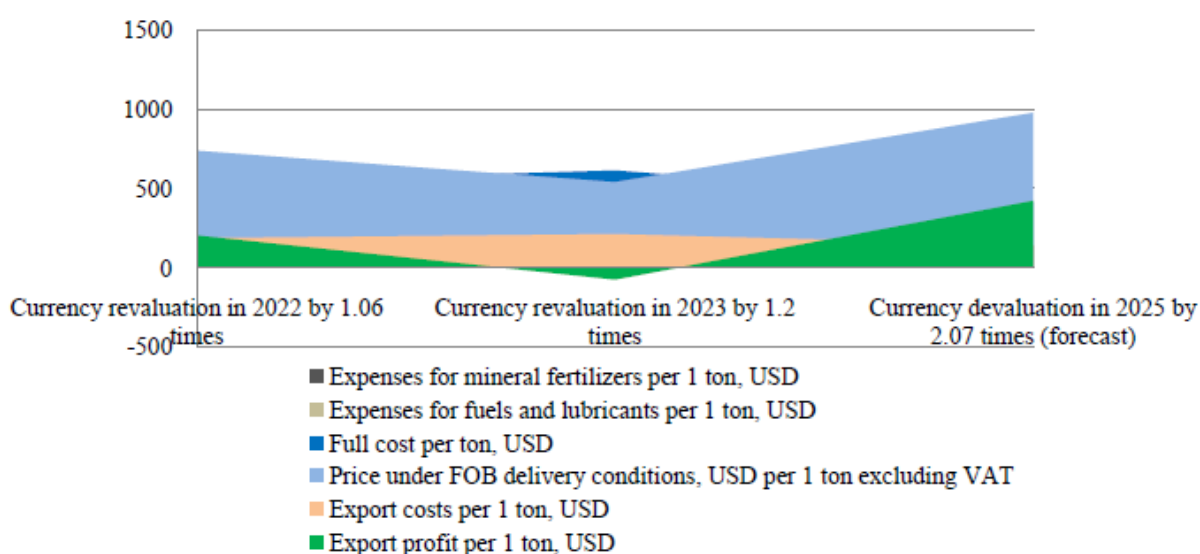
It should be noted that, remaining within the framework of the trade-intermediation doctrine, the model of reproduction of the financial and credit system (FCS) of agro-food industry entities may undergo a prolonged recession. That is, the national financial and

credit system of agro-food industry entities, spending financial resources through foreign trade, loses the dominant redistributive function in the reproduction process of the financial cycle. At the same time, a larger share of capitalized financial resources goes to international financial institutions. Therefore, according to national legislative requirements, banking institutions must form reserves for assets (for financial assets, as well as receivables) and financial liabilities [5].

The economic environment of the agro-food sector in Ukraine, both at the international and national levels, has been subjected to systemic negative impacts as a result of Russian aggression, which has created a number of short- and medium-term risks and challenges in the financial and credit policy of Ukraine, to which partner countries are responding in a coordinated manner, that is, in fact, the integration of the country's financial and credit flows into other, more stable countries is taking place. This is due to the competition (political, economic, financial, humanitarian) between the democratic and authoritarian world, which increases attention to the problems of interaction and confrontation of the three most influential centers of the geo-financial and geo-economic systems [6]. However, the war unleashed by the aggressor country against Ukraine has accelerated the realization of the lack of alternative for the country's movement towards full membership in the EU. This requires Ukraine to increase institutional efforts, implement measures and instruments to maintain financial stability, strengthen the capital of the agro-food sector in the context of military operations and post-crisis recovery.

The foreign economic sector of the agro-food sector faces significant currency risks on export-import operations, which affect the monetary sector and increase the dependence of production entities on financial and credit flows of national banking institutions and global financial institutions. Thus, it should be noted that when exporting grain crops in 2023, the loss of profit per 1 ton of products (own savings) on average per one agro-food sector entity amounted to 129.34 USD. The reasons for the under receipt of own financial savings is the increase in the revaluation of the national currency against the US dollar by 1.26 times, which led to a loss from 1 ton of grain exports in the amount of 74.71 USD. US per agro-food sector entity. At the same time, if in 2025 the hostilities in the country cease, geo-economic policy and the geo-financial system in the world form a

stabilization dynamic, then, hypothetically, it is possible to calculate how much the level of own financial savings of agro-food sector entities has increased compared to 2023 during the devaluation processes of the national currency. Thus, in Ukraine, the stabilization of the price mechanism for the export of agro-food products will increase by 2.07 times (due to the return of the exchange rate of the national currency to the initial period of 2022, i.e. the pre-war period). This will allow Ukrainian agro-food sector producers to partially ensure the capitalization of their own financial savings. At the same time, on average, the profit per 1 ton of product per business entity will be 422.49 USD (Fig. 1).

Figure 1. The impact of currency risks on the export of grain crops on average per one entity of the agro-food sector of Ukraine in 2023

Source: own calculations

The strengthening of credit support for agro-food sector producers by the state has made it possible to activate state lending programs, in which state-owned banks actively participate. Thus, of the total volume of bank loans issued, 56.4% of them are directed to sources of financing for agribusiness structures under the state program “Affordable Loans 5-7-9%”. Loans under the program account for about 40% of the net corporate portfolio in the national currency. In 2022, bank lending grew primarily due to this program, which has been activated in state-owned banks. Within the framework of this program, in 2022-2023 more than 80.42 thousand business structures of the agro-food industry were credited

with restoring their financial potential in the amount of 6.94 billion USD. In the first two months of 2024, the amount of loans under the state program amounted to 7.32 billion USD [3].

The synergy of the program “Affordable Loans 5-7-9%” with portfolio guarantees significantly expanded clients’ access to credit. The program added the purpose of the loan application – supporting business in wartime, expanded lending to the agricultural sector, support for the sowing campaign, and restoration of destroyed businesses, subject to its relocation. The sources of financial and credit support for the agro-food industry of Ukraine are external loans and grants from global financial institutions in Europe and the world. In 2022, Ukraine received 32.2 billion USD of international financial assistance and 32.7 billion USD to support the agro-food industry. In the three quarters of 2023 the share of loans increased by 11.2 percentage points, while the share of grants decreased by 13.6 percentage points. In 2023, the general fund of the State Budget of Ukraine received about 5 billion USD of external financing. Grant funds, which are provided on non-repayable terms, accounted for 11% of the total amount of financial assistance. Among the donors: Japan – 2.2 billion USD (concessional financing and grants); EU – 1.6 billion USD (concessional financing); International Monetary Fund - about 900 million USD (concessional financing); Norway – 190 million USD (grant); Germany – 55 million USD (grant); USA – 50 million USD (grant); Switzerland – 20 million USD (grant); World Bank – 8 million USD (concessional financing). In January 2024, within the framework of the World Bank project, the State Budget of Ukraine received 390 million USD from Japan. Of the total amount of funds, financial assistance from the grant part in the amount of 89.8 million USD is directed to the project “Emergency project to provide inclusive support for the restoration of agriculture in Ukraine” [2].

Thus, for the restoration and further development of the financial and credit policy of the agro-food sector of Ukraine, coordinated work of all links of the mechanism of financial support of partner countries and international organizations is required. The strategy of financial and credit policy for the development of the agro-food sector should ensure an increase in direct and indirect financing of its business entities to increase production and, subject to increased state support, attract business entities to capital

investment and increase their own savings. This will significantly increase the financial indicators of agro-food sector entities and tax payments to the budget, in particular VAT and income tax.

References

1. Stelmakh V. Yu., Melnyk N. V., Yerko I. V., Slashchuk A. M. Geopolitical transformation processes as a dominant factor in Ukraine's progress in the post-conflict period. *Transformational Economics*. 2024. Vol. 2(07). P. 102-108. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-7-17>.
2. Government Portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-hrudni-2023-roku-minfin-zaluchyv-5-mlrd-dolariv-ssha-hrantiv-ta-pilhovoho-finansuvannia-vid-mizhnarodnykh-partneriv> (дата звернення 16.01.2025).
3. Shushkova Yu. V., Parfenyuk E. I., Turba R. B. Peculiarities of bank lending and means of stabilizing the financial support of business in Ukraine in wartime. *Business Inform*. 2023. Vol. 9. P. 213-221. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-213-221>.
4. Geopolitical and geoeconomic changes shaped by russian aggression and renewal of the place of Ukraine in the world. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf (дата звернення 16.01.2025).
5. Pidkhomnyi O. M., Demchyshak N. B., Dropa Y. B. Population financial activity in the formation of indicators for public confidence level and shadow economy risks: the case of Ukraine. *Espacios*. 2019. Vol. 40(38). P. 16. URL: <https://www.revistaespacios.com/a19v40n38/a19v40n38p16.pdf> (дата звернення 16.01.2025).
6. Tulush L. D., Radchenko O. D., Lanovaya M. I. Priorities and Efficiency of Government Support for the Agricultural Sector of Ukraine. In: *Sustainable Agriculture. Environmental Footprints and Eco-design of Products and Processes*. 2022. P. 13-23. https://doi.org/10.1007/978-981-16-8731-0_2.

Yurieva I. A.

PhD in economics, associate professor

Yuriev M. O.

Higher education student

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

Kharkiv, Ukraine

FINANCIAL SECURITY AND FINANCIAL RISKS: INSTRUMENTS OF FINANCIAL INCLUSION IN THE EU

The financial security of the agri-food sector involves risk resilience, effective management of financial resources and access to financial instruments. The main components of financial security are the availability of financial services, protection against financial risks, resilience to macroeconomic changes, and the development of digital financial instruments. Financial risks are prevented by introducing digital banking services and mobile payments, access to microcredit and insurance products, and using block chain technologies to increase the transparency of financial transactions [1]. The analysis of European experience and prospects for financial risk management in the EU agri-food sector is particularly relevant and timely due to the introduction of AI. Machine learning algorithms analyse large amounts of data, predict price fluctuations for agricultural products, assess farmers' creditworthiness and identify potential financial threats. This allows market participants to make informed decisions and reduce financial risks. The Food and Agriculture Organisation of the United Nations (FAO) and the EU provide grants to support farmers in solving financial problems and modernising their farms. This includes the introduction of innovative technologies, including AI, to improve the efficiency and sustainability of agricultural production. The European Union actively supports financial inclusion and the digitalisation of the financial sector. The main measures that can be adopted in Ukraine are creating specialised financial platforms for agri-food businesses, using public and private support programmes, and improving the legal and regulatory framework for digital financial services. Financial inclusion has many

benefits but carries certain financial risks and threats, including credit, operational, and currency risks. The availability of microcredit can lead to an increase in the number of borrowers and a higher rate of loan defaults [2]. Insufficient financial literacy can lead to people and businesses taking out more loans than they can repay. As digitalisation grows, cybercrime in financial services increases the risk of fraud, hacking, phishing and personal data breaches. Problems with online services can lead to delays in payments, errors in charges and loss of funds. Increased access to financial resources may facilitate the spread of fraudulent schemes, misuse of customer financial information, or theft of funds due to weak security systems. The agricultural sector of Ukraine is actively implementing programmes aimed at increasing financial inclusion and using artificial intelligence (AI) to optimise production processes. Financial inclusion means ensuring that rural residents have access to financial services and can use them effectively. This includes access to bank accounts, credit, insurance and other financial instruments. The driving forces behind inclusive rural development are high levels of economic growth, an agricultural land market, rural infrastructure development and effective rural institutions [3]. The population's financial literacy is also being improved, and reliable mechanisms for regulating and controlling activities in the agricultural sector are being created. Introducing modern cybersecurity solutions helps avoid many risks in banking, credit, financial and economic security options. The National Bank of Ukraine (NBU) is working on creating a legal framework for the introduction of financial inclusion banks, which will allow large retail and postal companies to establish separate legal entities - financial inclusion banks - to help expand access to financial services in rural areas on the one hand, and minimise inflationary risks by increasing lending and liquidity risk avoidance programmes when financial institutions may face capital shortages due to the rapid increase in the number of clients requiring credit. Financial inclusion also requires a balanced approach to simultaneously increase access to financial services and reduce potential threats, such as currency risks from dependence on foreign financial borrowing, when there is a risk of losing profits from currency fluctuations when purchasing fertilisers or other ingredients for agricultural producers [4]. In planning and forecasting the needs for business analysis, artificial intelligence is becoming an important tool for improving

the efficiency of agricultural production in Ukraine. It monitors various costs, such as production expenses, diagnoses soil and plant conditions, predicts diseases and pests, and optimises resource use. Astarte-Kyiv Agricultural Holding has developed an AI assistant for crop rotation planning, harvest logistics, and crop condition assessment. The holding, Kernel, also implements AI-based digital developments to optimise production processes. Introducing AI in Ukraine's agricultural sector will help increase yields, reduce costs, and minimise the negative environmental impact. This allows Ukrainian farmers to remain competitive in the global market and ensure sustainable agricultural development. Integrating AI into the EU agri-food sector contributes to the financial security of market players by ensuring effective risk management and resource optimisation.

References

1. Financial inclusion. URL: <https://www.iais.org/activities-topics/financial-inclusion/> (дата звернення 29.01.2025).
2. Fintech for Inclusion Global Summit 2024. URL: <https://fintechforinclusionsummit.com/> - EUR (дата звернення 29.01.2025).
3. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (дата звернення 29.01.2025).
4. Artificial intelligence in the agri-food sector. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/734711/EPRS_STU\(2023\)734711_EN.pdf](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/734711/EPRS_STU(2023)734711_EN.pdf) (дата звернення 29.01.2025).

Яцук О. О.

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: АГРАРНІ РОЗПИСКИ ТА АГРАРНІ НОТИ

Пошук нових джерел фінансового забезпечення діяльності виробників сільськогосподарської продукції сприяє розробці та запровадженню дієвих інноваційних фінансових позикових інструментів. В Україні, з прийняттям Закону «Про аграрні розписки» у 2013 року, успішно розпочали функціонувати аграрні розписки, що дозволило суттєво знизити вартість позикових ресурсів саме за цим фінансовим інструментом позики [1, 8]. Адаптація інституту вище згаданого фінансового інструменту до практики європейського ринку, в умовах цифрової глобалізації торгівлі та ринків капіталу, з урахуванням сучасних ризиків фінансової безпеки сприяла запровадженню новому перспективному електронному інструменту запозичення фінансових ресурсів так званих аграрних нот на основі Закону України «Про аграрні ноти». ЕУ в Україні виступила Консультаційним радником Проєкту Міжнародної фінансової корпорації (IFC, Група Світового банку) «Розвиток доступу агросектору України до ринків капіталу» щодо розробки нормативної бази для впровадження Закону України «Про аграрні ноти». Основною метою вступу в дію закону є запровадження нового фінансового інструменту для кредитування сільськогосподарського виробництва, який дозволяє використовувати переваги ринків капіталу та депозитарної системи України.

Аграрні ноти є інноваційним цифровим інструментом залучення грошових коштів виробниками сільськогосподарської продукції у господарську діяльність, що забезпечує інтеграцію учасників позикової угоди до ринків капіталу. Згідно ЗУ «Про

аграрні ноти», це неемісійний цінний папір, що посвідчує безумовне зобов'язання боржника, забезпечене заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти кредитору відповідно до умов, визначених таким цінним папером.

Правову основу функціонування аграрних нот в Україні становлять Конституція України, Цивільний кодекс України, закони України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків», «Про депозитарну систему України», інші закони України, що регулюють правовідносини щодо сільськогосподарського виробництва та функціонування ринків сільськогосподарської продукції, ринків капіталу та організованих товарних ринків, а також правовідносини щодо функціонування інших фінансових та кредитних ринків.

Аграрна нота встановлює забезпечення виконання зобов'язань боржника заставою. Предметом такої застави за аграрною нотою може бути виключно майбутня сільськогосподарська продукція. Згідно Закону України «Про аграрні ноти» аграрні ноти за видом зобов'язання поділяються на:

1) товарна аграрна нота – це аграрна нота, що посвідчує безумовне зобов'язання боржника здійснити поставку сільськогосподарської продукції, вид, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені такою нотою;

2) фінансова аграрна нота – це аграрна нота, що посвідчує безумовне зобов'язання боржника у визначений термін або протягом встановленого строку сплатити кредитору грошову суму, розмір якої може бути фіксованим або змінним, що може визначатися за формулою, з урахуванням ціни сільськогосподарської продукції визначених виду, кількості та якості, курсу валют, індексів тощо або в інший спосіб, передбачений такою нотою [2].

Аграрні ноти мають статус цінних паперів і видаються в електронній формі під контролем Національної комісії із цінних паперів та фондового ринку. Порядок обміну інформацією між Реєстром та системою депозитарного обліку цінних паперів затверджується Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Аграрна нота вважається виданою з моменту депонування документа про

введення неемісійного цінного папера до системи депозитарного обліку у Центральному депозитарії після укладення особою, яка має намір видати аграрну ноту, договору про введення неемісійних цінних паперів до системи депозитарного обліку з Центральним депозитарієм цінних паперів.

Реєстр аграрних нот – це інформаційно-комунікаційна система, в якій у порядку, передбаченому діючим законом та Положенням про Реєстр аграрних нот, відображається інформація про видачу, зміст і зміну реквізитів, припинення та обтяження аграрних нот, а також про початок примусового виконання зобов'язань за аграрними нотами на підставі спеціальної виписки з Реєстру. Порядок обміну інформацією між Реєстром та системою депозитарного обліку цінних паперів затверджується Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Функціонування Реєстру аграрних нот передбачає автоматичний обмін інформацією з іншими публічними реєстрами, а саме: Державним реєстром речових прав на нерухоме майно; Державним реєстром обтяжень рухомого майна; Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; Державним земельним кадастром та іншими цифровими базами даних. Аграрна нота встановлює забезпечення виконання зобов'язань боржника заставою. Предметом такої застави за аграрною нотою може бути виключно майбутня сільськогосподарська продукція [2, 3, 4].

Ведучі експерти аграрної галузі обговорюють можливі переваги та недоліки інноваційного цифрового фінансового інструмента. Запровадження аграрних нот дозволили суттєво розширити перелік сільськогосподарської продукції, а саме дозволило використовувати під заставу продукцію тваринництва, що надає можливості для фінансування набагато більшого кола сільськогосподарських виробників. Також суттєво розширено період використання аграрних нот, що дає можливість партнерам застосовувати їх протягом декількох маркетингових періодів та знизити фінансові ризики враховуючі особливості виробництва сільськогосподарської продукції. До кола суб'єктів видачі аграрних нот додалися сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, при умові якщо хоча б один член такого кооперативу має у власності земельну ділянку сільськогосподарського

призначення або право користування нею. Також суттєво посилено правовий статус аграрної ноти, на відміну від аграрних розписок, які мали обмежене використання, оскільки за своєю природою є товаророзпорядчим документом. Аграрні ноти може бути предметом застави, договорів про передачу майна у власність, спадкування, оскільки має статус неемісійного цінного паперу та відповідно є самостійним об'єктом цивільних прав. Передбачається також, що введення в дію аграрних нот додатково буде захищати власників земельних ділянок від рейдерства, оскільки законом встановлено заборону передавати в заставу за аграрними нотами земельні ділянки сільськогосподарського призначення та стягнення їх на користь кредиторів [5, 6, 7].

Аграрні ноти стали інноваційним цифровим фінансовим інструментом в електронному вигляді оскільки запроваджено їх формування та використання на базі Реєстру аграрних нот на рахунку в цінних паперах в депозитарній системі з відображенням відомостей про її реквізити. При цьому виконання контрольних функцій під час видачі аграрної ноти забезпечується в режимі електронного обміну інформацією Реєстру аграрних нот з державними реєстрами. В той час, як аграрна розписка має паперову форму, її оформлення потребує нотаріального посвідчення, що як показує практика здорожувало позикову угоду на 1-3 % за рахунок вартості нотаріальних послуг [8].

Поліпшення умов доступу виробників сільськогосподарської продукції до нових джерел фінансового забезпечення діяльності на засадах використання дієвих інноваційних фінансових позикових інструментів може сприяти підвищенню їх продуктивності та прибутковості, покращуючи при цьому якість матеріалів та засобів виробництва.

Список використаних джерел

1. Про аграрні розписки. Закон України від 06.11.2012 р № 5479-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17> (дата звернення 06.02.2025).
2. Про аграрні ноти. Закон України від 22.02.2024 р № 3587-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20> (дата звернення 06.02.2025).

3. Про затвердження Порядку обміну інформацією між Реєстром агарних нот та системою депозитарного обліку цінних паперів. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 25.09.2024 №09/21/1177/К03. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1489-24> (дата звернення 06.02.2025).

4. Реєстр агарних нот. URL: <https://ran-public.csd.ua> (дата звернення 06.02.2025).

5. Аграрні ноти: інструмент для залучення фінансування в агросектор України. Наталія Шевченко. *Економічна правда*. URL: <https://pravda.com.ua/columns/2024/11/22/722149> (дата звернення 08.02.2025).

6. Аграрна реформа в Україні – Аграрні ноти. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/agrarna-reforma-v-ukrayini-agrarni-noty> (дата звернення 06.02.2025).

7. Впровадження агарних нот. Електронний журнал. *Пропозиція*. від 30.01.2025. URL: <https://propozitsiya.com/ua/shche-raz-pro-agrarni-noty> (дата звернення 08.02.2025).

8. Яцух О. О. Аграрні розписки як інноваційна форма фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств. *Аграрна економіка*. 2019. Т.12. № 1-2. С. 88–106.

Яцух Р. О.

аспірант, освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: Тулай О. І.

докт. екон. наук, професор

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Аграрний сектор економіки України є одним із десяти ключових напрямів, що забезпечують наповнення державного бюджету. Відповідно до даних Державної податкової служби України, у 2024 році із загальної суми податкових надходжень до зведеного бюджету країни, що склала 1 713 млрд грн, виробники сільськогосподарської продукції сплатили 78,1 млрд грн [1]. Український аграрний сектор значною мірою орієнтований на зовнішні ринки, оскільки близько 70% його ефективності залежить від експорту. Стабільність цього сектора відіграє критично важливу роль у макроекономічній стабільності держави, оскільки забезпечує валютні надходження та сприяє зміцненню національної валюти. Останні три роки були позначені значними викликами для аграрного сектору України, що зумовило суттєві коливання на світових продовольчих ринках [2, 3].

Згідно з офіційною статистикою, у 2024 році експорт продукції українського виробництва у вартісному вираженні зріс щонайменше на 13,4%, а у фізичному вимірі – на 28,8%. Загальний обсяг експорту України у 2024 році склав 129,2 млн тонн товарів на суму 41,589 млрд доларів США. При цьому експорт у грошовому еквіваленті збільшився на 5 631 млн грн, що відповідає зростанню на 15,67%. Особливо помітним стало зростання експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції, обсяг якого збільшився з 21 846 млн грн до 24 607 млн грн [2, 4].

Значну частину експорту було спрямовано до країн Європейського Союзу: у 2024 році Україна експортувала до ЄС 60,03 млн тонн товарів, що значно перевищує показник 2021 року (40,68 млн тонн).

Структура українського експорту демонструє домінування продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції. Зокрема, експорт соняшникової олії перевищив 5 млрд доларів, соняшникового шроту – 1 млрд доларів, м'яса птиці – 945 млн доларів, цукру – 408 млн доларів, а соєвої олії – 311 млн доларів. Значними залишаються також обсяги експорту зернових: кукурудзи на суму 4,9 млрд доларів, пшениці – 3,68 млрд доларів, сої – 1,29 млрд доларів. Для порівняння, металургійний експорт залізної руди склав 2,75 млрд доларів, напівфабрикатів із заліза – 927,5 млн доларів, гарячекатаного прокату – 802 млн доларів, труб – 577 млн доларів, а чавуну – 500 млн доларів [4].

За даними Державної митної служби України, частка експорту зернових культур у загальному експорті країни перевищує 22%. У 2024 році обсяги експорту зерна склали 53,9 млн тонн на суму 9,4 млрд грн, що на 13,4% більше порівняно з 2023 роком. Експорт кукурудзи зріс на 2,1%, досягнувши 5,1 млрд грн, при цьому основними імпортерами стали Іспанія (0,9 млрд грн), Туреччина (0,6 млрд грн), Китай (0,5 млрд грн), Єгипет (0,5 млрд грн), Нідерланди (0,5 млрд грн) та інші країни (2,0 млрд грн) [2, 4].

Експорт пшениці зріс на 27,0% порівняно з 2023 роком і досяг 3,7 млрд грн. Основними споживачами цієї продукції стали Іспанія (1,0 млрд грн), Індонезія (0,5 млрд грн), Єгипет (0,4 млрд грн), Алжир (0,3 млрд грн), В'єтнам (0,2 млрд грн) та інші країни (1,4 млрд грн). Також суттєво зріс експорт ячменю – на 53,8%, до 0,6 млрд грн. Основними імпортерами цієї культури стали Китай (0,2 млрд грн), Іспанія (0,06 млрд грн) та інші країни (0,3 млрд грн) [2, 4].

Окрім цього, Україна значно зміцнила свої позиції у світовому аграрному секторі, випередивши Іспанію та потрапивши до десятки найбільших світових виробників плодоовочевої продукції. За даними FAOstat, у 2023 році Україна випередила Іспанію, Єгипет та Індонезію, демонструючи зростання виробництва. У

свою чергу, іспанське виробництво у період 2020–2023 років скоротилося на 10% – з 31 млн тонн до 28 млн тонн, що підтверджують дані Ferex [2, 6].

Згідно з інформацією Fruitnet, у 2023 році десятку найбільших країн-виробників фруктів та овочів склали: Китай – 781,5 млн тонн; Індія – 221 млн тонн; США – 68,7 млн тонн; Туреччина – 56 млн тонн; Бразилія – 48 млн тонн; Мексика – 40 млн тонн; Росія – 35 млн тонн; Індонезія – 34 млн тонн; Єгипет – 33 млн тонн; Україна – 30 млн тонн [2].

Таким чином, аграрний сектор України продовжує відігравати визначальну роль у структурі національної економіки, забезпечуючи значну частку експорту та сприяючи зміцненню позицій країни на світових ринках продовольства

Основним чинником зростання експорту стало відновлення та нормалізація функціонування морських портів України. Згідно з даними Міністерства економіки України, обсяг морських перевезень збільшився з 54,8 млн тонн у 2023 році до 87,2 млн тонн у 2024 році [6].

Україна планує створити продовольчі хаби на африканському континенті для зміцнення своїх позицій на світовому аграрному ринку. Ця ініціатива сприятиме налагодженню прямих поставок зерна, зниженню логістичних ризиків та забезпеченню стабільності для країн, залежних від імпорту. Проєкт відкриває нові можливості для українських товаровиробників продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції і посилює співпрацю з африканськими державами. Хаби допоможуть оптимізувати постачання, зменшити витрати на транспортування та зробити українське зерно більш конкурентоспроможним. Україна вже працює над створенням відповідної інфраструктури та укладанням угод із партнерами. Зокрема, Об'єднані Арабські Емірати стануть партнером України у створенні першого продовольчого хабу на африканському континенті [6].

З 1 грудня 2024 року в Україні скасовано ліцензування експорту деяких видів продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції, зокрема зернових, бобових, олійних культур та олії. Це рішення спрямоване на спрощення умов ведення бізнесу для експортерів та оптимізацію процедур митного оформлення.

Водночас ліцензування експорту пшениці, кукурудзи, насіння соняшнику та ріпаку до Болгарії, Румунії, Словаччини, Угорщини та Польщі залишається без змін.

Українські експортери продовжують працювати над пошуком рішень щодо доступу на ринок Європейського Союзу для чутливих аграрних товарів, таких як кукурудза, крупи, висівки, мед, цукор, яйця та м'ясо птиці.

Аграрний сектор економіки України залишається стратегічно важливим для національної економіки, забезпечуючи значний рівень експортних надходжень та відіграючи ключову роль у формуванні валютних резервів держави. У 2024 році спостерігається позитивна динаміка експорту сільськогосподарської продукції, що виражається у збільшенні його обсягів як у фізичному (на 28,8%), так і у вартісному вимірі (на 13,4%). Основним чинником, що сприяв цьому зростанню, стала нормалізація функціонування морських портів, що дозволило розширити можливості транспортування продукції на міжнародні ринки.

Важливим напрямом розвитку експортної політики України є розширення географії поставок, зокрема шляхом створення продовольчих хабів в Африці. Реалізація цього проекту сприятиме зниженню логістичних ризиків, оптимізації постачань та підвищенню конкурентоспроможності української аграрної продукції на глобальному ринку.

Крім того, скасування ліцензування експорту певних видів продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції з 1 грудня 2024 року створює сприятливіші умови для вітчизняних експортерів, спрощуючи процеси митного оформлення та прискорюючи зовнішньоторговельні операції. Водночас збереження обмежень для окремих категорій продукції у торгівлі з країнами Європейського Союзу вимагає подальших переговорів для розширення доступу до ринку ЄС, особливо щодо таких товарів, як кукурудза, крупи, висівки, мед, цукор, яйця та м'ясо птиці.

Таким чином, подальший розвиток українського аграрного експорту потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення інфраструктури, розширення торговельних відносин, оптимізацію логістики та підтримку державної політики, спрямованої на стимулювання конкурентоспроможності галузі. Завдяки цим

заходам Україна має потенціал зміцнити свої позиції на світовому продовольчому ринку та забезпечити стійке зростання аграрного сектору в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення 10.02.2025).
2. Бриль Р. Україна збільшила експорт.... Що продавали – підсумки Мінекономіки. Liga.net/ 30.12.2024. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/ukraina-zbilshyla-eksport-do-41-mlrd-u-2024-rotsi-shcho-prodavaly-pidsumky-minekonomiky> (дата звернення 10.02.2025).
3. Яцух О.О. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств: монографія. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. 467 с.
4. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звернення 12.02.2025).
5. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#> (дата звернення 11.02.2025).
6. [Український експорт цього річ зріс на 13,4%. Укрінформ.](https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3943323-ukrainskij-eksport-cogoric-zris-na-134-minekonomiki.html) URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3943323-ukrainskij-eksport-cogoric-zris-na-134-minekonomiki.html> (дата звернення 10.02.2025).

СЕКЦІЯ 5
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

SECTION 5
MANAGING THE FINANCIAL SYSTEM OF BUSINESS ENTITIES:
THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Андрєєва О. В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЯК
ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Трансформаційні зміни на страховому ринку України – це відображення еволюції цієї частини фінансового сектору в контексті її євроінтеграційного руху.

Нормативно-правовою базою, що регулює всі процеси на страховому ринку України, є Закони України «Про страхування», «Про фінансові послуги та фінансові компанії» та нормативно-правові акти Національного банку України (НБУ) на виконання вимог цих законів.

Закон України «Про страхування» регулює відносини у сфері страхування, визначає загальні правові засади здійснення діяльності із страхування, надання посередницьких послуг і спрямований на посилення захисту прав та законних інтересів клієнтів, у тому числі споживачів, шляхом встановлення вимог до системи управління, платоспроможності страховиків, філій страховиків-нерезидентів на території України та розкриття ними інформації, встановлює вимоги до порядку укладання, обслуговування та виконання договорів страхування та перестрахування,

врегулює питання інформаційного забезпечення договорів страхування та перестраховання і дій, що передують їх укладанню, а також державне регулювання та нагляд у сфері страхування [1].

Нормативно-правова база регулювання страхового ринку була оновлена та запрацювала з початком 2025 року, формуючи фактично нові тенденції для роботи страховиків.

Основною тенденцією страхового ринку України впродовж останніх років є скорочення чисельності страхових компаній та консолідація ринку.

Таблиця 1

**Динаміка чисельності страхових компаній в Україні за період
2020 – 2024 рр.**

Показники	2020р	2021р	2022р	2023р	1 півріччя 2024р
Активи, млн. грн	64 903	64 737	70 298	74 355	67 581
Кількість страхових компаній	210	155	128	101	90

Джерело [2]

Статистика свідчить, що на 01 січня 2023 року, відповідно до Державного реєстру фінансових установ, на страховому ринку України зі 128 страхових компаній працювало 116 non-life страховиків і 12 life страховиків. Скорочення у 2023 році на 27 компаній відбулося саме за рахунок скорочення non-life страховиків, що складає 21,1% ринку. При цьому, вихід страхових компаній з ринку був як добровільно (8 компаній) так і примусово (19 компаній), за рішенням НБУ у зв'язку з порушеннями в діяльності. Тенденція щодо зменшення чисельності страхових компаній залишилася і в 2024 році – за перше півріччя 2024 року 11 страхових компаній пішли з ринку, з них 7 добровільно і 4 примусово. Таким чином, ринок покидають страхові компанії, що не змогли адаптуватися до нових вимог роботи на ринку, а в зоні ризику залишаються ще малі страхові компанії. Також у 1 півріччі 2024 року помітною стала тенденція до консолідації страхового ринку, про що свідчить зменшення обсягу сплачених статутних капіталів з 6 298 млн грн до 5 698 млн грн [2], [3].

Страховий ринок України знаходиться під впливом різновекторних факторів – з одного боку це вимоги Регулятора до формування надійно працюючого страхового ринку, що буде відповідати стандартам ЄС, а з іншого – посилення безпекових ризиків і зниження обсягів страхування внаслідок війни, низька страхова культура населення країни, поява нових видів ризиків пов'язаних з кібербезпекою, до яких слід ще адаптуватися.

До 2020 року страховий ринок України впродовж тривалого часу залишався поза увагою законодавчої влади. Але, після прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг», що набув чинності з 1 липня 2020 року, було передбачено ліквідацію Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та розподіл повноважень із регулювання фінансового ринку між НБУ і Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). НБУ отримав контроль над страховими компаніями, кредитними спілками, фінансовими компаніями, бюро кредитних історій і ситуація на страховому ринку почала змінюватися на краще. Нагадаємо, що прийняття цього закону є одним із пунктів програми Stand-by фінансової допомоги МВФ Україні. Можна констатувати, що адаптаційні зміни на страховому ринку України викликані перш за все посиленням вимог Регулятора до платоспроможності, прозорості в роботі, прозорості структури власності та надійності роботи страхових компаній, які проголошені у новому законодавстві.

Незважаючи на вплив війни, страховий ринок України перебуває на етапі розвитку та адаптації до нових регулятивних вимог НБУ, а вихід із ринку частини страхових компаній з недостатнім рівнем платоспроможності та непрозорою структурою власності є передумовою для посилення стійкості страховиків у майбутньому та наближенню до роботи згідно європейських стандартів. Серед актуальних завдань для страховиків на шляху до більшої ефективності та інклюзії можна виділити необхідність розробки та впровадження нових страхових продуктів для забезпечення екологічної відповідальності економічних суб'єктів, продуктів медичного страхування та продуктів спрямованих на зниження загроз

кібершахрайста, а також подальше впровадження онлайн-платформ для придбання страхових продуктів.

Список використаних джерел

1. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909–ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення 26.01.2025).
2. Національний банк України. Огляд небанківського сектору. Вересень 2024 року. URL: <file00758.pdf> (дата звернення 26.01.2025).
3. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення 26.01.2025).

Баїк М. Я.

аспірант

Державна установа «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

м. Львів, Україна

ЯКІСТЬ КРЕДИТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВ

В умовах війни діяльність банківських установ супроводжується негативними впливами чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, які безпосередньо впливають на їх фінансову стабільність, оцінку вартості установ, ризику та прибутковості. Важливе місце у забезпеченні стабільності банківського бізнесу займає кредитна діяльність як основа його прибутковості. Підвищення якості банківських кредитів є одним із ключових завдань розвитку банківського сектору як на макро-, так і мікрорівнях, яке набуває особливої уваги в сучасних умовах.

Важливим напрямом у забезпеченні фінансової стабільності банків України є підвищення якості кредитів, формування збалансованого кредитного портфеля із заданими цільовими параметрами дохідності та ризиковості.

На взаємозалежності якості кредитів, прибутковості та фінансової стабільності акцентує Б. Ф. Філіп та конкретизує, що позитивні або негативні результати виникають у діяльності банків як наслідок взаємозв'язку даних дефініцій. Зокрема, якість банківських кредитів автор розглядає синтезовано у вартісному вираженні через обсяг непрацюючих кредитів (NPL) та їх співвідношення до загальної величини, що відображає якість кредитного портфеля та використовується для аналізу та прийняття рішень в управлінні банками, у тому числі й на макрорівні [1, с. 209].

Якість кредитного портфеля залежить від схильності до банківських ризиків, зокрема кредитного. Серед факторів кредитного ризику є ендогенні, які виникають в результаті співпраці із суб'єктами бізнесу і екзогенні – незалежні від них [2, с. 35].

На практиці оцінка якості кредитного портфеля – це один з трьох етапів моніторингу фінансової стабільності установ, яка включає: 1) перевірку якості активів; 2) стрес-тестування; 3) огляд і оцінку ризиків [2, с. 37].

На сьогодні існують різні підходи до оцінювання якості кредитів. Науковці вважають, що для виміру якості банківських кредитів слід використовувати декілька показників, які взаємопов'язані між собою. Варто зазначити, що один окремий індикатор не може відобразити загальної величини кредитного ризику. Трьома найбільш широко використовуваними показниками є коефіцієнт NPL, коефіцієнт покриття та ступінь ризику. Ці показники дозволяють проаналізувати обсяг непрацюючих активів у взаємозв'язку із розміром кредитного портфеля, резервуванням, сформованим для покриття майбутніх збитків та дефолту й витратами на створення резервів [3].

На нашу думку, якість кредитів – це комплексна характеристика результативності кредитної діяльності банків, яка прямо пропорційна ступеню її ризиковості, кількісно визначається структурою та диверсифікованістю кредитного портфеля, залежить від комплексу екзо- та ендогенних факторів впливу й забезпечує

фінансову стабільність в поточному та стратегічному вимірах.

Оскільки якість кредитного портфеля визначає прибутковість та ефективність діяльності банків, виникає необхідність розробки напрямів її підвищення. Існують різні підходи до покращення якості кредитного портфеля і кожна установа може обирати той, який у найбільшій мірі відповідає існуючим ризикам.

Поширеними підходами підвищення якості кредитного портфеля є наступні.

1. Сегментація кредитного портфеля. Означає його поділ на різні категорії на основі певних критеріїв, таких як тип, розмір, мета кредиту, характеристики позичальника, тип застави, стан погашення, рейтинг ризику тощо. Вона дозволяє визначати сильні та слабкі сторони кожного бізнес-сегменту, ефективніше розподіляти ресурси, оптимізувати кредитну політику банку та етапи кредитування у взаємозв'язку із бізнес-сегментуванням.

2. Перегляд та оновлення кредитної політики та процедур. Дозволяють визначати ключові та найбільш прибуткові напрями кредитування, їх ризиковість, дотримання нормативів кредитного ризику й удосконалення процедур кредитування залежно від видів кредитів та інноваційності послуг.

3. Удосконалення системи управління кредитними ризиками. Розробка методів та інструментів, які використовуються для моніторингу, оцінювання, вимірювання, контролю та мінімізації ризику кредитного портфеля.

4. Розвиток методів та інструментів зниження обсягів непрацюючих кредитів та збитків від них через удосконалення механізмів їх повернення.

Динамізм розвитку кредитних послуг у глобальному та національному масштабах супроводжується дуальними цілями: задоволення потреб клієнтів у новітніх кредитних продуктах та дотримання вимог регулюючих органів щодо якості кредитів та рівня їх ризиковості.

Вважаємо, що важливими аспектами підвищення якості банківських кредитів є наступні.

1. Автоматизація процесів управління кредитами. Завдяки автоматизації банки можуть оптимізувати операції, зменшити вплив людського фактору та підвищити ефективність. Автоматизація також забезпечує швидке опрацювання заявок на

кредити, ефективне управління кредитними лініями та бізнес-процесами.

2. Використання розширеної аналітики. Передбачає використання складного програмного забезпечення та алгоритмів для аналізу даних клієнтів, прогнозування майбутніх їх доходів й здатності до повернення кредитної заборгованості. Це дозволить приймати обґрунтовані рішення щодо видачі кредитів й мінімізувати ризик їх неповернення.

3. Впровадження регуляторних технологій (RegTech). Є ще одним напрямом покращення управління якістю кредитів. RegTech може допомогти банкам дотримуватись економічних нормативів, в тому числі кредитного ризику, уникати штрафних санкцій і запобігати ознакам неплатоспроможності.

4. Інвестиції у навчання працівників. Забезпечують освоєння інноваційних кредитних продуктів, що дозволить банкам підвищити ефективність управління кредитами з урахуванням передових технологій й досвіду.

5. Удосконалення управління банківським кредитуванням. Для подальшого вдосконалення операцій банки повинні визначати пріоритети в управлінні банківським кредитуванням через впровадження моделей оцінки кредитоспроможності, встановлення чітких процедур кредитування та підтримку прозорості взаємовідносин з позичальниками на засадах довіри та транспарентності.

Список використаних джерел

1. Filip B. F. The quality of bank loans within the framework of globalization. *Procedia Economics and Finance*. 2015. № 20. P. 208–217.

2. Kosztowniak A. Changes in the quality of the loan portfolio in the Polish banking system. *Proceedings of the Third EBOR Conference*. 2020. P. 33-49.

3. How is a bank's credit quality measured? URL: <https://www.bbva.com/en/economy-and-finance/how-is-a-banks-credit-quality-measured> (дата звернення 29.01.2025).

Бас М. В.

аспірант спеціальності 051 Економіка

Бас І. В.

аспірант спеціальності 051 Економіка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ

Війна, яку веде Росія проти України впливає на усі галузі української економіки, наразі постраждалими є аграрний сектор, галузь енергозабезпечення, транспортна. Постійні ракетні обстріли, пожежі, замінування територій, вирубка дерев для потреб війни негативно впливають на стан підприємств лісового господарства.

Фінансово-економічна становище підприємств лісової галузі України прямо залежить від стану лісів, які багато років поспіль потерпають від зміни клімату, що призводить до пожеж, посухи, пересихання заболочених лісових територій. Але зазначені проблеми українські науковці на працівники лісового господарства в змозі вирішити, залишається невирішеною проблемою вчинки Росії, що спрямовані на знищення українських лісів та лісового господарства.

Розпочата Росією війна проти України щодня ставить під загрозу екологічну безпеку країни, це завдає значної шкоди лісам та іншим природним ландшафтам, перешкоджає веденню лісогосподарської діяльності в країні. Під час військової агресії з боку Росії лісові ділянки України зазнали і зазнають величезних втрат. Разом з іншими природними екосистемами ліси страждають найбільше. Тому що для їх відновлення необхідно буде спочатку розмінувати територію, потім дерева які згоріли мають вирости для нормального функціонування, для цього також має пройти мінімум десь років 20-30 [1].

Загалом із 24 лютого 2022 року від воєнних дій майже 30% лісів зазнало різного ступеню шкоди. Слід зазначити, що на окупованих та деокупованих територіях через ліси переміщується важка військова техніка, в лісах знаходяться військові частини та ведуться активні бойові дії. Це призводить до серйозних порушень лісових екосистем, а також забрудненню ґрунтів та вод. На сьогодні, повна оцінка втрат лісу на деокупованих територіях неможлива через забруднення лісів вибухонебезпечними предметами, що несе потенційні ризики для життя працівників [2].

Спеціалістами підраховані приблизні масштаби витрат завданих довкіллю, це понад 65 млрд грн збитків та майже 6,5 тис випадків знищення екосистеми. Проте, реальні збитки, завдані довкіллю війною, є значно більшими [3].

Зазначається, що за мінімальною оцінкою, сукупна вартість втраченого лісу перевищує 14 мільярдів грн. При цьому, це лише прямі збитки підприємств лісового господарства, тобто вартість деревини, яку можна було отримати з цієї площі. Ці збитки не враховують екологічних наслідків, ліквідація яких може обійтися значно дорожче.

Упродовж 2023 року в лісах країни ліквідовано 593 пожежі на площі 906,8 га, з яких 35 – великі лісові пожежі на загальній площі 446,6 га, в тому числі 14,3 га верхових. Середня площа однієї пожежі становила 1,5 га. Орієнтовні збитки склали понад 7 млн. грн. Найбільшу кількість пожеж зафіксовано у Харківській (114 випадків на площі 204,3 га), Київській (78 випадків на площі 54,8 га), Миколаївській (68 випадків на площі 151,6 га), Чернігівській (58 випадків на площі 46,2 га), Дніпропетровській (55 випадків на площі 51,7 га) областях, що становить 63% від загальної кількості та 56% від загальної площі. Зазначимо, що облік пожеж здійснювався без урахування значної частки територій, де велися бойові дії, а частина територій областей наразі перебуває під тимчасовою окупацією. Оцінити збитки від лісових пожеж, здійснити інструментальну зйомку площ, пройдених вогнем, неможливо, вони будуть відкориговані після закінчення воєнних дій та звільнення і розмінування тимчасово окупованих територій [3].

Якщо порівняти дані щодо лісових пожеж до початку повномасштабної війни в Україні, то, наприклад, у 2018 році площа лісів, що були охоплені пожежами, становила до 10 тис га. У 2020 році, внаслідок змін погодних умов та глобального потепління, пожежі охопили більше 160 тис га лісів. У 2022 році пожежами було охоплено 320 тис. га лісів, а у 2023 році 907 тис. га, основною причиною пожеж у 2022-2023 році були військові дії Росії проти України.

Підприємства лісового господарства не в змозі здійснювати власну діяльність на повну потужність з причини замінування лісів та лісосмуг. Загалом потребують розмінування близько 0,5 млн. гектарів лісів на підконтрольній владі України території. Лишається невідомою ситуація щодо забруднення лісів вибухонебезпечними предметами на тимчасово окупованих землях лісового фонду, орієнтовно на площі 0,8 млн. га лісів. Проблемою є те, що площа замінованих територій збільшується, при цьому ліси належать до третьої категорії в черзі розмінування. Здійснення сталого управління лісами можливе лише після спеціального підтвердження доступності відповідної території. Відповідно до національного законодавства, розмінування проводиться спеціальними органами, які ліцензовані Міністерством оборони України або Державною службою з надзвичайних ситуацій. Слід також враховувати обмежену кількість кадрів і належного обладнання для розмінування лісів. Середня площа лісових пожеж різко зросла через неможливість своєчасного доступу до лісу, відсутність авіаційної підтримки та відсутність належного обладнання [3].

З причини замінування територій призупинена діяльність лісогосподарств, так, наприклад, наукова та виробнича діяльність ДП «Клавдієвська ЛНДС» (Київська обл.) і ДП «Харківська ЛНДС» (Харківська обл.) частково обмежена, адже вони знаходяться на територіях, що підлягають розмінуванню. Підпорядковані УкрНДЛГА ДП «Степовий філіал УкрНДЛГА» (Херсонська обл.), ДП «Луганська АЛНДС» (Луганська обл.) та 29 ДП «Маріупольська ЛНДС» (Донецька обл.) знаходяться на тимчасово окупованих територіях [3].

Отже, в реаліях війни підприємства лісового господарства отримують збитки, що пов'язані з обмеженістю діяльності, втратою техніки та обладнання,

замінуванням територій, крадіжкою лісу окупантами та вивіз його на територію росії для продажу, пожежами, що знищують ліса та відсутністю можливості оновлення лісового фонду.

Список використаних джерел

1. Корнеєв Ю. В., Корнеєв А. Ю. Поняття лісу як природного об'єкту та об'єкту правової охорони. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Вип. 80, ч. 1. С. 343-348. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.50>.

2. Кузьменко В., Третьак Н., Чорнай В., Яриш І. Военний екоцид в Україні як згубний наслідок застосування російських ракет та снарядів. *Збірник наукових праць Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки*. 2024. Вип. 19(1). С. 62-72. <https://doi.org/10.37701/dndivsovt.19.2024.08>.

3. Гринчук С. Понад €65 млрд збитків та майже 6,5 тисяч випадків знищення екосистем. URL: <https://mepr.gov.ua/ponad-e65-mlrd-zbytkiv-ta-majzhe-6-5-tysyach-vypadkiv-znyshhennya-ekosystem/> (дата звернення 07.01.2025).

Бедер Д. А.

аспірант

Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

ОБ'ЄКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Необхідною умовою формування самодостатнього розвитку суб'єктів господарювання є здійснення результативної інвестиційної діяльності як об'єктивного інструменту забезпечення постійного відновлення і розширення процесу господарювання.

У процесі функціонування бізнесу здійснюються операційна, інвестиційна та фінансова діяльність, які розвиваються на синергетичній основі з метою забезпечення створення на достатньому рівні доданої вартості.

Пошук оптимальної моделі управління інвестиційною діяльністю, що ефективно забезпечує операційні і фінансові процеси бізнесу вимагає його інформаційного забезпечення на основі цифровізації показників її стану і розвитку.

В законодавстві та економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення поняття «інвестиційна діяльність суб'єкта господарювання». Нормативні акти відносно бізнесу визначають інвестиційну діяльність в контексті відображення господарських операцій у обліку [1] та щодо її як процесу формування сукупності практичних дій в сфері реалізації інвестицій [2].

Інвестиційна діяльність як об'єктна складова бізнесу є процесом придбання та реалізації необоротних активів та фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів (грошей) [1].

Інвестиції у визначенні ПКУ це здійснені господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. В контексті цього тлумачення інвестиції – це діяльність з обміну активів суб'єкта господарювання на об'єкти, що мають інвестиційні ознаки активів на рівновелику вартість.

В наукових публікаціях українських вчених щодо визначення сутності поняття «інвестиційна діяльність» на сьогодні пропонуються теж різні підходи. Так, Кривов'язюк І. В. пропонує під поняттям інвестиційна діяльність розуміти комплекс цілеспрямованих дій пов'язаних з рухом капіталу, який акумулюється у формі матеріальних і нематеріальних цінностей та спрямовується в подальшому на розвиток підприємства з метою отримання прибутку чи соціального ефекту [3]. Рябенко В. П. у контексті правових відносин визначає поняття «інвестиційна діяльність» як особливий вид господарської діяльності, що здійснюється шляхом розміщення інвестицій у матеріальні і нематеріальні об'єкти з метою отримання інвестиційного прибутку, досягнення іншого економічного, соціального або екологічного ефекту [4].

Незважаючи на термінологічні розходження щодо визначення інвестиційної діяльності можливо зробити загальний висновок, що вона пов'язана з процесом залучення активів у бізнес. Тому, в даному дослідженні будемо використовувати поняття «інвестиційна діяльність» ґрунтуючись на визначені, що це процес вкладення коштів в інвестиційні об'єкти бізнесу, що забезпечують безперервну господарську діяльність та акумулюються в активі балансу господарюючих систем за рахунок джерел власного капіталу і зобов'язань. В процесі інвестиційної діяльності відбувається обмін грошових коштів та їх еквівалентів на оборотні активи та приріст оборотних активів, які забезпечують розвиток господарської діяльності.

Питанню впливу цифровізації на ефективність інвестиційної діяльності присвячено ряд робіт українських дослідників [5; 6], які наголошують, що цифрові технології сприяють активізації процесів залучення інвестиційних ресурсів у бізнес та їх ефективному використанню.

Незважаючи на наукову цінність цих досліджень вважаємо, що перспективою їх продовження має бути обґрунтування об'єктів цифровізації інвестиційного процесу.

Об'єктами інвестиційної діяльності у бізнесі і відповідно цифровізації інформаційних ресурсів для їх управління необхідно визнати необоротні активи, приріст оборотних активів пов'язаний з обсягами господарської діяльності, формування активів за рахунок джерел елементів власного капіталу та процеси капітальних вкладень.

Інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання може відбуватися в багатьох напрямках, що характеризуються різними об'єктами, призначенням, результатами та ризиками.

До основних напрямів інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання та об'єктів цифровізації належать:

- оновлення основних засобів, які вибувають з господарської діяльності внаслідок зносу або необхідності їх заміни виходячи із потреб інноваційного характеру;

- приріст об'єктів активів пов'язаний з нарощуванням обсягів господарювання та постачання об'єктів діяльності покупцям;
- формування активів направлених на забезпечення нових видів діяльності, розширення асортиментного складу об'єктів господарювання, створення додаткових структурних підрозділів;
- розміщення активів в інші підприємницькі структури з метою участі у формуванні їх фінансових ресурсів, здійснення процесу управління та одержання фінансових результатів і приросту ринкової вартості бізнесу;
- здійснення вкладень активів у підтримання і розвиток наявних ресурсів господарської діяльності, зокрема, поліпшення майнових необоротних об'єктів та збільшення вартості робочої сили за рахунок одержання персоналом додаткових інноваційних характеристик.

До суб'єктів інвестиційної діяльності в бізнесі можуть бути задіяні власники за рахунок джерел статутного, додаткового і резервного капіталу та створеного прибутку, а також зовнішні особи, які здійснюють вкладення в активи суб'єкта господарювання на умовах зобов'язань.

До процесів, які забезпечують інвестиційну діяльність відносяться капітальні вкладення, фінансове інвестування, формування витрат на приріст об'єктів оборотних активів та вартість робочої сили. Джерелами інвестиційної діяльності є елементи власного капіталу та зобов'язання суб'єктів господарювання.

Отже, впровадження інструментів цифровізації у процес інвестиційної діяльності вимагає комплексного формування інформаційних ресурсів для потреб управління у складі індикаторів, які мають характеризуватися показниками обсягів інвестицій, їх рухом і окупності, оцінкою одержаного ефекту та ефективності, моделями взаємозалежностей здійснених обсягів інвестування з результатами діяльності бізнесу.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#top> (дата звернення 17.01.2025).
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення 17.01.2025).
3. Кривов'язюк І. В. Інвестиційна діяльність підприємства: сутність, методика аналізу та шляхи підвищення її ефективності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2018. Вип. 31. С. 83-90.
4. Рябенко В. П. Поняття інвестиційної діяльності в Україні: загально-правові підходи. *Правова позиція*. 2024. № 2 (43). С. 64-68.
5. Кушнеренко С. М. Вплив цифровізації на ефективність інвестиційної діяльності в основних секторах економіки України. *Бізнес Інформ*. 2024. № 6. С. 57–63. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-57-63>.
6. Разумова Г. В., Курносова О. І. Управління ризиками інвестиційної діяльності в умовах цифрової трансформації. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 96–101. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-96-101>.

Безносенко В. В.

аспірант кафедри обліку і фінансів

Науковий керівник: Єршова Н. Ю.

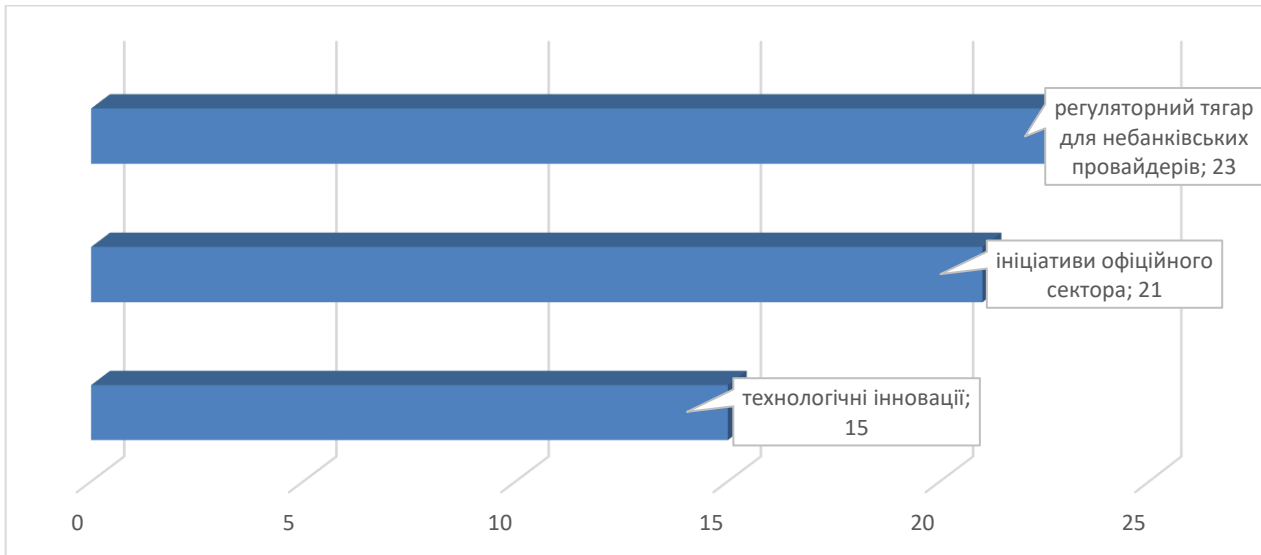
д.е.н., професорка кафедри обліку і фінансів

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

ОЦІНКА ВПЛИВУ РЕФОРМ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Не зважаючи на важку ситуацію в політиці, економіці, Україна крокує дедалі у глобальний світ та європейське середовище. Тому, пошук шляхів розв'язання проблем розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у контексті реформ є дедалі актуальними [1]. Дійсно, для оцінки діючих масштабів реформ та ефективності їх результатів важливо оцінювати суттєві і постійні впливи на фінансування малого бізнесу (далі – МБ) загалом. Банки є активними постачальниками зовнішнього фінансування МБ. Дані досліджень [2] щодо зовнішнього фінансування практики європейській країн доводить, що доступ МСП до зовнішнього фінансування покращився за останні роки, особливо в країнах з розвиненою економікою. Значна кількість компаній, що працюють в сфері малого бізнесу у цих країнах довела про відсутність серйозних перешкод у доступі до фінансування. Інше, на що вказали репрезенти, що вони більше не шукають зовнішнього фінансування. Найчастіше компанії вдаються до внутрішніх джерел фінансування. Проте слід відмітити, що ці покращення менш очевидні для країн з економікою, що розвивається, а також для мікрофірм і стартапів з меншою матеріальною заставою. Тепер зауважимо щодо тих факторів, які стали рушійними факторами щодо таких тенденцій (рис. 1).

Рис. 1. Фактори, які стали рушійними факторами щодо тенденцій фінансування підприємств малого бізнесу [2]

Ініціативи офіційного сектора щодо підтримці фінансування передбачають перш за все 1) механізми співфінансування (зменшення ризиків), 2) схеми прямого кредитування, 3) програми, які дозволяють заставу кредитів МСП під операції рефінансування в банку, 4) податкові субсидії, 5) обмеження процентних ставок.

Останніми роками в політиці підтримки невеликого бізнесу фокус зсунувся з широкої антициклічної підтримки на більш цілеспрямовану політику, зокрема спрямовану на сприяння інноваціям і стартапам [3].

Альтернативні форми фінансування, такі як FinTech, продовжують розвиватися в останні роки. Наприклад, повсюдне зростання небанківського фінансування в Китаї може бути пов'язане з відносною нерозвиненістю традиційних каналів фінансового посередництва та здатністю онлайн-платформ охоплювати ширше коло компаній.

Щодо нашого дослідження, то оцінка впливу реформ фінансового регулювання на фінансування підприємств малого бізнесу має включати характеристику каналів трансмісії. Через них ці реформи можуть вплинути на фінансові установи, і, далі – на фінансове посередництво. І це більш широкий план. Реформи фінансового регулювання здані чинити вплив на рівень і структуру

кредитування МСП. Це відбувається через зміну вартості різних операцій і стимулів для різних типів фінансових організацій або установ.

Контексті поточного дослідження варто наголосити про те, що можливості залучення фінансових ресурсів для задоволення потреб МСБ суттєво різняться залежно від етапу розвитку національної економіки та світової економічної ситуації. Це потрібно враховувати, щоб шукати та впроваджувати варіанти залучення фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Iershova N. Y., Portna O. V., Davydov D., Krivokapic R., Delibasic M. Financial Stability of Small and Medium-Sized Businesses in a Crisis Economy: The Determinants of Management. *Montenegrin Journal of Economics*. 2024. Vol. 20(2). P. 155-16. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2024.20-2.13>.

2. Evaluation of the effects of financial regulatory reforms on small and medium-sized enterprise (SME) financing. URL: <https://www.fsb.org/uploads/P291119-1.pdf> (дата звернення 20.01.2025).

3. Iershova N., Kryvytska O., Kharchuk Yu. Accounting and analytical information formation by business entities under conditions of sustainable development concept realization. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2021. No 2(37). P. 86-94. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i37.229931>.

4. Iershova N. Y., Portna O. V., Uhrimova I. V., Chaika T. Y. The Impact of Employee Attitudes on the Effectiveness of Corporate Governance and Social External Effects: Business Analytics Platform. *Montenegrin Journal of Economics*. 2022. Vol. 18 (2). P. 73-84. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2022.18-2.720>.

5. Говорушко Т. А. Концепція фінансового забезпечення малих промислових підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 4. С. 100-104.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ

Державне регулювання відіграє важливу роль впливу на функціонування будь-якої сфери діяльності, не виключення є і ринок страхування. Найважливішим залишається баланс регулювання: якщо держава не втручається чи мало втручається в певну сферу – створюється ризик монополізації чи недобросовісної діяльності деяких учасників, якщо ж держава занадто втручається в ринкові закони – то має місце зарегульованість та загроза належному функціонуванню ринкової економіки. Тільки помірне втручання у вигляді поєднання ринкових механізмів та ефективної регулятивної функції держави несе за собою сприяння розвитку тієї чи іншої галузі економіки.

Практика зарубіжних країн показує ефективний досвід регуляторної діяльності у різних варіантах структур для нагляду. Розрізняють три найпоширеніші моделі регулювання страхового ринку: традиційна (децентралізована), дуалістична та мегарегуляторна (централізована). Найрозповсюдженішою моделлю регулювання у провідних країнах світу є модель мегарегулятора фінансового ринку, який контролює страховий ринок, банківські установи та ринок цінних паперів (табл. 1).

Кожна з моделей може слугувати прикладом для імплементації з урахуванням усіх переваг та недоліків, але особливу увагу варто також приділити готовності до змін, при їх необхідності. Наглядним прикладом виступає система державного регулювання у Великобританії, де тривалий період часу існував єдиний достатньо ефективний регулятор у вигляді Управління з фінансових послуг. Досвід Великобританії став прикладом для багатьох країн світу та поклав початок масштабним змінам, зокрема, у країнах ЄС, де на наддержавному рівні здійснюється адміністративно-правове регулювання на основі Директив ЄС, якими

встановлюються єдині обов'язкові стандарти. Проте, у 2012 році єдиний консолідований регулятор страхового ринку Великобританії перестав відповідати зростаючим потребам ринку і це призвело до створення двох незалежних структур: FCA (Financial Conduct Authority), що регулює проведення фінансових операцій, і PRA (Prudential Regulation Authority) – контролює капіталізацію.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей державного регулювання

Назва моделі	Традиційна (децентралізована)	Дуалістична	Мегарегуляторна (централізована)
Регулятор	Окремі уповноважені органи	Нагляд – один уповноважений орган, регулювання – інший уповноважений орган	Єдиний консолідований орган
Переваги	- врахування специфіки кожного регіону; - широкі повноваження страховиків	- спрощений доступ страховиків до послуг регулятора; - ліберальний нагляд	- стандартизація норм; - контроль платоспроможності страховиків; - захист учасників страхових відносин
Недоліки	- відсутність єдиних стандартів; - відсутність координаційної підтримки	- жорсткі адміністративно-правові норми, - вищі витрати на регулювання	- жорсткі адміністративно-правові норми; - тривала реакція на зміни; - складнощі у комунікації з бізнесом
Країни, в яких реалізується	США	Канада, Великобританія (з 2012 р.)	Японія, країни ЄС (Франція, Німеччина та ін.)

Джерело: сформовано автором на основі [1, 2, 3].

В Україні досвід державного регулювання страхового ринку є суперечливим. З одного боку, держава реагувала на потреби ринку та час від часу проводила реформи у сфері регулювання страхової діяльності. У період з 2003 по 2011 роки державним уповноваженим органом регулювання страхового ринку була Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, яка координувалася Кабінетом Міністрів України, а з 2011 по 2020 роки – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, яка підпорядковувалась Президенту та Верховній Раді [4]. Проте з іншого боку, жоден з

зазначених органів регулювання не виконував належну роль регулятора і ринок страхування потребував законодавчого удосконалення.

Євроінтеграційний курс України зумовив необхідність привести вітчизняне законодавство у відповідність до вимог ЄС, де нормативно-правові та регулятивно-контролюючі заходи спрямовані на захист інтересів усіх учасників страхових відносин, що сприяє належному розвитку та ефективному функціонуванню страхового ринку [5]. Цей процес почався зі зміни регулятора, яким з 2020 року став Національний банк України, та охарактеризувався значними змінами у роботі страхових компаній та страхових посередників.

Основною метою НБУ стало створення платоспроможного, стійкого та конкурентного страхового ринку в Україні з забезпеченням належного захисту прав як споживачів страхових послуг, так і страховиків [6]. Поступово новий регулятор почав імплементувати вимоги законодавства ЄС та заповнювати прогалини в регулюванні, змінюючи вимоги до платоспроможності страховиків, розкриття прозорості структури власності, бездоганної ділової репутації страховиків, діяльності роботи з страховими посередниками, надання звітності та інше [7]. Проте, спочатку карантинні обмеження 2020 року, а потім воєнний стан, що триває і досі, суттєво гальмують усі заплановані реформи і є об'єктивна необхідність у відтермінуванні деяких з них до закінчення війни.

Отже, кожна з моделей державного регулювання має свої переваги та недоліки та може дієво виконувати свою роль в залежності від її реалізації, де основною ідеєю має виступати ефективне функціонування страхового ринку з надійним захистом усіх учасників страхових правовідносин.

Список використаних джерел

1. Шапенко Л.О. Міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання страхування у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності. *Конституційне та адміністративне право. Юридичний вісник*. 2015. № 3(36). С. 84-89.

2. Федорова Н. О. Зарубіжний досвід державного регулювання страхової діяльності. *Держава та регіони. Державне управління*. 2017. № 3(59). С. 111-118.

3. Кухаренко М. Страховий ринок: досвід Європи регулювання та нагляду. 2023. URL: <https://mind.ua/publications/20264803-strahovij-rinok-dosvid-evropi-regulyuvannya-ta-naglyadu> (дата звернення 30.01.2025).

4. Ткаченко Н. Державне регулювання страхової діяльності: новації в сучасному вимірі. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. Вип. 3(31). С. 139-149. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3\(31\)-139-149](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-139-149).

5. Тимошук О. В. Державне регулювання страхової діяльності в умовах економічних перетворень. *Science of Europe*. 2021. № 75. Р. 9-12.

6. Богріновцева Л. М, Філюк А. В. Особливості державного регулювання страхової діяльності в Україні. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку* : тези доп. II Міжнародної наук.-практ. конф. (10 листопада 2023 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2023. С. 51-53.

7. Рожкова К. На шляху до ЄС: як змінилося регулювання страхового ринку і що буде далі. 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/10/17/720673/> (дата звернення 30.01.2025).

Денисюк О. Г.

к.е.н., доцент

Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ САМОДОСТАТНІМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Умови господарювання бізнесу, що характеризуються динамічністю змін та невизначеністю, посиленням конкуренції та необхідністю швидкого реагування на виклики зовнішнього середовища, створюють передумови для того, що інформаційне забезпечення стає не лише інструментом, але й стратегічним ресурсом

для ефективного управління самодостатнім розвитком суб'єктів господарювання. На нашу думку, актуальна, об'єктивна та достовірна інформація дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, сприяти інноваційному зростанню, мінімізувати ризики, сприяти фінансовій безпеці та забезпечувати самодостатній розвиток господарських систем у довгостроковій перспективі. Таким чином інформаційне забезпечення створює передумови для трансформації бізнес-середовища та визначає успіх бізнесу в цілому.

Відповідно до законодавства, інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [3]. Професор Майкл Бакленд [1] розглядає інформацію з точки зору наступних підходів:

- інформація як процес (коли когось інформують, як результат – те, що вони знають, змінюється. У цьому сенсі «інформація» є «актом інформування...; повідомлення про знання або «новини» про якийсь факт або подію; дія, пов'язана з розповіддю або фактом того, що вам щось повідомляють»;

- інформація як знання (інформація використовується для позначення того, що сприймається та пізнається в «інформації як процесі», тобто «знання, передані щодо певного факту, предмета чи події; те, про що хтось оцінює або розповідає; новини». Даний підхід розглядає інформацію як те, що зменшує невизначеність);

- інформація як річ (поняття «інформація» також використовується для визначених об'єктів, зокрема даних та документів, оскільки вони вважаються інформативними та «мають властивість передавати знання або передавати інформацію»).

Всі ці прояви інформації, доцільно об'єднати та створити відповідне інформаційне забезпечення. Дослідник Виганяйло С. доводить, що інформація має відповідати п'ятьом найважливішим характеристикам: актуальності, правдивості, точності, повноті й оперативності [2]. У бізнесовій сфері інформація розглядається як дані, зведені з економічних показників суб'єктів господарювання, що підлягають обробці, переданню, аналізу, використанню й зберіганню в процесі прийняття

управлінських рішень. Тобто, інформація є ресурсом, який використовується бізнесом для забезпечення своєї діяльності з метою збільшення прибутку [4].

Управління самодостатнім розвитком підприємства вимагає використання інформаційного забезпечення, що давало б можливість здійснювати багатоаспектну оцінку показників господарювання на всіх рівнях управління підприємством.

Інформаційне забезпечення використовується менеджментом при реалізації поточного (актуальна інформація для контролю щоденних операцій), оперативного (короткострокові рішення для реагування на незначні зміни), тактичного (середньострокове планування та оптимізацію процесів) та стратегічного управління (інформації для довгострокового розвитку суб'єкта господарювання, враховуючи місію, візію, ринкові тенденції та інновації).

В свою чергу, суб'єктами інформаційного забезпечення виступають зацікавлені учасники, кожен із яких відіграє специфічну роль у забезпеченні самодостатнього розвитку підприємства. До таких суб'єктів належать: держава (формує законодавчу базу, нормативно-правові акти та податкову політику, що регламентують діяльність підприємств), територіальні громади (забезпечують місцеве самоврядування через програми розвитку, взаємодію з підприємствами на регіональному рівні), громадські організації (сприяють поширенню знань, рекомендацій і практик для сталого розвитку), власники (визначають стратегічні пріоритети та потребують даних для прийняття управлінських рішень щодо капіталовкладень і розвитку підприємства), партнери (забезпечують обмін інформацією, необхідною для співпраці, ланцюгів поставок і стратегічного альянсу), конкуренти (виступають джерелом аналізу ринкових тенденцій, інновацій та потенційних загроз), менеджмент (відповідає за перетворення інформації в управлінські рішення та координацію процесів), персонал (використовує інформацію для виконання операційних завдань, підтримки якості та продуктивності).

Відповідні зацікавлені сторони створюють комплексну систему інформаційного забезпечення, що дозволяє підприємству адаптуватися до змін і досягати самодостатнього розвитку через відповідні її елементи (рис. 1).

Рис. 1. Зміст інформаційного забезпечення управління самодостатнім розвитком суб'єкта господарювання

Як наслідок, інформація виконує ключову функцію забезпечення зацікавлених сторін релевантними даними, необхідними для ефективного планування, контролю та реалізації бізнес-процесів (для оцінки поточного стану підприємства та його ресурсів; аналізу ефективності діяльності та прогнозування; координації дій між підрозділами; адаптації до змін зовнішнього середовища та формування стратегічних цілей). Ефективне управління самодостатнім розвитком бізнесу неможливе без якісного моніторингу та аналізу ключових показників, які відображають наявність та стан інвестиційних ресурсів (джерел формування майна), активів підприємства, трудових та природних ресурсів; формування витрат за видами і об'єктами діяльності, створення доходів, ефект і ефективність бізнесу, інвестиційну діяльність відтворення.

Отже, інформаційне забезпечення є невід'ємним елементом управління самодостатнім розвитком підприємства, що визначає ефективність прийняття управлінських рішень, адаптацію до змін зовнішнього середовища та досягнення стратегічних цілей. Раціональна побудова відповідної інформаційної системи дозволяє враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, здійснювати оцінку

показників господарювання та в цілому забезпечувати продуктивну взаємодію між різними рівнями управління.

Список використаних джерел

1. Buckland, M. Information As Thing. Journal of the American Society for Information Science. 1991. 42 (5). PP. 351-360. URL: <https://ppggoc.eci.ufmg.br/downloads/bibliografia/Buckland1991.pdf> (дата звернення 14.01.2025).
2. Виганяйло С. М. Інформаційне забезпечення професійної діяльності : навч. посібник. Харків : ХНУВС. 2021. 108 с.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/ed20170101#n22> (дата звернення 14.01.2025).
4. Яценко М. С., Моренченко К. Г. Інформаційне забезпечення бізнес-процесів підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2022. Вип. 2. С. 83-87.

Dong Hai

PhD student

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

Kharkiv, Ukraine

DIRECTIONS OF COST GROUPING AS A MECHANISM FOR COMPANY COST MANAGEMENT

Cost management is an important tool for managing the financial and economic activities of a company, because it allows to determine how much is spent on maintaining a particular department, what is the cost of production and how to reduce it without losing quality. To do this, we need to group all costs, develop a chart of accounts for management accounting and forms of management reporting.

The feasibility of grouping company costs is noted by Yemelyanov O.Yu., Kurylo O.B., Petrushka T.O. [2].

In order to create an accounting system that allows to obtain reliable data on the company's costs for the production of goods (works, services), for the maintenance of divisions, as well as the implementation of various business processes, it is necessary to consistently perform the following steps: determine the sources of information about the company's costs; group homogeneous costs; develop a chart of accounts for management accounting; create standard reporting forms.

The source of information on costs can be such primary accounting documents as internal invoices, requirements, etc. For example, accounting for material costs by shop is carried out on the basis of internal invoices for the movement of materials between shops, accounting for wages is provided based on primary documents for accounting for production, settlement and payment information, etc.

Data on costs can be taken from primary accounting documents. In addition, for certain types of costs (in particular, direct production costs), operational data on the actual consumption of fixed resources can be used. For example, technological norms for the consumption of raw materials, readings of meters for electricity consumed for technological purposes, etc.

Information on costs is reflected in accounting depending on the selected method. When accounting for actual costs, resources are written off in the amount consumed according to the data of primary documents. When accounting for planned costs, technological norms for the release of materials, raw materials or other resources into production are established. The calculation of the amount of consumed resources is based on the price multiplied by the planned resource costs established for the corresponding type of product. In this case, the deviation of actual costs from the planned ones must be recorded in accounting in cost and quantitative terms. Such information allows to plan and control the norms of expenditure of basic resources in the production process. The grouping of costs when using the normative method is emphasized by a foreign specialist [1].

To simplify the identification of costs, especially when accounting is carried out according to several analytical characteristics, a special field “Analytical characteristic” can be introduced into the forms of primary accounting documents. It can indicate the type of product, the name of the structural unit, the type of delivery and other transportation costs. When recording such a document in the accounting system, the accountant can fill in not only the standard fields of the document, but also the analytical characteristic, which can further simplify the analysis and management of costs.

We suggest starting the creation of analytics for further analysis of company costs by defining the principles of grouping costs. In the practical activities of companies, the following grouping directions have become most widespread: by economic elements (types) of costs, by cost items, by cost locations, by processes.

In the process of implementing a management accounting system, it is recommended to use the provisions of the US Institute of Management Accounting (Statements on Management Accounting, SMA) when accounting for costs. Currently, more than 60 SMAs have been developed. Among the provisions regulating cost accounting, the following can be outlined: Allocation of Service and Administrative Costs (SMA 4B); Definition and Measurement of Direct Labor Cost (SMA 4C); Definition and Measurement of Direct Material Cost (SMA 4E); Allocation of Information Systems Costs (SMA 4F); Accounting for the distribution of indirect production costs (SMA 4G); Cost Management for Freight Transportation (SMA 4I); Implementing ActivityBased Costing (SMA 4T); Implementing Target Costing (SMA 4FF).

Grouping costs by economic elements is necessary to determine what resources are spent and what is the specific weight of individual types of costs in their total amount. The importance of grouping costs by economic elements is noted by Melnychuk O.M. and Grinko O.O., emphasizing that it is necessary when planning production, forming cost estimates, and determining the need for certain resources [4].

Costs that are grouped by economic elements are always primary and do not contain derivative costs. For example, advertising products manufactured by the enterprise itself using the services of third-party companies are taken into account within the articles

“Salaries”, “Raw materials” and “Services of third-party companies”, and not “Advertising costs”.

Grouping costs by calculation articles allows to analyze the purposes for which resources are spent. This is also emphasized by Markin I.A., Voronina V.L., Rudych A.I. [3]. The list of items is determined by the enterprise itself, based on the need to obtain detailed information.

To analyze the effectiveness of the activities of structural units, grouping of costs by place of occurrence is used. Within this grouping, costs are attributed to those structural units of the company where resources were used. As a rule, grouping by place of occurrence of costs is formed in accordance with the financial structure of the company.

The places of occurrence of costs in a manufacturing company can be units of main and auxiliary production, commercial, administrative and economic departments. In trading companies, accounting is often kept in terms of commercial, auxiliary and general economic departments.

The choice of the type of cost grouping is determined by the specifics of the business. The basis for grouping costs can be both the type of product and financial responsibility centers. It is also possible to apply a mixed grouping, i.e. according to the shop principle and by types of products at the same time.

For enterprises engaged in the production of agricultural products, we suggest using grouping by place of occurrence of costs, actually “by fields”, for processing enterprises of the group by responsibility centers (shops), for sales units by types of products.

By tracking how the costs of finished products are formed in terms of responsibility centers, the CFO can get a kind of leverage on line departments, pointing out certain shortcomings in their work, for example, exceeding the cost limit specified in the budget. With a constant increase in costs, it is important to understand its causes and strictly control them.

In the practice of Western companies, there are no regulatory requirements for determining cost items, so they are based on economic feasibility. Here are the cost items of an Austrian company: direct material costs; direct production costs; general production

costs; costs for developing production; costs associated with equipment and production downtime; other production costs; costs for warehouse and transport logistics; costs for promotion and advertising; costs for R&D; costs for organizing sales; administrative costs.

We also suggest grouping costs depending on the areas of their use - in production, product sales or enterprise management. This allows to estimate the cost of the company's processes, which in turn makes it possible to more accurately determine the final cost of manufactured products (works, services).

The development of management reporting forms is important in cost management. The main difference between management reporting and accounting is the degree of detail, grouping methods and the degree of accuracy of information: this reporting is more operational, and its data can be based on the forecasts and plans of company managers.

In addition, management reporting is an internal matter of the company, so the procedure for its submission is regulated by internal documents, and the forms are developed by managers. For example, at the level of the shop – cost center – a report on the execution of the cost estimate can be used, containing a list of controlled costs, planned and actual data and deviations, at the level of the enterprise – profit center – a profit report can be formed. Since the profit center is responsible for both costs and profits, such a report can include the costs and revenues of the company's divisions. After a cost accounting and reporting system has been formed, we can proceed to analyzing the growth rates of costs, calculating the cost of manufactured products, and developing measures to reduce costs.

References

1. Kholkin A. New Approaches for Cost Grouping in Cost Management and Accounting. *Earth science: International science and technology conference*. 2019. P. 272. 2019. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/272/3/032203>.

2. Ємельянов О., Курило О., Петрушка Т. Механізм, методи та способи управління витратами підприємств як інструменти підвищення ефективності їх господарської діяльності. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-58>.

3. Маркіна І.А., Вороніна В.Л., Рудич А.І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 4(115). С. 140-147.

4. Мельничук М. О., Грінько О. О. Теоретико-методологічні основи управління витратами при формуванні обліковоаналітичного забезпечення підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.87>.

Захарова Н. Ю.

к.е.н., доцент

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Невизначеність є ключовим фактором, що впливає на бізнес, створюючи ризики та виклики для стратегічного планування. Рівень невизначеності останні роки значно зріс у зв'язку з війною, оскільки бойові дії, економічна нестабільність, руйнування інфраструктури та міграційні процеси створили безпрецедентні ризики для бізнесу та інвесторів.

За результатами опитувань, що проведені Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій, невизначеність у довгостроковій перспективі істотно змінювалася протягом останніх років. Так, у грудні 2024 року серед 470 підприємств усіх розмірів з 21 регіону України 36,2% не мали уявлення про свої плани на найближчі 2 роки. Рік тому, у грудні 2023 року, цей показник був істотно вищий і становив 51,8% [1].

За даними НБУ у січні 2025 року індекс очікувань ділової активності (ІОДА) знизився до 41 пункту порівняно з 45,9 у грудні, залишаючись нижче нейтрального рівня 50. Це свідчить про переважання песимістичних настроїв серед опитаних підприємств [2].

Серед основних перешкод для ведення бізнесу вже декілька місяців поспіль на першому місці залишається брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників. У грудні 2024 року на цю проблему вказали 61% опитаних, що трохи менше за рекордні 64% в листопаді. На другому місці залишається проблема безпеки, яку зазначили 55% респондентів. Дослідження показало, що в листопаді на третьому місці серед перешкод бізнесу було зростання цін на сировину, матеріали та товари (48%), тоді як наприкінці року цю позицію зайняли перебої з електро-, водо- або теплопостачанням, що відзначило 51% опитаних. Основною причиною є нестабільність енергетичної інфраструктури, що періодично зазнає атак. Тим часом зростання цін на ресурси опустилося на четверте місце з показником 42%. Від весни минулого року цей показник стабільно перевищував 40%, за винятком липня (32%), коли бізнес зіткнувся з іншими пріоритетами та викликами. Серед інших факторів, що негативно впливають на бізнес-процеси респонденти називають зменшення попиту на продукцію, складнощі з перевезенням сировини чи готових товарів територією України, брак обігових коштів, розрив ланцюжків постачання тощо [1].

Відзначимо, що формування стратегії підприємства є ключовим фактором його довгострокового успіху та стабільного розвитку. Одним із найважливіших компонентів загальної стратегії є фінансова стратегія, яка визначає напрями управління фінансовими ресурсами, інвестиціями, доходами і витратами та процесами забезпечення фінансової стійкості підприємства.

З початком війни більшість підприємств змушені були переглянути свої пріоритети, акцентуючи увагу на виживанні, безпеці персоналу та активів, підтриманні критично важливих процесів. Для багатьох підприємств поглибилися проблеми з фінансовим забезпеченням, порушилася фінансова рівновага, погіршився їх фінансовий стан. У цей період фінансове управління зосереджувалося на

питаннях мінімізації витрат, збереженні ліквідності та пошуку короткострокових джерел фінансування.

Однак, з плином часу стало очевидним, що для продовження діяльності та відновлення підприємства мають розробляти стратегії подальшого розвитку з урахуванням умов, що склалися. У цьому контексті фінансова стратегія відіграє вирішальну роль, оскільки вона дозволяє забезпечити фінансову стабільність, ефективно управляти ризиками, оптимізувати витрати, залучати необхідне фінансування, інвестувати в розвиток, досягати прогнозованого обсягу прибутку в довгостроковій перспективі, сприяє зростанню ринкової вартості підприємства через ефективне управління фінансовими ресурсами та підвищенню конкурентоспроможності підприємства навіть в умовах нестабільності.

Виходячи з реалій сьогодення, формування стратегічних орієнтирів подальшого розвитку будь-якого суб'єкта господарювання, в тому числі і процес формування фінансової стратегії підприємства має кілька ключових особливостей:

1. Першочергова увага приділяється забезпеченню фінансової стійкості та ліквідності, що передбачає підтримання короткострокової стабільності підприємства через оптимізацію витрат – зниження неефективних та адміністративних витрат – і створення резервів ліквідних активів для оперативного реагування на кризові явища.

2. Використання сценарного планування, завдяки якому підприємство може розробляти альтернативні варіанти розвитку подій і оперативно коригувати бюджетні плани відповідно до актуальної ситуації, а також диверсифікувати джерела доходів і фінансування для більш ефективної адаптації до змін.

3. Акцент на управлінні ризиками та впровадженні антикризових заходів, що передбачає створення системи фінансового моніторингу для своєчасного виявлення загроз, застосування механізмів хеджування для зменшення впливу валютних коливань, змін вартості ресурсів та інфляційних процесів, а також оптимізацію боргового навантаження, що включає реструктуризацію зобов'язань.

4. Диверсифікація джерел фінансування, включаючи державні програми, міжнародні гранти, краудфандинг та партнерство з волонтерськими й гуманітарними організаціями. Важливою особливістю є адаптивність до умов, які швидко

змінюються, пошук пільгових кредитів, реструктуризація боргів, що допоможе підтримати ліквідність.

5. Фокус на технологічну модернізацію та цифровізацію фінансових процесів, що дозволяє автоматизувати рутинні операції, знизити витрати та скоротити час обробки даних, що сприяє оперативному прийняттю рішень, точному контролю за фінансовими потоками та ефективному управлінню фінансовою діяльністю.

Фінансова стратегія кожного суб'єкта господарювання в умовах війни залежить від сукупності різноманітних чинників, які визначають його стійкість та адаптивність до кризових умов. Серед ключових чинників – загальний стан економіки, рівень державної підтримки, безпекові ризики, зміни в логістиці та постачанні, наявність трудових ресурсів, коливання валютного курсу, інфляційні процеси, а також гнучкість бізнес-моделі у відповідь на нові виклики.

Для успішного функціонування в умовах невизначеності підприємство повинно здійснювати безперервний моніторинг економічної, політичної та ринкової ситуації, аналізувати ключові фінансові показники та регулярно оцінювати власний фінансовий стан. Такий підхід дозволяє виявляти потенційні ризики на ранніх етапах і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Особливу роль відіграє здатність підприємства оперативно коригувати фінансову стратегію, що включає перегляд фінансових цілей, розробку альтернативних сценаріїв розвитку, оптимізацію витрат, а також адаптацію бюджетних і фінансових планів відповідно до змін у зовнішньому середовищі. Гнучке управління фінансами дає можливість швидко реагувати на виклики, підтримувати ліквідність, забезпечувати фінансову безпеку та створювати умови для стійкого розвитку бізнесу навіть у кризових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Світло в кінці тунелю є: Стійкість бізнесу в третій рік війни. Основні економічні тенденції та очікування у грудні 2024 за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств». URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2025/NRES/NRES_December_2024_ua_FINAL_FINAL.pdf (дата звернення 31.01.2025).

2. Щомісячні опитування підприємств України (січень 2025 року) Департамент статистики та звітності НБУ, випуск 64. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Business_survey_m_2025-01.pdf?v=9 (дата звернення 31.01.2025).

Копилюк О. І.

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу

Гаранко С. С.

аспірант

Львівський торговельно-економічний університет

м. Львів, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ

Економічна безпека страхового ринку – це інтегральна характеристика стану й рівня фінансової спроможності, надійності страхових компаній, їх забезпеченості ресурсами й новітніми послугами, що визначає можливості ефективного функціонування та інклюзивного розвитку в умовах мінімізації впливу існуючих ризиків, загроз і небезпек. Отже, безпека страхового ринку є важливою складовою фінансової безпеки, яка інтегрована в економічну та національну безпеку країни.

Забезпечення безпеки страхового ринку є важливою частиною її фінансової складової та одним із ключових пріоритетів економічної й національної безпеки країни. Досвід функціонування глобальних страхових ринків акцентує на фінансовій інклюзії, яка стосується здатності забезпечити ефективний доступ до кредитів, заощаджень, платежів і страхування від надавачів таких послуг усім клієнтам, включаючи соціально вразливі верстви населення. Створення й функціонування інклюзивних страхових ринків є частиною сучасної глобальної фінансової політики.

Інклюзивні страхові ринки є важливою інституційною основою, яка сприяє загальній фінансовій інклюзії та характеризується доступністю, стійкістю, зручністю, відповідальним наданням ліцензованими страховиками і посередниками страхових продуктів й послуг.

На глобальному рівні Європейська комісія посилила увагу до формування економічної безпеки, розробила нові інструменти її реалізації та оновила уже існуючі, які оприлюднені у документі «Європейська Стратегія економічної безпеки». Зокрема, економічну безпеку визначають як всеохоплюючі заходи, які спрямовані на забезпечення національної безпеки з використанням інструментів економічної політики. Зазначається, що такі інструменти спрямовані на забезпечення економічних результатів та протидію певним видам загроз й ударів. Ці інструменти спрямовані на зміцнення економічної бази, конкурентоспроможності ЄС, захист від ризиків, партнерство з якомога ширшим колом країн для вирішення спільних проблем та реалізації інтересів [1].

Новий підхід у стратегії Європейської комісії – гібридний, який включає заходи, спрямовані на забезпечення економічних результатів у вузькому плані (тобто протидію зовнішньополітичним потрясінням), а також заходи у сфері економіки, які визначають впливають на рівень національної безпеки. Сильний акцент на економічних результатах – важливий пріоритет у забезпеченні національної безпеки [1].

Згідно досліджень «Делойт», які пов'язані із розвитком екологічного страхування, змінами клімату та існуючими ризиками існує п'ять важливих способів, за допомогою яких страховики можуть сприяти інвестиціям у біорізноманіття: оцінка природного капіталу, захист активів, зменшення відповідальності, сприяння потокам капіталу з фінансових ринків та пропаганда цієї політики [2].

В умовах конвергенції страхового ринку ЄС особливого значення набуває імплементація щодо корпоративної звітності страховиків про сталий розвиток (CSRD), яка відповідає Директиві ЄС від 15 січня 2023р. Нормативні акти регламентують розкриття інформації про ризики страховиків, які пов'язані із соціальними та

екологічними проблемами та їх вплив на екологію та населення. Такий підхід відповідає європейським Стандартам звітності про сталий розвиток (ESRS), які розроблені Європейською фінансовою компанією Дорадчої групи по звітності (EFRAG) і прийнятий Комісією ЄС у липні 2023 р. З 12 ESRS, з яких чотири безпосередньо стосуються соціальних питань.

Соціальна складова економічної безпеки страхового ринку в найбільшій мірі проявляється через імпакт-інвестування та імпакт-андеррайтинг. На страховому ринку імпакт-інвестування – це спрямування інвестиційних ресурсів страховика в активи, які мають економічний, екологічний та соціальний ефект й фінансову віддачу. Такі інвестиції оцінюються через кількісний вимір та мають виражений соціальний вплив при фінансовій віддачі, співставній з ризиком проєкту. Більшість страховиків декларують цілі сталого розвитку та інші як референтні, щоб підтвердити імпакт-інвестиції та вплив на екологічну та соціальну складові безпеки.

Імпакт-андеррайтинг дозволяє страховикам здійснювати актуарну оцінку ризиків, які притаманні природнім та біорізноматнітним формуванням з метою мінімізації ризику та конкретизації внесків у соціальні проєкти та реалізації політики ESG для запобігання кліматичним, кібернетичним ризикам або ризикам для здоров'я як на індивідуальному, так і на суспільному рівнях.

Концепція забезпечення безпеки страхового ринку повинна ґрунтуватися на засадах інклюзивного страхування. Страховики можуть впроваджувати різні підходи до охоплення незахищених, недостатньо забезпечених, вразливих верств населення, сприяючи фінансовій інклюзії, пропонуючи доступні страхові продукти для більш широкого кола клієнтів та сприяючи їх фінансовому убезпеченню та стійкості. Для страховиків інклюзивне страхування забезпечує розширення кола клієнтів, дохідність та конкурентні переваги й позитивний імідж на ринку. Спектр таких послуг охоплює як мікрострахування для людей з дуже низьким наявним доходом, так і перехід до нових продуктів і послуг для середнього класу, який ще не обслуговується традиційним страхуванням.

Інклюзивне страхування як механізм захисту від ризиків може ефективно реалізовувати низку цілей сталого розвитку (ЦСР).

ЦСР 1. Подолання бідності проявляється у страховому захисті населення, у разі настання страхових випадків, що дозволяє боротися з бідністю внаслідок несприятливих фінансових подій та шоків.

ЦСР 2. Подолання голоду, розвиток сільського реалізується у страхуванні через забезпечення продовольчої безпеки шляхом кредитування та інвестування й страхового відшкодування збитків, пов'язаних з недоотриманим урожаєм та природними катаклізмами, які знижують або знищують урожайність сільськогосподарських культур й передбачають страхові відшкодування для сільськогосподарських виробників й окремих фермерів.

ЦСР 3. Міцне здоров'я і благополуччя безпосередньо пов'язана із страхуванням життя, здоров'я та тимчасовою непрацездатністю та передбачає страхові виплати й компенсацію медичних витрат у разі настання страхового випадку, доступність медичної допомоги та обслуговування, субсидування витрат на лікування тощо. Лайфові страхові компанії надають послуги довгострокового страхування життя, акумулюють страхові премії та нараховують бонуси за відповідними страховими полісами.

ЦСР 5. Гендерна рівність - страхування може допомогти у досягненні гендерної рівності, пропонуючи жінкам страхові послуги, які відповідають сучасним потребам: охорона здоров'я матері, відпустка по догляду за дитиною, денний догляд за дітьми, а також надання жінкам-підприємцям доступу до кредитів.

ЦСР 8. Гідна праця та економічне зростання забезпечуються страховиками внаслідок реалізації інвестиційного потенціалу для розвитку економіки та отримання компаніями додаткових доходів через інвестування у банківські депозити, цінні папери держави та суб'єктів підприємництва, соціальні та інноваційні рішення. Варто зазначити, що страхові компанії є активними інвесторами, які реально та потенційно можуть спрямовувати кошти у модернізацію економіки.

ЦСР 11. Сталий розвиток міст і громад. Європейський та вітчизняний досвід засвідчує, що майнове страхування гарантує відшкодування у разі настання страхових випадків та формує резерви для стимулювання вкладень інвестиційного

потенціалу страховиків у забезпечення розвитку міст громад. Страхуванню належить важливий вклад у інклюзивну освіту, стійку інфраструктуру та урбанізацію, зменшення соціальної нерівності, розширення глобальних партнерств, а також державно-приватних.

ЦСР 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату. Страхування відіграє важливу роль у пом'якшенні змін клімату та мінімізації впливу екологічних ризиків. Підтримуємо думку твердження, що відповідально інвестуючи, страховики отримують додаткові важелі впливу через зроблені інвестиції у запобігання впливу кліматичних змін, використання відновлюваної енергії та розвиток зеленої інфраструктури [3].

Отже, формування системи економічної безпеки страхового ринку повинно включати низку складових, основними з яких є фінансова та соціальна. В рамках реалізації соціальної складової необхідно враховувати концепцію інклюзивного розвитку страхового ринку та її вплив на реалізацію цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Chimits F., McCaffrey C., Lopez J. M., Poitiers N. F., Vicard V. and Wibaux P. In-depth analysis European Economic Security: Current practices and further development. 2024. April. European Union. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754449/EXPO_IDA\(2024\)754449_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754449/EXPO_IDA(2024)754449_EN.pdf) (дата звернення 01.01.2025).

2. The restorative potential of nature-positive insurance. Underwriting earth. Delloite. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/financial-services/articles/environmental-impacts-on-insurance.html> (дата звернення 31.01.2025).

3. Crugnola-Humbert J., Kivisaari E., Leitner M., Zach V. Social sustainability in insurance: what, who and how. URL: <https://actuary.eu/wp-content/uploads/2024/02/Social-Sustainability-in-Insurance.pdf> (дата звернення 31.01.2025).

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

У контексті стрімкого розвитку цифрових технологій, цифровізація стає необхідністю для підприємств сучасної торгівлі. Однак, незважаючи на потужний потенціал та переваги цього процесу, існують ряд ключових проблем, що виникають під час впровадження цифрових інновацій в галузі торгівлі та підприємництва. Серед них можуть бути виявлені питання кібербезпеки та конфіденційності даних, високі витрати на впровадження та недостатня підготовка персоналу.

Традиційні визначення цифрової економіки зазвичай асоціюють її із виробництвом, продажем та постачанням товарів та послуг через Інтернет. Однак сучасні дослідники висловлюють бажання розширити поняття цифрової економіки. Так, Джусов О. А. та Альпаков С. С. вбачають її як можливість підвищення привабливості інвестиційного клімату країни на міжнародному рівні [1]. Данніков О. В. та Січкаренко К. О. використовують термін «інформаційно-мережева економіка» і описують її через концепції нового рівня економічної науки та обробки інформації, сектори економіки, що повністю базуються на цифрових технологіях, а також сучасні соціально-інформаційні трансформації та парадигму розвитку країни, економіки та суспільства [2]. Коляденко С. В. подав різні визначення категорії «цифрова економіка», представлені різними науковцями, що характеризують її як окремий вид економіки (Hopestone Kayiska Chavula, Abebe Cheko), мережу господарюючих суб'єктів, економічну форму (Alexandru Tugu), або всі економічні процеси (Войнареко М. П., Скоробогата Л. В.) [3].

Цифровізація в бізнесі – це не просто тренд, а важлива стратегічна необхідність, особливо в умовах сучасного світу. Згідно з визначенням, цифровізація охоплює впровадження цифрових технологій у всі сфери життя, від

промислового виробництва до взаємодії між людьми. Вона стимулює ефективність, розширює можливості для інновацій та зростання бізнесу. Однією з ключових переваг є підвищення продуктивності на всіх етапах виробництва, що сприяє економії часу та ресурсів.

Цифрові технології також змінюють економічний ландшафт країни, сприяючи збільшенню ВВП і створюючи нові робочі місця. Це стимулює залучення інвестицій, розвиток нових секторів економіки та збільшення попиту на вітчизняні продукти. Нові технології також формують нові професії та розвивають штучний інтелект, що дозволяє оптимізувати виробничі процеси та зменшує потребу у фізичній праці.

Україна, рухаючись у напрямку цифровізації, відкриває нові можливості для свого бізнесу та громадян. Зростання доходів та покращення якості життя стають реальністю завдяки доступності інформації та швидкому розвитку цифрових послуг. Однак, разом з позитивними аспектами, важливо усвідомлювати й потенційні негативні наслідки, такі як безробіття внаслідок автоматизації та заміни робочих місць штучним інтелектом. Тому важливо вдосконалювати освіту та навички населення, щоб кожен міг успішно інтегруватися в цифрову економіку [4].

Цифрова економіка базується на інформаційно-комунікаційних та цифрових технологіях, стрімкий розвиток та поширення яких вже сьогодні впливають на традиційну (фізично-аналогову) економіку, трансформуючи її від такої, що споживає ресурси, до економіки, що створює ресурси. Саме дані є ключовим ресурсом цифрової економіки, вони генеруються та забезпечують електронно-комунікаційну взаємодію завдяки функціонуванню електронно-цифрових пристроїв, засобів та систем.

Мережа Інтернет в Україні відкриває широкий спектр можливостей для зростання використання цифрових сервісів у багатьох сферах. Так, збільшення кількості користувачів з 5 млн. у 2016 році до 15 млн. вже у 2021 дозволяє 95% всім магазинам, салонам та сервісам проводити розрахунки безготівково. Це призводить до зменшення витрат на друк паперових грошей і сприяє виходу економіки з тіні. Крім того, зростає продуктивність праці та доходи громадян. Рівень корупції значно

зменшується, оскільки переважна більшість транзакцій проводиться в електронній формі та автоматично фіксується в реєстрах [5].

Науковці та підприємці зазначають, що особливістю технологічного прориву у XXI столітті, а відповідно, формуванням трендів соціально-економічного розвитку ринку, є стрімкий прогрес, який відбувається не в окремій галузі науки і техніки, а являє собою конвергенцію і гібридну технологічну кластеризацію практично у всіх напрямках науково-технічного та технологічного розвитку. Тому необхідно визначити підходи до реалізації цифрової трансформації ринків і галузей економіки; створити умови для збирання, зберігання, обробки та передачі даних; сформувати науково-дослідний і технічний потенціал для розвитку цифрової економіки і створення єдиного цифрового простору.

Цифрова економіка набуває експоненційного розвитку, впливає на бізнес, дематеріалізуючи, демонетизуючи та демократизуючи всі галузі економіки. Безумовним є її вплив на умови господарювання та управління підприємствами; створення передумов, можливостей та завдань щодо зміни цінностей, пріоритетів та орієнтирів у побудові нових моделей управління підприємствами на основі сучасних цифрових технологій. Все це сприятиме переходу від культури ефективності й раціональності до акцентування уваги на відкритості, демократизації, соціалізації та креативності організаційних процесів, а також динамічності та мінливості відносин управлінських ієрархій, непередбачуваності та різноманітності траєкторій успішного розвитку підприємств.

Список використаних джерел

1. Джусов О. А., Апальков С. С. Цифрова економіка: структурні зрушення на міжнародному ринку капіталу. URL: <http://surl.li/rngyl> (дата звернення 21.01.2025).

2. Данніков О. В., Січкаренко К. О. Концептуальні засади цифровізації економіки України. URL: <http://surl.li/rngzn> (дата звернення 21.01.2025).

3. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 105–112.

4. Василюк Ю., Тимошик Н. Цифровізація – майбутнє українського бізнесу. URL: <http://surl.li/rnhah> (дата звернення 21.01.2025).

5. Інтернет провайдер Великої Британії «Cable», вартість мобільних даних у всьому світі. URL: <http://surl.li/rnhfj> (дата звернення 21.01.2025).

Кубанов Р. А.

к.п.н., доцент кафедри економіки, менеджменту та управління територіями
Відокремлений структурний підрозділ «Інститут інноваційної освіти
Київського національного університету будівництва і архітектури»
м. Київ, Україна

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЧНОГО ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ КОМПАНІЇ

Синергетика, як основа стратегічного фінансового розвитку архітектурно-будівельної компанії, стає дуже важливою у сучасних умовах, коли ринок сповнений конкуренцією і економічне середовище швидко змінюється. Використання синергетичного підходу в фінансовому управлінні дозволяє підприємствам оптимізувати свою діяльність, забезпечуючи максимальну ефективність та стабільність фінансових показників. Визначений підхід дозволяє компаніям не лише ефективно управляти фінансами, а й створювати синергію результатів від комплексного застосування різних стратегій фінансового управління.

Синергетичний підхід – це конструкція, що базується на ідеях синергії, тобто взаємодії різних компонентів або процесів, яка призводить до створення нових, більш потужних результатів, ніж окремі компоненти в ізоляції. У контексті управління та бізнесу, синергетичний підхід орієнтований на пошук та використання взаємодії між різними елементами організації або проекту для досягнення синергетичного ефекту, що дозволяє підвищити ефективність та результативність діяльності.

Реалізація синергії як нового управлінського імперативу потребує уважного підходу, який можна узагальнити в таких тезах: 1. Організована синергія: управлінська діяльність повинна бути цілеспрямованою і не покладатися на випадкові комбінації. Важливо створити умови для систематичних спільних дій та взаємодій, спрямованих на досягнення спільних цілей. 2. Спрямований пошук і організація: необхідно уважно вивчати та систематизувати справжні синергетичні взаємодії, які можуть сприяти нелінійному зростанню ефективності. Важливо концентруватися на внутрішніх механізмах самоорганізації та використовувати комплементарні ефекти. 3. Оригінальність і новизна підходу: важливо звертати увагу на те, яким чином досягнути бажаної синергії. Спрямований внутрішній вплив на активізацію механізмів самоорганізації об'єктів є ключовим елементом новаторського підходу для досягнення синергетичних ефектів [1]. Отже, організована синергія, систематичний пошук і організація синергетичних взаємодій та новаторський підхід до досягнення синергії є важливими компонентами успішної реалізації синергетичного підходу у управлінні.

Синергетичний підхід є досить ефективним підходом до стратегічного фінансового розвитку архітектурно-будівельних компаній. Цей підхід передбачає поєднання різних ресурсів та компетенцій внутрішньої та зовнішньої мережі компанії з метою досягнення синергетичного ефекту, який може призвести до більш ефективного використання ресурсів та забезпечити підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності компанії.

Приклади використання синергетичного підходу в архітектурно-будівельній компанії: 1. Поєднання досвіду та знань спеціалістів з різних відділів для спільного вирішення складних завдань. Наприклад, архітектори, інженери та проектні менеджери можуть спільно працювати над проектом, об'єднуючи свої знання та досвід для досягнення кращих результатів. 2. Розвиток стратегічних партнерств з іншими компаніями та установами для спільного вирішення великих проектів або реалізації нових ініціатив. Співпраця з іншими гравцями на ринку може допомогти обмінюватись досвідом, ресурсами та технологіями для досягнення спільних цілей. 3. Впровадження інноваційних технологій та підходів у свою діяльність, які

дозволять покращити процеси будівництва, зменшити витрати та підвищити якість продукції. Наприклад, використання будівництва з дерева (CLT) для зниження вуглецевого викиду або використання BIM-технологій для підвищення ефективності проектних робіт. Ці приклади показують, як синергетичний підхід може сприяти розвитку архітектурно-будівельної компанії шляхом поєднання різних ресурсів, знань та партнерств для досягнення кращих результатів.

Для того щоб успішно впроваджувати синергетичний підхід у стратегічний фінансовий розвиток компанії, необхідно мати чіткий стратегічний план, який враховуватиме потенційні можливості для створення синергії між різними підрозділами та проектами компанії. Також важливо розвивати спільні стратегічні цілі та встановлювати взаємодію між різними діловими одиницями компанії [3].

Зокрема, одним із ключових аспектів стратегічного розвитку є заповнення дискретного інтервалу між поточним станом об'єкта управління та його бажаним станом. Цей інтервал можна заповнити шляхом: 1). Пошуку нових можливостей зростання, що дозволяє розширити портфель послуг та залучити нових клієнтів, наприклад, розробка проектів «зеленої» архітектури або інноваційні просторові рішення. 2). Визначення сфер діяльності, де підприємство є конкурентоспроможним, наприклад, спеціалізація на будівництві енергоефективних будівель або проектування об'єктів з використанням науково-технічних інновацій. 3). Розроблення заходів по підвищенню конкурентоспроможності в наявних сферах діяльності, наприклад, вдосконалення процесів управління проектами або впровадження нових технологій будівництва. 4). Перерозподіл ресурсів на конкурентні напрями діяльності, наприклад, звільнення від неефективних проектів та інвестування капіталу в інноваційні розробки. 5). Реалізація злиття, поглинання, реструктуризації або ліквідації підсистем для досягнення синергетичного ефекту, наприклад, об'єднання дизайну та будівництва для комплексного підходу до проектів. 6). Активний пошук інновацій для забезпечення досягнення потрібних параметрів, наприклад, використання нових матеріалів у будівництві або впровадження цифрових технологій у дизайні. Ці стратегічні напрями можуть бути

впроваджені в архітектурно-будівельну компанію для досягнення бажаних результатів і підвищення конкурентоспроможності.

Слід зазначити, що фінансова стратегія підприємства є важливою складовою стратегії розвитку і включає в себе ряд ключових напрямків. Структурно фінансова стратегія підприємства складається з таких елементів [2]:

1. Стратегія управління активами, яка визначає оптимальний портфель активів для досягнення максимального фінансового результату. Наприклад, архітектурно-будівельна компанія може зосередитися на інвестиціях у розвиток нових проектів та впровадження енергоефективних технологій.

2. Стратегія управління капіталом, що орієнтована на ефективне використання власних та запозичених коштів для забезпечення сталого фінансового розвитку підприємства. Наприклад, компанія може розглядати можливості залучення кредитних ресурсів для розширення своєї діяльності.

3. Інвестиційна стратегія, що визначає напрями і обсяги інвестицій для досягнення стратегічних цілей. Наприклад, компанія може інвестувати в розвиток власних дослідницьких проектів або в закупівлю нового обладнання.

4. Стратегія управління грошовими потоками, яка спрямована на забезпечення достатнього ліквідності та оптимізацію грошових операцій компанії. Наприклад, впровадження системи ефективного управління розрахунками з партнерами та підрядниками.

5. Стратегія управління фінансовими ризиками, що передбачає аналіз та мінімізацію можливих фінансових загроз. Наприклад, страхування від нещасних випадків на будівельних об'єктах або застосування фінансових інструментів для захисту від коливань валютних курсів.

6. Стратегія антикризового управління, спрямована на запобігання та подолання можливих фінансових криз. Наприклад, розроблення плану дій у разі зниження попиту на послуги компанії чи фінансових труднощів у реалізації проектів.

Синергетичний підхід при використанні визначених стратегій фінансового управління в архітектурно-будівельній компанії дозволяє створити цілісну та

ефективну систему управління фінансами, яка сприятиме досягненню синергії результатів від їх комплексного використання. Наприклад, якщо компанія застосовує стратегію управління активами, то оптимально розподіляє свої ресурси для максимізації прибутку та створення вартості, у той час як стратегія управління капіталом дозволяє ефективно використовувати доступні фінансові ресурси організації. Інвестиційна стратегія дозволяє компанії здійснити правильні інвестиції в розвиток бізнесу, а стратегія управління грошовими потоками допомагає підтримувати стабільну ліквідність. Стратегія управління фінансовими ризиками забезпечує захист від можливих загроз, а стратегія антикризового управління допомагає компанії ефективно реагувати на економічні кризи.

Отже, при синергетичному підході до використання стратегій фінансового управління компанія зможе досягти синергії результатів, коли сукупний ефект їх дії буде перевищувати загальний результат кожної стратегії окремо. У результаті компанія буде приймати більш обґрунтовані та ефективні рішення, підвищувати свою конкурентоспроможність та покращувати фінансові показники своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Шевцова Г. З. Синергетичний менеджмент підприємств: моногр; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2016. 454 с.
2. Гончаренко О.М. Фінансова стратегія: теоретичні питання розробки та реалізації. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. Вип. 1. № 56. С. 35–40.
3. Рудика В. І., Маковецька Н. А. Теоретичні аспекти стратегії розвитку фінансів підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 343–346.

Кушнір В. О.

к.е.н., докторант кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський, Україна

СТРАТЕГІЧНИЙ ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Стратегічний фінансовий менеджмент є важливою складовою управлінського процесу на аграрних підприємствах, оскільки він дозволяє не лише оптимізувати використання фінансових ресурсів, але й адаптуватися до змін, що постійно відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Аграрний сектор характеризується особливостями, які вимагають особливого підходу до управління фінансами. Серед таких особливостей – сезонність виробництва, залежність від природних умов, коливання цін на сировину, а також висока вразливість до соціально-економічних і політичних змін. У таких умовах стратегічний фінансовий менеджмент виступає інструментом, що дозволяє аграрним підприємствам не тільки забезпечити свою фінансову стабільність, але й ефективно використовувати ресурси для реалізації довгострокових стратегічних цілей [1, с. 5].

Фінансовий менеджмент охоплює різноманітні аспекти – від фінансового планування та контролю за витратами до оцінки ризиків і інвестиційного планування, що є необхідними для забезпечення стабільності і розвитку підприємств у сучасних умовах. Використання стратегічних фінансових інструментів дозволяє зменшити фінансові ризики, пов'язані з нестабільністю ринку, мінімізувати втрати в періоди кризи і забезпечити стійке зростання підприємства в середньостроковій та довгостроковій перспективі [2].

Враховуючи роль аграрних підприємств у розвитку національної економіки, впровадження ефективного стратегічного фінансового менеджменту є критично важливим не лише для окремих підприємств, але й для всього сектору в цілому.

Агропромисловий комплекс є основою продовольчої безпеки, а також важливим чинником економічного розвитку, тому застосування ефективних фінансових стратегій здатне значно підвищити рівень конкурентоспроможності, інноваційності та стабільності аграрних підприємств [3, с. 8].

Стратегічний фінансовий менеджмент – це комплексний процес, що включає в себе планування, організацію, реалізацію і контроль фінансових потоків підприємства з метою досягнення довгострокових стратегічних цілей. Він охоплює усі етапи фінансового управління і включає в себе кілька ключових аспектів.

Першим етапом є фінансове планування, яке дозволяє прогнозувати доходи та витрати підприємства, формувати бюджети та фінансові стратегії. Це дає змогу підприємству не тільки забезпечити своє існування на поточний період, але й будувати перспективи розвитку. Врахування змін на ринку, сезонності, коливань цін і попиту дозволяє зменшити ризики та ефективно використовувати фінансові ресурси [4, с. 47].

Наступним важливим елементом є фінансовий контроль, який передбачає постійний моніторинг фактичних фінансових показників, порівняння їх із запланованими та коригування фінансової стратегії у разі відхилень. Цей процес дозволяє вчасно виявляти проблеми в управлінні ресурсами та приймати оперативні рішення [4, с. 47].

Управління фінансовими ризиками є ще одним важливим елементом стратегічного фінансового менеджменту. Аграрні підприємства стикаються з численними непередбаченими ризиками, пов'язаними з природними катаклізмами, змінами на ринку, сезонними коливаннями та політичними факторами. Виявлення, оцінка та мінімізація таких ризиків є необхідним етапом для забезпечення стабільності підприємства. Для цього застосовуються інструменти страхування, хеджування та диверсифікації [2].

На практиці стратегічний фінансовий менеджмент реалізується через використання різних методів і інструментів, які дозволяють аграрним підприємствам ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами.

**Практичні аспекти застосування стратегічного фінансового менеджменту
в аграрних підприємствах**

Аспект	Опис	Методи застосування
Фінансове планування	Створення довгострокових і короткострокових фінансових планів на основі прогнозів попиту та пропозиції	Використання методів прогнозування та моделювання фінансових потоків.
Контроль витрат	Моніторинг витрат та пошук шляхів їх оптимізації.	Впровадження системи управлінського обліку та аналізу витрат.
Управління ризиками	Оцінка й мінімізація ризиків, пов'язаних з коливаннями цін на сировину та погодними умовами.	Страховання, хеджування, диверсифікація джерел доходу.
Інвестиційне планування	Пошук джерел фінансування для реалізації інвестиційних проектів, модернізації виробництва.	Залучення інвесторів, використання державних субсидій, кредити.
Оптимізація структури капіталу	Визначення оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом для забезпечення ефективності фінансових операцій.	Аналіз співвідношення власних і позикових коштів, оптимізація вартості капіталу.

Джерело: узагальнено на підставі [2; 3; 4].

Завдяки стратегічному фінансовому менеджменту аграрні підприємства можуть не лише ефективно управляти своїми ресурсами, але й адаптуватися до змін, що відбуваються на ринку та в економічному середовищі. Це дозволяє знижувати ризики, пов'язані з сезонними коливаннями та природними катастрофами, а також забезпечити сталий розвиток і стабільне фінансове становище в умовах змінного економічного середовища [3, с. 7].

Отже, стратегічний фінансовий менеджмент є невід'ємною складовою успіху аграрних підприємств. Впровадження сучасних методів фінансового планування, ефективного контролю витрат, управління ризиками та інвестиційного планування дозволяє аграрним підприємствам стабільно розвиватися навіть у умовах змінної економічної ситуації. Ці інструменти допомагають не лише зберегти конкурентоспроможність, але й досягати високих результатів у довгостроковій перспективі, забезпечуючи сталий економічний розвиток агропромислового комплексу.

Список використаних джерел

1. Халатур С. М., Масюк Ю. В., Карамушка Д. К., Губаренко І. С. Стратегічний фінансовий менеджмент в аграрних підприємствах. *Агросвіт*. 2023. № 2. С. 5-15.

2. Ковбаса О. Компоненти стратегічного розвитку аграрного підприємництва в Україні. *Економіка та суспільство*, 2024. № 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4813> (дата звернення 10.02.2025).

3. Масюк Ю. В., Халатур С. М., Карамушка Д. К., Губаренко І. С. Модель вибору ефективної фінансової стратегії аграрного підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 24. С. 5-10.

4. Масюк Ю. В., Халатур С. М., Карамушка Д. К., Губаренко І. С. Стратегічне управління ринковою капіталізацією корпоративних аграрних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1. С. 45-50.

Марчевська Ю. О.

здобувач передвищої фахової освіти

Нікольчук Ю. М.

к.е.н, доцент, завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

м. Хмельницький, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Згідно з статтею 42 Господарського кодексу України підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Фінанси суб'єктів підприємництва є самостійною ланкою фінансової системи країни, яка займає вагоме місце в структурі фінансових відносин суспільства. Вона характеризується індивідуальним кругообігом коштів, в процесі якого забезпечується покриття витрат виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та одержання прибутку.

Фінансові відносини суб'єктів підприємництва носять розподільчий характер, вони пов'язані з трансформацією ВВП та інших грошових надходжень у фінансові ресурси та їх використанням у процесі відтворення.

Ключові напрями фінансових відносин суб'єктів підприємництва систематизовано на рис. 1.

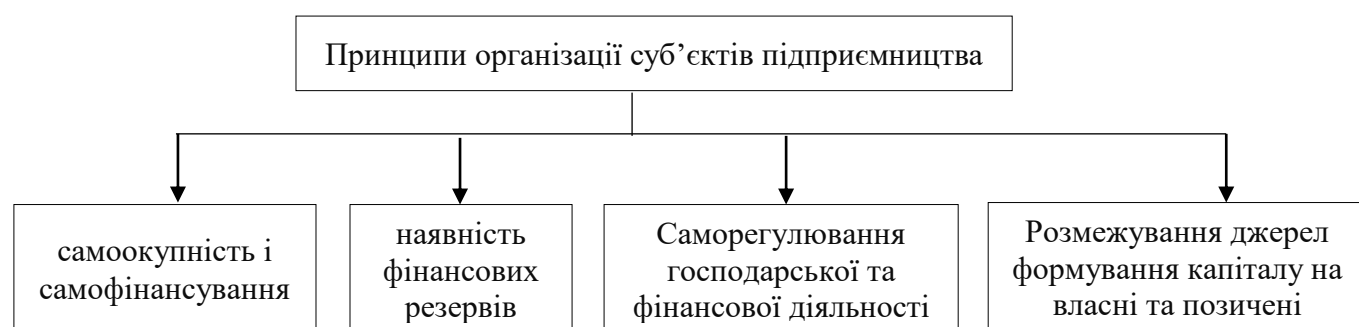

Рис. 1. Фінансові відносини суб'єктів підприємництва

Для здійснення господарської діяльності, забезпечення економічного і соціального розвитку суб'єкти підприємництва повинні мати відповідні фінансові

ресурси. Залежно від джерел і приналежності вони поділяються на власні, позичені і залучені.

Організація фінансів суб'єктів підприємництва здійснюється на основі принципів, які тісно пов'язані з метою і завданнями їх діяльності і визначені статутними документами (рис. 2):

Рис. 2. Принципи організації фінансів суб'єктів підприємництва

На момент утворення суб'єкта підприємництва формується його статутний капітал за рахунок майнових вкладень, які можуть складатися з вартості матеріальних цінностей, об'єктів права, фінансових активів та грошових коштів, які належали фізичним і юридичним особам, або грошових коштів, котрі отримали господарські товариства від продажу акцій акціонерам. На цьому етапі суб'єкт підприємництва ще не має зовнішньої заборгованості, тому його статутний капітал визнають відповідно до законодавства власним капіталом, який дорівнює вартості активів [1].

Матеріальною базою фінансів підприємств є виробництво. Фінанси підприємств і виробництво взаємопов'язані між собою і впливають один на одного. Чим міцніша економіка підприємств, тим стійкіший їхній фінансовий стан.

Фінанси підприємств як економічна вартісна категорія свою дію в процесі відтворення виявляють через дві головні функції: розподільчу і контрольну:

1) розподільча функція фінансів – валовий внутрішній продукт, що виробляється в країні, належить для споживання учасниками процесу виробництва. Проте перед споживанням він обов'язково має бути розподілений між державою, підприємствами і населенням. Наявність розподільчої функції фінансів виділяє їх зі

сфери дії грошей і робить фінанси самостійною економічною категорією, інструментом розподілу та перерозподілу доходів і накопичень, формування відповідних фондів і резервів. Тобто існування розподільчої функції фінансів підприємств об'єктивне і в умовах ринкової економіки. Через неї фінанси здійснюють первинний розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту, який створюється в сфері матеріального виробництва шляхом утворення централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів, які використовуються на потреби держави і підприємств.

2) контрольна функція фінансів підприємств перебуває в тісному зв'язку з розподільною. Фінансовий контроль – це перевірка спеціально уповноваженими органами форм і змісту фінансових відносин та порядку здійснення фінансово-господарської діяльності [2].

Отже, управління фінансами підприємств – це процес управління потоками вихідних та вхідних коштів компанії для використання, формування та розподілу необхідних фінансових ресурсів. Також управління фінансами має на меті максимізацію прибутку підприємства, мінімізації ризику ситуації неплатоспроможності та підвищення рентабельності свого підприємства.

Ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства має на меті організацію роботи фінансових служб, дає змогу правильно використовувати власні фінансові ресурси, залучати нові або додаткові фінансові ресурси на найвигідніших умовах, також дає змогу інвестувати фінансові ресурси із найбільшим ефектом та проводити прибуткові операції на фінансовому ринку.

Список використаних джерел

1. Фінанси: навч. посібник / А. С. Глущенко та ін. Львів: «Магнолія 2006», 2014. 251 с.
2. Фінанси для фінансистів: підручник. / О. А. Шеремет, І. В. Дем'яненко, К. В. Багацька [та ін.] за заг. ред. Т. А. Говорушко. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 285 с.

Нікольчук Ю. М.

к.е.н, доцент, завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту

Дролюк В. В.

здобувач вищої освіти

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

м. Хмельницький, Україна

АТ «ІДЕЯ БАНК» – МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

Станом на 01.01.2025 в Україні діючими вважались 62 комерційних банки, з яких 26 банків з іноземним капіталом і 19 – зі 100,0% іноземним капіталом [1]. Саме до категорії банків, заснованих за участю іноземного капіталу відноситься Акціонерне товариство «Ідея Банк» (далі – АТ «Ідея Банк»). Ця банківська установа має тридцяти п'яти річний досвід роботи на вітчизняному фінансовому ринку. Історія становлення АТ «Ідея Банк» від моменту його створення до сьогодні відображена в табл. 1.

Таблиця 1

Історія АТ «Ідея Банк»

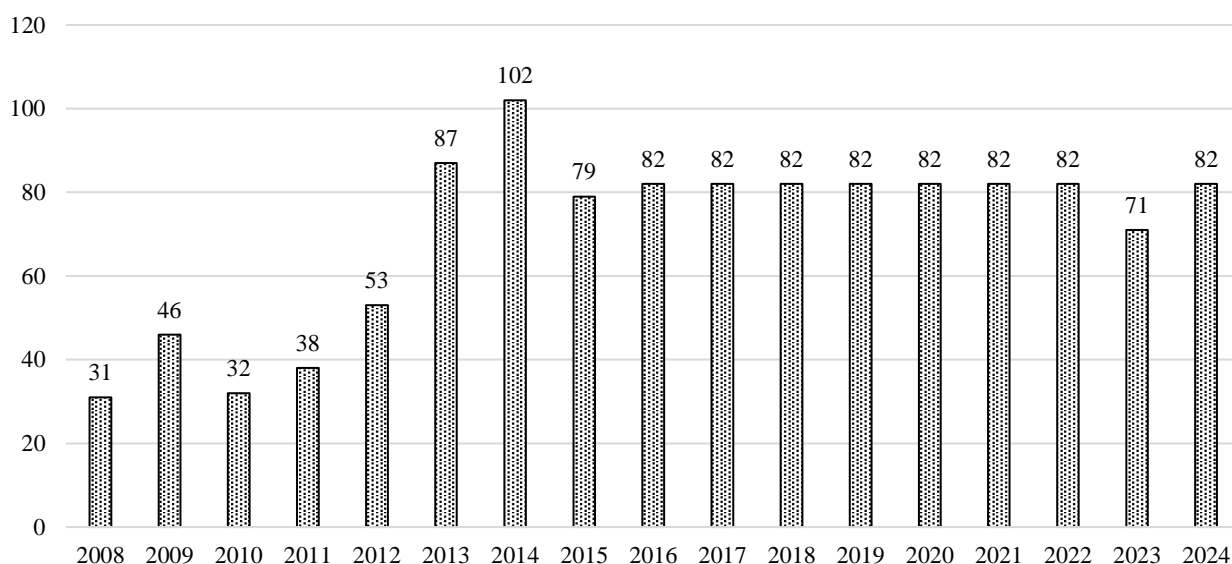
№ з/п	Дата	Подія
1	31.08.1989	Створення товариства з обмеженою відповідальністю «Комерційний банк розвитку лісової та деревообробної промисловості Прикарпаття «Прикарпатлісбанк»
2	18.05.1995	Створення Відкритого акціонерного товариства «Акціонерний комерційний банк «Прикарпаття» шляхом реорганізації Товариства з обмеженою відповідальністю «Комерційний банк розвитку лісової та деревообробної промисловості Прикарпаття «Прикарпатлісбанк»
3	16.11.2007	Створення відкритого акціонерного товариства «Плюс Банк» як правонаступник Відкритого акціонерного товариства «Акціонерний комерційний банк «Прикарпаття»
4	17.11.2009	Створення публічного акціонерного товариства «Плюс Банк» шляхом перетворення Відкритого акціонерного товариства «Плюс Банк»
5	21.08.2018	Зміна найменування та типу Публічного акціонерного товариства «Плюс Банк» на Акціонерне товариство «Ідея Банк»

Джерело: сформовано автором на основі [2]

У 2007 році цей банк було продано польській фінансовій групі Getin Holding S.A. Станом на 31 грудня 2024 року материнською компанією банку є Гетін Холдінг Спулка Акційна (Польща), яка володіє 100% статутного капіталу банку. АТ «Ідея Банк» у відповідності до розподілу банків відноситься до групи банків з приватним капіталом, а також має статус ощадного [2].

З метою забезпечення зручності та комфорту при обслуговуванні клієнтів, банк має розгалужену мережу. Станом на 01.10.2024 мережа АТ «Ідея Банк» нараховувала 72 відокремлених відділення у 21 області України.

Динаміку кількості відділень банку станом на початок кожного року за 2008-2024 рр. можна прослідкувати на рис. 1.

Рис. 1. Кількість відділень АТ «Ідея Банк» станом на 01 січня 2008-2024 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Найбільша кількість відділень банку розташовані в Івано-Франківській (15 од.), Дніпропетровській (8 од.), Львівській (8 од.), Харківській (6 од.) областях м. Київ (12) [3]. Ці відокремлені структурні підрозділи банку являються повнофункціональними відділеннями, які надають повний спектр банківських послуг усім категоріям клієнтів, а саме: клієнтам корпоративного сегменту, мікро- та малого бізнесу, приватним особам [2].

У своїй діяльності АТ «Ідея Банк» керується чинним законодавством України,

в повній мірі виконує свої зобов'язання перед його акціонером, партнерами, клієнтами, персоналом, забезпечує прозору та публічну фінансову діяльність та звітність, своєчасно сплачує усі податки та офіційну заробітну плату своїм працівникам.

Банк здійснює свою діяльність на підставі ліцензії №96, виданої НТУ 04.11.2011, Генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій №96 від 03.02.2012 та згідно з чинним законодавством. У відповідності до вимог чинного законодавства України, АТ «Ідея Банк» являється учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (Свідоцтво від 19.10.2012 № 55).

Хоча банк являється невеликим за розміром із визначеною спеціалізацією, однак має стійку тенденцію до зростання усіх його балансових показників. В табл. 2 досліджено динаміку таких показників, як активи, власний капітал, зобов'язання та фінансові результати АТ «Ідея Банк» починаючи з 01.01.2010.

Таблиця 2

Аналіз показників АТ «Ідея Банк» за 2010-2024 рр.

Станом на:	Активи		Власний капітал		Зобов'язання		Фінансовий результат	
	млн. грн.	приріст, %	млн. грн.	приріст, %	млн. грн.	приріст, %	млн. грн.	приріст, %
01.01.10	422	-	183,2	-	238,8	-	0,7	-
01.01.11	809,1	91,73	189,7	3,55	619,4	159,38	7,1	914,29
01.01.12	1480,7	83,01	205,0	8,07	1275,7	105,96	6,5	-8,45
01.01.13	2 259,9	52,62	267,3	30,39	1 992,6	56,20	8,0	23,08
01.01.14	2 866,5	26,84	337,5	26,26	2 529,0	26,92	8,9	11,25
01.01.15	2 899,6	1,15	349,0	3,41	2 550,6	0,85	10,7	20,22
01.01.16	2 787,9	-3,85	149,9	-57,05	2 637,9	3,42	-293,7	-2844,86
01.01.17	3 356,2	20,38	284,3	89,66	3 071,9	16,45	53,3	-118,15
01.01.18	4 340,5	29,33	423,4	48,93	3 156,2	2,74	139,1	160,98
01.01.19	4 204,7	-3,13	718,4	69,67	3 486,3	10,46	336,3	141,77
01.01.20	5 405,7	28,56	927,0	29,04	4 478,7	28,47	378,1	12,43
01.01.21	5 082,0	-5,99	932,0	0,54	4 150,0	-7,34	225,1	-40,47
01.01.22	6 073,3	19,51	1 463,1	56,98	4 610,2	11,09	581,1	158,15
01.01.23	4 567,5	-24,79	813,5	-44,40	3 754,0	-18,57	-649,6	-211,79
01.01.24	6 230,6	36,41	1 326,0	63,00	4 904,6	30,65	511,3	-178,71
01.11.24	6 938,0	11,35	1 919,5	44,76	5 018,5	2,32	593,5	16,08
2024 - 2010	6 516,0	1 544,1	1 736,3	947,8	4 779,7	2 001,5	592,8	84685,71

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Отже, дані табл. 2 вказують на те, що за майже п'ятнадцять років активи АТ «Ідея Банк» збільшилися з 422,0 млн. грн. до 6 938,0 млн. грн. із приростом в 1 544,1%. Станом на 01.01.2010 власний капітал становив всього 183,2 млн. грн. проти 1 919,5 млн. грн. станом на 01.11.2024. За цей період власний капітал банку збільшився на 1 736,3 млн. грн. або 947,8%. За показником банківських зобов'язань також відмічена позитивна динаміка: станом на 01.11.2024 їх сума становила 5 018,5 млн. грн. проти 238,8 млн. грн. станом на 01.10.2010 із приростом за цей період в абсолютному вираженні 4 779,7 млн. грн. і у відносному – 2 001,5%. Найбільший приріст спостерігається за показником фінансового результату, адже якщо станом на 01.01.2010 його сума була всього 0,7 млн. грн., то станом на 01.11.2024 – вже 593,5 млн. грн. із приростом в 592,8 млн. грн. або 84 685,71%.

Отже, АТ «Ідея Банк» є прогресивним комерційним банком, який має багаторічну історію функціонування на вітчизняному ринку банківських послуг. Він являється роздрібним банком, який надає широкий спектр фінансових послуг різним категоріям клієнтів: фізичним особам, фізичним особам-підприємцям та юридичним особам. Не дивлячись на періодичні фінансові кризи. Які викликані економічними та політичними факторами, банк вдало адаптується до роботи в складних умовах, забезпечуючи при цьому фінансову стабільність, стійкість та нарощення власного капіталу.

Список використаних джерел

1. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення 05.01.2025).

2. Окрема фінансова звітність разом зі звітом незалежного аудитора за рік, що закінчився 31 грудня 2023 року. Публічне акціонерне товариство «Ідея Банк»: веб-сайт. URL: <https://ideabank.ua/uk/about/finance-reports> (дата звернення 05.01.2025).

3. Кількість структурних підрозділів банків (у розрізі банків). Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення 05.01.2025).

4. Показники фінансової діяльності. Національний банк України: веб-сайт.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення 05.01.2025).

Павлюк С. І.

аспірант ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

м. Дніпро, Україна

СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Існують два сценарії розвитку цифрової економіки в Україні залежно від оцінки критичності та необхідності здійснення швидких та глибоких змін у традиційному економічному укладі – інерційний (еволюційний) та цільовий (форсований).

Інерційний (еволюційний) сценарій передбачає інерційне продовження тенденцій минулого, тобто сприйняття як неперіоритетних технологізацію та цифровізацію економіки та використання людського капіталу.

У разі реалізації інерційного сценарію українська економіка залишиться неефективною, триватимуть трудова міграція та «відтік мізків», українська продукція програє конкуренцію на зовнішніх ринках. Держава якщо і здійснюватиме стандартні та формальні кроки, то для відчутного зростання їх буде недостатньо.

Українська економіка в перспективі 10–12 років зростатиме в середньому на 2,8% на рік, що буде нижче за темпи зростання світової економіки. У 2030 рік номінальний ВВП України складе 290 млрд. дол. Україна залишиться на задвірках цивілізації [1].

Цільовий (форсований) сценарій передбачає перехід української економіки протягом 5–10 років до розвитку та появи в її структурі значної частки цифрової економіки (до 65% ВВП), досягнення у 2030 р. номінального ВВП України 1 трлн дол. США.

Цей сценарій включає:

- забезпечення верховенства права та усунення інституційних (законодавчих, податкових тощо) бар'єрів, що перешкоджають розвитку цифрової та інноваційної економіки;

- системне державне стимулювання цифровізації секторів економіки та бізнесу;

- ініціацію державою масштабних трансформаційних ініціатив та проектів цифровізації, зокрема на базі сучасних моделей державно-приватного партнерства.

Головною мотивацією держави обрати цільовий сценарій розвитку є здатність цифрових технологій стрімко збільшувати продуктивність та ефективність економіки та бізнесу. Галузі, що їх використовують, зростають, згідно з даними Світового банку, BCG, Accenture, у 2–4 рази швидше, ніж у середньому за галузями. Сфери життєдіяльності (освіта, медицина, транспорт тощо), що модернізуються завдяки цифровим технологіям, стають набагато ефективніші та створюють нові цінності та якості, які дуже часто призводять до повної трансформації старої системи.

Результати цільового сценарію означають зростання економіки, доходів громадян, капіталізації бізнесу, податкових надходжень до бюджету.

Згідно з цільовим сценарієм, ключовою стратегією України щодо цифровізації має стати фокус на внутрішньому ринку, а ключовими ініціативами - формування у споживачів (бізнес, держава, громадяни) мотивацій, попиту та потреб у цифрових технологіях.

Іншими словами, шлях до ефективних країни та економіки проходить через розвиток внутрішнього ринку споживання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, питання лише в тому, як ми рухатимемося: повільно та невпевнено чи повіримо – та почнемо реактивно прискорюватися.

Державні підходи щодо формування мотивацій у споживачів технологій можуть бути різними, однак серед інших саме фіскально-податкові залишаються ключовими [2]:

- ініціативи щодо забезпечення фінансової доступності цифрових технологій для споживачів. Мета: через відповідні податкові механізми здешевити вартість цифрових засобів, програмного забезпечення, комп'ютерної техніки та іншого цифрового обладнання.

- ініціативи щодо забезпечення доступності фінансових ресурсів для закупівлі або кредитування проектів цифровізації бізнесу, промисловості тощо. Держава має можливість стимулювати бізнес через відповідні механізми фондування, наприклад через спеціалізовані фонди спільного інвестування, венчурного фінансування тощо, в яких державний капітал може виступити в ролі міноритарія, що стане позитивним сигналом міжнародним кредиторам, великому міжнародному бізнесу тощо.

Мета формування державою мотивацій проста – заохотити споживати та використовувати технології. Тобто зробити так, щоб технології були доступні бізнесменам та громадянам, щоб ті замість звичних фізичних (традиційних) засобів та інструментів використовували цифрові, розуміючи свою вигоду від цього.

Для прикладу, можливість взаємодіяти з медичним закладом або державною установою онлайн створює потребу у громадянина в придбанні та використанні відповідних технологій. Зрозуміло, що соціально незахищені громадяни мають користуватися відповідними інструментами державної підтримки.

Ключовою діяльністю держави в цільовому сценарії є ініціація національних проектів цифровізації та пошук релевантних моделей державно-приватного партнерства для їх реалізації.

За реалізації цільового сценарію стрімко розвиватимуться спеціалізовані технопарки, індустріальні парки, цифрові інфраструктури, відбудуться швидка ІТ-фікація промисловості, підвищення цифрової грамотності населення.

Цифровізація економіки стане ключовим пріоритетом державної політики. Від питань «намагання здійснювати управління сферою ІКТ» уряд перейде до «питань цифровізації всієї економіки», що є насправді критичним питанням розвитку самої сфери (індустрії) ІКТ. Вплив цифрових технологій перетворить державних високопосадовців – менеджерів відповідних сфер – фактично у «галузевих СІО» [3].

Отже, внутрішній ринок ІКТ та цифровізація України є одним цілим із погляду управлінських, організаційних, інвестиційних, фінансових та інших зусиль. Гармонійний розвиток обох сфер на основі ринкових механізмів та державного «смарт-активізму» дасть змогу секторам економіки та сферам життєдіяльності протягом декількох років (замість десятиліть) здійснити гігантські кроки, бути перенесеними із застарілого середовища до сучасного та навіть надсучасного, тобто здійснити так званий цифровий стрибок.

Список використаних джерел

1. Україна 2030 Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення 11.01.2025).
2. Гребя Р. Яким буде олімпійський (цифровий) стрибок України. Українська правда. 22.02.2018. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/02/22/229140/> (дата звернення 11.01.2025).
3. Діденко С. Як космос та ІТ впливає на розвиток економіки: супутниковий моніторинг розвитку. URL: <https://ua.news/ua/yak-kosmos-ta-it-vplyvayut-na-ekonomiku-innovatsiyi-suputnykovogo-monitoryngu-rozvytku/> (дата звернення 11.01.2025).

Панченко Н. В.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Чуницька І. І.

д.е.н., професор кафедри фінансових ринків та технологій

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Управління фінансовими активами в умовах війни та поствоєнного відновлення України пов'язане з численними викликами, спричиненими економічною та фінансовою нестабільністю.

Масштабні руйнування інфраструктури, дефіцит державного бюджету та зростання інфляції суттєво ускладнили функціонування ринків капіталу. Значний ризик втрати активів через окупацію територій, зниження кредитоспроможності клієнтів та валютні коливання створюють додатковий тиск на фінансову систему.

Посилення кіберзагроз, зокрема DDoS-атак і шахрайських схем, вимагає інвестицій у безпеку та модернізацію фінансової інфраструктури. Водночас війна стимулювала цифровізацію послуг, зокрема розвиток мобільного банкінгу та онлайн-платформ, які забезпечують доступ до фінансових ресурсів навіть у кризових умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління фінансовими активами в умовах війни та поствоєнного відновлення досліджували такі економісти, зокрема: А. Мельник аналізував ефективність державного боргового фінансування та його вплив на економічну стабільність у період кризи та відновлення [2]. Є. Колесник та І. Бондаренко досліджували роль міжнародних фінансових організацій у реструктуризації боргів і залученні інвестицій для відновлення інфраструктури після конфліктів, акцентуючи увагу на прозорості та ефективності їхнього використання [3].

О. Гончаренко зосереджувалася на стратегіях адаптації фінансового управління в умовах воєнної економіки, зокрема, на механізмах перерозподілу бюджетних ресурсів для підтримки ключових галузей [1]. Дані дослідження розкривають можливості для відновлення фінансового управління в післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Оскільки, війна створила низку викликів для управління фінансовими активами, серед яких:

- ризики ліквідності через порушення ланцюгів постачання та спад виробництва знизили ліквідність багатьох підприємств;

- інфляція та девальвація через зростання цін та коливання курсу гривні ускладнили планування і управління фінансами;

- нестабільність фінансового середовища, що спричинили масовані атаки на енергетичну інфраструктуру і бойові дії обмежили доступ до фінансових послуг у багатьох регіонах.

Як зазначає О. Гончаренко, ключовими чинниками, що впливають на цю сферу, стали зміна структури економіки, скорочення активності в окремих секторах, а також необхідність залучення зовнішніх фінансових ресурсів для підтримки стабільності [1, с. 34].

Управління фінансовими активами зазнало суттєвих змін, тому структура фінансових активів значно змінилася через:

- зростання частки державного боргу - необхідність фінансування оборони і соціальних витрат, оскільки уряд активно залучав ресурси через випуск військових облігацій;

- зниження обсягів інвестицій приватного сектора - високі ризики та нестабільність економічного середовища спричинили скорочення притоку капіталу);

- зростання значення зовнішньої допомоги - кошти від міжнародних фінансових організацій стали критичним ресурсом для підтримки економіки [4].

Також, основною проблемою є значне зростання бюджетного дефіциту, спричинене витратами на війну та зниженням надходжень до бюджету через скорочення економічної активності. Інфляція, девальвація національної валюти та

ризикова ситуація на фінансових ринках додатково ускладнили управління державними ресурсами. У цих умовах важливим завданням є залучення зовнішньої фінансової допомоги, зокрема від міжнародних фінансових організацій, таких як МВФ, Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку. Окрім цього, необхідно забезпечити підтримку довіри інвесторів через надання державних гарантій, прозорість бюджетних процесів та створення сприятливих умов для капіталовкладень.

Значну роль у стабілізації економіки відіграє подолання наслідків інфляції та контроль за валютним курсом. Національний банк України має адаптувати свою монетарну політику до нових реалій, зокрема через зменшення тиску на гривню та запобігання спекулятивним операціям.

Водночас зусилля мають бути спрямовані на підвищення фінансової грамотності населення, яке в умовах війни зіткнулося з кризою довіри до банківської системи. Для цього важливо впроваджувати державні програми гарантій для вкладників та надавати компенсації за втрати внаслідок бойових дій.

У поствоєнний період управління фінансовими активами буде зосереджено на відновленні інфраструктури, розвитку бізнесу та впровадженні екологічно чистих технологій. Важливим інструментом стане створення фондів відновлення, що працюватимуть на умовах державно-приватного партнерства із залученням міжнародних грантів і кредитів. Особливу увагу слід приділити розвитку «зелених фінансів», які можуть стати основою модернізації економіки України в поствоєнний період. Це дозволить не лише відновити втрачені активи, але й сприяти довгостроковому зростанню економіки.

Ще одним напрямком відновлення є впровадження сучасних цифрових технологій у фінансовій сфері. Діджиталізація процесів дозволить підвищити прозорість використання бюджетних коштів, зменшити ризики корупції та спростити контроль за виконанням фінансових операцій. Важливим кроком є також інтеграція фінансової системи України до європейського простору, що включає гармонізацію законодавства та активну участь у програмах фінансової допомоги від ЄС.

Висновки. Таким чином, управління фінансовими активами в умовах війни та після її завершення вимагає комплексного підходу. Поєднання прозорих механізмів моніторингу, залучення міжнародної допомоги, впровадження інноваційних технологій та створення сприятливих умов для бізнесу дозволить забезпечити стійкість економіки та закласти основи для її подальшого зростання. Успіх цих заходів залежить від ефективної координації дій державних органів, бізнесу та міжнародних партнерів.

Список використаних джерел

1. Гончаренко О. В. Стратегії адаптації управління фінансовими активами в умовах воєнної економіки. *Економіка і держава*. 2023. № 2. С. 34-41.
2. Мельник А. С. Ефективність державного боргового фінансування в умовах кризи та відновлення. *Фінанси України*. 2024. № 4. С. 57-64.
3. Колесник Є., Бондаренко І. Вплив міжнародних фінансових організацій на процеси постконфліктного відновлення економіки. *Журнал глобальної економіки*. 2023. №3. С. 112-120.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua (дата звернення 10.01.2025).

Портной Є. В.

здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти

за спеціальністю 051 «Економіка»

Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу

ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності є відкритою та динамічною системою, який не можна розглядати як замкнений процес, оскільки він враховує вплив великої кількості внутрішніх та зовнішніх факторів. Як результат, у економічній науці розрізняють контрольовані та неконтрольовані фактори, що впливають на організаційно-економічний механізм. Контрольовані – це фактори, що здійснюють вплив на організаційно-економічний механізм та піддаються управлінській діяльності підприємства. Неконтрольовані – це фактори, що також здійснюють вплив на організаційно-економічний механізм, однак управлінню з боку підприємства та його служб не піддаються. Слід зазначити, що фактори можуть впливати як в напрямку підвищення конкурентоспроможності підприємства, так і у напрямку зменшення.

Зовнішні фактори обумовлюють середовище підприємства – сукупність сил, що не піддаються контролю підприємства і з урахуванням яких воно повинно забезпечувати свою діяльність. Зовнішні фактори середовища, як правило, створюють загрози, вводять обмеження або створюють умови для розвитку, глибинно використовуючи всі бізнес-структури підприємства [1].

До складу зовнішніх факторів впливу на організаційно-економічний механізм підприємства можуть бути включені: політичні, правові, економічні, ресурсні, науково-технічні, соціальні, природні тощо.

До складу внутрішніх факторів, що впливають на ефективність організаційно-економічного механізму діяльності підприємства можна включити наступні групи: фактори управління та оргструктури, виробничі, кадрові, маркетингові, логістичні, науково-технічні, фінансові.

У складі факторів, що впливають на організаційно-економічний механізм діяльності підприємства, значуще місце займають фактори організації праці: вдосконалення форм праці, покращення організації і обслуговування робочих місць в небезпечних умовах; вдосконалення форм та систем оплати праці, способів матеріального і морального стимулювання; покращення підготовки кадрів та підвищення їх кваліфікації, підвищення рівня дисциплінованості працівників; раціоналізація методів і прийомів праці, покращення її умов, режимів праці та відпочинку.

Особлива роль в організаційно-економічному механізмі інноваційної діяльності підприємства належить персоналу, що дозволяє виділити сукупність соціально-психологічних факторів. Так, наприклад, до чинників, що стримує ефективність заходів інноваційного розвитку підприємства, відносяться: несприйнятливості інноваційних змін, низька активність інноваційної діяльності працівників підприємства, незацікавленість персоналу в результатах діяльності, низька частка кваліфікованих кадрів, особливо в умовах цифрової трансформації тощо.

За своїм призначенням організаційно-економічний механізм, як цілісне утворення, не тільки відчуває вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, а й покликаний взаємодіяти з ними на основі використання та посилення впливу сприятливих факторів для розвитку підприємства та протидії і зниження негативного впливу інших факторів. У цьому сенсі дію організаційно-економічного механізму умовно можна розглядати як систему, що виявляє, зводить і перетворює негативні і позитивні зовнішні фактори, відповідно, протиставляючи їм або доповнюючи їх своїми факторами організаційного та економічного характеру відповідно до наявних ресурсів і можливостей

підприємства.

Виходячи із можливих проблем, які виникають у результаті взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів, організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності підприємства повинен виконувати наступні функції:

1. забезпечення збалансованості та внутрішньовиробничої пропорційності між структурними ланками виробництва на інноваційній основі;

2. підтримка стійкого стимулювання керівників підприємства, працівників та колективу загалом у створенні якісно нової техніки, технологій, форм і методів організації процесу (виробничого, технологічного), ефективних шляхів маркетингового обслуговування, реалізації професійного та творчого потенціалу працівників;

3. реалізація потенціалу, закладеного у кожній формі господарювання і власності та забезпечення як конкурентних переваг, так і можливостей співпраці між господарюючими суб'єктами у процесі використання даного інноваційного потенціалу;

4. забезпечення ефективності здійснення аналізу інноваційної діяльності на основі конкретних планів, що передбачають контроль і аналіз основних напрямків діяльності підрозділів і підприємства в цілому та прийняття конкретних рішень щодо пов'язаних із цим питань;

5. створення умов для максимальної реалізації соціально-економічного потенціалу підприємства в процесі організації ефективної інноваційної діяльності [2].

Отже, одним із пріоритетних наукових завдань є формування таких механізмів, які здатні значно підвищити інноваційну активність підприємств за сучасних умов.

Список використаних джерел

1. Майстренко К. М., Каліна І.І . Використання інновацій для поліпшення публічної соціальної політики з метою імплементації принципів доброго врядування (теоретичний аналіз). *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Вип. 35. С. 96-100. <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.35.18>.

2. Братусь Г. А., Мазур Ю. В., Каліна І. І. Удосконалення інноваційного механізму забезпечення конкурентоспроможності торговельних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 22. С. 13-17. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.22.13>.

Середа Є. Г.

здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти

Чуницька І. І.

д.е.н., професор кафедри фінансових ринків та технологій

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Управління ризиками є невід’ємною складовою сучасного менеджменту, яка покликана забезпечити стабільність і розвиток підприємств у складних умовах ринкової економіки. З огляду на зміни, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищах, підприємства змушені активно застосовувати підходи, процеси та інструменти, які дозволяють виявляти, оцінювати та мінімізувати ризики.

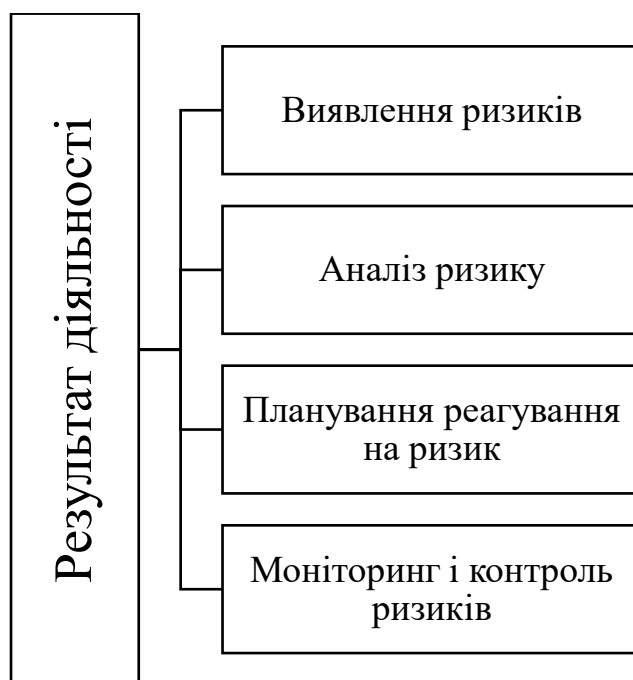
Як зазначає Н. Рязанова, управління ризиками є вимогою часу, оскільки адаптація до динамічних умов середовища є запорукою успішної діяльності підприємства [1, с. 64]. Важливо розуміти, що ризик може бути як джерелом проблем, так і потенційним фактором розвитку. Реалізація ризику може мати три наслідки: негативний, нейтральний або позитивний. Таким чином, правильне управління ризиками відкриває можливості для досягнення нових стратегічних цілей, водночас зменшуючи вплив можливих загроз.

Основною метою управління ризиками, як підкреслюють дослідники, є мінімізація негативного впливу ризиків на результати діяльності підприємства. Це

досягається шляхом прогнозування ризикових подій та впровадження ефективних заходів для їх уникнення або зменшення. Такий підхід допомагає забезпечити стабільність підприємства та його здатність до адаптації й інновацій.

Методологія РМВоК пропонує чітку структуру процесу управління ризиками, що включає кілька ключових етапів [2, с. 108]:

1. Визначення ризиків – ідентифікація всіх можливих загроз і можливостей, які можуть вплинути на діяльність підприємства.
2. Планування управління ризиками – розробка стратегії та методів для роботи з виявленими ризиками.
3. Якісний і кількісний аналіз ризиків – оцінка ймовірності настання ризиків та їхнього потенційного впливу.
4. Планування реагування на ризики – визначення конкретних заходів для зменшення впливу ризиків або використання їхніх можливостей.
5. Здійснення реагування – впровадження розроблених заходів на практиці.
6. Моніторинг і контроль – постійне спостереження за ризиками й оновлення стратегій у разі потреби.

Рис. 1. Процес управління ризиками підприємства [3]

Процес управління ризиками є ітеративним, тобто його необхідно виконувати на всіх етапах життєвого циклу підприємства. Це забезпечує безперервність та адаптивність управління, що особливо важливо в умовах швидких змін ринку.

Одним із ключових етапів управління ризиками є виявлення ризиків. Своєчасна ідентифікація потенційних загроз дозволяє не лише запобігти негативним наслідкам, але й скористатися можливостями для зміцнення конкурентних позицій. Аналіз ризиків, що передбачає оцінку ймовірності та ступеня їхнього впливу, є основою для встановлення пріоритетів у реагуванні. Етапи планування, реалізації, моніторингу та контролю заходів дозволяють підприємствам ефективно управляти ризиками на всіх стадіях діяльності.

В умовах економічних викликів, таких як інфляція, зниження доходів населення, нестабільність ринків, впровадження новітніх підходів до управління ризиками стає вирішальним фактором. Сучасні інструменти, зокрема аналіз великих даних (Big Data) та алгоритми штучного інтелекту, дозволяють підприємствам проводити точніший фінансовий аналіз, виявляти потенційні загрози та прогнозувати сценарії розвитку подій. Наприклад, сценарний аналіз допомагає оцінити вплив зміни ключових змінних, таких як зростання витрат чи падіння попиту, на фінансову стійкість підприємства.

Штучний інтелект та машинне навчання відкривають нові можливості для запобігання банкрутству. Їх використання дозволяє [4, с. 44]:

- аналізувати великі обсяги даних у реальному часі, щоб виявляти ранні ознаки фінансових проблем;
- прогнозувати ризики на основі моделей, які враховують історичні дані та сучасні тенденції;
- автоматизувати моніторинг фінансових показників, таких як ліквідність, рентабельність і фінансова стійкість.

Крім того, такі підходи як сценарне моделювання і оцінка вартості підприємства з урахуванням дисконтованих грошових потоків допомагають підприємствам адаптувати свої стратегії до змін у зовнішньому середовищі. Регулярний перегляд політик управління ризиками та впровадження КРІ для

моніторингу ефективності заходів дозволяють вчасно виявляти проблеми та коригувати дії.

Бажання підприємств зміцнити свої конкурентні переваги спонукає їх до використання інноваційних підходів. Запровадження цифрових інструментів для управління ризиками дозволяє не лише мінімізувати негативні наслідки, але й відкриває нові можливості для розвитку. Підприємства, які інтегрують у свою діяльність сучасні методи прогнозування ризиків, отримують переваги у вигляді підвищення довіри інвесторів, стабільності фінансових потоків та готовності до адаптації у змінному середовищі.

Управління ризиками є безперервним процесом, що включає виявлення, оцінку, реагування та моніторинг ризиків. Використання сучасних технологій, таких як Big Data та штучний інтелект, значно підвищує ефективність цього процесу. Інноваційні підходи до управління ризиками банкрутства дозволяють підприємствам знизити ймовірність фінансової неспроможності, зміцнити свої позиції на ринку та створити основу для сталого розвитку.

У світі постійних змін адаптація до нових викликів є ключем до виживання та процвітання. Тому інтеграція сучасних технологій та стратегічного управління ризиками має стати пріоритетом для кожного підприємства, яке прагне досягти довгострокового успіху.

Список використаних джерел

1. Рязанова Н. Формування системи управління ризиками на промислових підприємствах. *Академічний огляд*. 2022. № 1(56). С. 63-71.
2. Формування механізму управління ризиками переробних підприємств: монографія / за ред. І. Посохова, В. Дюжева, Ю. Жадан, С. Суслікова, І. Новік. Харків: Видавництво Іванченка І., 2022. 278 с.
3. Івахненко А. В., Сітак І. Л. Особливості управління ризиками в сучасних умовах. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*. Економічні науки. 2020. № 2. С. 125-128.
4. Жусан Г. А. Стан розвитку діджиталізації в Україні. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, № 1(2). С. 44-52.

Татаринов О. В.

аспірант

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ КОМПАНІЇ ПРИ ВИКОНАННІ БЮДЖЕТІВ

Ключовим в системі бюджетування компанії постає питання – як узгодити показники преміювання окремих працівників із планами структурних підрозділів і бюджетами компанії та домогтися виконання бюджетних цілей.

За переконаннями Л. О. Птащенко та А. О. Великожон бюджетування застосовується значно менше в останні роки через ряд причин, зокрема, і через відсутність мотивації [3]. Проте В. Ю. Онісіфорова та І. В. Осьмірко переконані, що перевагами бюджетування є саме підвищення рівня мотивації керівників структурних підрозділів [1].

Зацікавити працівників компанії виконувати бюджет найкраще використовуючи матеріальну мотивацію, коли розмір їхньої премії буде залежати від відсотка виконання планів. На початковому етапі необхідно встановити бюджетні цілі по компанії в цілому, а потім визначити цільові показники для структурних підрозділів та виділити критерії для розробки системи мотивації працівників компанії.

Результатом сформованого річного бюджету будуть визначені цільові показники компанії в цілому, які згодом повинні бути розподілені між структурними підрозділами. Як відмічає В. Л. Пікалов: «прояв феномену внутрішньофірмового механізму мотивації працівників в процесі бюджетного управління суб'єктом господарювання узгоджується з основними принципами теорії постановки цілей» [2, с. 130].

Наприклад, для торгівельної компанії пропонуємо встановлювати такі річні цілі (таблиця 1).

Таблиця 1

Запропоновані цільові значення для торгівельної компанії

Показник	Цільове значення
Обсяг реалізації товарів	500 тис. грн.
Рентабельність продажів	20 %
Операційні витрати до виручки	15 % від виручки
Рентабельність бізнесу	8 %
Прострочена дебіторська заборгованість до обсягу реалізації	5 %
Середнє відстрочення платежу покупцям	14 днів
Середня відстрочка платежу постачальникам	21 день
Середня вартість залучених кредитів	16 %
Період обігу товарних запасів	21 день
Коефіцієнт використання транспорту	80 %
Забезпеченість кадрами	100 %

Наступним кроком пропонуємо закріпити їх за структурними підрозділами компанії (таблиця 2).

Таблиця 2

Бюджетні цілі структурних підрозділів компанії на рік

Підрозділи	Показники
Відділ закупівель	Середня відстрочка платежу постачальнику – 21 день
Комерційний відділ	Обсяг реалізації продукції – 500 тис. грн.; рентабельність продажів – 20%; середня відстрочка платежу від покупців – 14 днів
Відділ логістики	Період обороту товарних запасів – 21 день; коефіцієнт використання транспорту – 80%
Фінансовий відділ	Операційні витрати до виручки – 15%; прострочена дебіторська заборгованість до обсягу реалізації – 5%
Адміністрація	Середня вартість залучених кредитів – 16%; рентабельність бізнесу – 8%
Відділ кадрів	Забезпеченість кадрами – 100%

В таблиці 2 показник «Операційні витрати до виручки» нами віднесено до відповідальності фінансового відділу, оскільки саме він планує ці витрати та відповідає за бюджетний контроль під час проведення платежів. Показник «Прострочена дебіторська заборгованість до обсягу реалізації» можна закріпити як за фінансовим, так і за комерційним відділом – залежно від того, хто займається питаннями врегулювання простроченої заборгованості. Показник «Середня вартість залучених кредитів» належить до відповідальності адміністрації та генерального директора, оскільки він приймає всі рішення щодо умов залучення кредитів.

Встановлені підрозділам цільові показники можна деталізувати. Наприклад, у комерційному відділі річні цілі компанії за обсягом реалізації, рентабельності продажів та середнього відстрочення платежу від покупців розподіліть по відділах продажів. Також пропонуємо розробити та розподілити по відділах додаткові цілі цього підрозділу: за рівнем операційних витрат, повернень продукції від покупців, маркетингових витрат та ефективності рекламних акцій дивіться таблицю 3.

Таблиця 3

Бюджетні цілі комерційного відділу на рік

Бюджетні цілі	Відділи комерційної служби				Усього
	Мережі	Опт	Роздріб	Область	
<i>Річні цілі компанії</i>					
Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	200 000	100 000	120 000	80 000	500 000
Рентабельність продажів, %	14	20	25	30	20
Середнє відстрочення платежу покупцям, днів	28	14	7	10	14
<i>Бюджетні цілі відділу</i>					
Операційні витрати до виручки, %	10	7	15	12	11
Повернення продукції від покупців, %	10	5	7	5	7
Маркетингові витрати на реалізацію, %	5	1	3	5	4
Ефективність рекламних акцій, %	50	25	70	30	47

У таблиці 3 показник «Ефективність рекламних акцій» розраховується як співвідношення обсягу продажу рекламованого товару до і після проведення акції за періоди, що підлягають порівнянню, як правило, місяць.

Для відділу закупівель бюджетні цілі можуть бути такими, як у таблиці 4.

Таблиця 4

Бюджетні цілі відділу закупівель на рік

Бюджетні цілі	Групи постачальників відділу закупівель				Усього
	Ковбасні вироби	Бакалія	Алкоголь	Побутова хімія	
<i>Річні цілі компанії</i>					
Середня відстрочка платежу постачальнику, днів	21	21	14	28	21
<i>Бюджетні цілі відділу</i>					
Обсяг закупівель у постачальників, тис. грн.	100 000	80 000	60 000	160 000	400 000
Бонуси та знижки від постачальників, %	10	8	12	7	9
Транспортні витрати до вартості поставленого товару, %	2	4	3	3	3

Щомісячну оплату праці кожного працівника компанії можна подати у вигляді трьох складових: постійна частина та дві преміальні частини.

Постійна частина – фіксовані суми, до яких входять оклади або виробіток згідно з погодинними ставками, а також доплати, наприклад, за суміщення посад, або компенсації, що мають фіксований розмір: компенсація проїзду, мобільний зв'язку, оренди квартири.

Перша преміальна частина – премії за виконання загальних бюджетних планів компанії та бюджетних цілей структурного підрозділу, в якому працює фахівець.

Друга преміальна частина – премії за досягнення персональних бюджетних цілей та виплати за особисті досягнення, що вплинули на загальні показники компанії чи конкретного структурного підрозділу.

До кожного підрозділу співвідношення елементів мотиваційної моделі необхідно встановлювати індивідуально залежно від специфіки своєї діяльності. Наприклад, для комерційного відділу співвідношення може бути таким: фіксована частина – 30 %, перша преміальна частина – 30 %, у тому числі за виконання бюджету компанії – 10 %, відділу – 20 %, друга преміальна частина – 40 %, у тому числі за виконання персональних бюджетних цілей – 30 %, інші премії та доплати – 10 %.

Для фінансового відділу оплату праці можна розділити на наступні складові: фіксована частина зарплати – 50 %, перша преміальна частина – 25 %, у тому числі премія за виконання бюджету компанії – 15 %, відділу – 10 %, друга преміальна частина – 25 %; в тому числі премія за виконання персональних бюджетних цілей – 20 %, інші премії та доплати – 5 %.

Щоб працівники були зацікавлені у виконанні бюджетних планів, вважаємо, що необхідно дотримуватись п'яти основних принципів системи мотивації:

1) динаміка зростання зарплати у компанії не повинна випереджати динаміку зростання її фінансового результату. В іншому випадку досягнення бюджетних планів може призвести до зниження рентабельності бізнесу;

2) бюджетні плани не повинні бути занадто низькими, чи занадто високими;

3) преміальна частина за досягнення бюджетних показників повинна бути значною у загальному фонді оплати праці – не менше ніж 30 %;

4) мотиваційна модель повинна передбачати додаткове заохочення за перевиконання особистого бюджетного плану працівника.

5) у системі мотивації необхідно закласти депреміювання за невиконання бюджетних планів. При цьому потрібно, щоб працівники бачили, що компанія перерозподіляє ці гроші на користь тих, хто краще за інших впорався з поставленою бюджетною метою.

При встановленні відсотків премій вважаємо, що необхідно визначити, наскільки кожен працівник може вплинути на досягнення бюджетних показників. За тими процесами, на які працівник може впливати безпосередньо, можна йому встановити частину мотивації вище, ніж за результатами процесів, у яких він задіяний побічно. На практиці це часто не враховують, і в результаті у персоналу не виникає зацікавленості у досягненні бюджетних цілей підрозділів та компанії в цілому. Наприклад, немає сенсу пов'язувати премію бухгалтера з планом продажів, оскільки він не бере участі у його виконанні. Якщо ж до його обов'язків входить контроль дебіторської заборгованості, можна передбачити додаткове заохочення за дотримання цільового рівня простроченої дебіторки. Так бухгалтер зосередить свої зусилля на контролі взаєморозрахунків із покупцями і завдяки цьому вплине на досягнення річної бюджетної мети компанії.

Список використаних джерел

1. Онісіфорова В. Ю., Осьмірко І. В. Бюджетування як ефективний інструмент поточного планування на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2024. № 33. С. 128-136.

2. Пікалов В. Л. Бюджетне управління діяльністю суб'єкта господарювання: мотиваційний аспект. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2016. № 1(20). С. 121-132.

3. Птащенко Л. О., Великожон А. О. Проблеми організації процесу бюджетування в системі фінансового управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.1>.

Тімченко О. Л.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. професора Й. С. Завадського
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

МЕНЕДЖМЕНТ ЯКОСТІ ЯК ОСНОВА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ СТРАТЕГІЇ

Підприємницька стратегія – це система довгострокових заходів, що забезпечують стійкість на ринку. Методами її досягнення є ефективне використання ресурсів та віддача капіталу. На сучасному етапі основою цих процесів є менеджмент якості, де категорія «якість» розглядається як комплексна складова, що включає в себе якість: продукту, управління, роботи, всіх видів капіталу, суспільства в цілому [1]. Вимоги (чи рекомендації) щодо якості втілені у стандартах, які формують, насамперед ISO (International Standard Organization) – Міжнародна організація по стандартизації (1947 р.); ІЕС (International Electrotechnical Commission) - Міжнародна електротехнічна комісія (1906 р.) [1, 5]. Ці міжнародні стандарти скеровують на прийняття стійких та етичних практик, допомагаючи створити майбутнє та гарантують, що продукти та послуги є безпечними, надійними та високоякісними [5].

Менеджмент якості – це скоординована і взаємопов'язана діяльність з управління, підпорядкована встановленим цілям у сфері якості, для досягнення яких розроблена система планів, є необхідні ресурси та виконуються дії по досягненню цілей [1]. Ефективна система управління якістю (QMS) забезпечує засоби для незмінного задоволення очікувань споживачів і є необхідною умовою стабільного успіху. Типи систем управління якістю та підприємницьких стратегій приведено в табл. 1.

За оцінками зарубіжних експертів, найпоширенішими технологіями управління визнаються стратегічне планування (88%), система управління

взаємодією з клієнтами (84%), бенчмаркінг (81%) [3, с. 374]. Підприємницькі стратегії щодо систем якості можна розділити на нормативні та ініціативні, або інноваційні. Якщо нормативні стратегії якості гарантують споживачам очікувану якість продукту, то інноваційні – це «вдосконалений алгоритм змін для отримання певних конкурентних переваг» [3, с. 374]. Завданням менеджменту якості є вимога збалансувати нормативні та інноваційні стратегії з метою гнучкості та стабільності управління.

Таблиця 1

Типи систем управління якістю та підприємницьких стратегій

Системи управління якістю	Зміст систем управління якістю	Зв'язок з підприємницькою стратегією
Стандартизовані системи Standardized systems	встановлюють планку для стандартів і узгоджених кодексів і практик, таких як сертифікація за стандартами ISO. ISO 9001 окреслює вимоги до комплексної QMS та надає вказівки підприємствам, що прагнуть запровадити/покращити стратегію управління якістю	Стратегія фокусується на суворій регламентації діяльності, чіткій взаємодії співробітників і безперервному поліпшенні як окремих підсистем, так і підприємництва. Управління за цілями
Загальне управління якістю Total quality management (TQM)	філософія управління, зосереджена на задоволенні клієнтів через активну участь кожного працівника. Її метою є підтримка постійного вдосконалення якості на всіх рівнях і бізнес-функціях	Стратегія зосереджена на принципі удосконалення всього, що може бути покращено у роботі підприємства. Управління на базі потреб та інтересів
Економне управління Lean management:	прагне максимізувати цінність для споживача, мінімізуючи відходи, використовуючи такі інструменти, як відображення потоку створення цінності, що допомагає точно налаштувати процеси організації для досягнення ефективності	Стратегія скорочення витрат і підвищення якості кінцевого продукту. Витрати ресурсів мають спрямовуватися на створення цінності для споживача. Управління за результатами.
Шість сигм Six Sigma	використовує методи, керовані великими даними, щоб створювати майже ідеальні продукти та послуги	Стратегія розвитку за рахунок управління на базі активізації діяльності персоналу та ШІ

Джерело: [1; 3; 5; 7].

Дослідники виділяють чотири парадигми управління якістю: емпіричну, еталонну, рефлексивну та екстрену [6, с. 2056]. Перші дві відносяться до нормативних підприємницьких стратегій, де якість – це відповідність вимогам; орієнтованість на правила та стандарти (еталон). Рефлексивна парадигма управління – це делегування, компетентність управлінців, симбіоз підходів до об'єкту управління. Парадигма надзвичайних ситуацій ґрунтується на створенні мереж, що

сприяють відкритості до змін, залучення всіх працівників до досягнення цілей якості. Крім загальних, є галузеві стандарти управління якістю. Так, стандарти харчового та сільськогосподарського секторів забезпечують безпеку, якість та стійкість харчових продуктів і методів ведення сільського господарства. Охоплюючи все: від машин і виробництва до пакування та відстеження, вони стимулюють інновації, гармонізують практики та вирішують глобальні виклики, такі як продовольча безпека [4].

При цьому «застосування механізму оцінки якості на різних етапах життєвого циклу ... продукції дозволяє ефективно використовувати ресурси, урівноважує оцінки якості споживчої та виробничої продукції, а отже, покращує якість та конкурентоспроможність» [2, с. 45].

Економічна думка сучасності [7, с. 389] зосереджена на пошуку зв'язку між системами управління якістю та ефективністю підприємництва і більшість досліджень встановили позитивний зв'язок між впровадженням систем якості та параметрами ефективності. Таким чином, аналіз менеджменту якості та підприємницьких стратегій підтверджує їх тісний зв'язок, і зростаючі вимоги до управління обслуговуються нормативними системами якості всіх рівнів.

Список використаних джерел

1. Історія системи менеджменту якості. URL: <https://surl.li/vvnfbk> (дата звернення 21.01.25).
2. Слободяник А. М., Сиза В. О. Удосконалення моделі інтегрованої системи менеджменту якості на агропромислових підприємствах. *Агросвіт*. 2021. № 4. С. 45–50. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.4.45>.
3. Гудзь О. І. Стратегія розвитку підприємства: сутність та класифікація. *Економічний журнал Мукачівського державного університету*. 2018. № 18. С. 346–352.
4. ISO: Global standards for trusted goods and services. URL: <https://www.iso.org/home.html> (дата звернення 21.01.25).
5. Quality management systems: An introduction. URL: <https://www.iso.org/quality-management/what-is-qms> (дата звернення 21.01.25).

6. Silva C. S., Magano J., Matos A. & Nogueira T. (2021). Sustainable quality management systems in the current paradigm: The role of leadership. *Sustainability*. 2021. Vol. 13(4). P. 2056.

7. Sfreddo L. S., Vieira G. B. B., Vidor G. & Santos C. H. S. ISO 9001 based quality management systems and organisational performance: a systematic literature review. *Total Quality Management & Business Excellence*. 2021. Vol.32(3-4). P. 389-409.

Ткачук Н. М.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ДОСТАТНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

Практично будь-який аспект банківської справи прямо чи опосередковано пов'язується з наявністю власного капіталу чи його достатністю. Достатня кількість власних засобів банку сприяє його стабільному функціонуванню та нейтралізації різноманітних ризиків, що виникають при його роботі. Власний капітал поглинає можливі втрати і тим самим створює основу для підтримки довіри до банку з боку вкладників. Як фінансовий посередник, банк розпочинає свою роботу з формування ресурсної бази, і, передусім, власного капіталу, що зумовлює масштаби та напрями всіх його активних операцій.

Достатність (адекватність) власного капіталу виступає визначальним елементом, який забезпечує життєздатність банку на всіх етапах його функціонування, а також є фундаментальним для підтримання його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості. При цьому оцінка

достатності капіталу має велике значення не лише для аналізу окремого банку, але для визначення рівня стабільності та надійності банківської системи загалом.

Під достатністю капіталу ми розуміємо такий його розмір, який дає можливість банку максимізувати прибуток за мінімального ризику ліквідності та підтримувати рівень надійності на фінансовому ринку. Зауважимо, що достатність власного капіталу для банків пов'язана зі специфікою їх діяльності, адже для банків власний капітал не приносить доходів і не використовується для здійснення активних операцій. В той же час, обсяг власного капіталу має бути достатнім для: забезпечення функціонування банку необхідними основними та оборотними засобами, захисту вкладників та акціонерів від непередбачуваних ситуацій і для виконання економічних нормативів, встановлених НБУ. Достатність власного капіталу банку може бути встановлена на основі співвідношення його абсолютного розміру з обсягом банківських активів, які зважуються за рівнем кредитного ризику. Оцінка достатності власного капіталу банку здійснюється шляхом порівняння фактичних значень нормативів капіталу зі встановленими їх обов'язковими нормами.

В діяльності вітчизняних банків достатність власного капіталу оцінюється за рекомендаціями Базельського комітету й до 2024 р. банки визначали три нормативи капіталу: Н1 – мінімальний розмір регулятивного капіталу, Н2 – достатність регулятивного капіталу та Н3 – достатність основного капіталу. Отже, для оцінки рівня достатності власного капіталу банку проаналізуємо виконання зазначених нормативів АТ «Правекс банк» за 2019-2023 рр. (табл. 1).

Як видно з даних табл. 1, АТ «Правекс банк» виконував нормативи капіталу за досліджуваний період, зокрема усі фактичні значення нормативів Н1, Н2 і Н3 значно перевищують встановлені обов'язкові межі. Лише в 2022 р. з початком військової агресії спостерігаються найнижчі значення нормативів капіталу до їх нормативних значень, особливо щодо нормативів Н2 і Н3. Загальна тенденція починаючи з 2019 р. спадна: відбулося суттєве зниження значень нормативів капіталу внаслідок збиткової діяльності банку. Позитивним фактом є незначне збільшення обсягів регулятивного капіталу (Н1) і нормативів достатності

регулятивного і основного капіталу банку (Н2 і Н3) на кінець 2023 р. Регулятивний капітал АТ «Правекс банк» (норматив Н1) також має чітко виражену тенденцію до зменшення за 2019-2023 рр., зокрема станом на кінець 2023 р. його розмір становив 676,1 млн грн, що, звичайно, більше за нормативне значення (200 млн грн), але порівняно з 2022 р. менше на 0,4%, а порівняно з 2019 р. менше, більш як удвічі.

Таблиця 1

**Динаміка нормативів достатності власного капіталу АТ «Правекс банк»
у 2019-2023 рр. [1]**

Нормативи	Роки					Динаміка 2023/2019, %
	2019	2020	2021	2022	2023	
Достатність регулятивного капіталу (Н2), %	73,01	35,65	19,82	13,87	18,47	25,3
Достатність основного капіталу (Н3), %	69,68	34,11	18,82	12,70	16,90	24,3
Регулятивний капітал (Н1), в т. ч.:	1557,6	1353,5	1135,9	678,6	676,1	43,4
- основний капітал	1486,6	1295,0	1078,6	621,4	618,8	41,6
- додатковий капітал	70,9	58,5	57,3	57,3	57,3	80,8
Активи, зважені за ризиком, в т. ч.						
- I група: 0%	3804,0	5286,6	3431,0	3798,7	6336,2	166,6
- III група: 20%	621,6	880,3	579,5	2088,6	1839,1	295,9
- VI група: 50%	105,4	269,2	883,4	744,8	676,4	641,7
- VIII група: 100%	2021,1	3522,6	3872,4	3608,9	2046,9	101,3
Непокритий кредитний ризик	118,3	93,1	121,0	86,0	57,2	48,4
Мінімальний операційний ризик	-	-	431,6	431,2	863,2	-

В складі регулятивного капіталу левову частку становить основний капітал банку – більше як 90%, тоді як додатковий капітал складає близько 1%. Так, на кінець звітного року, основний капітал АТ «Правекс банк» становив 618,8 млн грн, що майже на 50% менше, аніж на кінець 2019 р. Величина додаткового капіталу не змінювалася, починаючи з 2021 р. й становила лише 57,3 млн грн на кінець 2023 р., що на 20% менше, аніж у 2019 р. АТ «Правекс банк» має ще непокритий кредитний ризик в розмірі 57,2 млн грн на кінець 2023 р., що є найнижчим значення за досліджуваний період. А з 2021 р. банк визначає ще й величину мінімального операційного ризику, обсяг якої збільшився вдвічі на кінець звітного року і становив 863,2 млн грн.

В досліджуваного банку активи представлені не всіма групами кредитного ризику, зокрема, наявні активи, які будуть зважуватися за рівнем кредитного ризику для обчислення величини регулятивного капіталу першої (ризик 0%), третьої (ризик 20%), шостої (ризик 50%) та восьмої (ризик 100%) групи. Так, за досліджуваний період в 1,6 разу зросли неризикові активи (перша група) досліджуваного банку, майже втричі збільшились активи банку з рівнем ризику 20% і в шість разів зросли банківські активи з рівнем ризику 50%, тоді як високоризикові активи за обсягами майже не змінилися – зростання відбулося лише на 1,3%.

Слід відмітити, що починаючи з 2024 р., структура власного капіталу українських банків поступово приводиться у відповідність до міжнародних стандартів, що передбачає комплексну модернізацію регуляторних вимог центрального банку. Ключовими змінами на сьогодні стали вже [2]:

1. Впровадження трирівневої структури власного капіталу банку, яка включає:
  - основний капітал 1-го рівня (найбільш стійкі елементи капіталу, що повністю поглинають збитки);
  - додатковий капітал 1 рівня (додаткові джерела фінансування, що можуть бути використані для підтримки фінансової стабільності);
  - капітал 2-го рівня (менш ліквідні, але важливі ресурси, що забезпечують фінансову гнучкість банку).
2. Посилення вимог до складових власного капіталу та порядку його коригування, що підвищить прозорість структури власного капіталу банків.
3. Запровадження додаткових «пруденційних фільтрів», які спрямовані на очищення капіталу від елементів, що не здатні ефективно поглинати збитки та не забезпечують належного рівня фінансової стійкості.
4. Введення коефіцієнта левериджу, який визначатиме вимоги до достатності власного капіталу, виходячи із загального обсягу активів банку без застосування коефіцієнтів зважування на ризик.

Отже, наведемо основні показники достатності власного капіталу для АТ «Правекс банк» з врахуванням цих нововведень станом на кінець 2024 р. [36]:

- Регулятивний капітал	1562 млн грн;
- Капітал 1-го рівня	1560,5 млн. грн;
- Капітал 2-го рівня	1,5 млн. грн;
- Норматив достатності регулятивного капіталу	38,8 млн. грн;
- Норматив достатності капіталу 1-го рівня	38,77 млн. грн;
- Норматив достатності основного капіталу першого рівня	38,77 млн. грн;
- Активи, зважені за ступенем кредитного ризику	2847,7 млн. грн;
- Мінімальний розмір операційного ризику	1102,3 млн. грн;
- Мінімальний розмір ринкового ризику	88,1 млн. грн;
- Непокритий кредитний ризик	12,7 млн. грн;

Найбільшу частку в сукупній експозиції під ризиком становлять активи банку, зважені за ступенем кредитного ризику, вдвічі меншою є мінімальна величина операційного ризику банку й незначною є мінімальна величина ринкового ризику та непокритого кредитного ризику банку.

Отже, підсумовуючи вищевикладене відмітимо, що кризові явища останніх десятиліть викликали значний резонанс на світових та національних фінансових ринках, поставивши на порядок денний питання впровадження ефективних інструментів оцінки достатності власного капіталу банків. Запровадження міжнародних норм банківського регулювання та нагляду забезпечує проведення всебічної оцінки достатності власного капіталу АТ «Правекс банк» та сприяє вчасному виявленню надмірних ризиків, дефіциту капіталу або недоліків управління.

Список використаних джерел

1. Нормативи капіталу та їх складові (у розрізі банків). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення 14.01.2025).
2. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Інструкція затв. постановою Правління НБУ №368 від 28.08.2001р. (поточна редакція від 01.01.2025р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення 14.01.2025).

Ушкалова А. О.

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: Кучеркова С. О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Корпоративні фінанси є фундаментальною складовою сучасної економіки, забезпечуючи ефективне функціонування підприємств та сприяючи загальному економічному розвитку. Адже саме корпоративний бізнес вважається найбільш спроможним у залученні інвестицій та використанні різних джерел фінансування. Корпоративні фінанси розвинутих країн це – розгалужена мережа знань з потужним аналітичним інструментарієм, фінансовими розрахунками, реінжиніринговими технологіями. Спираючись на неї корпорації позиціонують себе як автономні суб'єкти господарювання, та як невід'ємна складова ринкового середовища. В Україні корпоративний сектор є основним джерелом ресурсів для функціонування особистих і публічних фінансів, що обумовлює необхідність наукового обґрунтування та подальшого розвитку корпоративних фінансів. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити, що проблеми фінансування розвитку підприємництва та бізнесу є однією з центральних проблем та предметом досліджень у працях економістів, соціологів, юристів, політологів які досліджують різновекторні проблеми розвитку бізнесу.

Перспективи розвитку корпоративних фінансів пов'язані з активною цифровізацією, зростанням впливу екологічних соціальних та управлінських факторів, а також з подальшою глобалізацією фінансових ринків. Успішне

адаптування до цих змін вимагає від компаній підвищення фінансової гнучкості та здатності до стратегічного планування, що сприятиме стійкому зростанню та розвитку в умовах сучасної економіки.

На практиці більшість успішних транснаціональних корпорацій мають організаційно-правову форму «акціонерні товариства», що надає їм можливість здійснення ефективної політики формування власного і позикового капіталу. Але в Україні більшість акціонерних товариств є приватними бізнесовими утвореннями, тому на даному етапі виникла нагальна необхідність використання теоретичних аспектів фінансів західних корпорацій для впровадження в практичну діяльність вітчизняних акціонерних товариств. Головна економічна передумова залучення капіталу корпораціями – виплата дивідендів на рівні вище, ніж найвищі відсотки за банківськими депозитами та державними цінними паперами.

Виокремлення й визначення функцій корпоративних фінансів є важливим та складним питанням методології й теорії фінансової науки. У працях представників наукових шкіл Заходу, незважаючи на відсутність згадувань про соціально-економічну сутність і функції корпоративних фінансів, розглядаються їх завдання й риси. Економічна сутність інвестування полягає в тому, що придбані товари використовуються для створення вартості. На сьогодні виокремлено такі три функції корпоративних фінансів: 1) формування капіталу корпорацій, яке полягає в залученні капіталу з фінансового ринку; 2) розподіл та використання капіталу, тобто інвестування відповідно до бізнес-планів корпорації; 3) контроль формування, розподілу й використання капіталу [1, с. 12].

Є ще низка праць, де йдеться про корпоративні фінанси, проте в жодній із них функції цієї економічної категорії не розглядаються. Виходячи з нового бачення взаємозв'язку корпоративних фінансів і руху капіталу, особливостей розвитку сучасного інформаційного суспільства та атрибутивної концепції інформації, можна стверджувати, що корпоративним фінансам об'єктивно притаманні – вартісноформуюча та інформаційна функції.

У сучасній ринковій економіці капітал як ресурс корпоративних фінансів фізично представлений майновими цінностями у формі грошових коштів, їхніх

еквівалентів та іншого майна, що можуть слугувати засобом накопичення (капіталізації) й платежу. Щодо грошових коштів та їх еквівалентів, варто зазначити, що Міжнародними стандартами фінансової звітності (International Financial Reporting Standards – IFRS) прийнято таке трактування цих понять: грошовими коштами є готівка та банківські депозити до запитання; еквівалентами грошових коштів – короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів та їм притаманний незначний ризик зміни вартості [3].

Корпоративним фінансам об'єктивно притаманна також інформаційна функція. Відомо, що згідно з атрибутивною концепцією інформації остання є властивістю матерії. Саме інформація визначає параметри руху матеріального світу, на ній будуються всі його взаємодії в природі й суспільстві [2, с. 98].

З огляду на закономірності розвитку інформаційного суспільства та усвідомлюючи їх вплив на сутність і форми функціонування корпоративних фінансів, вважаємо, що інформація іманентна фінансовим взаємовідносинам корпорації, є їхнім атрибутом (внутрішньою властивістю).

Саме вона формує уявлення про фінансові відносини корпорації, їх мету, учасників, форми прояву, структуру та характерні риси. Саме інформація про процеси формування корпорацією капіталу, його розподіл і використання, включаючи відомості про вартість капіталу, його фізичну форму, економічних агентів та багато іншого, є важливим наповненням фінансових відносин корпорації. Поняття «корпорація» є ширшим, ніж «підприємство», й у сучасній ринковій економіці саме воно є уособленням юридичних осіб. При цьому провідні університети Заходу, викладаючи корпоративні фінанси, мають на меті навчити студентів основ саме ринкових економічних відносин корпорацій. У фундаментальних працях вітчизняних науковців фінанси мікрорівня ринкової економіки досі досліджуються крізь призму фінансів підприємств [1, с. 10].

Підсумовуючи вищенаведені показники джерел фінансування корпоративного бізнесу в різних країнах, слід відзначити яскраво виражені диспропорції у джерелах і способах фінансування їх діяльності. Причому специфікою України є значні

незадоволені потреби у зовнішньому фінансуванні вітчизняного бізнесу, зокрема зростаюча потреба у банківському кредитуванні. Одним з джерел формування корпоративних фінансів – це емісія власних акцій, розміщення їх серед акціонерів та збільшення статутного капіталу.

Саме тому необхідно направляти частину прибутку на виплату дивідендів, а також проводити роботу з підвищення мобільності запасів та надходження достатнього обсягу коштів. Збільшення величини робочого капіталу призводить до скорочення фінансового розриву, тобто різниці між необхідними і наявними капіталами, що забезпечує незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Поповнити джерела формування корпоративних фінансів необхідно за рахунок підвищення загальної рентабельності виробництва, рентабельності реалізованої продукції та рентабельності активів, прибутку та його частини, що спрямовується на виплату дивідендів та відрахування у резервний фонд.

Запозичення світового досвіду стимулюватиме розвиток як фінансової науки, так і практики, допоможе підготувати фахівців, озброєних сучасними знаннями з корпоративних фінансів.

Список використаних джерел

1. Крисоватий А.І. Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки. *Фінанси України*. № 9, 2013. С. 7-27.
2. Суржик В.Г. Корпоративні фінанси: теоретичний і практичний аспекти. *Чернігівський науковий часопис*. № 2(2), 2011. С. 97-102.
3. International Financial Reporting Standard № 7 (IFRS 7): «Financial Instrument Disclosures»: International Financial Reporting Standards (IFRSs) 2006 / *International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF)*. 2006. 2387 p.

Черненко О. С.

к.е.н., старший науковий співробітник
відділу фінансово-кредитної та податкової політики
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аграрний сектор України відіграє важливу роль у забезпеченні національної та світової продовольчої безпеки. Окрім можливостей задовольнити потреби внутрішніх споживачів у продовольстві, Україна є одним із ключових гарантів продовольчої безпеки на світовому рівні.

В 2021 році сільське господарство продемонструвало вражаючий ріст виробництва на рівні 14,4%, а на сільськогосподарських підприємствах цей показник зріс на цілих 19,2%. Такий динамічний розвиток сектору дозволив йому здобути лідерство в зростанні виробництва серед усіх галузей. За результатами 2021 року сільське господарство забезпечило найвищий відсоток до ВВП, перевищуючи 10%. Внаслідок війни більше 70% сільських господарств зазнали збитків. Втрати доходів сільських господарств становили в середньому 30-40%. Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції зменшився від 5% до 30% залежно від регіону та виду продукції. Обсяги виробництва зернових культур знизилися в 2022 році на 37% порівняно з показником 2021 року і склали близько 53,9 млн тон. Понад 2 мільйони гектарів оброблюваних земель втрапилися через війну та окупацію територій. Світовим банком проведено оперативну оцінку руйнувань та визначено потреби для відновлення після повномасштабного вторгнення. Зазначено, що прямі збитки в аграрному секторі становили 8,7 млрд доларів США, а непрямі втрати, обумовлені скороченням виробничих можливостей, склали 31,5 млрд доларів США, усього досягши 40,2 млрд доларів США. На розмінування знадобиться не менше 37,6 млрд доларів США станом на лютий 2023 року. Оцінка також вказує, що на потреби в

реконструкції та відновленні сільськогосподарського виробництва в Україні потрібно виділити не менше 29,7 млрд доларів США в період з 2024 по 2033 рік, в тому числі 600 млн доларів США вже в 2023 році, переважно для негайного відновлення виробництва [1].

Зважаючи на специфічні особливості агропромислового виробництва, а також неможливість прогнозування подальшого перебігу воєнних дій, окрім оперативного вирішення існуючих проблем галузі слід формувати стратегічне бачення розвитку аграрного сектору економіки на перспективу і тут важливим є оцінка державної фінансової підтримки та її вдосконалення.

Державна фінансова підтримка аграрного сектору економіки є основним механізмом реалізації аграрної політики, яка полягає у створенні сприятливих економічних, організаційно-правових умов ефективного розвитку агропромислового виробництва. Державна підтримка охоплює інструменти й форми економічного впливу, спрямовані на створення стабільності, конкурентоспроможності підприємств галузі, забезпечення ринку сільськогосподарською продукцією та розвитку сільських територій.

Ще до повномасштабного вторгнення росії однією із ключових проблем розвитку галузі є і залишається недосконалий механізм державної фінансової підтримки та недостатність фінансування, що відрізняє вітчизняну практику від світового досвіду.

На економічному рівні, основними стримуючими факторами є обмежений доступ до фінансування та низький рівень державної підтримки порівняно з іншими країнами. Наприклад, український аграрний сектор отримує державну фінансову підтримку в розмірі близько 1,2% ВВП порівняно з 5-6 % ВВП у США та країнах ЄС, що значно обмежує можливості для модернізації та впровадження нових технологій, таких як автоматизація та точне землеробство, які вже стали звичним явищем у багатьох розвинених країнах [2, с. 42].

Сільське господарство є дотаційною галуззю в багатьох країнах. Заходи державної підтримки та фінансування агропромислового виробництва в Україні є недостатніми, що негативно позначається на розвитку галузі та забезпеченні

фінансових можливостей запровадження інновацій в процесі агропромислового виробництва, що сприятиме конкурентоспроможності виробленої сільськогосподарської продукції високої якості не лише на внутрішньому, а й зовнішніх ринках.

Загалом існує декілька джерел державної підтримки аграріїв, зокрема пряма бюджетна підтримка у вигляді субсидій та дотацій, податкові пільги, а також державне регулювання ціноутворення через обмеження експорту або імпорту. Найбільш привабливими джерелами для аграріїв є пряма бюджетна підтримка, оскільки це сума видатків, що передбачена в держбюджеті як бюджетна програма підтримки сільгоспвиробників. Але вже другий рік поспіль ситуація щодо програм прямої державної підтримки дуже складна, і це зрозуміло, бо в умовах війни бюджет максимально обмежений [3].

Недосконалість механізму фінансової підтримки та обмеженість доступу до неї всіх без виключення підприємств негативно впливають і на конкурентоспроможність фермерських господарств.

В аграрному секторі економіки виробництвом сільськогосподарської продукції займаються понад 50 тис. сільськогосподарських підприємств, 92% з яких є фермерські господарства. Кількість статистично активних фермерських господарств становить 32452 одиниці, з яких 28788 одиниць, за оперативними даними Держстату, мають в обробітку 4,7 млн гектарів сільськогосподарських угідь [4].

Важливою складовою підтримки фермерів в період воєнного часу є сприяння державою безпечній сільськогосподарській діяльності та надання фінансової підтримки із вільним доступом до фінансових та матеріальних ресурсів.

Оцінка обсягів державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні свідчить про їх скорочення в 2023 р. (197 млн грн.) в порівнянні із 2021 р. (2253 млн грн.) в 11,4 рази. Обсяги підтримки фермерських господарств скоротилась в 2023 р. в 18,2 рази в порівнянні із 2021 р. до рівня 40 млн грн. проти 727 млн грн. [5].

Підтримку фермерські господарства отримують через Укдержфонд підтримки фермерських господарств. Практично всі поступлені заявки від аграріїв на отримання підтримки через Вінницьке відділення Укдержфонду підтримки фермерських господарств були задоволені впродовж 2020-2024 рр., окрім 2023 р., де по програмі кредитів на поворотній основі було задоволено 16 із 23 заявок. Найбільш активними за аналізований період були фермерські господарства при отриманні бюджетної субсидії на 1 га оброблювальних угідь с.-г. (3100 грн на га) та спеціальної бюджетної дотації на утримання на утримання ВРХ 5000 на 1 голову (від 3 до 100 голів) та у 2022 р. та 2024 р. та спеціальної бюджетної дотації на утримання на утримання ВРХ 7000 на 1 голову в 2024 р. (станом на 01.11).

Ще 8 тисяч фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції отримали субсидії на суму майже 396,1 млн грн від Українського державного фонду підтримки фермерських господарств. Зокрема: 60,5 млн грн - на одиницю оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення (1 гектар) для провадження сільськогосподарської діяльності; 335,6 млн грн - для утримання великої рогатої худоби (корів) усіх напрямів продуктивності. До кінця року в рамках зазначеного проекту планується спрямувати кошти фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції на загальну суму майже 1,2 млрд гривень [6].

В цілому, обсяги державної фінансової підтримки є обмеженими і не всі підприємства аграрного сектору є задіяними в програмах стимулювання ефективності агропромислового виробництва та використання інноваційних технологій.

Висновки. Нові виклики ставлять під загрозу продовольчу безпеку, вимагають зміни векторів розвитку галузі сільського господарства, зокрема, через підтримку всіх підприємств аграрного сектора на основі добросовісної конкуренції в доступі до джерел фінансування агропромислового виробництва.

Вважаємо, що впровадження фінансової політики, орієнтованої на ефективність діяльності фермерських господарств є запорукою розвитку сільського господарства. Попри численні скептичні та песимістичні прогнози розвиток

фермерських господарств в Україні триває. Більшість з них пройшли загартування в умовах воєнного часу, довели свою більш високу стійкість, гнучкість та ефективність на ринку. Заходи, спрямовані на підтримку галузі сільського господарства, повинні враховувати необхідність розвитку та відродження сільських територій з використанням її економічного потенціалу, забезпеченням належних умов проживання для сільського населення, що вказує на важливість функціонування фермерських господарств як основи підприємницької діяльності на селі.

Список використаних джерел

1. Вініченко І., Дідур К., Добродзій Т. Інвестиції в сільське господарство як головне джерело досягнення продовольчої безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 1. С. 46-55.

2. Мазур Г. Ф., Лавров Р. В., Криворучко І. О., Олійник Л. В., Безп'ятко О. А. Перспективи та шляхи розвитку аграрного сектору України в умовах війни. *Агросвіт*. 2024. № 23. С. 40-45. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.23.40>.

3. Стенограма комітетських слухань на тему: «Державна підтримка аграрного сектору у 2024 році. Державні та недержавні фонди і механізми» URL: <https://komagropolit.rada.gov.ua/documents/sluhannja/75416.html> (дата звернення 08.01.2025).

4. ВГО Асоціація фермерів та приватних землевласників України, виступає категорично проти прийняття законопроекту 6013. URL: <https://farmer.co.ua/ua/presa/item/849-vho-asotsiatsiia-fermeriv-ta-pryvatnykh-zemlevlasnykiv-ukrainy-vystupaie-katehorychno-proty-pryiniattia-zakonoproektu-6013> (дата звернення 12.01.2025).

5. Міністерство аграрної політики і продовольства України: офіційний веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення 10.01.2025).

6. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/maizhe-400-mln-hrn-derzhavnoi-pidtrymky-otrymaly-shche-8-tys-fermerskykh-hospodarstv/> (дата звернення 10.01.2025).

Шарук Т. М.

аспірант кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій

Цаль-Цалко Ю. С.

д.е.н., професор кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій

Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРАНСПОРТНОГО ПРОЦЕСУ ЗАЛІЗНИЦЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Забезпечення конкурентоспроможності та прибутковості залізничної галузі можливе завдяки удосконаленню організації транспортного процесу залізниць України через систему реформування галузі та проєвропейську інтеграцію. Реалізація даної стратегії можлива через впровадження сучасних логістичних принципів в усі ланки перевізного процесу. Про це зазначено в Державній програмі реформування залізничного транспорту України та низці директивних документів АТ «Укрзалізниця».

Реформування залізничної галузі включає, здебільшого, три напрями: 1) виведення залізничного транспорту з власності держави та перегляд спектру задач і відповідальності; 2) реструктуризація залізничної галузі з вектором на посилення ринкової орієнтації зі скороченням частки державного управління; 3) розподіл сфер діяльності між приватним та державним сектором [2].

Перевізний процес повинен базуватися на наступних принципах [1]:

- моніторинг ринків виробництва продукції та її збут як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, що є основою формування клієнтської бази вантажовідправників;

- розробка логістичного ланцюга від безпосереднього виробника до кінцевого споживача включаючи всі необхідні види транспорту та допоміжні організації;

- доставка вантажу в рамках логістичного ланцюга та управління процесом перевезень;

- відповідальність за перевізний процес впродовж всього шляху переміщення вантажу будь-якими видами транспорту.

Проаналізувавши досвід найрозвиненіших європейських транспортно-логістичних центрів – бачимо, що держава відіграє визначну роль у плануванні, інвестуванні і контролі діяльності транспортно-логістичних хабів Європи. Поряд із державною підтримкою важливими аспектами є: – вигідне географічне розташування; – розвинена інфраструктура транспортно-логістичних центрів; – сучасні високотехнологічні та функціональні технології – диверсифікація послуг та видів транспорту – розгалужена транспортна система; – співпраця з митницею та урядом; – оперативність та максимальне спрощення процедур, тощо [4].

Німецька модель транспортно-логістичної інфраструктури є найбільш прогресивною. Формування центрів транспортної логістики (приватної та міської комунальної власності) відбувалося переважно на основі наявних залізничних ліній та розв'язок, де більшість з них розрахована на паралельне використання автомобільного та залізничного транспорту. Такі великі німецькі транспортні вузли, як м. Бремен та м. Любека, мають пряме сполучення з водним транспортом, а м. Гамбург – з водним і повітряним транспортом. Логістичні центри здебільшого (80%) розміщуються поблизу залізничних магістралей, які є об'єктами інфраструктури залізниць (Deutsche Bahn AG). Управління створеними логістичними центрами здійснюється через наглядові органи, які складаються з різних компаній – учасниць проекту: інвесторами, компаніями з розвитку, місцевим муніципалітетом, асоціаціями й спілками. Держава бере участь як у планування, так і у реалізації інвестицій у розвиток логістичних центрів [3].

Процес генерування логістичних технологій організації перевізного процесу залізниць України повинен сприяти процесам реформування та носити комплексний характер, задовільняють інтереси всіх учасників перевізного процесу, застосовувати ресурсозберігаючі технології, покращувати кількісні та якісні показники експлуатаційної роботи.

Директива 91/440/ЄЕС передбачає адаптацію залізниць Європейського Союзу та потенційних їх учасників до існуючих вимог об'єднаного ринку перевезень і збільшення ефективності роботи залізниці через: - незалежності управління залізничними підприємствами; - відокремлення управління залізничною інфраструктурою від надання залізничних транспортних послуг; - забезпечення рівного доступу приватних підприємств до залізничних мереж держав ЄС; - удосконалення фінансової структури підприємств. Директива 95/19/ЄС спрямована на розподіл пропускної спроможності залізничної інфраструктури і стягнення плати за користування інфраструктурою. На основі впровадження директив країн ЄС, приватні компанії-перевізники не будуть зазнавати дискримінації при розподілі інфраструктури та запроваджуються прозорі умови для державної підтримки галузі залізничного транспорту [5].

Залізнична інфраструктура України є широко розвинена та об'єднує виробників різних регіонів у єдиний національний ринок. Тому залізнична галузь у складі транспортного комплексу є вагомим фактором у формуванні конкурентного середовища з метою сталого співробітництва з виробниками та споживачами товарів.

Потужні інформаційні ресурси, які використовують підприємства української залізничної галузі, відображають у реальному масштабі часу переміщення транспортних об'єктів та вантажів. І тому цілком логічно та закономірно, що АТ «Укрзалізниця» повинна стати ініціатором і засновником формування єдиної логістичної системи з центральним та регіональними логістичними центрами. Для покращення якісних показників перевізного процесу і економічності обслуговування власників вантажів – менеджмент і раціоналізацію логістичної системи вантажоперевезення доцільно здійснити на основі багатокритеріальних методів з урахуванням ресурсозберігаючого підходу.

Отже, транзитний потенціал залізничної галузі України пов'язаний зі зручним географічним розташуванням держави, проте критичний знос основних засобів; недостатність інвестицій для інноваційного розвитку та оновлення основних засобів; недосконалість системи логістики; часткова компенсація за здійснення соціальних

пасажирських перевезень та збиткове утримання малодіяльних ділянок; недостатність висококваліфікованих кадрів як через незадовільний рівень оплати праці, так і через незадовільний стан освіти та професійної підготовки персоналу; незадовільний рівень енергоефективності; інертне реформування галузі; слабкий розвиток пріоритетно-партнерського підходу є головними перешкодами сталого розвитку залізничної галузі України на сучасному етапі.

Процес організації транспортного процесу залізничного транспорту в Україні потребує радикальних змін. Наявність оператора-монополіста на ринку залізничних перевезень, застосування застарілих методів управління, корупція, низький рівень нормативно-правового забезпечення, низький кваліфікаційний рівень працівників та інші причини перешкоджають розвитку залізниці та транспортної системи країни в цілому. Потрібно реалізовувати та впроваджувати вищезапропоновані напрями розвитку залізничної галузі України, що створить сприятливі умови для залучення приватних інвестицій, покращить сервіс та конкурентоспроможність транспортної системи, та трансформує українську залізницю на зразок залізниць Європейського союзу.

Список використаних джерел

1. Костенніков О. М., Шапатіна О. О., Кравець А. Л., Кім К. В. Пропозиції щодо підвищення якості транспортних послуг за рахунок удосконалення технології інтермодальних перевезень. *Інтелектуальні транспортні технології: тези доповідей I Міжнар. наук.-техн. конф. (Трускавець-Харків, 24-30 січня 2020 р.)*. Харків: УкрДУЗТ, 2020. С. 62-63.

2. Крашенінін О. С., Шапатіна О. О. Вибір виду транспортного забезпечення на основі положень теорії нечітких множин. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2016. Вип. 2(55). С. 101–113.

3. Лук'янова О. М., Кривцун Д. Ю. Світовий досвід та перспективи розвитку транспортно-логістичної системи України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. №18. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/23.pdf (дата звернення 16.01.2025).

4. Мандра В. В. Аналіз світового досвіду управління транспортно-логістичним центром. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 24, № 2. С. 92–97.

5. Прохорченко А. В. Залізничні системи з вертикальним розділенням. Європейська модель. Дніпро : ЛПРА, 2022. 316 с.

Шкуренко О. В.

д.е.н., професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій

Державний університет інфраструктури та технологій

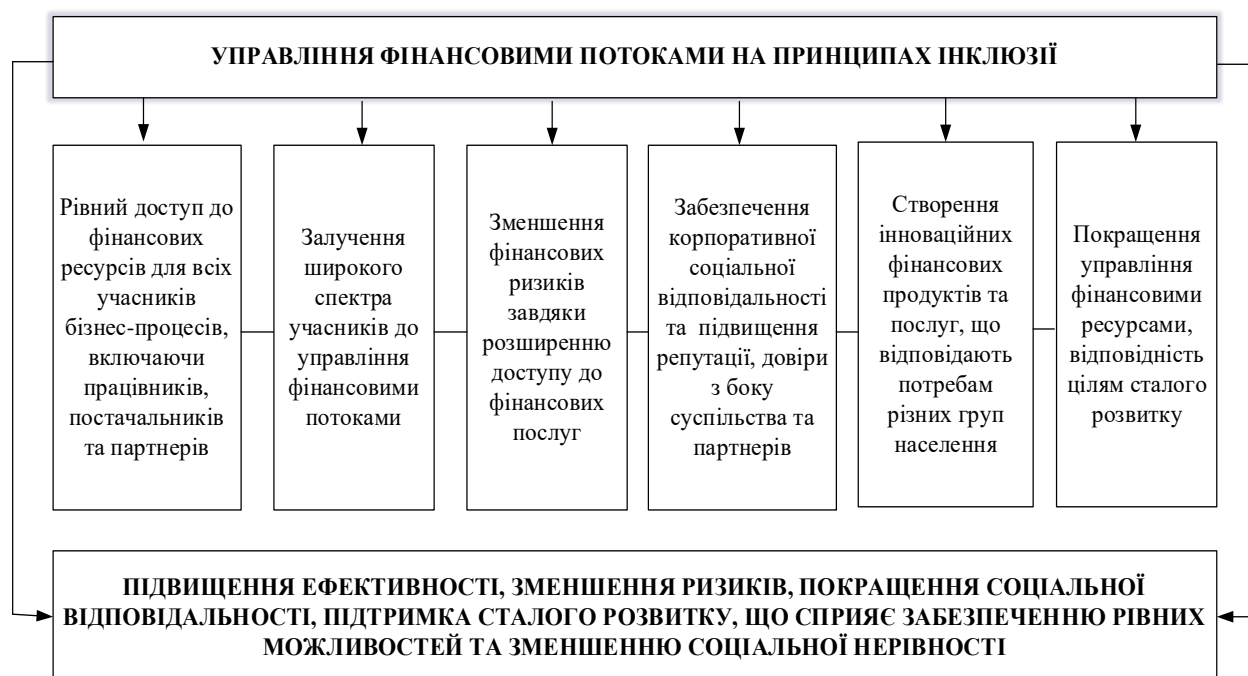
м. Київ, Україна

КОНЦЕПЦІЯ ІНКЛЮЗІЇ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах виникає потреба у пошуку нових підходів та інноваційних інструментів щодо управління фінансовими потоками підприємства, що забезпечить успішний стратегічний розвиток. Одним з таких підходів є інклюзивний, адже з огляду на економічні та соціальні виклики саме це є підґрунтям для досягнення фінансової стійкості підприємств.

Також інклюзія відіграє важливу роль у досягненні цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема, ліквідація бідності (ЦСР1), якісна освіта (ЦСР4), гендерна рівність (ЦСР5), гідна праця та економічне зростання (ЦСР8), зменшення нерівності (ЦСР10). Слід зауважити на тому, що Національним банком України ініційовано розроблення концепції «оператор фінансової інклюзії» [1]. Її реалізація дозволить забезпечити рівний доступ до фінансових послуг для всіх верств населення та бізнесу. Інклюзія може проявлятися у різних формах і сферах, зокрема, економіка, освіта тощо. При цьому виокремлено такі її види: освітня, економічна, фінансова, соціальна, цифрова. Основними характеристиками інклюзії є те, що кожен учасник процесу має доступ до ресурсів, послуг та інформації, також створення безбар'єрного середовища та залучення усіх учасників до розв'язання проблеми.

Управління потоковими процесами включає організацію, координацію та оптимізацію руху матеріальних, інформаційних та фінансових потоків в логістичній системі. При цьому таке управління базується на системному, процесному, логістичному підходах тощо. В умовах сучасних викликів, особливо при відновленні економіки України після завершення війни, актуалізації набуває проблематика щодо формування системи управління потоковими процесами, зокрема фінансовими, на засадах інклюзії. Інклюзивний підхід відіграє ключову роль в управлінні фінансовими потоками підприємства в декількох аспектах. Переваги управління фінансовими потоками на принципах інклюзії візуалізовано за допомогою рис.1.

Рис. 1. Переваги управління фінансовими потоками на принципах інклюзії

Джерело: створено автором

Залучення різноманітних учасників до управління фінансовими потоками дозволяє враховувати ширший спектр ідей та інновацій, що сприяє підвищенню ефективності. Розширення доступу до інформації та ресурсів допомагає зменшити ризики, пов'язані з недоступністю або нерозумінням процесів. Інклюзивність сприяє прозорості у прийнятті рішень та забезпечує кращу комунікацію між учасниками.

Інклюзивний підхід створює умови для кращої співпраці та координації між різними відділами та рівнями підприємства. Коли співробітники підприємства відчують, що їхні потреби та думки враховуються, вони стають більш мотивованими та зацікавленими в успішному досягненні цілей бізнесу.

В умовах глобальної трансформації підприємства стикаються зі зростаючою глобальною конкуренцією, що впливає на управління фінансовими потоками на основі інклюзивного підходу. Це дозволяє залучати різні групи стейкхолдерів, що сприяє більшій стійкості та гнучкості бізнесу. Інклюзивний підхід до управління потоковими процесами на підприємстві допомагає зменшити фінансові ризики через розширення доступу до фінансових послуг для різних учасників. Це сприяє кращому управлінню дебіторською та кредиторською заборгованістю, що підвищує загальну фінансову стійкість підприємства. Слід зауважити, що застосування інклюзивного підходу до управління підприємством в частині фінансових потоків забезпечує рівний доступ до фінансових ресурсів та послуг та сприяє соціальній справедливості й сталому розвитку. Врахування різноманітних поглядів та потреб дозволяє підприємствам знаходити нові можливості для розвитку та вдосконалення фінансових процесів. Інклюзивний підхід сприяє підвищенню ефективності управління фінансовими потоками через кращу координацію та комунікацію між різними учасниками процесу. Це також забезпечує прозорість фінансових операцій, що підвищує довіру до підприємства з боку інвесторів та інших стейкхолдерів. Впровадження інклюзивного підходу в управління фінансовими потоками відповідає глобальним тенденціям та підтримує ініціативи, спрямовані на забезпечення фінансової інклюзії та сталого розвитку. Це дозволяє підприємствам отримувати доступ до міжнародних програм та фінансових ресурсів.

Отже, управління фінансовими потоками, засноване на принципах інклюзії, є ключовим інструментом для досягнення ефективності, стійкості та соціальної відповідальності підприємства, що є необхідними умовами для його успішного функціонування та розвитку в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Forbes. URL: <https://surl.li/ahklim> (дата звернення 22.01.2025).

2. 17 Цілей сталого розвитку. URL: <https://surl.li/gwuziw> (дата звернення 22.01.2025).

Юрків А. М.

аспірант

Державна установа «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

м. Львів, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

У європейських правових актах під транскордонним співробітництвом визначають спільні дії в контексті розвитку добросусідських відносин між територіальними громадами або органами влади, які здійснюють свої функції в межах місцевості або регіону і визначаються як такі внутрішнім законодавством відповідної держави. Транскордонна регіоналізація – один із пріоритетів сучасної політики країн Європейського Союзу.

Транскордонне співробітництво може здійснюватися: у межах створеного єврорегіону; шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах; шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Серед основних форм транскордонного співробітництва виділяють:

1. Прямі контакти між територіальними громадами, містами, селищами.
2. Співпраця на неформальній основі.
3. Угода про транскордонне співробітництво зі створенням органу про транскордонне співробітництво.
4. Міжнародні семінари, конференції, виставки, круглі столи.
5. Транскордонні кластери та транскордонні індустріальні парки.

Загальна сума фінансування всіх напрямів на стратегічний період 2021-2027 років становить 392 млрд. євро. Наразі Україні, як державі-кандидату на вступ до ЄС, мало бути доступним пряме фінансування програм з фонду ІРА (Інструмент допомоги на етапі підготовки до вступу) та Interreg (Європейське територіальне співробітництво). Інші інструменти фінансування доступні тільки країнам-членам Європейського Союзу [1].

Інструмент допомоги на етапі підготовки до вступу – ІРА спрямований на підтримку реформ шляхом надання фінансової та технічної допомоги. Ним можуть користуватися як діючі кандидати на вступ до ЄС, так і потенційні. Такий механізм допомагає країнам у подальшому ефективно використовувати структурні фонди, перебуваючи вже у статусі члена Європейського Союзу.

У 2021 році у відповідь на кризу, спричинену пандемією коронавірусу, яка вразила Європу та світ, ЄС запровадив абсолютно новий фінансовий інструмент під назвою Next Generation EU (NGEU). Цей інструмент із бюджетом у 750 млрд євро спрямований на усунення безпосередньої економічної та соціальної шкоди, завданої пандемією коронавірусу, а також на підготовку ЄС до майбутнього. Одна частина загальної суми – 390 мільярдів євро – була надана у вигляді грантів або безповоротних трансфертів, а решта – 360 мільярдів – у вигляді кредитів.

Європейське територіальне співробітництво – Програма Interreg спрямована на сприяння транскордонної, транснаціональної, міжрегіональної співпраці у Європі та інтеграції найвіддаленіших районів. Її загальний бюджет на 2021-2027 роки становить майже 10,1 млрд. євро.

Механізм надає фінансову основу для активізації територіальної співпраці по чотирьох напрямках: транскордонний – Interreg A; транснаціональний – Interreg B; міжрегіональний – Interreg C; інтеграція найвіддаленіших регіонів – Interreg D.

Програми транскордонного співробітництва Польща-Україна 2021-2027рр. спрямовується на цілі, які має впроваджувати нова програма, члени Спільного Програмного Комітету попередньо вирішили, що в новому періоді варто виділити кошти на три (з п'яти) загальні цілі політики згуртованості 2021-2027рр.: зеленіша і низьковуглецева Європа; соціальніша Європа; Європа ближче до громадян.

Програма прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна є частиною Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства ЄС.

В документі «Фонди ЄС, доступні для місцевих і регіональних органів влади в країнах Східного партнерства» фінансові інструменти поділяються за масштабом охоплення й характером співпраці на 3 типи:

1) тематичні, які охоплюють програми для Організацій громадянського суспільства і місцевих органів влади (CSO-LA);

2) двосторонні – це проекти для конкретної країни й пілотні програми регіонального розвитку (PRDPs);

3) регіональні – програми транскордонного співробітництва, програми територіального співробітництва в рамках Європейського фонду регіонального розвитку, міські стратегії, які управляються на місцевому рівні (COMUS), угоди мерів (CoM), демонстраційні проекти стійкого розвитку міст (SUDeP), партнерства з енергоефективності і навколишнього середовища для країн Східної Європи (ESP), програми Європейського сусідства для сільського господарства і розвитку сільських районів (ENPARD).

Ефективність фінансового механізму організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів значною мірою залежить від можливості спільного фінансування проектів і програм, спрямованих на активізацію транскордонного співробітництва. При цьому особливої важливості набувають такі важелі фінансового механізму, як структурні фонди ЄС і програми міжнародної технічної допомоги.

Отже, доцільно виокремлювати такі основні види механізмів, які забезпечують активізацію транскордонного співробітництва: інституційно-правовий, єврорегіональний, організаційний, фінансовий, інформаційний, ринковий, безпековий, міграційний, підприємницький та інші.

Найбільший обсяг коштів у 2021-2027 рр. виділятиметься на згуртування, стійкість та цінності, що становитиме 60 % загального обсягу, або 1100 млрд євро., з яких 34,4 % , або 378 млрд євро складатимуть ресурси БФР, 65,6 % , або 722 млрд євро за інструментом NGEU. На цілі національні джерела та довідкілля заплановано

виділення 374 млрд євро, що склало 20,6 % від загального обсягу, на розвиток ринку комунікацій, інновацій та цифровізації – 143 млрд євро, або 7,8%, на ЄС як глобальний партнер - 98 млрд євро, або 5,5 %, на адміністрування – 73 млрд євро, або 4,0%, на управління міграцією та кордонами – 23 млрд євро, або 1,4 %, на безпеку та оборону – 13 млрд євро, або 0,7 %. Участь України у програмах транскордонного співробітництва на які із структурних фондів ЄС на 2021-2027рр. виділяється 291 млн євро, з яких 144 млн євро із ЄФРР, 147 млн євро із фондів Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI) [2].

Тематичні пріоритети фінансування проєктів такі:

1. Стійкий, зелений прикордонний регіон;
2. Здоровий та привабливий прикордонний регіон;
3. Спільнодіючий прикордонний регіон.

На транскордонне співробітництво між Румунією та Україною для покращення освіти, охорони здоров'я та збереження природи за Програмою Interreg NEXT Румунія-Україна планується витратити загалом 54 млн євро.

Інтегрована політика розвитку транскордонного регіону на перспективних засадах повинна спрямовуватись на забезпечення конвергенції, конкурентоспроможності та сталого розвитку, поглиблення інтеграції на інноваційних засадах.

Список використаних джерел

1. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки. URL: <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskistyuu/proekt-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrayiny-pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programy-rozvytku-transkordonnogo-spivrobitnyctva-na-2021-2027-roky> (дата звернення 28.01.2025).

2. Євростат: офіційний сайт. URL: www.epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat (дата звернення 28.01.2025)..

Яцина В. В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Кочетова Т. І.

доцент кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

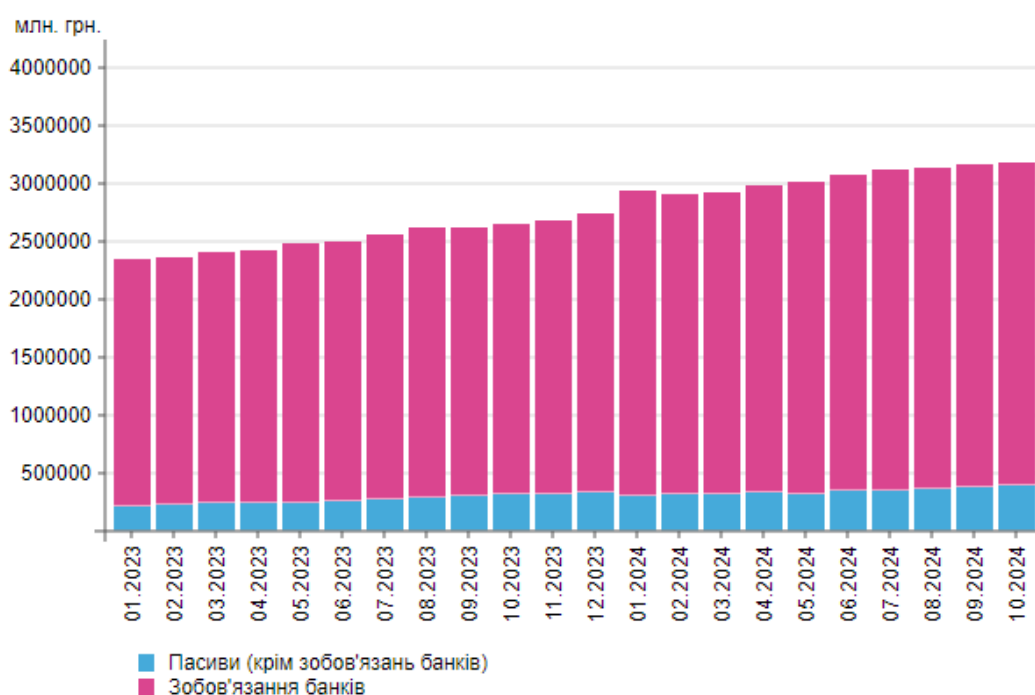
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ТА СТАН ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ

Початок війни і введення воєнного стану 24 лютого 2022 року призвели до економічного спаду, що обумовлений втратами ринків збуту, порушеннями логістичних ланцюгів та еміграцією робочої сили. Ці фактори спричинили девальвацію гривні та збільшення бюджетного дефіциту серед інших економічних труднощів. Незважаючи на ці виклики, українська банківська система продовжує виконувати важливу роль у підтримці національної економіки та забезпеченні потреб держави, бізнесу і населення. Відзначено, що ці обставини разом із заходами НБУ мали суттєвий вплив на доступність та структуру ресурсної бази банків.

До кінця 2021 року банківський сектор України зазнав значної стабілізації, і Національний банк України (НБУ) почав пом'якшувати раніше застосовані інструменти монетарної політики, продовжуючи розвивати програми пільгового кредитування для стратегічно важливих галузей економіки. Завдяки цьому на кінець року сектор досяг рекордного прибутку у розмірі 77,5 млрд грн. Проте після початку повномасштабної агресії Росії 24 лютого 2022 року економіка України зазнала серйозних втрат, що становили близько 35 % від ВВП за 2022 рік. Окрім того, за оцінками Київської школи економіки, збитки від руйнувань інфраструктури через військові дії і терористичні акти на листопад 2023 року склали 150 млрд дол. США.

Як видно з вищезазначених даних, за 2022 рік відзначався значний приріст питомої ваги депозитів, тоді як інші складові ресурсної бази банків не зазнали

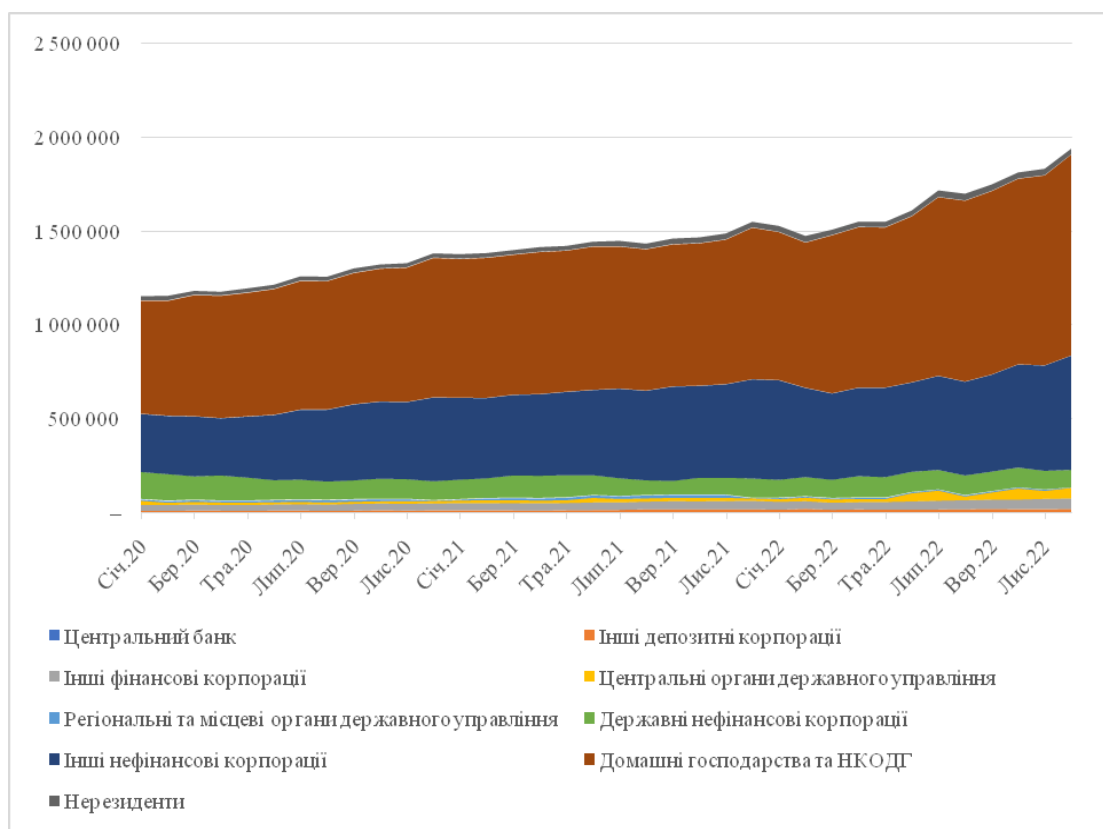
суттєвих змін. За графіком на рис. 1 можна спостерігати динаміку основних компонентів ресурсів банків за період 2020-2022 років. Важливо також зазначити, що хоча тенденція до збільшення питомої ваги депозитів продовжувалась у 2023 році, темпи цього зростання сповільнилися: з 35 % у 2021 році до 25 % у 2022 році та 13 % за перші 9 місяців 2023 року. Динаміка за останні кілька місяців представлена на графіку нижче. Окремо виділено зобов'язання банків, що включають залучені кошти від юридичних та фізичних осіб. В цілому, істотних змін у структурі цих показників за останній час не спостерігається, як видно з рис. 1.

Рис. 1. Зобов'язання банків [1]

Аналізуючи динаміку структури депозитів, що показано на рис. 2, можна помітити, що найбільше зростання попиту спостерігається з боку домашніх господарств та некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства. Цей тренд зумовлений підвищеним попитом на депозитні продукти комерційних банків, що стало результатом введення НБУ з 13 березня 2022 року вимоги надання підтверджуючих документів при вивезенні громадянами за кордон готівкових валютних цінностей на суму понад 10 тис. євро. Це викликало попит на депозитні послуги банків, оскільки населення шукало спосіб зберегти вільні кошти, не маючи

доступу до інших доступних варіантів.

Рис. 2. Динаміка структури депозитів банківської системи України [1]

Ще одним фактором, що сприяв збільшенню депозитів у банківській системі, стала міграція клієнтів між банками в умовах воєнного стану. Це було обумовлено як необхідними змінами, такими як переселення клієнтів, так і бажанням деяких з них диверсифікувати свої вклади або обійти обмеження на купівлю валюти, використовуючи карткові рахунки інших банків.

Протягом перших шести місяців війни банки також збільшили розмір резервів за зобов'язаннями та інших фінансових зобов'язань на 22,6 % та 18,4 % відповідно. Крім того, НБУ продовжував надавати значні суми коштів у вигляді бланкового рефінансування, що сприяло підтримці ліквідності банківської системи. Уже станом на 25 лютого 2022 року НБУ виділив рефінансування в розмірі 51,5 млрд грн, яке отримали 30 банків. У березні 2022 року рефінансування отримали 29 банків на загальну суму 36,9 млрд грн, а в другому кварталі сума рефінансування склала 14,4 млрд грн, з яких 3 млрд грн отримав ПАТ АБ «Південний» у червні 2022 року.

Аналіз структури активів показує поступове зростання коштів на депозитах, повільне збільшення інвестицій у цінні папери та стабільність обсягу кредитування. Це явище зумовлене не лише загальним збільшенням вільних ресурсів, а й результатом поступової антиінфляційної монетарної політики НБУ в післявоєнний період. Окрім підвищення облікової ставки, НБУ також тричі збільшував нормативи обов'язкового резервування.

У порівнянні з іншими розвиненими країнами, кількість нормативів ліквідності значно менша, що можна продемонструвати на кількох прикладах в таблиці 1. Більшість додаткових показників ліквідності з іншими строками обчислюються та контролюються безпосередньо самими банками, а від регуляторів надаються лише рекомендовані (орієнтовні) значення окремих показників. Це надає банкам більшу гнучкість у керуванні структурою своїх ресурсів. Також важливо врахувати досвід США, де нормативи застосовуються по-різному для різних банків, зокрема, в окремі періоди вимоги значно відрізнялись для системно важливих банків та банків з великою клієнтською базою, розташованих у великих містах, порівняно з менш значними установами. Отже, управління ліквідністю буде більш адаптованим до конкретних умов, що дасть можливість менш значним банкам ефективніше використовувати свої ресурси [1].

Таблиця 1

Нормативи ліквідності банків, що застосовуються в окремих країнах світу

Країна	Показник	Методика розрахунку	Нормативне значення
Франція	Норматив ліквідності	Співвідношення активів, розміщених терміном до трьох місяців, до депозитів до запитання, строкових депозитів та інших коштів, залучених на три місяці	Щоквартально >60
Великобританія	Норматив ліквідності	Співвідношення готівкових коштів, залишків на рахунку Ностро, депозитів до запитання і терміном на один день, цінних паперів та придатних до переобліку векселів до залучених коштів	Щомісячно, >12.5
Німеччина	Норматив короткострокової ліквідності	Співвідношення короткострокових і середньострокових вкладень (до чотирьох років) до залучених ресурсів до чотирьох років та ощадних вкладів	Щомісячно, 100

<p>Норматив довгострокової ліквідності терміном понад чотири роки</p>	<p>Співвідношення довгострокових активів терміном розміщення понад чотири роки до залучених коштів</p>
---	--

Таким чином, згідно з міжнародним досвідом управління ліквідністю, в більшості розвинутих країн основними засобами централізованого регулювання ліквідності банків є операції на відкритому ринку та контроль за ставкою рефінансування, що дозволяє проводити більш гнучку грошово-кредитну політику. Водночас в Україні та країнах колишнього СРСР основним методом є дотримання обов'язкових нормативів ліквідності, оскільки банки не активно використовують кредити центрального банку, а рівень розвитку фінансових ринків залишається низьким.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 01.02.2025).

2. Еркес О., Гордієнко Т. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 20. С. 635 – 642.

СЕКЦІЯ 6

ОБЛІК, АУДИТ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК ГОСПОДАРЮВАННЯ

SECTION 6

ACCOUNTING, AUDIT AND TAXATION OF BUSINESS ENTITIES IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF EUROPEAN BUSINESS PRACTICES

Бондаренко Н. М.

к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОПЕРАЦІЙ З ГРОШОВИМИ КОШТАМИ

Судово-бухгалтерська експертиза є ключовим елементом забезпечення фінансової безпеки та боротьби з економічними злочинами. Її значення зростає в умовах постійних змін у законодавстві, посилення конкуренції та глобалізації економіки. Цей інструмент дозволяє не лише виявляти факти порушень, а й мінімізувати ризики завдяки покращенню фінансових процесів.

Одним з основних об'єктів дослідження судово-бухгалтерської експертизи є операції з грошовими коштами. Грошові кошти є найбільш вразливим компонентом фінансових ресурсів підприємства. Висока ліквідність грошових активів створює можливості для різного роду зловживань: від фальсифікації документів до

привласнення значних сум через корупційні схеми. У сучасних умовах така експертиза стає незамінним інструментом для:

- встановлення правомірності здійснення фінансових операцій;
- виявлення порушень у бухгалтерському обліку;
- забезпечення доказової бази у судових справах.

Процес організації судово-бухгалтерської експертизи розпочинається з формування мети та відповідних завдань. Мету, основні завдання та об'єкти судово-бухгалтерської експертизи операцій із грошовими коштами, які допоможуть впорядкувати її процес та забезпечити ефективність, наведено на рисунку 1.

У процесі проведення судово-бухгалтерської експертизи використовуються різноманітні методичні прийоми. Серед основних: документальна перевірка (аналіз первинних документів та звітності, виявлення ознак підробки чи фальсифікації); зустрічні перевірки (порівняння даних різних суб'єктів господарювання, перевірка відповідності між касовими операціями та банківськими рахунками), аналіз взаємозв'язків між операціями, такими як розрахунки з постачальниками, виплати працівникам та інші транзакції.

Сучасна практика також включає застосування цифрових технологій, таких як спеціалізоване програмне забезпечення для аналізу бухгалтерських даних. Це дозволяє значно зменшити ризик людських помилок і пришвидшити обробку великих обсягів інформації.

Під час проведення експертизи операцій із грошовими коштами бухгалтер-експерт керується законодавчими актами та діючими нормативами, що затверджені органами державного управління, а також нормативними документами, які регулюють операції з грошовими коштами підприємств.

Інформаційне забезпечення проведення експертизи операцій із грошовими коштами становлять: первинна документація (касові ордери, договори про матеріальну відповідальність тощо); реєстри бухгалтерського обліку (касова книга, звіт касира, відомості за дебетом рахунків 30, 31, 33, головна книга та ін.); фінансова звітність та інші звітні документи підприємства. Ці дані формують основу для

виявлення невідповідностей, що можуть свідчити про зловживання або системні недоліки в управлінні грошовими потоками.

**СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА ОПЕРАЦІЙ
З ГРОШОВИМИ КОШТАМИ**

МЕТА: головною метою судово-бухгалтерської експертизи є встановлення точності та правдивості відображення касових та банківських операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності

Завдання судово-бухгалтерської експертизи:

- встановлення правильності документального оформлення операцій з руху грошових коштів;
- визначення документальної обґрунтованості нестач (лишків) грошових коштів;
- визначення і підтвердження розміру матеріального збитку, завданого матеріально-відповідальною особою в результаті навмисних корисливих правопорушень;
- встановлення відповідності відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій із грошовими коштами чинним нормативним актам з бухгалтерського обліку;
- підтвердження виявлених недоліків в організації бухгалтерського обліку грошових коштів і контролі фінансово-господарської діяльності підприємства, які сприяли утворенню матеріальних збитків;
- встановлення причин, які сприяли навмисним зловживанням;
- встановлення правильності визначення оподаткованого прибутку підприємства і розрахунку розмірів податків;
- встановлення правильності методики проведення документальної ревізії грошових коштів у касі та на рахунках у банку і достовірності її результатів.

Об'єктами експертного дослідження операцій з коштами є:

- інтерпретація, достовірність оцінки та реальність відображення в балансі та фінансовій звітності;
- повнота оприбуткування, обґрунтованість (законність) вибуття та цільове використання;
- дотримання вимог законодавчо-нормативного забезпечення щодо їх обліку та стан збереження грошових коштів;
- сума заподіяної шкоди за наслідками виявлених нестач, розкрадань та особи, причетні до цих порушень.

Рис. 1. Модель організації судово-бухгалтерської експертизи операцій із грошовими коштами

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Судово-бухгалтерська експертиза дозволяє ідентифікувати низку поширених порушень, серед яких:

- використання підроблених документів для оформлення готівкових витрат;
- неправомірне вилучення грошей через фальсифікацію банківських виписок;
- привласнення депонованих сум чи заробітних плат через зміну розрахунково-платіжних відомостей;
- незаконне списання готівкових коштів шляхом маніпуляції з авансовими звітами;
- підробку записів у касових книгах, що дозволяє приховувати реальні операції;
- вилучення готівки через фіктивні операції, наприклад, завищення сум під час закупівлі або використання підставних постачальників.

Такі дії не лише порушують норми законодавства, а й завдають значної шкоди підприємствам, ускладнюючи їхню фінансову діяльність. Як показує практика, зазначені порушення часто пов'язані із системними недоліками у внутрішньому фінансовому контролі підприємств.

Незважаючи на важливість, експертиза стикається з низкою проблем:

- обмеження у доступі до необхідної інформації;
- недостатня кваліфікація окремих фахівців;
- відсутність чітких стандартів проведення експертизи;
- висока складність розгляду багаторівневих схем шахрайства.

Подолання цих проблем можливе завдяки вдосконаленню законодавчої бази, впровадженню навчальних програм для підвищення кваліфікації експертів та використанню сучасних технологій для оптимізації процесу експертизи.

Отже, судово-бухгалтерська експертиза є незамінним інструментом у виявленні порушень, пов'язаних із фінансовими ресурсами. Її результати дозволяють запобігати подальшим економічним злочинам та забезпечувати справедливість у судовому процесі. Вдосконалення методів і процесів цієї експертизи сприятиме підвищенню ефективності боротьби з фінансовими зловживаннями та сприятиме розвитку більш прозорої економічної системи.

Список використаних джерел

1. Разборська О. О., Даценко Г. В., Ксьоншка А. В. Особливості проведення судово-бухгалтерської експертизи операцій із грошовими коштами. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. № 2. С. 720-724.

Буділовська В. В.

здобувач третього рівня (PhD)

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

АДМІНІСТРУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Система оподаткування земельних ресурсів є ключовим елементом державного механізму економічного регулювання земельних відносин. В умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану, особливої актуальності набуває необхідність удосконалення податкової політики з метою забезпечення максимально можливих надходжень до державного бюджету. Досягнення цієї мети, на нашу думку, потребує впровадження більш ефективних підходів до податкового адміністрування та посилення контролю за сплатою податків [1].

Відповідно до чинного законодавства, земельний податок поширюється на такі об'єкти оподаткування [2]:

земельні ділянки, що знаходяться у власності або користуванні фізичних чи юридичних осіб;

земельні частки (паї), що перебувають у приватній власності.

У період 2022–2024 рр., на тлі воєнного стану, адміністрування земельного податку в Україні зазнало суттєвих змін, спрямованих на адаптацію податкової системи до нових реалій та підтримку платників податків.

Зокрема, з метою зменшення податкового навантаження на громадян та бізнес, законодавством було передбачено звільнення від сплати земельного податку для

певних категорій платників. Зокрема, від сплати податку звільнялися особи з інвалідністю I та II групи, пенсіонери за віком, багатодітні батьки, ветерани війни та особи, постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи. Ці пільги поширювалися на одну земельну ділянку за кожним видом використання в межах встановлених норм.

Крім того, на період дії воєнного стану було запроваджено додаткові пільги. Зокрема, власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі, які передавали свої землі в оренду платникам єдиного податку четвертої групи, звільнялися від сплати земельного податку.

З 1 березня по 31 грудня року, який йде за роком припинення війни чи скасування воєнного стану, платники податку звільняються від плати земельного податку та орендної плати за майно державної чи комунальної власності, які:

- розташовані на територіях з ворожими або тимчасово окупованими територіями («території бойових дій»);
- знаходяться на місцях, що заблоковані вибухонебезпечними предметами.

У 2022-2023 рр. мінімальні податкові зобов'язання не нараховуються та не сплачуються за земельні ділянки, що знаходяться в місцях безпосередніх бойових дій, а також на територіях, що заблоковані вибухонебезпечними предметами.

Перелік територій бойових дій устанавлюється Кабінетом Міністрів України. Визначення Засмічених земельних ділянок належить до компетенції обласних військових адміністрацій [3].

Попри впроваджені пільги, процес адміністрування земельного податку під час війни супроводжувався низкою викликів. Зокрема, подвійна плата за землю стала формою тиску на фермерські господарства, що ускладнювало їх фінансовий стан. Також спостерігалися труднощі у поданні податкових декларацій. Платники мали можливість подавати декларації раз на рік або щомісяця, але через воєнні дії та пов'язані з ними обмеження цей процес ускладнювався.

В умовах війни надходження від місцевих податків і зборів, включаючи плату за землю, зазнали змін. Зокрема, протягом 2019–2023 рр. спостерігалось зростання

місцевих податків і зборів на 36%, однак це зростання було нерівномірним і залежало від регіону та інтенсивності бойових дій.

Попри важливість земельного податку, його адміністрування в Україні стикається з низкою проблем, серед яких:

тіньове землекористування,
складність у визначенні реальної вартості землі,
недостатній контроль за податковими надходженнями,
труднощі у функціонуванні податкової системи в умовах війни.

На нашу думку, для підвищення ефективності адміністрування земельного податку доцільним є:

удосконалювати механізми податкового контролю,
впроваджувати цифровізацію податкової системи,
розширювати базу платників податків шляхом виявлення неофіційно використовуваних земельних ділянок,

підвищувати рівень взаємодії між державними органами, зокрема Державним земельним кадастром та податковими службами.

Таким чином, адміністрування земельного податку в Україні в період 2022–2024 рр. характеризувалося впровадженням пільг для підтримки платників податків та адаптацією податкової системи до умов воєнного стану. Водночас виникали питання, пов'язані з тиском на аграрний сектор та складнощами в поданні податкової звітності, що вимагало подальшого вдосконалення механізмів адміністрування та підтримки платників.

Список використаних джерел

1. Давиденко Н. М., Ключка О. В., Ключка С. С. Шляхи удосконалення державного фінансового контролю в системі земельних відносин в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. №4, т. 31(70). С. 63 – 69.

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 18.01.2025).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р., №2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 18.01.2025).

Голуб Н. О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторно
м. Запоріжжя, Україна

НАПРЯМИ І ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Податкова система є важливим елементом регулювання економічних і соціальних процесів в державі. Існують узагальнюючі показники, по яких можна визначити ефективність податкових систем, перш за все, це рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту за допомогою податків. Ефективна податкова система забезпечує баланс між стимулюванням економічної активності і соціальною справедливістю податків.

Податкові системи розвинених держав базуються на трьох самих касових податках: особистому прибутковому податку, податку на соціальне страхування і податку з обороту. Дещо менш фіскальне значення податку на прибуток корпорацій, майнового податку і податку на спадок.

Податкова політика ЄС складається з двох компонентів: прямого оподаткування і непрямого оподаткування, яке впливає на вільний рух товарів і свободу надання послуг на єдиному ринку. Існують також правила адміністративної співпраці, які забезпечують належне функціонування податкової системи. Не варто забувати і про такий компонент податкової політики ЄС як нагляд за ухиленням сплати податків та уникнення оподаткування.

Невідповідності в системах оподаткування країн – членів ЄС створюють перешкоди на шляху формування єдиного ринку, оскільки вони не сприяють конвергенції цін. На фоні запровадження євро, збільшення прозорості ринку та жорсткішої конкуренції негативний вплив податкових бар'єрів став ще більш очевидним.

При проведенні спільної політики у сфері оподаткування у межах ЄС, з одного боку, важливе значення має максимально можлива гармонізація та координація податкових систем країн – членів ЄС у контексті формування спільної інтеграційної стратегії, а з іншого – вимога врахування інтересів країн-членів з огляду на те, що податкова політика є символом національного суверенітету і невід'ємною складовою загальної економічної політики кожної держави. Саме тому в межах Європейського Союзу країни-члени здебільшого самі несуть відповідальність за проведення податкової політики.

Україна є учасником міжнародного глобального руху, що має на меті забезпечення більш прозорого податкового середовища, та робить активні кроки до ефективного впровадження міжнародних стандартів з прозорості та обміну інформацією.

Необхідність імплементації міжнародних стандартів визначено не лише внутрішньодержавними програмними документами Уряду, а й міжнародними зобов'язаннями, які Україна взяла на себе і як член Глобального форуму з прозорості та обміну інформацією, і в контексті активізації євроінтеграційних процесів.

Одним із таких стандартів є Стандарт щодо автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки для податкових цілей, загальновідомий як Common Reporting Standard (CRS).

Common Standard on Reporting and Due Diligence for Financial Account Information (CRS) або Загальний стандарт звітності та належної перевірки інформації про фінансові рахунки (далі – Загальний стандарт звітності CRS або Стандарт CRS) – це міжнародний стандарт, схвалений Радою ОЕСР 15 липня 2014 року, що вимагає від країн, які його імплементують, здійснювати збір інформації від

фінансових установ про фінансові рахунки власників рахунків та щорічно на автоматичній основі обмінюватись такою інформацією з юрисдикціями-партнерами з обміну в рамках Багатосторонньої угоди компетентних органів про автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки (Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information [3]).

Відповідно до Загального стандарту звітності CRS фінансові установи країни-учасниці зобов'язані здійснювати належну комплексну перевірку (due diligence) фінансових рахунків та серед власників рахунків (у певних випадках і серед їх контролюючих осіб) виявляти осіб, які є податковими резидентами інших юрисдикцій-партнерів з обміну інформацією. Інформація про такі рахунки подається фінансовими установами до компетентного органу країни-учасниці, який надалі надсилає відомості про фінансові рахунки юрисдикціям, резидентами яких є власники та контролюючі особи власників фінансових рахунків.

Варто зазначити, що імплементація Стандарту CRS координується Секретаріатом ОЕСР з метою забезпечення уніфікованого підходу юрисдикцій до його тлумачення та застосування, а впровадження цього міжнародного стандарту в українське законодавство та практику здійснюється за підтримки Глобального форуму з питань прозорості та обміну інформацією для податкових цілей та Програми Європейського Союзу з підтримки управління державними фінансами в Україні [3].

З метою приєднання України до цієї міжнародної системи автоматичного обміну інформацією Уряд України було надіслано лист до Секретаріату ОЕСР, яким офіційно висловив намір імплементувати Загальний стандарт звітності CRS та приєднатися до Багатосторонньої угоди CRS.

Для забезпечення виконання взятих міжнародних зобов'язань у серпні 2022 року Державна податкова служба України як компетентний орган України приєдналася до Багатосторонньої угоди CRS, яка передбачає забезпечення відповідності національного законодавства та практики вимогам Загального стандарту звітності CRS.

Ефективно функціонуюча податкова система є однією з визначальних складових забезпечення економічного зростання держави. Повна імплементація податкового законодавства ЄС потребуватиме внесення подальших змін до законодавства. Для успішного наближення Україні потрібно слідувати плану дій BEPS (певну частину якого уже впроваджено в українське законодавство), а також обов'язково імплементувати Директиву щодо боротьби з ухиленням від сплати податків та Директиву про адміністративне співробітництво. Слідування усім вище перерахованим заходам сприятиме забезпеченню функціонування єдиного внутрішнього ринку, у якому функціонує вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталу. Оскільки без справної податкової політики це не буде можливим [2].

З метою вирішення питань інтеграції вітчизняних правил оподаткування до правил міжнародного оподаткування автори НСД передбачили реалізацію, зокрема, низки реформ [1]:

- розробити зміни до законодавства України для усунення невідповідностей національного законодавства правилам міжнародного оподаткування (зокрема, в Директива Ради ЄС про материнські та дочірні компанії; Директива Ради ЄС про відсотки та роялті; Директива Ради ЄС про злиття;

- розробити для України еталонну модель податкової конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування та продовжувати роботу щодо підготовки синтезованих текстів міжнародних двосторонніх конвенцій (угод) про уникнення подвійного;

- проаналізувати різні варіанти оподаткування в Україні віртуальних активів із метою розробки керівних принципів узгоджених із правилами ЄС (DAC8) та ініціативами Глобального форуму ОЕСР щодо оподаткування віртуальних активів тощо;

- завершити розробку законопроекту, який буде усувати виявлені розбіжності з положеннями Настанов ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для багатонаціональних компаній та податкових адміністрацій у редакції 2022 року;

- поетапно впровадити нові механізми роботи державної податкової служби України, що ґрунтуються на більш широкому використанні технологій,

автоматичного обміну інформацією (зокрема, інформацією про фінансові рахунки за Загальним стандартом звітності (CRS), звітами в розрізі країн (CbCR) тощо);

- посилити та продовжувати роз'яснювальну роботу щодо застосування норм міжнародного оподаткування, зокрема через інструмент узагальнювальних податкових консультацій;

Наведений узагальнений перелік спростить цілісне розуміння та подальший моніторинг ініціатив вітчизняних державних органів влади та законотворців у сфері інтеграції правил міжнародного оподаткування до вітчизняного податкового законодавства.

Звісно, необхідно звернути увагу і на наявні недоліки, які прямо та опосередковано можуть вплинути на ефективність подальшого досягнення задекларованих в ній цілей та завдань у цій площині. На думку авторів публікації, загальними недоліками можна вважати такі.

Список використаних джерел

1. Директива Ради 2011/96/ЄС від 30 листопада 2011 року про спільну систему оподаткування, що застосовується до материнських і дочірніх компаній із різних держав-членів URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011-11#Text (дата звернення 08.01.2025).

2. Воляк Л. Р., Негода Ю. В., Долженко Ш. Ш., Клименко М. В. Дослідження європейської практики використання податкових механізмів стимулювання інвестицій у інноваційну діяльність. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 21. С. 92-102

3. Про затвердження Порядку застосування загального стандарту звітності та належної перевірки інформації про фінансові рахунки (Common Standard on Reporting and Due Diligence for Financial Account Information) затверджено наказом Міністерства фінансів України № 282 від 26.05.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1090-23#Text> (дата звернення 08.01.2025).

Гуцалюк О. Г.

здобувач третього рівня (PhD) за спеціальністю
072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: Яцух О. О.

д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК

Будівельна галузь є однією з ключових сфер економіки, яка потребує чіткої та прозорої податкової політики. Україна, в рамках інтеграції до Європейського Союзу, прагне гармонізувати свою податкову систему з європейськими стандартами. Однак існують певні розбіжності між українським законодавством та європейськими практиками у сфері оподаткування будівельної діяльності.

Податкові зобов'язання у будівельній галузі України мають стратегічне значення для економіки. З огляду на плани відбудови країни та залучення інвестицій, важливо розробляти ефективні податкові стимули, які дозволять будівельним компаніям розвиватися та реалізовувати масштабні проекти. Після масштабних руйнувань, спричинених війною, будівельна галузь стала ключовою для економічного відновлення України. У цьому контексті податкова політика має визначальну роль, адже правильне регулювання податкових зобов'язань дозволить залучити інвесторів та донорів. Прозора та зрозуміла податкова система допоможе міжнародним партнерам та приватним інвесторам активніше вкладати кошти у відновлення України. Податкові стимули (зниження податкового навантаження, пільгове оподаткування) сприятимуть залученню іноземного капіталу, що у свою чергу призведе до прискорення темпів відновлення житлової та критичної інфраструктури [1].

В результаті військових дій, значна частина житлових будинків, шкіл, лікарень, транспортних об'єктів, потребує реконструкції або зведення нових, тому спрощення податкових процедур та зниження ПДВ на будівельні роботи допоможе зменшити вартість будівництва.

Відбудова України вимагає жорсткішого контролю за сплатою податків та електронного обліку фінансових потоків. Пріоритетним напрямком залишається мінімізація тіньового сектору, у будівництві історично існує проблема «сірих» схем та неофіційної зайнятості, це питання потребує першочерговості для ефективної сплати податків та виходу в «прозору» площину що забезпечить стабільне надходження податків до бюджету.

Масштабне будівництво створює нові робочі місця, а це збільшує податкові надходження. Регулювання податку на прибуток підприємств, податку на нерухомість та ПДВ допоможе державі контролювати фінансові потоки та забезпечити сталість економічного розвитку.

Розглядаючи розвиток даної теми в перспективі податкової політики в будівництві варто відзначити можливі зміни та реформи у податковій системі, що можуть стати поштовхом розвитку усієї для будівельної галузі.

Реформування ПДВ у будівництві, впровадження тимчасових знижень ставки ПДВ для окремих інфраструктурних проєктів. Будівельні компанії в Україні сплачують 20% ПДВ на всі види робіт, за винятком певних пільгових категорій (наприклад, житлове будівництво за програмами державного фінансування). Для прикладу у більшості країн ЄС діють знижені ставки ПДВ на певні види будівельних робіт. У Німеччині – 7% на житлове будівництво та ремонтні роботи, у Франції – 5,5% на енергоефективні будівельні проєкти, у Польщі – 8% на будівництво житлової нерухомості [7]. У ЄС також активно використовується механізм зворотного ПДВ (reverse charge), що дозволяє зменшити ризики ухилення від сплати податків.

Важливим кроком для імплементації європейської практики, є запровадження податкових стимулів для інвесторів та забудовників. Зниження ставки податку на прибуток для підприємств, які займаються відбудовою житлової та промислової

інфраструктури. Запровадження податкових канікул або відстрочок для нових девелоперських проектів. Зокрема, в українській практиці варто відзначити пільгове оподаткування для індустріальних парків, зменшена ставка податку на прибуток для резидентів «Дія.City» (хоч ця програма більше орієнтована на IT-сектор, ніж на будівництво) [6]. Але варто відзначити, що відсутність суттєвих стимулів для розвитку екологічного будівництва, все ж гальмує розвиток даного напрямлення.

Перспективним напрямком в розрізі вдосконалення українського законодавства, є імплементація європейської практики стосовно податкових пільг на енергоефективне будівництво (Франція, Німеччина, Данія), відшкодування частини витрат на енергоефективні матеріали, зниження ПДВ на реконструкцію та ремонт, впровадження стимулів для соціального житла та інфраструктурних проектів, зелений податок: у багатьох країнах ЄС існує додаткове оподаткування на будівельні матеріали, які мають високий рівень викидів CO₂ [9].

Важливим для України, є модернізація земельного оподаткування. Зокрема, оптимізація податку на землю та орендної плати, в аспекті тих забудовників, які реалізують соціальні та державні проекти. Запровадження податкових пільг для інвесторів у комерційне та промислове будівництво [4].

Необхідність посилити контроль за виконанням податкових зобов'язань, є пріоритетним напрямком для зменшення тіньового ринку та покращення фінансової дисципліни в галузі. Слід відзначити, що Україна рухається до інтеграції з ЄС, тому податкове законодавство у сфері будівництва має відповідати нормам ЄС для залучення міжнародних інвесторів. Проводячи порівняльний аналіз основних ставок оподаткування сфери будівництва в Україні та країнах Європи, варто визначити основні їх відмінності (табл. 1).

Порівняння податкової політики України та ЄС свідчить про значні відмінності у підходах до оподаткування будівельної галузі. У країнах ЄС спостерігається більша гнучкість у податкових ставках, розвинені стимули для енергоефективного будівництва та ефективні механізми боротьби з тіньовими схемами. Для України важливо врахувати європейський досвід та адаптувати своє

податкове законодавство до міжнародних стандартів, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності будівельної галузі та залученню іноземних інвесторів.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця основних податків у сфері капітального будівництва в Україні та країнах Європи

Країна	ПДВ на будівництво	Податок на прибуток компаній	Місцеві податки та збори	Додаткові податкові стимули
Україна	20%(на загальних умовах) / 7% (соціальне житло)	18%	Місцевий податок на нерухомість (до 1,5% мін. з/п за 1 м ²), пайова участь у розвитку інфраструктури (скасована з 2021 р.)	Пільги на будівництво соціального житла, звільнення від ПДВ для деяких інфраструктурних проєктів
Німеччина	19% (стандартна ставка) / 7% (соціальне житло)	15% (федеральний) + місцевий (від 14% до 17%)	Податок на нерухомість (від 0,26% до 1%)	Пільги на будівництво екологічно чистого житла, гранти на енергоефективність
Франція	20% (стандартна ставка) / 5,5% (соціальне житло)	25%	Податок на нерухомість (залежить від вартості землі та регіону)	Державні субсидії на «зелене» будівництво, відшкодування частини витрат на реконструкцію старих будівель
Польща	23% (стандартна ставка) / 8% (житлове будівництво до 300 м ²)	19%	Місцевий податок на нерухомість (до 2% від вартості землі)	Податкові канікули для забудовників, що будують соціальне житло
Чехія	21% (стандартна ставка) / 15% (соціальне житло)	19%	Податок на нерухомість (залежить від регіону)	Пільги на відновлення старих будівель, субсидії на будівництво в екологічних зонах
Італія	22% (стандартна ставка) / 10% (соціальне житло)	24%	Податок на нерухомість (IMU – від 0,4% до 1,06% залежно від муніципалітету)	Відрахування 50% витрат на реконструкцію житла, «еко бонус» для будівництва енергоефективних будівель
Іспанія	21% (стандартна ставка) / 10% (житлове будівництво)	25%	Податок на нерухомість ІВІ (від 0,4% до 1,3%)	Податкові пільги для інвесторів у нерухомість, програми реновації старих районів

Складено автором на основі джерел [7; 8; 9; 10]

В умовах сучасних економічних викликів та глобальних змін удосконалення системи оподаткування стане важливим інструментом для забезпечення стійкого розвитку регіонів та залучення інвестицій у будівництво. Використання сучасних технологій, удосконалення нормативної бази та кооперація між різними рівнями

влади сприятимуть вирішенню існуючих проблем та створенню сприятливих умов для інновацій у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-ekonomichnoyi-strategiyi-na-period-do-2030-roku-179-030321> (дата звернення 10.02.2025).
2. Портал «ПроРозвиток». URL: <https://prorozvytok.com/> (дата звернення 10.02.2025).
3. Економічний розвиток територій. Агенції місцевого розвитку. URL: https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_DevelopmentAgencies_UA.pdf (дата звернення 10.02.2025).
4. Ініціатива ЄС EU4Business: Доступ до фінансування: кредити в національній валюті, фінансування інвестицій, пов'язаних з експортом, фінансування заходів щодо адаптації до стандартів ЄС. URL: <https://eu4business.eu> (дата звернення 10.02.2025).
5. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%». URL: <https://5-7-9.gov.ua> (дата звернення 10.02.2025).
6. Онлайн-платформа «Дія.Бізнес». URL: <https://business.diia.gov.ua> (дата звернення 10.02.2025).
7. Міністерство фінансів Німеччини. (2024). Податкова система Німеччини та ставки оподаткування. URL: <https://www.monito.com/uk/wiki/podatky-v-nimechchyni> (дата звернення 10.02.2025).
8. TimeTax. (2024). Податки в Німеччині: як функціонує податкова система. URL: <https://www.timetax.pl/uk/ukrainauk/podatky-w-nimechchyni/> (дата звернення 10.02.2025).
9. Logistics in Ukraine. (2024). ПДВ у Німеччині та інших країнах Євросоюзу. URL: <https://logisticsukraine.com/2024/09/26/pdv-eu/> (дата звернення 10.02.2025).

10. Podatki Gov Польща. (2024). Ставки податку на доходи фізичних осіб у Польщі. URL: <https://www.podatki.gov.pl/uk/zhitel-v/stavki-podatku-nadokhodifzichnikhos> (дата звернення 10.02.2025).

Гуцул І. А.

доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування фондового ринку
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Нерівномірний розвиток територій України вимагає адаптації податкової політики до специфіки економіки кожного регіону з метою підвищення ефективності оподаткування та формування стійкої доходної бази для кожного регіону. Це забезпечить збалансованість регіональних бюджетів, необхідну для виконання всіх видаткових зобов'язань. Зростання витрат бюджетів суб'єктів держави, що випереджає зростання доходів, призвело до розбалансованості регіональних бюджетів. Водночас, зниження частки інвестиційних видатків обмежує можливості розвитку регіональних економік.

У сучасних умовах економічних змін важливим завданням є трансформація та реформування податкового стимулювання. Податкові інструменти горизонтального стимулювання в межах секторів є ефективним способом досягнення економічного зростання. Однак важливо правильно визначати цільові орієнтири під час податкового стимулювання в рамках існуючої податкової системи.

Однією з найсуттєвіших загроз є тіньова економіка. Це явище властиве будь-якій економічній системі, але в країнах з трансформаційною економікою воно набирає загрозливих масштабів. Складовими тіньової економіки є три види ухиляння від податків, а саме:

- приховування доходу від бізнесу;
- приховування реальної кількості найманих працівників;
- приховування реальних розмірів виплаченої зарплати або ж зарплата «у конвертах» [1].

Високий рівень тіньової економіки перешкоджає зниженню податкового навантаження та створює спотворення у конкурентних умовах. Податкове навантаження є результатом податкової політики держави та є важливим показником ефективності будь-якої системи оподаткування. У міжнародній практиці цей показник визначається як відношення фактичних податкових надходжень до валового внутрішнього продукту.

Економічний розвиток підприємства залежить від ряду факторів, таких як інноваційний потенціал, технологічний прогрес, обсяг і тип залучених інвестицій тощо.

Основою успішної господарської діяльності підприємства є фінансова стратегія, яка забезпечує ефективне використання фінансових ресурсів. Вона відіграє ключову роль, оскільки фінанси відображають усі види діяльності підприємства та сприяють досягненню функціональних цілей.

Фінансова стратегія є важливою частиною стратегії економічного розвитку підприємства. Вона визначає довгострокові цілі підприємства, фінансову діяльність і найефективніші шляхи для досягнення цих цілей. Фінансова стратегія та загальна стратегія розвитку підприємства тісно пов'язані між собою: з одного боку, фінансова стратегія повинна відповідати цілям і напрямкам загальної стратегії, з іншого боку, вона впливає на її формування [3].

Це пояснюється тим, що основною метою загальної стратегії є забезпечення економічного росту, що безпосередньо пов'язане з розвитком товарного ринку, а основними цілями фінансової стратегії є розвиток фінансового ринку. Тому, якщо тенденції розвитку цих ринків не збігаються з фінансовою стратегією, необхідно коригувати загальну стратегію або, навпаки, фінансову.

Формування фінансової стратегії в довгостроковій перспективі, з визначенням мети, завдань і стратегічних цілей, здійснюється засновниками підприємства та

контролюється керівництвом. Окремі аспекти формування фінансових ресурсів для вирішення завдань на кожному етапі розвитку підприємства, через перегрупування фінансових ресурсів та зміни у способах організації фінансових відносин, реалізуються на рівні фінансових управлінь та їхніх підрозділів.

Послідовність формування фінансової стратегії здійснюється за такими етапами:

- визначення загального періоду формування фінансової стратегії;
- формування стратегічних цілей фінансової діяльності;
- стратегічний аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства;
- генерування стратегічних альтернатив та формування стратегічного фінансового плану;
- розробка фінансової політики в окремих аспектах фінансової діяльності;
- конкретизація показників фінансової стратегії по періодах її реалізації;
- оцінка розробленої фінансової стратегії.

Податкова політика є ключовим фактором управління підприємством і може бути важливим критерієм коригування напрямків його операційної діяльності. Ефективна податкова політика має враховувати всі особливості та динаміку розвитку підприємства [2].

При формуванні податкової політики необхідно враховувати специфіку діяльності підприємства, оскільки податки суттєво впливають на фінансово-господарські показники, такі як обсяг реалізації, собівартість продукції, прибуток, платоспроможність і фінансова стійкість. Кожне підприємство прагне мінімізувати податкові витрати та максимізувати прибуток, що сприяє його розвитку.

Існує кілька методів управління податками, і хоча багато хто вважає, що це завдання тільки для великих підприємств, здатних приховувати свої прибутки через офшорні компанії, насправді управління податками є важливим для підприємств різних масштабів. Це дає змогу оптимізувати витрати та покращити фінансові результати.

Слід зазначити, що використання офшорів – це тільки один із способів управління податками. Є і інші способи такі як:

- використання податкових пільг;
- вибір облікової політики підприємства;
- розробка контрактних схем, які дозволяють вибрати оптимальний податковий режим при здійсненні конкретної угоди та інші.

Для ефективного управління податками використовують податкове планування. На підставі податкового планування на підприємстві повинна бути розроблена податкова стратегія підприємства. Процес формування податкової стратегії рекомендується здійснювати в декілька етапів:

1. Визначення загального періоду формування податкової стратегії залежить від тривалості періоду, відведеного для загальної стратегії розвитку підприємства. Податкова стратегія має підпорядкований характер по відношенню до загальної стратегії і не може перевищувати межі цього періоду. Враховуючи нестабільність економічної ситуації в країні, період для формування податкової стратегії не повинен бути занадто тривалим, оскільки це дозволяє більш оперативно адаптуватися до змінюваних умов економіки та ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

2. Дослідження чинників зовнішнього податкового середовища і податкової політики держави. Таке дослідження визначає вивчення економіко- правових умов діяльності підприємства з урахуванням сучасного стану податкового середовища і можливих його змін в майбутньому періоді.

3. Формування стратегічних цілей діяльності підприємства у сфері податкового планування передбачає досягнення головної мети – підвищення рівня добробуту власників та максимізацію рентабельності виробництва шляхом зниження податкових витрат. Однак ця мета потребує конкретизації, що враховує завдання та особливості розвитку підприємства в майбутньому. Для цього важливо визначити ключові напрямки, які забезпечать ефективне використання податкових інструментів, адаптацію до змін законодавства, оптимізацію структури оподаткування та поліпшення фінансових показників підприємства.

Список використаних джерел

1. Одінцов О. М., Березюк-Рибак І. Р., Манн Р. В., Слинсько М. Ю. Модель оптимізації податкового навантаження на сільськогосподарські підприємства у контексті сталого розвитку. *Академічний огляд*. 2023. № 1(58). С. 61-76.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2012 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 13-14, № 15-16, № 17. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 10.01.2025).
3. Податкова система: навч. посібник / за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків : Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.

Давиденко М. А.

здобувачка вищої освіти

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

АДМІНІСТРУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Загострення екологічних проблем, яке спостерігається в умовах війни на території України, істотно впливає на формування особливостей сталого розвитку суспільства. Це пов'язано з інтенсивним виснаженням та деградацією природних ресурсів, що є наслідком активних бойових дій та руйнування інфраструктури. Рівень забруднення навколишнього середовища в багатьох регіонах значно перевищує встановлені нормативні показники, що створює загрозу для екологічної безпеки та здоров'я населення. У таких умовах одним із ключових економічних механізмів, спрямованих на мінімізацію негативного впливу на довкілля є екологічне оподаткування. Цей інструмент дозволяє не лише стимулювати екологічно відповідальну поведінку суб'єктів господарювання, але й забезпечити додаткове фінансування для відновлення та охорони природних екосистем.

Відповідно до статті 9 Податкового кодексу України, екологічний податок класифікований як один із загальнодержавних податків та зборів. У пункті 14.1.57 цього ж кодексу наведено визначення даного поняття, згідно з яким: екологічний податок є обов'язковим загальнодержавним платежем, який стягується з фактичних обсягів викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря, скидів таких речовин у водні об'єкти, розміщення відходів, а також з фактичних обсягів радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їхніми виробниками. Крім того, об'єктом оподаткування є фактичні обсяги утворених радіоактивних відходів та обсяги радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 р. [2].

Система адміністрування екологічного податку має ключове значення у регулюванні процесів, пов'язаних із викидами та скидами шкідливих речовин, а також із розміщенням відходів. Ці процеси безпосередньо впливають на інтенсивність та масштаби забруднення навколишнього природного середовища, що, у свою чергу, формує територіальну основу для розвитку природно-ресурсного підприємництва [5]. Зокрема, ефективне регулювання цих процесів створює передумови для розвитку таких напрямів, як екологічний туризм та інші види рекреаційної діяльності, які сприяють збалансованому використанню природних ресурсів і збереженню екологічного потенціалу територій [1].

Процес адміністрування екологічного податку з моменту його впровадження у 2011 р. до початку 2022 р. не зазнавав істотних змін. Хоча, окремі аспекти механізму його адміністрування зазнавали певних модифікацій. Так, у 2019 р. було внесено корективи до загального порядку адміністрування, які стосувалися визначення платників податку у контексті їх зобов'язань, пов'язаних із викидами в атмосферне повітря двоокису вуглецю від стаціонарних джерел забруднення. Також було переглянуто розмір ставок цього податку. Крім того, з 2019 р. платники екологічного податку зобов'язані додатково подавати окремий додаток 1 до податкової декларації, який містить інформацію щодо зобов'язань, пов'язаних із викидами двоокису вуглецю. Ці зміни відображають поступову еволюцію механізмів адміністрування екологічного податку, спрямовану на удосконалення контролю за виконанням екологічних зобов'язань.

Після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 р., Верховна Рада України 24 березня 2022 р. ухвалила Закон України № 2142-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану». Відповідно до даного закону, платникам екологічного податку, які зареєстровані або взяті на облік за місцем розташування стаціонарних джерел забруднення, дозволяється не нараховувати та не сплачувати екологічний податок за утворення радіоактивних відходів та їх тимчасове зберігання до 31 грудня року, в якому буде припинено або скасовано воєнний стан. Ця пільга поширюється на території, де ведуться або велися бойові дії, а також на території, тимчасово окуповані збройними формуваннями росії. Водночас, у законі зазначено, що перелік таких територій має бути визначений Кабінетом Міністрів України. Ці зміни спрямовані на полегшення фінансового навантаження на суб'єктів господарювання, які опинилися в умовах воєнного стану та тимчасової окупації [3].

Важливою характеристикою діючої системи екологічного оподаткування в Україні є те, що надходження коштів від екологічних податків до бюджетів різних рівнів не завжди супроводжується їх цільовим розподілом. Внаслідок цього відсутня гарантія адресного використання коштів, зібраних за рахунок компенсації за забруднення навколишнього природного середовища. Така ситуація обмежує можливості як центральних, так і місцевих органів влади у фінансуванні модернізації публічної природоохоронної інфраструктури. Відсутність чіткого механізму цільового використання екологічних платежів в Україні значно знижує ефективність екологічної політики та обмежує потенціал для впровадження сучасних підходів до охорони довкілля.

В країнах ЄС надходження від екологічних податків покривають витрати на природоохоронну діяльність, побудову «зеленої» економіки і частина коштів спрямовується на фінансування державних витрат, не пов'язаних з екологічно-економічною діяльністю. Проте, в Україні екологічний податок на етапі бюджетного планування не асоціюється із заходами щодо охорони навколишнього середовища та функціонує поза системою координації витрат, спрямованих на екологічний захист.

Це свідчить про необхідність перегляду механізмів розподілу екологічного податку, зокрема збільшення частки його надходжень до місцевих бюджетів [4]. Підвищення рівня відрахувань екологічного податку на регіональному рівні створить додаткові стимули для органів місцевої виконавчої влади та самоврядування у виявленні реальних джерел забруднення довкілля.

На нашу думку, в Україні слід розробити оновлену післявоєнну парадигму екологічного оподаткування, яка передбачатиме, зокрема, цільове використання фінансових ресурсів, отриманих від екологічних платежів, для відновлення зруйнованої ворогом системи енергопостачання. Крім того, необхідно розширити підходи до впровадження податкових пільг для різних категорій платників, таких як суб'єкти, які використовують безвідходні технології виробництва, підприємства, що займаються органічним господарюванням, а також виробники альтернативної електроенергії. Такі заходи сприятимуть стимулюванню інноваційних та екологічно орієнтованих методів господарювання, що є важливим кроком у напрямку сталого відновлення економіки та екологічної безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Мединська Н. В. Трансформація екологічного оподаткування в контексті інвестиційного забезпечення модернізації природоохоронної інфраструктури. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 4. С. 48-53

2. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 17.01.2025).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення 08.01.2025).

4. Сучек С. Екологічний податок та екологічні видатки бюджетів України. *Економіка та суспільство*. 2021. №30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/658> (дата звернення 08.01.2025).

5. Davydenko N., Titenko, Z., Shevchuk K., Buriak, A. Environmental Taxation: Ukrainian Realities and European Practice. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2022. Vol.19. P. 1948–1955. URL: <https://wseas.com/journals/articles.php?id=7395> (дата звернення 08.01.2025).

Давидюк Т. В.

д.е.н., професор кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

УПРАВЛІНСЬКИЙ БАЛАНС – ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ

Традиційний управлінський баланс не надто зручний для цілей управління, оскільки його важко ув'язати з іншими формами звітності. Цілком погоджуємось з О.С. Лемішовською та В.О. Михайловським, які відмічають, що «структуру управлінської звітності різних підприємств об'єктивно зумовлюють їх організаційно-структурні особливості, специфіка функціонування й характер діяльності» [2, с. 181].

Проте вирішити цю проблему можна шляхом зміни структури балансу через відмову від звичного поділу на активи та пасиви та подачу даних в розрізі видів діяльності компанії. Такі трансформації допоможуть забезпечити прозорість управлінського балансу та зроблять його справді зрозумілим менеджменту. «За публічним бухгалтерським балансом українських підприємств, – відмічають М.І. Скрипник, О.О. Григоревська та І.М. Вигівська, – без проведення додаткових розрахунків можна судити тільки про динаміку відповідних балансових статей» [3, с. 569].

Щодо управлінського балансу більшість підприємств, як і раніше, орієнтуються на затверджену Міністерством фінансів України форму або на вимоги

міжнародних стандартів фінансової звітності. Проте для управлінських цілей баланс допрацьовують: видаляють непотрібні рядки, групують несуттєві статті та вводять більшу деталізацію для найважливіших. Все це потрібно робити через те, що структура бухгалтерського балансу більшою мірою орієнтована на зовнішніх користувачів, а управлінський баланс, в першу чергу, призначений для оцінки ризиків ліквідності та платоспроможності. Ув'язати його з іншими формами звітності, зокрема зі звітом про рух грошових коштів, доволі складно. Доводиться проводити низку додаткових розрахунків, вибудовувати систему формул, де відбувається посилення на окремі рядки балансу. Окрім того, розділи балансу слабо пов'язані з об'єктами управління (видами діяльності та центрами фінансової відповідальності). Все це призводить до того, що від такого управлінського балансу мало користі. Зібрані у ньому дані найчастіше зрозумілі лише фінансистам, але не менеджменту компанії.

Щоб управлінський баланс став корисним для прийняття рішень його структуру потрібно перетворити таким чином, щоб всі розділи були структуровані за видами діяльності: операційна, інвестиційна чи фінансова, за аналогією з тим, як це зроблено у звіті про рух грошових коштів.

Щоб перетворити стандартний управлінський баланс на баланс за видами діяльності пропонуємо перегрупувати його статті. Замість звичних «Актив», «Пасив», а також розділів «Необоротні активи», «Оборотні активи» можна виділити такі складові: 1) основний капітал – активи та зобов'язання, що виникли в ході інвестиційної діяльності; 2) поточний оборотний капітал – активи та зобов'язання, що використовуються в операційній діяльності; 3) капітал – капітал, резерви та нерозподілений прибуток (фінансова діяльність); 4) заборгованість – капітал, наданий професійними кредиторами за винагороду як відсотків (фінансова діяльність).

Такі складові хоч і відповідають певним видам діяльності, але за назвами з ними не збігаються. Це зроблено, щоб забезпечити деяку наступність традиційної форми балансу. А фінансову діяльність розбито на два блоки (капітал і

заборгованість) для зручності подальшого аналізу (в одному розкриваються позикові кошти, в іншому – власні).

Коли основа структури управлінського балансу задана, далі можна послідовно розподілити балансові статті, залежно від своїх економічного сенсу, по виділеним складовим. Виняток становитиме лише стаття «Кошти». Її краще відобразити у балансі окремо.

Частину статей розкидати за новою структурою балансу не буде важко. Наприклад, «Запаси» – це, як правило, поточна діяльність, а «Незавершене будівництво» – інвестиційна. Якщо прямий зв'язок не простежується, знайти рішення допоможе просте питання. До якого виду діяльності було б віднесено платежі, які впливають на цю статтю, під час складання звіту про рух грошових коштів? У балансі цю статтю можна буде класифікувати так само.

Деякі статті неможливо охарактеризувати однозначно. Зокрема, труднощі можуть виникнути щодо «Кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками». З нею може бути пов'язана як поточна діяльність (постачання основної сировини та матеріалів), так і інвестиційна (закупівля обладнання для цеху). Вихід із ситуації – розділити статтю на дві складові («Поточна кредиторська заборгованість перед постачальниками та підрядниками» та «Інвестиційна кредиторська заборгованість перед постачальниками та підрядниками») та відповідно розподілити їх за структурою управлінського балансу.

Такий управлінський баланс, сформований за видами діяльності значно простіше аналізувати, оскільки прослідковується очевидний зв'язок зі звітом про рух грошових коштів. Колектив авторів розробив модель трансформації бухгалтерської звітності в формат управлінських звітів, адаптованих до вимог МСФЗ, в якій виділено взаємозв'язок окремих показників балансу за видами діяльності з іншими управлінськими звітами [1, с. 211].

Згрупований за видами діяльності баланс легко деталізувати за центрами відповідальності. Інвестиційні підрозділи відповідають за секцію «Основний капітал», фінансова служба – за «Заборгованість», бізнес-підрозділи – за «Поточний оборотний капітал». Баланс перестає бути «безгоспним», кожна його секція набуває

функціонального змісту і легко аналізується як у динаміці (що сталося?), так і в статистиці (що зараз маємо?).

Подання у межах видів діяльності – єдиний спосіб побудови балансу. Наприклад, можна розділити секцію «Поточний оборотний капітал» на постійні та змінні статті. У змінний поточний оборотний капітал увійдуть активи та пасиви, пов'язані зі змінними витратами та виручкою. Зокрема, основні матеріали (у складі запасів), дебіторська заборгованість покупців та замовників, поточна кредиторська заборгованість перед постачальниками та підрядниками. У постійний поточний оборотний капітал – активи та пасиви, які залежать від постійних витрат, зокрема допоміжні матеріали, інші оборотні активи тощо.

Проте, щоб реалізувати подібний підхід необхідно врахувати деякі припущення. Управлінський баланс може замінити собою повноцінну систему управління оборотним капіталом, а також дозволить оперативно розрахувати значення змінного поточного оборотного капіталу наприкінці планового періоду (постійний залишається незмінним). Відмова від традиційної структури балансу має й низку недоліків:

1) відсутність чіткого поділу на активи та пасиви. Цю проблему легко нівелювати, якщо виділити активи та пасиви як підрозділи, а також ввести довідковий рядок «Разом активи»;

2) труднощі у проведенні стандартного фінансового аналізу. Компромісним рішенням може бути формування класичного балансу виключно для потреб фінансової служби, а балансу за видами діяльності – для менеджменту.

Список використаних джерел

1. Акімова Н., Наумова Т., Азадєн А., Козуб В., Козуб С. Моделі формування обліковоаналітичної системи фінансової та управлінської звітності на основі інформаційної платформи МСФЗ. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. Т. 6(47). С. 198-217.

2. Лемішовська О. С., Михайловський В. О. Управлінська звітність підприємства: теоретико-методичні аспекти та принципи формування. *Менеджмент*

та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2023. № 1(9). С. 179-188.

3. Скрипник М. І., Григоревська О. О., Вигівська І. М. Формати бухгалтерської управлінської звітності: методика визначення і формування. *Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 18. С. 568-573.*

Косторной С. В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Податок на додану вартість (ПДВ, VAT) є одним важливих елементів податкових систем країн Європейського союзу. Це непрямий податок, податок на споживання товарів та послуг, який стягується на кожному етапі виробництва та продажу товарів чи надання послуг. Це податок, який включається у ціну товарів та послуг.

Платниками ПДВ у країнах Євросоюзу є підприємства, приватні підприємці, самозайняті особи, та в окремих випадках громадяни-приватні особи.

Директива Ради ЄС 2006/112 від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість [1] є нормативним документом ЄС, який регулює ці питання. Принцип спільної системи ПДВ передбачає застосування до товарів та послуг загального податку на споживання, пропорційного ціні товарів і послуг, незалежно від кількості операцій, які відбуваються в процесі виробництва та розповсюдження до моменту нарахування податку.

За кожною операцією виникає податкове зобов'язання з ПДВ, розраховане відповідно до ціни товарів або послуг за ставкою, застосовною для таких товарів або

послуг, після віднесення на зменшення податкового зобов'язання суми ПДВ, що безпосередньо припадає на різні складові собівартості.

Кожна країна-член Європейського Союзу має своє власне національне законодавство, що регулює аспекти системи ПДВ в межах її території. Це включає в себе визначення остаточних ставок ПДВ, правила обліку та сплати податку, винятки та особливі випадки оподаткування. Національне законодавство завжди враховує норми Директиви [1] та інтегрує їх на свій лад.

Директивою передбачено, що мінімальна ставка ПДВ в Європі 15% [1], а кожна окрема країна ЄС вже встановлює свою індивідуальну ставку. Вона зазвичай становить від 16% до 27% залежно від країни. Найбільш поширена ставка ПДВ в Європі – 20-21%.

Знижена ставка може застосовуватися до певних видів товарів та послуг, які вважаються основними для життя та щоденного споживання (наведених у Додатку III Директиви [1]). Наприклад, це можуть бути продукти харчування, книги, ліки, газети тощо. Знижена ставка зазвичай становить від 5% до 15%, і не може бути менше 5%.

Пільгова ставка може застосовуватися до певних специфічних товарів чи послуг, які можуть бути пов'язані з культурою, мистецтвом, освітою тощо. Ці ставки можуть бути нульовими або дуже низькими 3-4% [2].

Директива передбачає можливість відхилення від загальних вимог (derogations) для окремих країн з метою поступового приведення національного податкового законодавства у відповідність до вимог Директиви. Знижені ставки можуть застосовуватись на окремих територіях (островах, гірських комунах).

В таблиці 1 наведені ставки, які застосовувалися у 2023 році.

Також застосовується повне звільнення від оподаткування певних категорій товарів та послуг, які вважаються особливо важливими, наприклад, медичні, освітні, банківські, страхові та фінансові послуги, оренда житла, публічні послуги, що надаються державними органами або муніципалітетами, соціальні послуги, наприклад, що надаються благодійними організаціями, експорт товарів та послуг за межі Європейського союзу [3].

Ставки ПДВ в окремих країнах ЄС у 2023 році

Країна	Стандартна ставка ПДВ, %	Інші ставки ПДВ, %
Австрія	20%	13%, 10%
Болгарія	20%	9%
Угорщина	27%	18%, 5%
Німеччина	19%	7%
Греція	24%	13%, 6%
Іспанія	21%	10%, 4%
Італія	22%	10%, 5%, 4%
Польща	23%	8%, 5%
Румунія	19%	9%, 5%
Словаччина	22%	9,5%, 5%
Франція	20%	10%, 5,5%
Чехія	21%	15%, 10%

Джерело [3]

Важливим питанням для України є гармонізація податкового законодавства та податкової політики з ЄС [4], враховуючи можливості тимчасового застосування знижених ставок (derogations) та спеціальних схем для малого бізнесу, пласкої ставки (flat-rate scheme) для фермерів, звільнення від ПДВ суб'єктів з доходим нижче граничного. При реформуванні системи оподаткування важливим є дотримання оптимального рівня податкового навантаження на платників, зокрема для аграрних підприємств [5]. Крім того розглядається запровадження в ЄС стандартизованих вимог до цифрового звітування та запровадження стандартизованих електронних інвойсів, в Україні доцільно відслідковувати ці процеси та впроваджувати аналогічні заходи.

Список використаних джерел

1. Директива Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_928#Text (дата звернення 11.01.2025).

2. Огляд системи ПДВ в ЄС: основні принципи та правила. URL: <https://azolalegal.com/blog/oglyad-systemy-pdv-v-yes-osnovni-pryntsypy-ta-pravyly/> (дата звернення 11.01.2025).

3. Що таке ПДВ та його ставки в європейських країнах? URL: <https://www.campiogroup.com/ukraine/blog/shho-take-pdv-ta-jogo-stavki-v-evropejskix-krainax/> (дата звернення 11.01.2025).

4. Юрій Гайдай. Гармонізація податкової політики з ЄС. Рамки та можливості для України. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/garmonizacziya-podatkovoї-politiki-z-es.-ramki-ta-mozhlivosti-dlya-ukraїni-4.pdf> (дата звернення 11.01.2025).

5. Kostornoi S., Yatsukh O., Tsap V., Demchenko I., Zakharova N., Klymenko M., Labenko O., Baranovska V., Daniel Z., Tomaszewska-Górecka W. Tax Burden of Agricultural Enterprises in Ukraine. *Agricultural Engineering*. 2021. Vol. 25(1). P. 157-169.

Костякова А. А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Фролова Т. О.

здобувачка освітнього рівня «Магістр»

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ В ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Спрощена система оподаткування встановлює вимогу суб'єкту господарювання сплати єдиного податку з доходу у встановленому розмірі (відповідно до вибраної групи) та інколи ПДВ. Вибрати групу платника єдиного

податку можна під час реєстрації або перейти в процесі ведення діяльності. Всього існує 4 групи єдиного податку. Проте для таких організацій як ТОВ доступні лише третя та четверта групи, першу та другу ТОВ обрати не може, тому що вони розраховані для фізичних осіб-підприємців (ФОП). А от з четвертою групою є нюанс, вона розрахована для ТОВ, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, тому найбільш поширена і основна - це третя група.

Ставки єдиного податку третьої групи ТОВ: 5% без урахування ПДВ, 3% з урахуванням ПДВ.

Податок розраховується від усього доходу, отриманого у звітному періоді – кварталі, і сплачується до бюджету також щоквартально.

Спрощена система є більш вигідною для платників податків, але в деяких випадках не підходить для ТОВ, адже передбачає певні обмеження:

1. Ліміти на річну суму доходу – 1167 розмірів мінімальних заробітних плат, встановлених на 1 січня відповідного року. На сьогоднішній день цей розмір становить 8 285 700,00 грн.

2. Заборонені певні види діяльності [1, пп. 291.5.1]:

- азартні ігри;
- обмін валют;
- виготовлення, продаж, експорт, імпорт підакцизної продукції;
- добування, виготовлення та продаж дорогоцінних матеріалів;
- добування та продаж корисних копалин;
- виконання ролі фінансових посередників;
- допомога у керуванні іншими підприємствами чи організаціями;
- послуги пошти (крім кур'єрської) та зв'язку (крім діяльності, що підлягає ліцензуванню);
- продаж предметів мистецтва, антикваріату, організація аукціонів;
- організація гастролей.

Також не можуть брати ЄП групу 3: фізичні та юридичні особи - нерезиденти; платники податків, які на день подання заяви про реєстрацію платником ЄП мають податковий борг (крім безнадійного податкового боргу, що виник внаслідок дії

обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин); суб'єкти господарювання, у статутному капіталі яких сукупність часток, що належать юридичним особам, які не є платниками ЄП, дорівнює або перевищує 25%.

Важливою вимогою перебування ТОВ на третій групі є сукупність часток в статутному капіталі, що належить юридичним особам, які не є платниками єдиного податку, не повинна дорівнювати або перевищувати 25%. В іншому випадку ТОВ втратить право на спрощену систему оподаткування.

ТОВ може стати платником податку на додану вартість (ПДВ) в двох випадках: перший – добровільно з метою співпраці з контрагентами, платниками ПДВ, та другий – при досягненні межі доходу 1 млн. гривень без ПДВ.

Таблиця 1

Переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування

Переваги спрощеної системи	Недоліки спрощеної системи
Низьке податкове навантаження: ставка єдиного податку складає 5% від доходу (або 3% при сплаті ПДВ)	Обмеження доходу: максимальний обсяг доходу за календарний рік обмежений (до 8 285 700,00 грн у 2024 році)
Спрощене адміністрування: мінімізація складності ведення бухгалтерського обліку та звітності	Вимога застосування РРО (реєстратора розрахункових операцій) для деяких видів діяльності
Відсутність податку на прибуток: оподаткуванню підлягає лише дохід	Ризик перевищення ліміту доходу: перевищення призводить до переходу на загальну систему оподаткування
Можливість працювати без ПДВ: для підприємств, які обрали ставку 5%	Обмеження у співпраці з великим бізнесом: партнери можуть вимагати ПДВ, що ускладнює співпрацю
Проста взаємодія з податковою: менша кількість перевірок і звітів у порівнянні із загальною системою	Обмеження видів діяльності: не всі види бізнесу дозволено на спрощеній системі
Гнучкість у роботі з фізичними особами: можливість приймати оплату готівкою або через карткові перекази	Висока залежність від змін законодавства: правила та ліміти можуть змінюватися
Проста система обліку та звітності: достатньо вести книгу обліку доходів і подавати звітність щоквартально	Немає витратної частини в обліку: навіть якщо компанія має великі витрати, податок нараховується з доходу
Відсутність авансових платежів: податок сплачується за фактом отримання доходу	Нестабільність пільг під час воєнного стану: деякі пільги тимчасові та можуть бути скасовані
Можливість використовувати дистанційну роботу: актуально під час воєнного стану	Неповний доступ до великих ринків: компанії на загальній системі часто вважаються більш привабливими для партнерів

ТОВ стає платником єдиного податку при реєстрації підприємства або при переході з іншої групи або системи оподаткування. Перехід вимагає уваги до деталей та дотримання певних процедур, а саме рішення загальних зборів учасників ТОВ про перехід, подання заяви до Державної податкової служби з дотриманням строку не пізніше за 15 календарних днів до початку кварталу.

Звітним періодом ТОВ третьої групи є квартал. ТОВ на спрощеній системі подає лише один звіт «Декларація платника єдиного податку» протягом 40 календарних днів після закінчення звітного кварталу. ТОВ нараховує єдиний податок на суму доходу, отриману за звітний квартал, з урахуванням обраної ставки ЄП. Сплата податку відбувається протягом 10 календарних днів після граничного строку подання декларації. ТОВ-єдиноподатники звільняються від сплати податку на прибуток [2].

Вибір спрощеної системи оподаткування ТОВ відбувається на основі законодавчих змін з постійним моніторингом умов для своєчасної адаптації стратегії підприємства. У підсумку, спрощена система оподаткування для ТОВ 3 групи є зручною та ефективною для невеликих і середніх підприємств, які прагнуть знизити адміністративні витрати та сфокусуватися на основній діяльності. Однак її обмеження, пов'язані з лімітами доходів, витратами та взаємодією з великим бізнесом, вимагають ретельного аналізу перед вибором цієї системи.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 21.01.2025).
2. Єдиний податок третя група - від сплати податків до подання звітності. URL: <https://sys2biz.com.ua/news/yedynyj-podatok-3-tya-grupa-vid-splaty-podatkiv-do-podannya-zvitnosti/> (дата звернення 21.01.2025).
3. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. Закон України від 6 лютого 2018 року № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення 21.01.2025).

Матюха М. М.

к.е.н., доцент кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ПРОГРЕСИВНА СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

У сучасних умовах розвитку управління, без якісної інформаційної моделі обліку та звітності неможливе ефективне прийняття управлінських рішень на підприємствах різних організаційно-правових форм. Розуміння елементів інформаційної моделі обліку та звітності при використанні новітніх інформаційних технологій, дозволить правильно їх проектувати, запровадити та використовувати. Це у свою чергу значно підвищить рівень ефективності управлінських рішень та сприятиме досягненню максимального економічного ефекту. Також достатньо актуальним питанням під час глобалізації економіки є наповнення та використання показників фінансової звітності, що може формуватися на основі різних стандартів обліку з метою задоволення інформаційних потреб іноземних інвесторів. Це спонукає вивчати та досліджувати окремі аспекти специфічних моделей обліку та звітності в умовах застосування управлінських інформаційних системах.

Завдяки розвитку новітніх технологій, облік стає більш автоматизованим та ефективним. Цифрові інструменти, такі як хмарні сервіси, програмне забезпечення для аналізу даних та штучний інтелект, дозволяють удосконалити процеси збору даних та їх використання.

На практиці сформувалося різні напрями до побудови інформаційного забезпечення прийняття рішень, виходячи із масштабів показників звітності підприємств. У цих рамках можна виділити традиційний та прогресивний аспект побудови управлінські інформаційні системи підприємств.

Традиційна система передбачає використання стандартних форм фінансової звітності, що має суттєвий недолік - не передбачає оперативного прийняття рішень, і

розрахована на зовнішніх користувачів.

Прогресивна система передбачає використання комбінованого, деталізованого підходу, коли використовують поряд із фінансовою додаткову або аналітично-розширену звітність. А прискорити процес формування додаткової звітності дають можливість розширені функції застосування сучасних управлінських інформаційних систем. Головним фактором, що визначають вибір прогресивної системи є такі елементи: стан інфраструктури підприємства, рівень інтеграції та спеціалізації підприємства, реальні існуючі потреби керівної ланки, розмір підприємства та рівень інформатизації підприємства [1]. Також, окремим фактором, що сприяє використанню прогресивного підходу формування звітності в умовах застосування інформаційних технологій, є ступінь готовності користувачів використовувати надані переваги.

Застосування високоефективних технологій обробки інформації, методи та процеси їх створення є предметом фундаментальної науки – ітології у свою чергу інформаційні технології є об'єктом ітології, а методологічні, методичні та практичні аспекти їхнього застосування – предметом. Взаємозв'язок елементів ітологічного запровадження та ведення обліку втілюється як наукова, техніко-технологічна та організаційна компонента, які виражається в комплексному взаємозв'язку напрямів факторів, властивостей і принципів, що втілюються в системі облікової політики обліку.

Разом з тим, зростаючі інформаційні потоки, пов'язані із потребами ведення бізнесу, рівень підготовки фахівців сприяють використанню більш прогресивного способу підготовки та надання звітності її універсальності. У такому контексті набуває актуальності питання наукового обґрунтування прогресивного методу формування інформаційної бази даних користувачів, керівників різних рівнів, пов'язана із забезпеченням методично-концептуальної основи підготовки, використання звітності. Зокрема, можна виділити характерні риси реалізації наукових засад ітологічних умов підготовки звітності за умов використання технології штучного інтелекту:

- методичні – інтеграція даних, розробка облікових номенклатур, показників,

реквізитів, їх кодифікація, забезпечення юридичної сили електронних даних, аналітичність даних (визначення відхилень від встановлених параметрів, їх причин та винуватців), проєкти рішень щодо усунення негативних економічних відхилень;

- техніко-технологічні – облікова реєстрація даних, запровадження максимального електронного документування, широке використання автоматизованих баз даних, забезпечення складання звітних форм, забезпечення роботи ЕОМ у режимі реального часу;

- організаційні – раціональна побудова сучасного облікового апарату, розробка регламентів положень про інформаційне забезпечення зацікавлених осіб, інтеграція, аналітичність інформації, формування прогнозних даних, формування інформаційних запитів та в діалоговому режимі, контроль інформації, збереження інформації.

Розвиток сучасних технологій призводить до того, що модель системи формування та надання звітності в умовах застосування ЕОМ ніколи не буде ідеальною, вона розрахована на її реалізацію сьогодні та в найближчому майбутньому з урахуванням наявного технічного забезпечення [2].

При подальшому розвитку обчислювальної техніки, особливо масовому застосування електронного документування, об'єднання локальних мереж в спільну, складанні реєстрів без їх роздрукування (тільки файли), такі елементи моделі системи звітності, як «паперові» та «вручну», повністю зникнуть. На зміну аналізу окремих аналітичних показників, їх трактуванню має прийти створення кінцевому користувачу таких умов роботи, при яких він здійснює процеси управління і пошук нових рішень в режимі активного, такого, що все більше розширюється діалогу з ЕОМ, оперуючи поняттями своєї предметної ділянки, використовуючи професійний досвід, навикі і приймаючи рішення одночасно за багатьма критеріями, частина з яких неописана формально і не має кількісного вираження [3].

Узагальнюючи викладене, робимо висновок, що система підготовки та надання звітності на ЕОМ має враховувати методологічну, організаційну та технологічну основу. При розгляді системи звітності охопленню підлягають усі види обліку та інших баз даних підприємства. Використання штучного інтелекту дає можливість у

динаміці реалізувати різні потреби управління (контролю, аналізу та ін).

Таким чином, система формування звітності - це особлива, самостійна діяльність з інформаційного забезпечення прийняття рішень, що відповідає сучасним потребам управління в умовах науково-технічного прогресу. Відповідно для ефективного управління підприємством необхідно мати повне уявлення про його діяльність. Система звітності забезпечує ефективну обробку величезних масивів різноманітних відомостей з метою подання їх в узагальненому та порівнянному вигляді, придатному для аналізу та прийняття управлінських рішень. Зіставлена звітність в умовах використання сучасних технологій, що забезпечує побудову різноманітних звітів, призначених для аналізу всіх аспектів діяльності підприємства. Звіти подають собою потужний та гнучкий засіб відбору, узагальнення та угруповання даних. Користувач може не тільки отримати звіт, а й працювати з ним як з інтерактивним документом, змінювати його параметри, перебудувати, сформувати додатковий звіт на підставі окремих розділів вже сформованого звіту.

Тому, методика побудови звітності в автоматизованих системах має містити універсальний механізм управління, за допомогою якого користувач може змінювати тимчасовий період звіту, набір показників, що відображаються, ступінь деталізації, порядок угруповання, форму відображення інформації та ін. Також потрібно передбачити об'єднання звітів у комплекти за напрямками діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Shygun M., Bezverkhyi K., Pylypenko O., Yurchenko O., Poddubna N. Presenting financial information in digital formats as a base for analysis and audit of business activities of enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023.Vol. 6(53). P. 233–246. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4165>.

2. Наумкіна І. О., Касич О. А. Управління процесами цифровізації як основа ефективності діяльності банку в сучасних умовах. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу* : зб. тез доповідей II Всеукр. наук.-практ. конференції ... (м. Київ, 25 березня 2021 р.) / упор. О. В. Ольшанська. Київ: КНУТД, 2021. С. 119-121.

3. Гавриленко Н. Г., Тарасенко І. О. Цифрова економіка як чинник розвитку та

формування конкурентних переваг підприємств. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу* : зб. тез доповідей II Всеукр. наук.-практ. конференції ... (м. Київ, 25 березня 2021 р.) / упор. О. В. Ольшанська. Київ: КНУТД, 2021. С. 104-106.

Нагірняк М. Ф.

аспірант

Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ В ПОДАТКОВОМУ КОНТРОЛІ

Самодостатній розвиток країни та її територіальних громад залежить від стану надходження доходів до бюджетів, серед яких найбільші їх обсяги формуються за рахунок виконання податкових зобов'язань платниками податків.

В умовах коли національна економіка України не тільки стикається з непрогнозованими ситуаціями у веденні бізнесу, але із проблемами тіньової економіки, приховуванням об'єктів оподаткування та недостовірністю сплатою податків найголовнішим питанням стає розробка системи інструментів, що мають забезпечувати своєчасність і повноту формування податкових платежів.

Важливим заходом у виконанні цього завдання є податковий контроль на основі розроблених наукою і практикою методів, способів та прийомів дослідження господарської діяльності, які можуть застосовувати інспектори податкових контролюючих органів в процесі адміністрування податків.

Правильний вибір прийомів і способів податкового контролю та вміле їх поєднання забезпечують високу ефективність податкових перевірок, дозволяють отримати об'єктивні дані щодо виконання суб'єктами господарювання податкових зобов'язань.

Одним із інструментів податкового контролю в процесі здійснення податкових перевірок платників податків є аналітичні процедури, тобто заходи, які дозволяють виконувати ті чи інші дії на основі застосування прийомів аналізу.

Незважаючи на те, що аналітичні процедури в системі адміністрування податків займають провідні позиції їх нормативне регламентування щодо застосування в податковому контролі ПКУ не визначає.

Питання загального економічного аналізу стану господарської діяльності платників податків та оцінювання окремих аналітичних показників в процесі комплаєнс-контролю ризиків в оподаткуванні розглядається лише в деяких положеннях та рекомендаціях з адміністрування податків [1]. Натомість, сьогодні при здійсненні адміністрування податків потребуються знання не тільки з оподаткування, але і економічного аналізу та цифрових технологій.

За даними Асоціації сертифікованих фахівців з розслідування фактів розкрадань (Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) аналіз є одним з найбільш поширеним засобом виявлення шахрайства [2].

Тематика застосування аналітичних процедур в податковому контролі знаходиться і поза увагою науковців. Наукові дослідження в сфері аналітичних процедур, як правило, спрямовуються на особливості їх застосування при різних видах державного і внутрішнього контролю, крім податкового, і аудиту.

Сутність аналітичних процедур в аудиті розглядається у контексті розуміння обов'язкового аудиту фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів аудиту і полягає в оцінюванні важливих відносних показників і порівнянь, включно з подальшим дослідженням відхилень та взаємозв'язків, які суперечать іншій інформації стосовно справи або мають відхилення від очікуваних величин [3].

На цій основі, проводили наукові дослідження в сфері застосування аналітичних процедур в аудиті Карпачова О. В. [4], Винниченко Н. В. [5], Федяй А. Ю. [5], Парасій-Вергуненко І. [6], Безверхий К. [6], Григоревська О. [6], Матюха М. [6], Юрченко О. [6], Грищенко Н. [6].

В системі аудиту як інструменту державного і внутрішнього контролю аналітичні процедури розглядаються як:

- аналіз і оцінка отриманої інформації на основі якої формуються висновки [7];

- оцінка фінансової інформації шляхом аналізу імовірних зв'язків між фінансовими та нефінансовими даними, а також дослідження виявлених відхилень та взаємозв'язків, які суперечать іншій доречній інформації або мають відхилення від очікуваних величин [8].

Синтез наявних підходів до поняття «аналітичні процедури» у сфері аудиту на нормативному рівні та в наукових дослідженнях дозволив визначити його зміст в контексті податкового контролю як систему дій посадових осіб (інспекторів) податкової служби з аналітичного оцінювання показників результатів господарської діяльності пов'язаних з оподаткуванням для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між ними, базою оподаткування і обсягами податкових зобов'язань та встановлення наявних відхилень, які суперечать фактичним податковим розрахункам з метою пошуку та визначення господарських операцій, які потребують додаткової перевірки.

Проведення аналітичних процедур дає значний обсяг необхідної інформації і при цьому потребує набагато менше витрат між здійснення суцільної документальної податкової перевірки.

У процесі податкового контролю можливо використовувати значну кількість прийомів горизонтального, вертикального, коефіцієнтного, порівняльного, факторного, трендового, маржинального, функціонально-вартісного та стохастичного аналізу.

До основних категорій аналітичних процедур у податковому контролі належать: економічний зміст, функції, види, принципи, інформація та організація, суб'єкт, предмет і об'єкт, методологія, методика та методи, мета і завдання, ресурсне забезпечення.

Аналітичні процедури мають застосовуватися на всіх етапах проведення податкового контролю:

- 1) плануванні – досліджуються особливості господарської діяльності платників податків для оцінювання можливого ризику формування об'єктів

оподаткування і податкових зобов'язань, розробки переліку загальних процедур податкового контролю для отримання доказів;

2) на етапі проведення податкового контролю – з метою зниження імовірного ризику виявлення суттєвих порушень при розрахунку податків;

3) на підсумковому етапі – як узагальнений огляд стану господарської діяльності перед завершенням податкового контролю для формування його результатів та оцінювання перспектив господарювання платника податків.

Застосування аналітичних процедур в податковому контролі дозволить істотно підвищити ефективність адміністрування податків.

Список використаних джерел

1. Методика проведення перевірки загальних положень податкового та іншого законодавства України, контроль за дотриманням якого покладено на податкові органи: Наказ Державної податкової служби України від 09.06. 2023 р. № 444. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0444912-23#top> (дата звернення 24.01.2025).

2. Звіт ACFE «Report to the Nations 2018 global study on occupational fraud and abuse». URL: <https://surl.li/fiydzx> (дата звернення 24.01.2025).

3. МСА 520 «Аналітичні процедури». URL: <https://surl.li/regjzv> (дата звернення 24.01.2025).

4. Карпачова О. В. Застосування аналітичних процедур при аудиті МСФЗ звітності. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2021. № 3(42). С. 75-80. [https://doi.org/10.18371/2221-755x3\(42\)2021253528](https://doi.org/10.18371/2221-755x3(42)2021253528).

5. Винниченко Н. В., Федяй А. Ю. Аналітичні процедури для отримання аудиторських доказів. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7536> (дата звернення 24.01.2025).

6. Парасій-Вергуненко І., Безверхий К., Григоревська О., Матюха М., Юрченко О., Грищенко Н. Аналітичні процедури в системі антикорупційного аудиту для забезпечення економічної безпеки підприємства. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. № 4(57). С. 82–97. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.57.2024.4376>.

7. Інструментарій внутрішнього аудиту (посібник для внутрішніх аудиторів державного сектору). URL: <https://surl.li/yylnjg> (дата звернення 24.01.2025).

8. Методичні рекомендації з проведення Рахунковою палатою фінансового аудиту: Рішення Рахункової палати від 22.09.2015 р. № 5-5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr5-5150-15#top> (дата звернення 24.01.2025).

Assoc. prof. Renata Novakova, PhD

Renata Skýpalová, PhD

Ambis University in Prag, Czech republic

Prof. Alena Pauliková, PhD

Slovak University of Technology in Bratislava, Slovak republic

Olena Plaksiuk, PhD, doc. Ing

Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University

Zaporizhzhia, Ukraine

Slovak Quality Association

Trnava, Slovak Republic

THE IMPORTANCE OF IMPLEMENTING REPORTING ACCORDING TO ESG REQUIREMENTS AND LINKING IT TO ISO STANDARDS

Currently, entire company managements are being retrained in the field of reporting based on EU requirements related to ESG (Environment, Social, Government). On November 10, 2022, the European Parliament approved the CSRD1 directive on corporate sustainability reporting, which replaces the current NFRD2 directive. The CSRD introduces new obligations in non-financial reporting for a wider range of companies. The new CSRD directive entered into force on January 5, 2023 and is expected to affect approximately 50,000 companies across the European Union.

Member States were obliged to transpose the directive into their legal systems by July 6, 2024. At the same time, they are obliged to gradually adopt measures to ensure that all obligations arising from the CSRD are fulfilled for individual companies.

Companies must establish their own internal system for monitoring information and collecting data on the following areas of sustainability.(2)

Environmental information (Environmental)

Climate change: Climate change mitigation, adaptation to climate change, etc.

Pollution: Air, water and soil pollution, etc.

Water and water resources: Water consumption, amount of recycled water, etc.

Biodiversity and ecosystem: Area in protected areas, land degradation, etc.

Resource use and circular economy: Description of resources used, waste and its recycling and reuse, etc.

Social and human rights information (Social)

Own employees: Working hours, collective bargaining, works councils, gender pay gap, description of own employees (by job and relationship, gender and region), etc.

Employees in the value chain: Child labor, forced labor and other serious human rights incidents, etc.

Affected communities: Adequate food and shelter, water and sanitation, etc.

Consumers and end users: Access to information, protection of minors, responsible marketing practices, etc.

Information on corporate governance

Business performance: Whistleblowing protection, corruption and bribery cases, anti-corruption mechanisms, training, political engagement and lobbying, etc.

On the other hand, it must be said that environmental protection and sustainability are no longer just topics of current communication for companies, but also factors that increase the value of organizations. Consistent compliance with environmental protection guidelines creates real competitive advantages. At the same time, the company fulfills its ecological responsibility. The internationally recognized ISO 14001 standard defines the requirements for such an environmental management system.

ISO 14001 is a globally recognized standard for environmental management systems (EMS), first published in 1996. The standard's requirements aim to ensure that companies consistently promote their operational environmental protection, set their own targets for its implementation, and reduce the negative impact of their business activities on the environment - including the life cycle assessment of their products and services.

In order for an organization to be certified according to ISO 14001:2015, several prerequisites must be met. These include, among others, an environmental policy developed by the company's management, which includes a voluntary commitment to environmental protection and optimization of environmental protection measures within the company. (3)

Another Integrating the principles of social responsibility into the activities of an organization will bring benefits and results not only for the organization itself, but also for society as a whole. By implementing and continuously improving the social responsibility of an organization, one can expect:

- increased ability to detect trends and improve the organization's activities,
  - better satisfaction of customer needs through quality services,
  - increased morale, loyalty and productivity of employees, as well as the ability to attract and retain employees,
  - improved relations between all stakeholders,
  - improved reputation, strengthening goodwill and creating a positive media image,
  - creating a competitive advantage and improving competitiveness.
- er very comprehensive standard focused on social responsibility is ISO 26000. (4)

If we look at the requirements of ISO standards in general, which several organizations have already implemented in their management systems, the question arises: Why does the EU want to support ensuring compliance with environmental, social and societal aspects through legally required reporting? It is true that ISO standards are not binding. Nevertheless, the market environment has demanded their fulfillment. Especially in cases where organizations apply for public tenders or use statements and certification in this sense as a matter of prestige in a competitive environment

An analysis of the linkage between reporting requirements and ISO standards requirements will be the subject of our article.

References

1. [zákon č. 431/2002Z.z](#) (last accessed 02.01.2025).
2. <https://www.podnikajte.sk/zakonne-povinnosti-podnikatela/esg-reporting-na-slovensku-od-2025> (last accessed 02.01.2025).
3. ISO 14001:2015
4. <https://cafcentrum.unms.sk/usmernenie-k-spolocenskej-zodpovednosti-iso-26000> (last accessed 02.01.2025).

Олексієнко Т. В.

судовий експерт відділу економічних досліджень
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ СУДОВИХ ТОВАРОЗНАВЧО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ РОЗМІРУ ЗБИТКІВ

Результатом проведення судової експертизи є висновок експерта, який виступає самостійним процесуальним джерелом доказів у суді та ґрунтується на спеціальних знаннях експерта.

Ініціаторами судових експертиз досить часто ставляться запитання щодо дослідження розміру матеріальної шкоди (збитків) у правовому аспекті [1, с. 97]. Такі питання можуть стосуватися встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями особи та відповідних наслідків у формі збитків. Також часто економічна сутність поняття «збитки» розглядається з точки зору документально підтвердженого факту їх утворення, проте без належної вартісної оцінки їх розміру. Тому документальне підтвердження розрахунку розміру збитків потребує

комплексного підходу.

Дослідження розміру збитків у провадженнях щодо розкрадань, нестач, псування чи знищення майна доцільно проводити у два етапи:

1) товарознавче дослідження стосовно оцінки вартості майна, яке було об'єктом протиправних посягань. Саме об'єктивна оцінка дозволяє актуалізувати документи бухгалтерського обліку щодо справедливої вартості активів станом на дату виникнення збитків;

2) економічне – дослідження процесів господарської діяльності суб'єктів господарювання, інформація про які міститься у первинних документах, реєстрах бухгалтерського обліку і звітності, з урахуванням висновків товарознавчої частини експертизи.

Вирішення запитань, поставлених експерту-економісту, спрямоване на дослідження економічної природи категорії збитків. Дослідження розміру збитків проводиться не тільки через їх розрахунок, а й шляхом безпосереднього документального дослідження та встановлення економічних показників (утворення нестачі, проведення господарської операції з порушенням вимог нормативно-правових актів тощо), які визначають зміст та причину виникнення збитків. У подальшому результати дослідження використовуються для встановлення судом причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою та економічними наслідками, що виникли у потерпілої сторони [2].

Експерт-економіст досліджує документи, що характеризують активи та економічні процеси, що з ними відбуваються. У даному контексті важливого значення набуває оцінка активів, безповоротна втрата яких (повна або часткова) чи зменшення їх вартості через погіршення характеристик визначають економічну природу збитків.

Вирішення вказаних питань здійснюється комплексно із залученням експертів у відповідній галузі знань за іншими спеціальностями. Так, експертиза власне об'єктів відноситься до завдань інших експертних спеціальностей (наприклад, 12.1 «Визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів», 12.2. Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого

власнику транспортного засобу та інші). Тому для проведення економічної експертизи при дослідженні: документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій з активами, розрахунків розміру нестач, розрахунку економічного показника майнової шкоди (збитків, втраченої вигоди) тощо у якості вихідних даних використовуються результати товарознавчої частини комплексної експертизи.

Доцільність проведення комплексних товарознавчо-економічних експертиз в частині вартісної оцінки об'єкта (актива) також обґрунтовується застосуванням норм Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей [3]. Відповідно до п. 2 вказаного Порядку, розмір збитків визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки. Тобто, розмір збитків ґрунтується на основі оцінки, в якості якої може виступати як окремий висновок товарознавчої експертизи, так і оцінка майна в частині комплексної товарознавчо-економічної експертизи.

Результати товарознавчої експертизи використовуються не лише як вихідні дані для розрахунку збитків як під час проведення судової економічної експертизи, а також для цілей бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання.

Таким чином, повне та об'єктивне вирішення запитань, поставлених перед судовими експертами, спрямоване на дослідження розміру завданих збитків забезпечується проведенням комплексної товарознавчо-економічної експертизи. Вихідними даними для проведення економічного дослідження є висновки товарознавчої частини комплексної експертизи.

Список використаних джерел

1. Дивнич А. В., Дивнич О. Д. Формування експертного завдання на вирішення судової економічної експертизи у контексті викликів воєнного стану. *Судово-експертна діяльність: збереження наукового і кадрового потенціалу в умовах воєнного стану* : матер. IV Всеукр. форуму судових експертів (м. Львів, 7 черв. 2024 р.). Одеса: Юридика, 2024. С. 95–98. URL: https://www.researchgate.net/publication/387937771_Formuvanna_ekspertnogo_zavdanna_na_virisenna_sudovoi_ekonomichnoi_ekspertizi_u_konteksti_viklikiv_voennogo_stanu (дата звернення 21.01.2025).

2. Методика вирішення судово-економічною експертизою питань щодо спричинення матеріальних збитків. Київ.: Київський НДІСЕ Міністерства юстиції України, 2004.

3. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей від 22.01.1996 № 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-п#Text> (дата звернення 21.01.2025).

Панічук О. В.

аспірант

Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРЕДИТНОГО РЕЙТИНГУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сучасний самодостатній розвиток бізнесу в ринкових умовах потребує якісної системи оцінювання ризиків кредиторів і дебіторів щодо їх надійності здійснювати розрахунки.

При цьому, дебіторська заборгованість це наслідок зобов'язань перед суб'єктами господарювання за тимчасове вилучення у них економічних ресурсів (активів), а кредиторська – тимчасове залучення в їх діяльність активів на умовах зобов'язань. Зобов'язання як борги кредиторам що виникають в наслідок минулих подій призводять при їх погашенні до зменшення ресурсів, а ті що формуються дебіторами при оплаті збільшують економічні ресурси суб'єктів господарювання.

Отже, у відносинах між суб'єктами господарювання у процесах постачання і придбання економічних ресурсів одна господарська операція, яка для однієї сторони є дебіторською заборгованістю, а для іншої – кредиторською заборгованістю. У бухгалтерському обліку за цими господарськими операціями одночасно здійснюються записи у дебітора на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та

замовниками», а у кредитора на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

За таких умов, ефективне управління зобов'язаннями в контексті їх своєчасного погашення суб'єктами господарювання є умовою успішної діяльності бізнесу і потребує здійснення постійного контролю за розрахунками між ними.

Одним із інструментів здійснення контролю за створенням дебіторської і кредиторської заборгованості та забезпечення їх погашення є оцінювання ризиків розрахунків за допомогою кредитного рейтингування як дебіторів так і кредиторів.

Кредитні рейтинги є універсальною формою оцінювання кредитоспроможності суб'єктів господарювання в усьому світі. Вітчизняна система рейтингу оцінювання вже діє понад 20 років відповідно до концепції [1], яка визначила підходи для проведення національного рейтингування за результатами якого встановлюється рівень кредитного ризику.

Загальні визначення поняття «кредитний рейтинг» наведені як в нормативних актах так і в наукових дослідженнях. На законодавчому рівні кредитний рейтинг розглядається на основі його розуміння в ЄС, як висновок, визначений з використанням рейтингової шкали, щодо кредитоспроможності рейтингованого суб'єкта [3] та умовний вираз кредитоспроможності об'єкта рейтингування в цілому та/або його окремого боргового зобов'язання за національною шкалою кредитних рейтингів [4].

Об'єктами кредитного рейтингування законодавство визнає в цілому суб'єкти (держава, міжнародні організації, органи державної влади і місцевого самоврядування, юридичні особи) та/або борги, фінансові зобов'язання, боргові цінні папери, привілейовані акції чи інші фінансові інструменти.

Національна шкала кредитних рейтингів складається з двох рівнів: інвестиційний (чотири категорії) та спекулятивний (шість категорій), які можуть мати додаткові ідентифікатори проміжного позначення.

Основні дефініції кредитного рейтингу, які визначені в наукових дослідженнях це:

- узагальнена експертна оцінка ступеню кредитного ризику, що вказує на ймовірність невиконання (непогашення) боргових зобов'язань (імовірність дефолту) [2];

- інформація на підставі якої користувачі роблять висновки про кредитоспроможність позичальників і приймають економічні рішення про їх кредитування [6].

Розвиток національного кредитного рейтингування об'єктів визначених в законодавстві потребує нормативно трактування особливостей його змісту щодо юридичних осіб, окремих видів боргів, фінансових зобов'язань, боргових цінних паперів, привілейованих акцій та інших фінансових інструментів.

В наукових дослідженнях в цьому напрямі звертається увага тільки на визначення поняття «кредитного рейтингування підприємств» в розумінні, що рейтинг підприємства є інтегральною оцінкою здатності виконувати свої зобов'язання та надавати сигнали генерування потенціалу [5].

Кредитний рейтинг створює лише якісну оцінку надійності зобов'язання у формі дебіторської і кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання та/або за іншими фінансовими інструментами як об'єктами рейтингування. Водночас, дебітори і кредитори потребують кількісного оцінювання якості стану зобов'язань та вимагають вимірювати його абсолютними і відносними показниками рівня ризику. Тому, найкраще якщо кожній категорії кредитного рейтингу відповідає певна статистична оцінка рівня ризику погашення зобов'язань за дебіторською і кредиторською заборгованістю.

Для забезпечення здійснення кількісного оцінювання кредитного рейтингування суб'єктів господарювання як дебіторів і кредиторів важливу роль мають відігравати інформаційні ресурси облікової системи.

В методології кредитного рейтингування [7] як основа використовується такі показники як прибутковість, ліквідність та платоспроможність, структура капіталу [5], які формуються за даними фінансової звітності.

Облікове інформаційне забезпечення в складі системи бухгалтерського, управлінського і статистичного обліку та показників оподаткування бізнесу є основою кредитного рейтингу:

1) суб'єктів господарювання як об'єктів, що здійснюють господарську діяльність на основі залучення зобов'язань при формуванні активів та надають товарні кредити покупцям в процесі постачання їм продукції, робіт, послуг;

2) елементів зобов'язань, що відображаються в пасиві балансу та характеризуються позиками, кредиторською заборгованістю, векселями виданими та забезпеченнями;

3) фінансових активів у формі фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості та векселів одержаних.

Таким чином, інформаційні ресурси бухгалтерського обліку як головного інструменту формування показників стану діяльності суб'єкта господарювання є і будуть основою розробки кредитних рейтингів, які мають забезпечити систему ефективного управління дебіторською і кредиторською заборгованістю та фінансовими інструментами бізнесу на основі кредитного рейтингування.

Список використаних джерел

1. Концепції створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2004 р. № 208-р. URL: <https://surl.li/xpvmvy> (дата звернення 26.01.2025).

2. Долінський Л. Моделювання кредитних рейтингів за національною та міжнародною рейтинговими шкалами. *Вісник НБУ*. 2010. № 10. С. 50–54.

3. Про рейтингування: Закон України від 19.09.2024 р. № 3981-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3981-20#top> (дата звернення 26.01.2025).

4. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків: Закон України від 30.10.1996р. № 448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення 26.01.2025).

5. Стецько М. В. Рейтинг підприємства як детермінанта прийняття рішень на ринку капіталів. *Економічний простір*. 2018. № 133. С. 200-213.

6. Глушаченко С. С. Інформаційне забезпечення процесу оцінки кредитного рейтингу підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6857> (дата звернення 26.01.2025).

7. Правила визначення уповноваженим рейтинговим агентством рейтингової оцінки за Національною рейтинговою шкалою: Рішення Національно комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.01.2016 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-16#Text> (дата звернення 26.01.2025).

Синчак В. П.

д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

У вітчизняному оподаткуванні суб'єктів малого підприємництва (далі – СМП) виділяються дві підсистеми: загальна та спрощена. Натомість, чільне місце займає саме спрощена система оподаткування, обліку та звітності. За її очевидної адаптивності держава має можливість впливати на підприємницьку активність і формувати доходи в бюджетній системі. Відтак оптимальне співвідношення між потребами доходів бюджету та можливостями їх забезпечувати суб'єктами господарювання перебуває у царині найактуальніших питань. Саме тому із затвердженням в Україні Національної стратегії доходів до 2030 року [1] (далі – Стратегія 2030) в розділі «Податкова політика», серед стратегічних цілей, визначено основні напрями в оподаткуванні доходів.

З-поміж інших важливих заходів (з погляду теми публікації), сформульованих у розділі «Податкова політика» Стратегії 2030, доцільно виокремити заплановане реформування спрощеної системи оподаткування (далі – ССО). Ідеться, зокрема, про звуження сфери її застосування. Насамперед, завдяки вилученню з числа суб'єктів ССО юридичних осіб – платників єдиного податку. При цьому для зменшення зловживань передбачено введення додаткових «запобіжників» [1], про які лише фрагментарно згадується у цьому стратегічно-важливому документі.

Природньо-очікуваним, через неодноразове здійснення такого заходу у минулому, є передбачене у розділі «Податкова політика» Стратегії 2030 підвищення обсягу оподатковуваних операцій для обов'язкової реєстрації платникам ПДВ. Адже граничний поріг для означеної форми реєстру платників ПДВ уже тривалий період часу знаходиться на рівні 1 млн грн. Безумовно, збільшення суми постачання товарів для обов'язкової реєстрації платникам ПДВ позбавить певну частину суб'єктів господарювання від її здійснення. Тут усе залежить від того, якому обсягу буде надано перевагу.

Натомість, привертає увагу заплановане збільшення ефективних податкових ставок податків у ССО. До того ж, до рівня загальної системи оподаткування або «загального режиму» [1], як наголошено у розділі «Податкова політика» Стратегії 2030. Адже фіскальна значимість спрощеної системи оподаткування є чи не однією з головних причин, що привертає підвищену критичну увагу до її реформування. Якраз тому очікувані зміни й посилюють дослідницький інтерес до зарубіжного досвіду оподаткування СМП для його порівняння з вітчизняною практикою функціонування спрощеної та загальної систем оподаткування і їхньою майбутньою перспективою після реформування.

Не менше уваги у Стратегії 2030 зосереджено на загальній системі оподаткування, яка передбачає сплату податку на прибуток. У світовій практиці саме цей податок вважається найбільш справедливим. Адже за механізму його дії, по-перше, можливо оподатковувати фінансовий результат (який у вітчизняній податковій системі збільшується/зменшується на різниці за умовами, визначеними ПК України), на відміну від доходу у спрощеній системі оподаткування. І, по-друге,

у податку на прибуток найкраще зарекомендували себе податкові інструменти, що використовуються у податковому регулюванні. Ідеться, зокрема, про дві групи податкових пільг, наявних і у Стратегії 2030.

До першої із зазначених груп відносимо податкові пільги, якими передбачаються вирахування з оподаткованого доходу певних витрат (представницькі витрати (Японія), витрати на оплату праці нових працівників (Угорщина) тощо). У складі другої групи виділимо лише окремі пільги щодо зменшення податку на прибуток (відрахування на стимулювання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (Велика Британія) тощо).

Частково окреслені податкові інструменти, що використовуються у зарубіжній практиці, дозволяють їх порівняти з основними стимулами, передбаченими у податку на прибуток за змістом Стратегії 2030. Насамперед, привертає увагу захід щодо «раціоналізації чинних режимів інвестиційного стимулювання» [1]. Безумовно, визначена одна з пріоритетних цілей, що вирізняється своєю науково-практичною актуальністю та значимістю. Адже активізація інвестиційної діяльності в умовах війни та у період післявоєнного відновлення за рахунок визначеного джерела реінвестування, є необхідним і дієвим напрямом в податковому регулюванні.

Проте, щоб досягти означеної мети необхідно передбачити майбутнє використання інвестиційної пільги зокрема та врахувати минуле відношення до податкових пільг загалом. Хочеться сподіватися, що з виконанням Стратегії 2030, ставлення до податкових пільг зміниться. Адже за ПК України останні не віднесено до обов'язкових елементів податків. Тому для реалізації вказаної мети потрібно змінити статус податкових пільг та віднести їх до обов'язкових елементів податку на прибуток. Як варіант, інвестиційні пільги доцільно виокремити у відведену для них (і їм подібних) окрему групу з назвою «Цільові податкові пільги» з відповідним звітуванням про їх цільове використання.

Перехід до «миттєвої амортизації» [1], як передбачено у розділі «Податкова політика» Стратегії 2030, безумовно, має свої переваги. Адже цей захід дозволить СМП швидше оновлювати основні засоби, що важливо з погляду інтенсифікації

виробництва. Однак слід бути готовими до сприйняття диспропорції між податковими надходженнями із податку на прибуток й амортизаційними відрахуваннями. Так у США при використанні в останньому півстолітті такого податкового інструмента обсяги амортизаційних відрахувань збільшилися у 90 разів, а податку на прибуток – лише у 13 разів [2, с. 122].

Отже, оподаткування СМП є індикатором у його реформуванні в умовах Стратегії 2030. Уведення інвестиційних стимулів у загальній та подальше використання спрощеної системи оподаткування сприятимуть розвитку СМП.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_pdf (дата звернення 10.02.2025 року).
2. Дубинецька П. П. Оцінювання результативності реформування податкової системи України. *Економічний простір*. 2014. №85. С. 114–124.

Ходаба Л. В.

здобувачка ступеня вищої освіти «Магістр»

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторно
м. Запоріжжя, Україна

ВПЛИВ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ НА ЦИФРОВУ ТРАНСФОРМАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

У сучасному світі, де інформаційні технології розвиваються дуже швидко, цифровізація бухгалтерії та аудиту є необхідною умовою для успішного функціонування підприємств. Однак ефективне впровадження цифрових рішень вимагає стратегічного підходу, адже технології швидко змінюються, і підприємства повинні адаптуватися до цих змін. Автоматизація облікових процесів, використання хмарних технологій, штучного інтелекту та інших інновацій дозволяє підвищити

ефективність, зменшити витрати та мінімізувати помилки, а також забезпечує точніше фінансове планування.

Цифровізація бухгалтерії та аудиту важлива для малого та середнього бізнесу, оскільки знижує адміністративні витрати та відкриває нові можливості для доступу до міжнародних ринків. Прозорість фінансової звітності, досягнута завдяки цифровим технологіям, забезпечує точність і підвищує довіру партнерів і інвесторів.

Вплив європейських стандартів, таких як МСФЗ і Директиви ЄС, є ключовим для розвитку цифрових технологій у сфері обліку та аудиту, оскільки вони встановлюють чіткі вимоги до фінансової звітності, що стимулює підприємства впроваджувати сучасні технології для забезпечення прозорості. Це важливий крок для інтеграції України в європейський економічний простір, оскільки відповідність європейським стандартам дає конкурентну перевагу на міжнародних ринках [1].

Цифровізація бухгалтерського обліку та аудиту, зокрема в контексті європейських стандартів, є важливим фактором для підвищення ефективності фінансових процесів та конкурентоспроможності підприємств. У Європі це підтримується через єдині стандарти, що стимулюють використання передових технологій.

Основними напрямками є автоматизація облікових процесів за допомогою штучного інтелекту (AI), аналізу великих даних (Big Data), технології блокчейн, інтернету речей (IoT) та роботизації процесів (RPA). Ці інновації знижують людський фактор, прискорюють обробку даних і підвищують точність звітності.

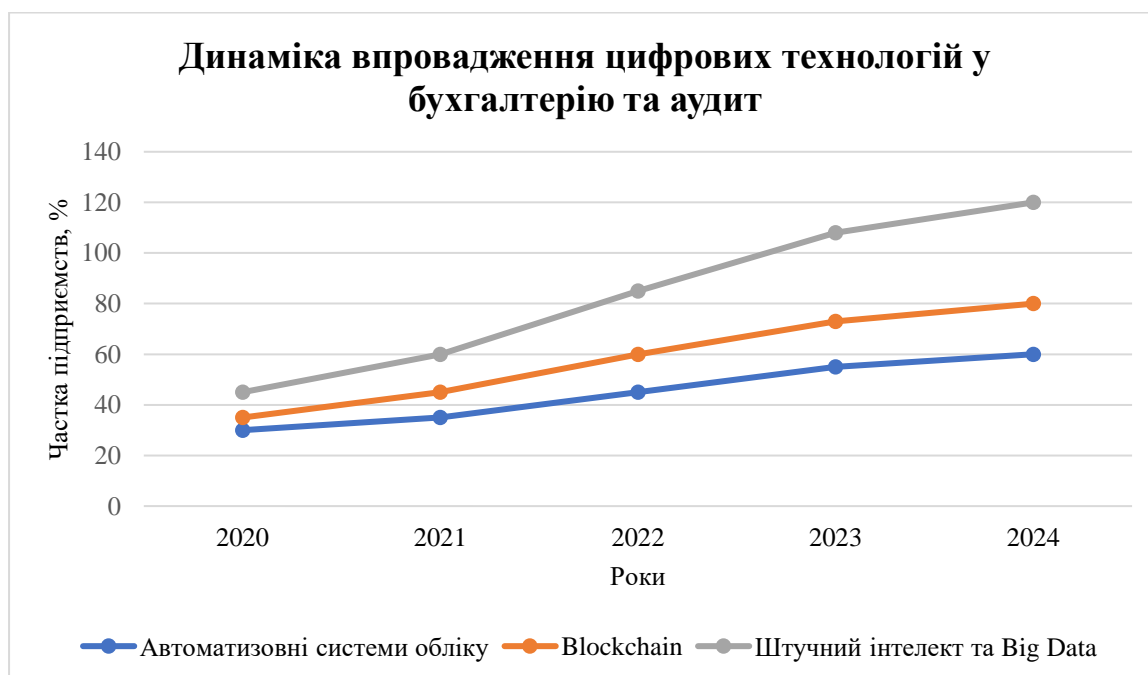
AI аналізує фінансові операції, виявляючи аномалії та прогножуючи результати. Big Data оптимізує процеси та стратегічні рішення. Blockchain забезпечує прозорість і безпеку операцій для аудиторських перевірок. IoT дозволяє відслідковувати активи в реальному часі, а RPA автоматизує рутинні операції, знижуючи ймовірність помилок [5].

Ці технології створюють ефективні та прозорі системи обліку, відповідні вимогам сучасної європейської економіки.

Технології, що використовуються в обліку та аудиті

Технологія	Опис	Переваги
Штучний інтелект (AI)	Використання для автоматизації аналізу фінансових даних	Швидкість обробки, виявлення аномалій, прогнозування
Big Data	Аналіз великих обсягів даних для прийняття рішень	Оцінка ризиків, стратегічне планування, оптимізація процесів
Blockchain	Використання для забезпечення прозорості та безпеки фінансових операцій	Забезпечення достовірності, зменшення шахрайства
Інтернет речі (IoT)	Збір та аналіз даних з фізичних пристроїв для моніторингу активів	Управління запасами, відслідковування активів в реальному часі
Роботизація процесів (RPA)	Автоматизація рутинних облікових операцій	Зниження витрат, підвищення точності та швидкості обробки

В Україні процес цифровізації бухгалтерського обліку та аудиту поступово набирає обертів, але все ще залишається на стадії активного розвитку. Використання цифрових технологій в бухгалтерії на початковому етапі потребує значних інвестицій і часу на адаптацію. Основною проблемою є недостатнє фінансування, що обмежує можливості для закупівлі необхідного програмного забезпечення та оновлення технічної бази [4]. Крім того, спостерігається дефіцит кваліфікованих кадрів, які мають навички роботи з новими технологіями.

Рис. 1. Тренди використання цифрових технологій у бухгалтерії та аудиті (2020–2024)

На рисунку представлено динаміку впровадження цифрових технологій у бухгалтерський облік та аудит в Україні у період 2020–2024 років. Як видно, найбільше зростання спостерігається у використанні автоматизованих систем обліку (з 30% у 2020 році до 60% у 2024 році), а також штучного інтелекту та Big Data (з 10% до 40%). Популярність Blockchain також зростає, хоча темпи впровадження цієї технології залишаються повільнішими. Це свідчить про поступову адаптацію українських підприємств до європейських стандартів, що передбачають цифровізацію облікових процесів. Проте проблема недостатньої обізнаності про переваги цифрових технологій залишається: багато організацій досі використовують застарілі методи обліку, що знижує їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Водночас деякі підприємства вже впроваджують інновації, використовують електронні системи для фінансової звітності та проводять внутрішні аудити за допомогою цифрових технологій.

Адаптація європейських практик у сфері цифрового обліку та аудиту є важливим кроком для інтеграції України в європейський економічний простір. Проте цей процес стикається з низкою викликів. Один з основних – це необхідність значних інвестицій у розвиток цифрової інфраструктури. Крім того, для впровадження європейських стандартів потрібне масштабне навчання кадрів, а також змінювання внутрішніх бізнес-процесів. Для більш детального розуміння основних викликів і перспектив цієї адаптації, у таблиці 2 наведено основні аспекти, які потребують уваги на шляху впровадження європейських стандартів в Україні [2].

Забезпечення відповідності європейським стандартам також вимагає високого рівня співпраці між державними органами, підприємствами та освітніми установами для підготовки кваліфікованих кадрів. Це вимагає розробки спеціалізованих навчальних програм та курсів для бухгалтерів і аудиторів.

З іншого боку, адаптація до європейських стандартів може значно підвищити ефективність вітчизняного обліку та аудиту, забезпечити доступ до міжнародних

ринків і сприяти інтеграції України в глобальну економіку [3]. Ключовими етапами цієї адаптації є:

- Впровадження європейських стандартів фінансової звітності та аудиту (МСФЗ, Директиви ЄС).
- Використання інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, Big Data, Blockchain, для забезпечення прозорості та ефективності процесів.
- Навчання та підготовка кадрів, здатних працювати з новими технологіями та відповідати вимогам міжнародних стандартів.

Таблиця 2

Виклики та перспективи адаптації європейських стандартів в Україні

Виклики	Перспективи
Недостатнє фінансування для інвестицій	Підвищення ефективності завдяки впровадженню інноваційних технологій
Відсутність кваліфікованих кадрів	Підготовка висококваліфікованих фахівців через спеціалізовані курси
Низька обізнаність підприємств	Доступ до міжнародних ринків та підвищення конкурентоспроможності
Необхідність змін у внутрішніх процесах	Гармонізація з європейськими стандартами і підвищення прозорості

Отже, можна дійти висновку, що цифровізація бухгалтерського обліку та аудиту є ключовим фактором для підвищення ефективності та прозорості підприємств в Україні. Впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект, Big Data та Blockchain, дозволяє автоматизувати процеси та знижувати ризики помилок. Проте, для повної адаптації європейських стандартів потрібні інвестиції, підготовка кадрів та оновлення інфраструктури.

Основними напрямками розвитку є впровадження технологій для автоматизації обліку, підвищення прозорості фінансової звітності та гармонізація з міжнародними стандартами. Українським підприємствам необхідно продовжувати адаптацію до європейських практик для підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Рекомендовано розширювати навчання спеціалістів, інвестувати в цифрову інфраструктуру та підтримувати бізнес через державні програми.

Список використаних джерел

1. Литвиненко С. В. Впровадження штучного інтелекту в аудиті: міжнародний досвід і перспективи для України. *Наукові записки НАУКМА. Економічні науки*. 2023. Т. 8, № 1. С. 54-60
2. Бурлан С. Digitalization as a key trend in accounting: challenges and opportunities. Ternopil Ivan Puluj National Technical University. 2023.
3. Кузьменко, І. М., & Ковальчук, О. В. Діджиталізація бухгалтерського обліку: виклики та можливості. *Збірник наукових праць*. 2023.
4. Тенюх З., Пелех У., Хоча Н. Застосування цифрових технологій в бухгалтерському обліку й аудиті на підприємствах України. *Економічний простір*. 2022. Вип. 9(4). С. 46-55.
5. IFAC (2022). Digital Transformation and Innovation in Auditing: Insights and a Review of Academic Research. *International Federation of Accountants (IFAC)*.

Ходзицька В.В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ТА АУДИТ В ЦАРИНІ СТАЛОГО ЗВІТУВАННЯ

Сучасний дискурс визнає соціальні нерівності та фінансові кризи, а їх негативний вплив домінує. Спосіб життя світової спільноти загрожує екології, тому людство має орієнтуватися на довгострокові наслідки. Економіка та організаційні системи, які шкодять планеті Земля та її ресурсам, мають бути констатовані як фактори світової кризи. Людство має актуалізувати соціальну, екологічну та економічну справедливість та забезпечити перехід до сталих систем. Екологічні проблеми відіграють ключову роль формуванні корпоративної соціальної

відповідальності.

Процес розробки та реалізації корпоративної екологічної стратегії розкривається у інформаційному документі «Реалізація корпоративних екологічних стратегій», в якому виділено три окремі етапи корпоративної взаємодії [3]. Розглянемо основні теорії щодо досягнення оптимальної сталості:

✓ *Теорія 1. Управління дотриманням нормативних вимог.*

Згідно з цією теорією на первісному етапі суб'єкти сталості створюють програми екологічного менеджменту. Потенційна відповідальність мотивує усвідомлювати ризики, пов'язані з судовими позовами, витратами на очищення, що виникають внаслідок практики сьогодення. Таким чином, створюються системи для виявлення та моніторингу фізичних ризиків та небезпеку відповідності до нормативних вимог.

✓ *Теорія 2. Досягнення конкурентної переваги.*

До суб'єктів сталості приходить усвідомлення, що ефективне використання ресурсів може забезпечити конкурентну перевагу. У той час як підприємства *теорії 1* переважно зосереджені на мінімізації екологічних ризиків та відповідальності, компанії *теорії 2* акцентуються на оптимізації витрат.

✓ *Теорія 3. Завершальна інтеграція екологічної сталості.*

На останньому етапі суб'єкти сталості повністю інтегрують екологічну точку бачення у свою корпоративну культуру. суб'єкти господарювання визнають, що екологічний акцент – це не просто юридичне зобов'язання, моральний імператив чи комерційні витрати – це важливий елемент існування в конкурентному середовищі. Акцент на екологічну сталість превалює та незмінно впливає на щоденне прийняття рішень на всіх рівнях. До господарюючих суб'єктів приходить усвідомлення можливості довгострокового розвитку та стабільності поряд з концепцією екологічної еволюції.

Таким чином, інструментарій трьох теорій може комунікувати на всіх рівнях. Використання в тандемі усіх трьох теорій забезпечує оптимальний довгостроковий розвиток підприємства та сталість його конкурентоспроможності. Організації обирають різні методології та інструменти для безпрецедентного включення

екологічних аспектів до стратегічного прийняття оперативних та стратегічних рішень.

Список використаних джерел

1. AccountAbility, AA1000 Assurance Standard v3. 2020. URL: www.accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard/ (дата звернення 26.01.2025).
2. Sustainable business models to create sustainable competitive advantages: strategic approach to overcoming COVID-19 crisis and improve financial performance / M. Mattera та ін. *International Business Journal*. 2021. <https://doi.org/10.1108/cr-03-2021-0035>.
3. Oware K. M., Valacherry A. K., Mallikarjunappa T. Do third-party assurance and mandatory CSR reporting matter to philanthropic and financial performance nexus? Evidence from India. *Social Responsibility Journal*. 2021. <https://doi.org/10.1108/srj-10-2020-0411>.
4. The Impact of Sustainability Practices on Firm Financial Performance: Evidence from Malaysia. *Management and Accounting Review*. 2021. Т. 20, № 3. <https://doi.org/10.24191/mar.v20i03-09>.
5. Buallay A., El Khoury R., Hamdan A. Sustainability reporting in smart cities: A multidimensional performance measures. *Cities*. 2021. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103397>.
6. The impact of sustainability practices on financial performance: empirical evidence from Sweden / D. C. Pham [et al.]. *Cogent Business & Management*. 2021. Т. 8, № 1. <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1912526>.
7. Buallay A. Sustainability reporting and agriculture industries' performance: worldwide evidence. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*. 2021. <https://doi.org/10.1108/jadee-10-2020-0247>.
8. Buallay A. Sustainability Reporting and Firm's Performance: Comparative Study between Manufacturing and Banking Sectors. *Int. J. Product. Perform. Manag.* 2019. № 69. P. 431–445.
9. Yilmaz I. Sustainability and financial performance relationship: international

evidence. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*. 2021. <https://doi.org/10.1108/wjemsd-10-2020-0133>.

10. Dincer B., Keskin A. İ., Dincer C. Nexus between Sustainability Reporting and Firm Performance: Considering Industry Groups, Accounting, and Market Measures. *Sustainability*. 2023. Т. 15, № 7. Р. 5849. <https://doi.org/10.3390/su15075849>.

Хочай В. О.

здобувач третього рівня вищої освіти

Науковий керівник: Безверхий К.В.

к.е.н., доцент

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

МОДЕЛЬ РОЗРОБКИ РОБОЧОГО ПЛАНУ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах сучасних викликів, які постають перед сільськогосподарськими підприємствами, що вирощують продукцію рослинництва необхідно використовувати всі наявні резерви для прийняття відповідних управлінських рішень їх менеджментом. Саме тому, сільськогосподарські підприємства повинні приділяти відповідну увагу системі інформаційного забезпечення таких підприємств. Разом з тим, наявна система бухгалтерського обліку потребує розвитку робочого плану рахунків задля забезпечення інформаційних потреб усіх зацікавлених користувачів інформації з метою прийняття відповідних управлінських рішень, зокрема що стосуються управлінням продукції рослинництва.

Вітчизняні дослідники К.В. Безверхий та Л.В. Гнилицька [1] акцентують увагу на гармонізації інформаційного забезпечення економічної безпеки суб'єктів міжнародного економічного середовища. Вони досліджують можливості розробки

робочого плану рахунків бухгалтерського обліку, що відповідає як національним, так і міжнародним стандартам. Це є надзвичайно актуальним для підприємств рослинництва, які здійснюють експортну діяльність та працюють у контексті глобалізації.

Принципи побудови робочого плану рахунків бухгалтерського обліку наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Принципи побудови робочого плану рахунків бухгалтерського обліку у працях авторів

№ з/п	Автор	Найменування принципів побудови робочого плану рахунків бухгалтерського обліку
1	Боримська К.П. [2, с. 301] та Сушко Н.І. [3, с. 4]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Легітимності. 2. Оптимізації критеріїв. 3. Однорідності. 4. Системності. 5. Раціональності. 6. Адаптивності. 7. Багатозначного кодування
2	Момонт Т.В. [4]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гнучкість. 2. Легітимність. 3. Повнота охоплення бухгалтерських операцій. 4. Аналітичність. 5. Відповідність потребам користувачів. 6. Зручність у використанні. 7. Забезпечення належної організації контролю за здійсненням господарських операцій
3	Свірко С.В., Дикий А.П., Самчук М.Ю. [10, с. 55]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні принципи побудови робочого плану рахунків бухгалтерського обліку: <ol style="list-style-type: none"> 1.1) легітимності; 1.2) повноти охоплення; 1.3) аналітичності; 1.4) зручності. 2. Технічні принципи побудови робочого плану рахунків бухгалтерського обліку: <ol style="list-style-type: none"> 2.1) єдність критеріїв при введенні рахунків та їх кодування; 2.2) однорідності та розмежування рахунків для відображення якісно однорідних відповідних об'єктів обліку; 2.3) забезпечення однакового рівня узагальнення інформації в межах відповідних рівновеликих ієрархічних одиниць рахунків; 2.4) раціональності у співвідношенні кількості рівнів субрахунків і корисністю розмежування інформації за ними

Джерело: складено автором на основі [2, с. 301; 3, с. 4; 4; 5, с. 55]

Вищевказані принципи побудови робочого плану рахунків бухгалтерського обліку (табл. 1) демонструють широкий підхід до розробки робочого плану рахунків, поєднуючи загальні методологічні основи з конкретними технічними аспектами, що забезпечує баланс між системністю, адаптивністю та функціональністю.

На основі наведених принципів побудови робочого плану рахунків бухгалтерського обліку (табл. 1) доцільно буде навести модель розробки робочого плану рахунків бухгалтерського обліку сільськогосподарського підприємства, що вирощує продукцію рослинництва (рис. 1).

----- запропоновано автором

Рис. 2.1. Модель розробки робочого плану рахунків бухгалтерського обліку сільськогосподарського підприємства, що вирощує продукцію рослинництва

Джерело: удосконалено автором на основі [2, с. 301; 4, с. 4; 5, с. 55]

Вищевказана модель розробки робочого плану рахунків бухгалтерського обліку сільськогосподарського підприємства, що вирощує продукцію рослинництва (рис. 1) є базовою, що може бути використана під конкретні потреби такого підприємства, з урахуванням його організаційно-технологічних особливостей діяльності, а також іншими чинниками (інформаційні потреби стейкхолдерів, нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку тощо), які пливають на побудову його робочого плану рахунків бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Безверхий К. В., Гнилицька Л. В. Розробка робочого плану рахунків бухгалтерського обліку з метою гармонізації інформаційного забезпечення економічної безпеки суб'єктів міжнародного економічного середовища. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2015. № 1(45). С. 36 – 145.

2. Боримська К. П. Порядок побудови робочого плану рахунків як елемента облікової політики підприємства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2010. Вип. 18(І). С. 298–305.

3. Сушко Н. І. Робочий план рахунків. Принципи розбудови, етапи розробки та приклади деталізації. *Баланс. Бюджет*. 2017. № 5-1. С. 1–21.

4. Момонт Т. В. Особливості складання робочого плану рахунків туристичними підприємствами. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*. 2014. № 1(11). URL: http://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_73.pdf (дата звернення 14.01.2025).

5. Свірко С. В., Дикий А. П., Самчук М. Ю. Первинна організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах України: розробка робочого плану рахунків. *Вісник ЖДТУ*. 2017. № 1(79). С. 53-65. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6212/53.pdf> (дата звернення 14.01.2025).

Цап В. Д.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

З прийняттям в Україні надзвичайного стану у лютому 2022 року, державними інституціями прийнято відповідні зміни до нормативно-законодавчих актів, щодо функціонування країни у такий період [1]. Особлива увага приділяється економіці країни, прийняттю та виконанню державного бюджету України, який на пряму залежить від сплати податків платниками податків враховуючи їхнє становище. За період дії на території України такого стану до Податкового кодексу прийнято 68 змін: у 2022 р. – 28, у 2023 р. – 20, та у 2024 р – 10; до Митного кодексу – 32 зміни, у більшій частині які з орієнтовані на першу половину 2022 року у частині зменшення податкового навантаження на платників податків, а для підприємств які знаходяться на території які окуповані звільнення від подачі звітності та сплати податків, до місцевого бюджету майже 100 %, таким чином вдалося звільнити платників податків від податкового тягара [2]. Згідно закону України № 3219-ІХ від 30.06.2023 «Про внесення змін до ПКУ та інших законів України щодо особливостей оподаткування...» який набрав чинності з 01.08.2023 р. скасовано практично усі воєнні пільги [3], з врахуванням норм наказу № 309 від 22.12.2022 р. «Про затвердження переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих».

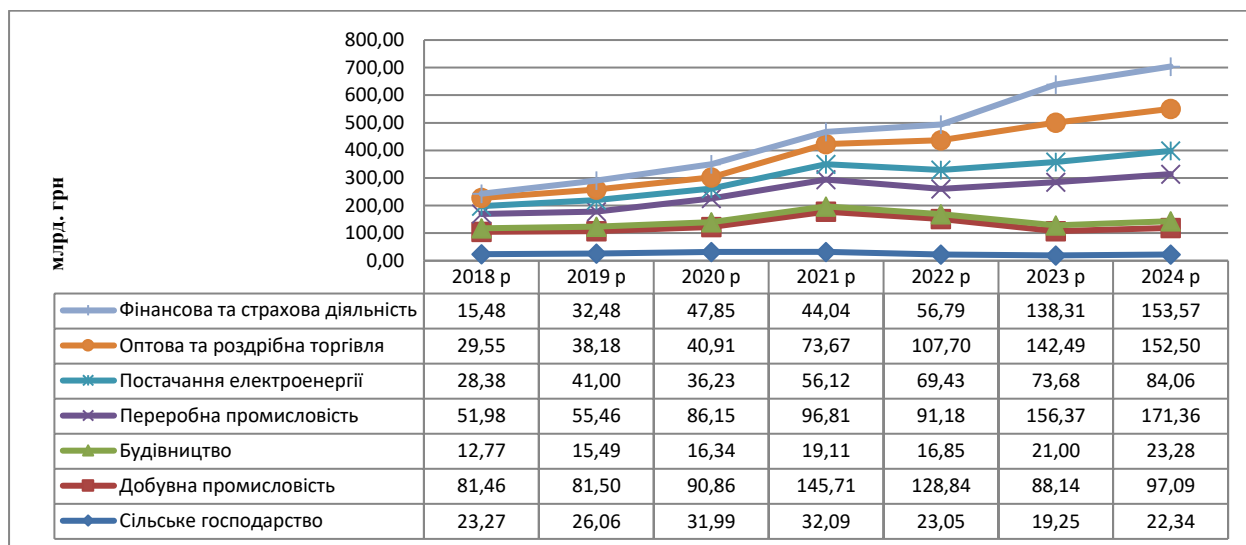
З прийняттям наказу № 309 від 22.12.2022 р. Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, який поділяє території України, на ті на яких ведуться (велися) бойові дії, на території активних бойових дій, на території активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси та на території тимчасово окуповані, з зазначенням дати

початку та дату завершення подій, які впливають на податкове навантаження платників податків у залежності того на якій території вони зареєстровані та фактично знаходяться [3]. Для платників податків яких фактична адреса знаходяться на таких територіях звільненні від нарахування та сплати таких податків: податок на нерухоме майно, єдиний податок у тому числі і для платників четвертої групи, при цьому суб'єкти господарювання не втрачають статус платника спрощеної системи, плата за землю та інші.

Відповідно до п.69 підрозділу 10 розд. XX ПКУ на період до припинення або скасування воєнного стану на території України справляння податків і зборів здійснюється з урахуванням особливостей, тобто платники податків звільняються від відповідальності за несвоєчасне виконання обов'язку щодо подання звітності, окрім подання річної декларації з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, з транспортного податку, з плати за землю, єдиного податку четвертої групи, які подаються за поточний звітний період не пізніше 20 лютого поточного року.

Одним із важливих нормативних документів для підтримки економічних показників країни є закон України від 28.07.2022 р №2468-IX «Про внесення змін до деяких законорачих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» [2], який дозволив переміщуватися компаніям. За даними Opendatabot найбільше переїжджають компанії що займаються оптовою торгівлею – їх частка становить 39,4 %, роздрібна торгівля – 3,8%, будівництво – 6 %, нерухомість – 4,4%, сільське господарство та промисловість – 3,5% [4]. Доволі низький показник переміщення у зазначених галузях спричинений неможливістю перемістити засоби виробництва для сільського господарства – земля. Такі дії призвели до стимулювання економіки та збільшили податкові надходження до бюджетів усіх рівнів, а більша частина галузей економіки навіть до збільшення [5] (рис. 1). Виробничим галузям економіки таким як сільське господарство, видобувна та переробна промисловість, будівництво важко здійснювати релокацію компаній, тому їм вдалося після невисокого спаду на протязі 2022-2023 рр., з причинений логістичними, постачальними, експортно-імпортними

проблемами відновити свій потенціал у 2024 р та покращити свої показники діяльності.

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень до державного бюджету за окремими видами економічної діяльності за 2018-2024 рр.

У той час таким галузям економіки у яких ж більше можливостей до релокації, як постачання електроенергії, оптова та роздрібна торгівля, фінансова та страхова діяльність збільшили податкові надходжень у порівнянні з 2021 роком від 2 до 3,5 рази, так торгівля з 73,67 млрд. грн. у 2021 році збільшила до 152,5 млрд. грн., а фінансова та страхова діяльність з 44,04 млрд грн. у 2021 році до 153,57 млрд грн. у 2024 р., одними із причин такого зростання у фінансовій діяльності є девальвація гривні та збільшення податку на прибуток для фінансових установ до 50 % замість 18%.

Важливим заходом забезпечення надходжень податкових платежів до бюджетів різних рівнів, у тому числі й за рахунок примусового стягнення у платників сум, прихованих від оподаткування, є податковий контроль [7]. Особливо у період релокації бізнесу, перереєстрації юридичної адреси підприємств, а фактична у той час залишається на не підконтрольних територіях, кількість таких підприємств за даними Міністерства економіки становить до 30 тис компаній. Державною податковою службою 09.06.2023 року прийнято наказ № 444 «Про

затвердження Методики проведення перевірки загальних положень податкового та іншого законодавства України, контроль за дотриманням якого покладено на податкові органи», метою якого контроль за сплатою податків використовуючи інформацію офіційних джерел. Методика та алгоритм проведення (рис. 2), що використовуються містить інформацію службового характеру та не підлягає розголошенню, служить для встановлення розбіжностей між поданими даними платника податків та офіційними даними за різного роду офіційних реєстрів.

Методика проведення перевірки загальних положень податкового та іншого законодавства (наказ ДПС № 444 від 09.06.2023 р)

Рис. 2. Методика проведення перевірки загальних положень податкового та іншого законодавства відповідно до наказу № 444 від 09.06.2023 р.

Важливим до відповідної методики є визначення категорії платника податків у залежності від розбіжностей встановлених між поданою інформацією, даними платником податком та інформацію до офіційних джерел (реєстрів). Відповідно до додатку 1 Методики 444 формується звіт про результати автоматизованого аналізу, щодо наявних чи відсутніх ризиків (так/ні), а також підтвердженням або спростуванням (так/ні) працівником контролюючого органу інформації про податок на додану вартість, податок на прибуток, акцизний податок, єдиний соціальний внесок, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, інші платежі та збори, а також щодо господарських операцій та загальної організаційної інформації, перелік

яких зазначено рис 2 . Дана інформація служить встановлення суттєвості ризиків для платника податків: зелений (не значний) – питома вага розбіжностей відхилень до 10 %; помаранчевий (помірний) – до 35%; червоний (суттєвий) – більше 35%. Контроль за виконанням та своєчасне реагування дій відповідно до методики 444 дає можливість платнику податків не попадати до суттєвих ризиків, а відповідно уникати податкових перевірок.

Своєчасність прийняття змін в умовах надзвичайного стану до Податкового та Митного кодексу, інших нормативно-правових документів дало можливість запобігти спаду економіки та у більшій частині збільшити податкові надходження до бюджетів усіх рівнів. У сучасних умовах, при переміщенні підприємств контроль за сплату податків та діяльності таких підприємств ускладнена, прийняття Методики 444 спростувало та полегшило взаємодії платників податків та контролюючих органів, що спонукало збільшення податкових надходжень до бюджету у 2,5 рази.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». Закон України від 24.02.2022 р № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20> (дата звернення 26.01.2025).

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n130> (дата звернення 26.01.2025).

3. Про затвердження переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих: Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 р № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22> (дата звернення 26.01.2025).

4. Офіційний сайт Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-relocation-2023> (дата звернення 26.01.2025).

5. Офіційний сайт Державної статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 26.01.2025).

6. Про затвердження Методики проведення перевірки загальних положень податкового та іншого законодавства України, контроль за дотриманням якого

покладено на податкові органи: Наказ ДПС від 09.06.2023 р. № 444. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0444912-23> (дата звернення 26.01.2025).

7. Serhii Kostornoi Olena Yatsukh Tax Burden of Agricultural Enterprises in Ukraine. *Agricultural Engineering*. 2021. Vol. 25(1). P. 157-169.

Цегельник Н. І.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Поліський національний університет

м. Житомир, Україна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Облік і контроль продукції лісогосподарських підприємств є невід’ємною складовою ефективного управління лісовими ресурсами, забезпечення прозорості господарської діяльності та дотримання екологічних стандартів. Раціональне використання та збереження лісових ресурсів потребує повної та достовірної інформації, а також ефективного управління податковою системою, що регулює галузь. Важливу роль у цьому процесі відіграє бухгалтерський облік, який слугує основним інструментом контролю та документування руху лісової продукції, забезпечуючи її належний облік і звітність [2].

Водночас у сучасних умовах розвитку економіки та зростання екологічних викликів цифровізація процесів управління стає важливим інструментом підвищення ефективності діяльності лісогосподарських підприємств [3]. Діджиталізація процесів дозволяє підвищити прозорість управління, зменшити ризики незаконної вирубки та покращити екологічний моніторинг. Проте на шляху до цифрової трансформації стоїть низка викликів, що потребують системного підходу та стратегічного планування.

Діджиталізація обліку і контролю лісогосподарських підприємств сприяє підвищенню ефективності управління ресурсами. Вона охоплює такі ключові аспекти:

- автоматизація бухгалтерського обліку – використання спеціалізованого програмного забезпечення для ведення фінансової та господарської звітності;
- ГІС-технології (геоінформаційні системи) – моніторинг лісових масивів, аналіз стану лісових екосистем та оцінка впливу господарської діяльності на довкілля;
- блокчейн-технології – забезпечення прозорості обліку деревини та запобігання фальсифікації даних про походження лісоматеріалів;
- Big Data і штучний інтелект – обробка великих масивів даних для прогнозування динаміки розвитку лісових ресурсів і оптимізації процесів управління;
- електронні платформи контролю заготівлі лісу – забезпечення ефективного нагляду за рубками та лісовідновленням.

Впровадження цифрових технологій відкриває широкі можливості для підвищення ефективності діяльності лісогосподарських підприємств:

- зменшення рівня корупції – цифровий контроль усіх операцій мінімізує ризики незаконних схем у лісозаготівельній сфері [2];
- оптимізація управлінських рішень – використання аналітичних інструментів допомагає приймати обґрунтовані рішення щодо вирубки, відновлення та експорту деревини [1];
- підвищення екологічної відповідальності – цифровий моніторинг допомагає швидше реагувати на зміни у лісових екосистемах, сприяючи їх раціональному використанню;
- ефективне оподаткування – автоматизація розрахунків податкових зобов'язань дозволяє уникати помилок та покращує контроль за податковими надходженнями від лісової діяльності.

Попри значні переваги, процес діджиталізації стикається з низкою викликів, зокрема це:

- висока вартість впровадження (закупівля та інтеграція сучасних цифрових систем потребують значних інвестицій);
- недостатня цифрова грамотність персоналу (багато працівників лісогосподарських підприємств потребують додаткового навчання для роботи з новими технологіями);
- проблеми кібербезпеки (велика кількість цифрових даних потребує ефективного захисту від несанкціонованого доступу та кіберзагроз);
- недосконала нормативно-правова база (відсутність чітких законодавчих механізмів може гальмувати цифрову трансформацію).

Таким чином, діджиталізація обліку і контролю діяльності лісогосподарських підприємств є важливим напрямом підвищення ефективності галузі, який вимагає системного підходу, інвестицій у технології та адаптації до сучасних викликів. Впровадження сучасних інформаційних технологій, таких як ГІС-системи, блокчейн, хмарні обчислення та штучний інтелект, сприяє підвищенню прозорості лісогосподарської діяльності, оптимізації управлінських рішень і дотриманню екологічних стандартів. Крім того, цифрові технології відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку галузі, дозволяючи ефективно контролювати незаконні рубки, прогнозувати зміни в екосистемах та оптимізувати логістику постачання деревини.

Список використаних джерел

1. Мулик Т. О., Забродський І. Т., Донюк А. Ю. Облік продукції лісогосподарських підприємств: виклики та перспективи розвитку. *Агросвіт*. 2024. № 16. С. 134–143.
2. Цегельник Н. І. Вплив системи обліку на сучасний стан розвитку лісової галузі. *Трансформація бухгалтерського обліку, аналізу та контролю в умовах соціально-економічних викликів*: матеріали Міжнар. круглого столу (Тернопіль, 28 трав. 2021 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. Т. 1. С. 162-164.

3. Цегельник Н. І. Економічний стан лісової галузі в Україні та його вплив на сталий розвиток лісогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 13-14. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3461&i=2> (дата звернення 11.02.2025)

Юр'єва І. А.

к.е.н, доцент

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

ПІДХОДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК З ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Сучасне впровадження аспектів фінансової інклюзії у контексті імплементації директив ЄС в Україні з ключовими аспектами регуляторного середовища та європейських практик господарювання, яке забезпечує доступність фінансових послуг для широкого кола споживачів та бізнесу є актуальною темою дослідження за аналізом, який охоплює кілька ключових аспектів діяльності суб'єктів організації у світлі адаптації до європейських стандартів. Імплементація європейських практик полягає в особливостях ведення обліку за європейськими стандартами з гармонізацією бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами (IFRS, GAAP), використанні цифрових технологій в обліку (автоматизація, ERP-системи), оцінці активів і зобов'язань відповідно до європейських практик. Методологія аудиту підприємницької діяльності розглядається з точки зору впровадження вимог Директиви ЄС щодо аудиту при урахуванні концепції незалежності аудиторів та етичних стандартів в аудиторській діяльності із застосуванням практики корпоративного управління і контролю якості аудиторських послуг у відповідності до міжнародних норм. Гармонізація податкової системи України з нормами ЄС, запровадження BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) та його вплив на бізнес, особливості ПДВ та податку на прибуток у контексті європейських практик

запроваджує сучасні підходи в податковому плануванні та міжнародному оподаткуванні. Європейський Союз запроваджує комплексну політику щодо фінансової інклюзії через такі інструменти регулювання платіжних послуг за Директивою PSD2 (2015/2366/ЄС), яка спрямована на розвиток відкритого банкінгу та конкуренцію у фінансовій сфері [1]. В Україні запроваджено європейські принципи відкритого банкінгу ухваленням Закону «Про платіжні послуги» 2021 року. З огляду на мікрофінансування та підтримку підприємництва існує Програма EU4Business, яка надає фінансування малим підприємствам у країнах Східного партнерства та створенням Фонду підтримки МСБ, що дозволяє малим підприємствам отримувати доступ до дешевих кредитів. Директива 2014/17/ЄС (Іпотечний кредит) – встановлює єдині стандарти захисту споживачів при отриманні кредитів, що сприяє захисту прав споживачів фінансових послуг. Захист прав споживачів фінансових послуг з використанням цифрових фінансових технологій (FinTech) в 2017 році було запроваджено європейські вимоги до прозорості кредитних угод згідно Закону «Про споживче кредитування» Регламент 910/2014 (eIDAS) – створює єдиний стандарт цифрової ідентифікації та електронних підписів у ЄС впровадження BankID та цифрового паспорта в «Дії». Все це забезпечує доступність банківських та небанківських фінансових послуг з методами для розширення доступу до цифровізації банківських послуг, розширення онлайн-банкінгу та мобільних додатків, використання FinTech та штучного інтелекту для надання фінансових послуг, впровадження необанків (Revolut, Monzo) у ЄС та розвиток Monobank, Sense Bank в Україні. Європейські країни використовують підходи контролю за кредитними організаціями та небанківськими установами з метою регулювання та захисту прав споживачів із встановленням лімітів на кредитування для уникнення надмірної боргової залежності. Європейський Союз встановлює єдині правила для ведення бізнесу через систему директив і регламентів, які сприяють створенню прозорого, конкурентного та стійкого бізнес-середовища. Україна, у межах процесу євроінтеграції, поступово гармонізує національне законодавство з європейськими нормами відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС. Основні принципи регулювання бізнесу в ЄС полягають у впровадженні регулювання

бізнесу на основі принципів прозорості та відкритості де є чіткі правила для бізнесу, вільний доступ до інформації, добросовісної конкуренції, а це антиконкурентні дії, такі як картельні змови, суворо заборонені), захист прав споживачів з гарантіями якості товарів і послуг та корпоративною відповідальністю. Ключовими директивами ЄС, що впливають на бізнес-середовище України є Директиви щодо бухгалтерського обліку та фінансової звітності, насамперед це Директива 2013/34/ЄС. Яка регулює складання фінансової звітності підприємств, зокрема малих і середніх компаній, Директива 2014/95/ЄС, що зобов'язує великі компанії розкривати нефінансову інформацію (ESG-звіти) із впровадженням та прийняттям стандартів IFRS (МСФЗ) та імплементацією закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Директива 2006/43/ЄС встановлює вимоги до аудиторської діяльності, незалежності аудиторів та контролю якості аудиторських перевірок. Директиви щодо корпоративного управління та відповідальності спрямовані на покращення корпоративного управління, прозорості структури власності компаній Директива 2017/828/ЄС з законодавчими ініціативи щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів компаній. Антикорупційне та комплаєнс-регулювання передбачається Директивою 2019/1937/ЄС – зобов'язує компанії створювати внутрішні механізми повідомлення про порушення, закон «Про запобігання корупції», створення НАБУ, ВАКС та е-декларування з загальним регламентом про захист даних (GDPR) (2016/679/ЄС), що встановлює правила обробки персональних даних, що впливає на всі компанії, які працюють з ЄС [2]. Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні методології ефективного контролю та санкціями за порушення законодавства, посиленню фінансової прозорості та зниження рівня корупції, спрощенню ведення бізнесу та залучення іноземних інвесторів за відповідними міжнародними стандартами.

Список використаних джерел

1. Directive (EU) 2015/2366. URL: <https://eurlex.europa.eu/eli/dir/2015/2366/oj/eng> (дата звернення 29.10.2025).

2. Directive - 2019/1937 - EN - EUR-Lex. URL: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/> (дата звернення 29.10.2025).

Юрченко О. А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

ОБЛІК ВИТРАТ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Збереження майна є одним із найдавніших завдань, що виникли ще на початку розвитку бухгалтерського обліку як прикладної науки. Послідовність записів у інвентарному описі визначалася необхідністю захисту активів від можливих втрат. Згодом це завдання стало основою для інших, сформульованих пізніше.

На сьогодні завдання збереження активів підприємства в умовах воєнного часу потребує нових підходів щодо ідентифікації витрат на збереження майна та їх відображенні на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності.

Під збереженням активів слід розуміти забезпечення інформації про стан і рух ресурсів, переданих підприємству за різними правовими режимами, що дозволяє організувати їх збереження та розробляти аналітичні завдання для їхнього подальшого розвитку [1].

Фінансовий стан підприємства визначається складом активів, які перебувають у його розпорядженні. Відтак, інформація щодо збереження майна має враховувати інтереси всіх учасників економічних відносин підприємства.

Завданнями обліку операцій щодо збереження майна на підприємстві є: організація обліку руху активів підприємства; облік процесу формування активів підприємства; організація обліку прав, обов'язків і відповідальності матеріально

відповідальних осіб за збереження цінностей; облік компенсації втрат (пошкоджень) майна підприємства внаслідок бойових дій [2].

Оскільки збереження майна є однією з управлінських цілей, що реалізується через завдання бухгалтерського обліку як основного джерела інформації про відповідний об'єкт управління, виникає об'єктивна необхідність фінансування витрат на його збереження. Водночас система бухгалтерського обліку повинна формувати інформацію про такі витрати. Бухгалтерський облік виступає ключовим інформаційним інструментом у забезпеченні збереження активів підприємства. Організаційно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку виконує роль інформаційного засобу, що підтверджує або спростовує досягнення управлінських цілей. Це визначає доцільність дослідження шляхом вдосконалення організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку витрат, пов'язаних із збереженням активів підприємства.

Специфіка витрат на збереження майна полягає в їхній наявності у всіх процесах підприємства, що ускладнює їхню ідентифікацію. Деякі витрати можуть бути типовими для будь-якого суб'єкта господарювання, тоді як інші є унікальними та характерними лише для певних галузей виробництва.

Вважаємо за доцільне виокремити витрати на збереження майна підприємства матеріальної форми. Вони охоплюють такі напрями діяльності, як протипожежна охорона, технічна безпека, фізична охорона, захист інформації від зовнішніх ринкових загроз, транспортування та складування, кожен із яких генерує відповідні витрати.

Зосереджуючи увагу на внутрішніх факторах збереження активів, підприємство інвестує значні кошти у заходи, зокрема силову охорону. У разі втрати майна через зовнішні чи внутрішні чинники підприємство здійснює комплекс заходів, спрямованих на його відновлення або компенсацію збитків, що також формує відповідні витрати. Витрати на пошук інформації про ринкові загрози, інспекційні відвідування виробництва та компенсацію втрат майна належать до трансакційних витрат, оскільки вони спрямовані на інформаційний супровід зовнішніх ризиків.

В. В. Мірошник у своїх наукових дослідженнях розкриває витрати на збереження майна підприємства за такими напрямками: витрати на протипожежну безпеку; витрати на техніку безпеки; витрати на силову охорону; витрати на забезпечення інформаційного супроводу від зовнішніх загроз ринку; витрати на безпеку майна під час транспортування; витрати на безпеку майна під час складування [2].

Вважаємо, що запропонований автором підхід до класифікації витрат на збереження майна підприємства забезпечує точне обґрунтування та розрахунок необхідних ресурсів для підтримки оптимального рівня безпеки активів; дозволяє оцінювати витрати за кожним об'єктом майна та їх розподіл за відповідними елементами; сприяє моніторингу витрат.

Досліджуючи питання обліку витрат на збереження майна рекомендуємо розподіляти такі витрати на капітальні та поточні.

Капітальні витрати пов'язані з придбанням, реконструкцією, модернізацією, технологічним оновленням та капітальним ремонтом споруд, виробничих ліній тощо. Капітальні витрати на збереження майна можна поділити за такими напрямками: фінансування будівництва та придбання об'єктів, призначених для збереження активів; фінансування заходів із ліквідації втрат основних засобів.

До поточних витрат, спрямованих на збереження активів підприємства, належать: матеріальні витрати (зокрема, придбання спецодягу, спецвзуття, засобів індивідуального захисту, мила, вогнегасників, пожежного інвентарю, необхідних інструментів); витрати на оплату праці та соціальні страхування працівникам відділів цивільної оборони та силової охорони; витрати на обслуговування систем протипожежної безпеки; витрати на навчання персоналу; витрати на оплату послуг сторонніх організацій.

Відсутність науково обґрунтованої класифікації об'єктів обліку витрат на збереження майна підприємства ускладнює процес формування бухгалтерської інформації, що, у свою чергу, зумовлює необхідність розроблення відповідних класифікаційних ознак. Задля впорядкування даних щодо витрат на збереження активів запропоновано їх поділ капітальні та поточні. Такий підхід сприяє

вдосконаленню організаційно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку витрат, пов'язаних із збереженням майна підприємства.

Список використаних джерел

1. Мірошник В. В. Класифікація втрат майна підприємства у системі бухгалтерського обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2012. № 2(60). С. 63-69

2. Романчук К. В. Розвиток бухгалтерського обліку активів в умовах трансформації інституту права власності: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2012. 528 с.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 лютого 2025 року

м. Запоріжжя

Головний редактор: **Трусова Н. В.**, д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

Технічний редактор: **Чкан І. О.**, к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

Електронне видання

Режим доступу: **<http://elar.tsatu.edu.ua>**

Формат 60*84/16